

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції студентів,
аспірантів і молодих вчених

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН 2020»

Частина I

м. К и ї в

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова оргкомітету:

Копійка В.В., директор Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, доктор політичних наук, професор.

Заступник голови оргкомітету:

Бойко В.О., голова Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, член Ради молодих вчених, студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право».

Члени оргкомітету:

Нанавов А.С., заступник директора з науково-педагогічної роботи, кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин.

Білас І.Г., завідувач кафедри порівняльного і європейського права, доктор юридичних наук, професор;

Дайнеко В.В., завідувач кафедри іноземних мов, кандидат філологічних наук, професор;

Даниленко С.І., завідувач кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій, доктор політичних наук, доцент;

Дорошко М.С., завідувач кафедри міжнародного регіоназнавства, доктор історичних наук, професор;

Мицик В.В., завідувач кафедри міжнародного права, доктор юридичних наук, професор;

Калакура В.Я., завідувач кафедри міжнародного приватного права, кандидат юридичних наук, доцент;

Манжола В.А., завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, доктор історичних наук, професор; 3

Матвієнко В.М., завідувач кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби, доктор історичних наук, професор;

Расшивалов Д.П., завідувач кафедри міжнародного бізнесу, кандидат економічних наук, доцент;

Рижков М.М., завідувач кафедри міжнародної інформації, доктор політичних наук, професор;

Рогач О.І., завідувач кафедри міжнародних фінансів, доктор економічних наук, професор;

Шнирков О.І., завідувач кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин, доктор економічних наук, професор;

Рудницька А.М., голова Редколегії Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Сорокіна О.О., відповідальна особа за академічну доброчесність та редагування збірника в рамках Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право»;

Бабкіна К.А., відповідальна особа за академічну доброчесність та програму в рамках Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 1 курсу спеціальності «міжнародні комунікації»;

Скорик Г.Ю., відповідальна особа за редагування збірника в рамках Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 1 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Крусян С.А., відповідальна особа за редагування збірника в рамках Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 1 курсу спеціальності «міжнародне регіоназнавство»;

Вольвач В.С., відповідальна особа за академічну доброчесність та редагування збірника в рамках Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Возович А.І., відповідальна особа за редагування збірника в рамках Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини».

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ “МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА”

Алєко К. В.

Вплив проблем нерівності на зовнішню політику США10

Берегута В. В.

Особливості політики Російської Федерації щодо курдської проблеми на сучасному етапі14

Возович А. І.

Intelligence Assessment as a key instrument of US structural power projection18

Лазарева М. О.

Наслідки і перспективи правого популізму в міжнародних відносинах22

Лисюк С. М.

Вплив пандемії на кліматичну політику ЄС25

Малютін О. В.

Протистояння Греції та Туреччини в контексті регіональної безпеки29

Мироненко Б. А.

Європейський план остаточного врегулювання Косовської кризи з допомогою розподілу територій: передісторія, суть, оцінка32

Панчак О. В.

Сек'юритизація Арктики в міжнародних відносинах35

Підлісна Я. О.

Вплив кліматичних загроз на міграційну проблему39

Сідельнікова О. О.

Саудівсько-американські відносини42

Супрун Я. В.

Зовнішня політика Трампа і Байдена: що чекає на США після президентських виборів45

Третьяк К. О.

Екологічний вимір конфлікту в Нагірному Карабасі48

Юрченко О. В.

Стратегічна культура Хорватії52

СЕКЦІЯ “ДИПЛОМАТІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО”

Волторніст О.С.

Співвідношення суверенітету держав-членів та наднаціональності міжнародних організацій 57

В'юненко А.О.

Експортно-кредитне агентство як інструмент реалізації задач економічної дипломатії України61

Вартовник І. М.

Роль міжнародних НУО щодо вирішення проблем відсталості. Кейс BRAC65

Васьковська А. А.

Російські недержавні організації як інструмент державної політики.....69

Гавриш К. В.

Вплив законопроектів Парламенту Сполученого Королівства про внутрішній ринок на перемовини із ЄС73

Гринишин Н. О.

Дипломатія в умовах пандемії COVID-19: нові виклики та завдання76

Ергюн Мелісса

Угода століття – план врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту від адміністрації Президента США Дональда Трампа79

Казмазовська О. В.

Інтеграційні процеси в Центральній Європі.....82

Новак О. Є.

Наслідки виходу Великобританії з ЄС.....85

Сервинський А. О.

АСЕАН в системі азійсько-тихоокеанських міжнародних відносин.....89

Шукалович Ю.І.

Перспективи енергетичного співробітництва Туркменістану з Європейським Союзом93

СЕКЦІЯ “МІЖНАРОДНЕ РЕГІОНОЗНАВСТВО”

Бондарцева В. В.

Передумови та майбутнє стратегічного суперництва США та КНР97

Ворона О. А.

Концепція Shqipëria Etnike та її вплив на сучасну систему міжнародних відносин у регіоні Балкан100

Гоч Д. П.	
China's Soft Power As Part Of It Geopolitical Strategy	104
Долбілов В. Р.	
Структура російських політичних еліт після виборів 2012 року	108
Єременко О. В.	
Проблеми саудівсько-ізраїльського примирення на сучасному етапі	111
Заїченко М. М.	
Північноамериканська модель “відкритого регіоналізму” в зовнішній політиці США	115
Запорізька І. С.	
Лівійське питання в зовнішній політиці Туреччини в контексті геополітичного протистояння у Східному Середземномор’ї	119
Кикина А. Б.	
Зовнішньополітичні підсумки епохи правління Абе Сіндзо	123
Кудрін Ф. Г.	
Позиції реформістських сил в Ірані після парламентських виборів 2020 року	127
Метелєв І. Т.	
Пріоритетні безпекові інтереси КНР в регіоні АТР.....	130
Охрімчук К. О.	
Актуальність політичного транзиту в країнах Центральної Азії	134
Петренко М. О.	
Ваххабістський іслам як чинник соціально-політичних перетворень в Індонезії.....	138
Пліс А. Ю.	
Лівійська криза в геополітичній стратегії провідних акторів світової політики.....	141
Райков А. Е.	
Можливості співробітництва Великої Британії та України в епоху пост-брекзиту.....	145
Скорик М. О.	
Розвиток Мінського процесу крізь призму протестів у Білорусі: сучасний стан і перспективи	149
Тезбір Р. В.	
Курс Ефіопії на нормалізацію відносин з Еритреєю	153
Хмельницький Б. С.	
Міжнародний фактор релігійного конфлікту в Чорногорії.....	157

Черевик А. Ю.

Європейський Союз: міждержавне чи наднаціональне утворення?160

СЕКЦІЯ “МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО”

Загоруй Д-О. О.

Міжнародно-правові засади захисту прав людей з альбінізмом164

Карвацький В. В.

Міжнародно-правове регулювання ринку скрапленого природного газу168

Катрага К. О.

Міжнародне право та Інтернет: проблеми, що потребують врегулювання172

Ковальчук К. О.

Рада ООН з прав людини: міжнародно-правовий механізм захисту прав людини176

Курочка С. Р.

Міжнародні організації та «проблема Франкенштейна»179

Кучеренко Е. Т.

The scope of non-refoulement: Territory or jurisdiction182

Пахаєва А. А.

Роль правової культури як елемента правової системи187

СЕКЦІЯ “МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО”

Волторніст О. С.

Особливості виникнення та функціонування *lex mercatoria*190

СЕКЦІЯ “ПОРІВНЯЛЬНЕ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО”

Воронова М. Д.

Регулювання діяльності Вищого антикорупційного суду: вітчизняний та зарубіжний досвід.195

Гасіна Х. М.

Право на навчання рідною мовою: відповідність законодавства України європейським стандартам.....198

Табачук Н. П.

Питання екстериторіальності антимонопольного права ЄС: практика Європейської Комісії202

Чернова В. С.

Судовий прецедент як джерело адміністративного права: порівняльний аналіз ролі у правовій системі України та країн світу206

СЕКЦІЯ “СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ”

Асланова Е. І.

Конвергентні ефекти регуляторної конкуренції та співробітництва у сфері екологічної політики.....210

Будовіч Л. В.

Нафта 2.0 в контексті поточної регіональної економічної політики на прикладі автомобілебудівної галузі.....214

Джоболда Д. С.

Вплив на світову економіку порушення прав інтелектуальної власності в розповсюдженні програмного забезпечення217

Дібров М. В.

Оцінка наслідків співпраці з МВФ для національної економіки України 21221

Карпенко О. О.

Впровадження концепції сталого розвитку в сільському господарстві України225

Михайлова К. М.

Формування економічної політики держав в Арктичному просторі228

Муравей О. А.

Штучний інтелект у логістиці: сучасний стан впровадження та перспективи232

Овдієнко М. І.

Вплив пандемії COVID-19 на глобальні ланцюги поставок235

Терещенко Н. А.

Політика зайнятості в ЄС: поточна проблематика та економічні наслідки239

СЕКЦІЯ “МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС”

Паюк О. С.

Типи венчурного фінансування243

СЕКЦІЯ “МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ”

Катарина Х.В.

Російська православна церква як інструмент інформаційно-психологічних впливів РФ247

Кіскіна В. О.

Особливості сучасного політичного інтернет-дискурсу США251

Мирончук Л. М.

Комунікаційна стратегія як складова міграційної політики ЄС (на прикладі міграційної кризи в ЄС).....254

Омельяненко В.С

Проблеми та досягнення України на шляху інтеграції до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу258

Романчук Д. О.

Методи протидії кіберзлочинності у світі262

Стецюк Ю. О.

Особливості застосування "м'якої сили" у зовнішній політиці Республіки Польща266

Юрій А. О.

Вплив інформаційних ТНК на політику сучасних держав269

СЕКЦІЯ “МІЖНАРОДНІ МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ”

Іванов В. П.

Інформаційні автократії.....273

Щербатюк О. В.

Використання Росією інформаційно-комунікативних технологій у політизації історії проти України276

СЕКЦІЯ «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА»

Алеко К.В.**

Іноземна допомога США за адміністрації Дональда Трампа

Сполучені Штати Америки – це країна, яка для більшості людей асоціюється зі значною м'якою силою, яка формується «завоюванням сердець та розумів» світової спільноти. Протягом багатьох десятиліть ми спостерігали, як Сполучені Штати здійснюють це «завоювання» шляхом надання допомоги державам, що розвиваються, та державам у стані кризи. Тим не менш, складно сказати, що протягом останніх чотирьох років це не змінилося.

Дональд Трамп докладав значних зусиль для забезпечення пріоритетних для нього безпекових та економічних потреб американських громадян та, очевидно, іноземна допомога цим потребам не відповідає. 10 лютого 2020 року Трамп запропонував знизити іноземну допомогу на 21%, ще навіть не зважаючи на кризу, яка пізніше була викликана пандемією COVID-19, збільшуючи військові витрати до 740,5 млрд на 2021 фінансовий рік.

Хоча, зрозуміло, не варто недооцінювати важливість іноземної допомоги, навіть якщо розглядати її з точки зору егоїстичних економічних та безпекових інтересів, які є близькими для президента США. Адже іноземну допомогу можна вважати своєрідними інвестиціями: вона спрямована на покращення становища держав, які потенційно можуть бути партнерами.

Більш того, складно недооцінювати значення іноземної допомоги для підтримання миру, адже фінансова допомога сприяє стабільності країн, що розвиваються, а стабільність, у свою чергу, запобігає збільшенню напруги в суспільствах та розгортанню конфліктів. Також на червень 2020 року, США має оборонні угоди з 131 державою зі 135, яким вона забезпечує міжнародну допомогу.

* Студентка; 3 курс МВ
Інститут міжнародних відносин
канд.політ.наук, доц. Хилько О.Л.

Увесь період президенства Дональда Трампа можна вважати проблемою для вирішення проблеми нерівності, шляхом іноземної допомоги менш розвиненим країнам, та ситуація сьогодні гірша, ніж будь-коли раніше.

Голова Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) Марк Грін сказав: *«Менше ресурсів означає, що ми можемо робити менше. Це не магія, правда?»*. Так, це не магія, і ресурсів у Сполучених Штатах, і справді, набагато менше: великий дефіцит наближує федеральний борг до рівня, який не спостерігався з кінця Другої світової війни; до кінця року державний борг сягатиме 98% ВВП, а у 2021 році, за прогнозами СВО, борг перевищить і 100%.

Тим не менш, про яке вирішення проблеми може йти мова, якщо президент США не визнає її існування. 6 жовтня 2020 року Трамп написав у Twitter, що Сполучені Штати *«ведуть світ до відновлення економіки»*, хоча, насправді, деякі провідні країни, серед яких і Китай, відновлюють економіку значно швидше.

Тим часом, країнам, що розвиваються, допомога США потрібна все більше, та щоб її забезпечити, Дональду Трампу необхідно виробити ефективну стратегію вирішення внутрішньої кризи, одночасно зберігаючи та посилюючи координацію з країнами, що потребують допомоги. Але не схоже, що така стратегія найближчим часом може бути вироблена лідером держави, який під час пандемії заявляє про вихід зі Всесвітньої організації охорони здоров'я. У час, коли країни мають об'єднатися задля вирішення глобальної проблеми, Трамп обирає стратегію пошуку винних, обґрунтовуючи страждання *«зловживаннями китайського уряду»*, приймаючи, таким чином, катастрофічне рішення для національних інтересів, за словами Лоуренса Гостіна, директора Інституту національного та міжнародного права охорони здоров'я в Джорджтаунському університеті. Америка залишається в більшій небезпеці під час безпрецедентної глобальної кризи, адже не варто недооцінювати ВООЗ: без неї світу було б значно важче долати такі хвороби як віспа, а також контролювати поширення туберкульозу, грипу та інших захворювань. Та, звісно, не лише Сполученим Штатам потрібна ВООЗ, а також ВООЗ потрібні Сполучені Штати: хоча б за 2019 рік внесок США в організацію дорівнював близько 553 мільйонам доларів.

Окремо можна розглянути зміни в американській допомозі країнам Латинської Америки. За останні роки кількість проблем у регіоні тільки збільшилась: у багатьох країнах, серед яких Венесуела та Нікарагуа, режим занадто далекий від демократичного, рівень насилля та злочинності зростає, соціальні заворушення не припиняються, а з приходом 2020 року, зрозуміло, пандемія додала проблем. Тим не менш, щороку адміністрація Трампа висуває пропозиції значно зменшити допомогу регіону: у 2018 та 2019 роках - більше, ніж на третину, а у 2020 - на 30%, з оглядом на «американські інтереси», значну кількість мігрантів з регіону та недемократичні режими.

Гарними новинами може бути тільки те, що світ має підстави сподіватися, що з приходом до влади США демократів ситуація зміниться на користь спрямування більших зусиль на вирішення проблеми нерівності у світі. Ентоні Блінкен, радник з питань зовнішньої політики кампанії Байдена, говорить: *«Ми повернемо іноземну допомогу до центру нашої зовнішньої політики – акцент буде на дипломатії, демократії та розвитку».*

Як віце-президент Байден переймався питанням міжнародного розвитку (а його пристрасним виступом про роль розвитку та USAID 2011 року захоплюються й досі), тому хочеться вірити, що за цей час нічого не змінилося. Про боротьбу з основною проблемою на сьогодні - пандемією, Байден каже: *«Незважаючи на те, що ми вживаємо термінових заходів для мінімізації розповсюдження COVID-19 всередині країни, ми також повинні допомагати реагувати на цю кризу в усьому світові. Роблячи це, ми закладемо основу для стійкого глобального лідерства в галузі охорони здоров'я в майбутньому».* Тож Байден планує посилити співпрацю з ВООЗ, забезпечуючи повне її фінансування, включаючи фонд для надзвичайних ситуацій, та збільшити ефективність та роль USAID у світі. Такі глобальні проблеми як кліматичні зміни, міграція, гендерна нерівність теж є важливими складовими програми іноземної допомоги Байдена, але вони можуть бути основою для окремої праці.

Таким чином, проблема нерівності стоїть надзвичайно гостро, а Сполучені Штати Америки спрямовують замало зусиль на її вирішення. Допомога країнам,

що розвиваються, не є пріоритетом політики Дональда Трампа, що впливає не тільки на добробут цих країн, але й США, які все менше сприймаються як гегемон та втрачають репутацію, вироблену десятиліттями.

ДЖЕРЕЛА:

1. “Covid-19 Has Consequences for U.S. Foreign Aid and Global Leadership” // CSIS, 2020, May // <https://www.csis.org/analysis/covid-19-has-consequences-us-foreign-aid-and-global-leadership>
2. “Disrupt and compete: How Trump changed US foreign aid” // Devex, 2020, August
<https://www.devex.com/news/disrupt-and-compete-how-trump-changed-us-foreign-aid-97955>
3. “U.S. budget deficit to hit record \$3.3T because of coronavirus relief spending” // NBC, 2020, September
<https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/u-s-budget-deficit-hit-record-3-3t-because-coronavirus-n1239162>
4. “Trump to propose US budget cuts to foreign aid and social safety” // Aljazeera, 2020, February // <https://www.aljazeera.com/economy/2020/02/10/trump-to-propose-us-budget-cuts-to-foreign-aid-and-social-safety/?gb=true>
5. “Trump Administration Signals Formal Withdrawal From W.H.O.” // NY Times, 2020, July // <https://www.nytimes.com/2020/07/07/us/politics/coronavirus-trump-who.html>
6. Deficit Tracker // Bipartisan Policy Center // <https://bipartisanpolicy.org/report/deficit-tracker/#:~:text=The%20Congressional%20Budget%20Office%20reported%20that%20the%20federal%20government%20generated,month%20of%20fiscal%20year%202020.>
7. “Foreign Aid Makes America Safer” // Foreign Policy, 2018 April // <https://foreignpolicy.com/2018/04/11/foreign-aid-makes-america-safer/>
8. “Understanding why providing foreign aid helps the US” // The Borgen Project, 2018, June //

<https://borgenproject.org/understanding-why-providing-foreign-aid-helps-the-u-s/#:~:text=Foreign%20Aid%20Helps%20the%20U.S.%20with%20Trade,jobs%20as%20well%20as%20trade.&text=Foreign%20aid%20has%20attributed%20%2446,more%20jobs%20in%20the%20U.S>

9. “Has development assistance for health facilitated the rise of more peaceful societies in sub-Saharan Africa?” Vin Gupta, Alexandre Mason-Sharma, Zoe M. Lyon, Endel John Orav, Ashish K. Jha, Vanessa B. Kerry // *Global Public Health* 2018, March //

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17441692.2018.1449232?forwardService=showFullText&tokenAccess=5rdQDKnFBuAFnVgmkbi6&tokenDomain=eprints&doi=10.1080%2F17441692.2018.1449232&doi=10.1080%2F17441692.2018.1449232&journalCode=rgph20>

10. Joe Biden Campaign: Covid-19 Plan, Climate Plan, Plan to End Violence Against Women // <https://joebiden.com/>

*Берегута В.В.**

Особливості політики Російської Федерації щодо курдської проблеми на сучасному етапі

Курдська проблема залишається одним із невирішених питань міжнародних відносин ХХ-ХХІ століть, оскільки курди досі є найбільшою недержавною нацією у світі, що бореться за свою незалежність збройними методами. Комплексний характер цієї проблеми підкреслюється вагомим місцем у зовнішній політиці ряду позарегіональних акторів, що мають інтереси на Близькому Сході, одним з яких є Російська Федерація (далі – РФ).

Основою політики РФ стосовно курдів стали налагоджені зв'язки СРСР завдяки його активній діяльності із забезпечення своєї присутності на Близькому Сході в рамках Холодної війни із США, в чому вагоме місце посідали саме курди.

* Студент, 3 курс, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Науковий керівник: Богінська Ірина Валентинівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Донецького національного університету імені Василя Стуса

Саме СРСР сприяв утворенню маріонеткової Мехабадської республіки в 1946 р. (курдського державного утворення в Ірані), Демократичної партії Курдистану із марксистсько-ленінською ідеологією у 1952 р. та РПК у 1974 р. [1 : 6], а активна дипломатична діяльність у 1960-х рр. була направлена на мирне врегулювання суперечок і стабілізацію відносин між Едлібом та Багдадом. Позиція СРСР та сучасної Росії, на думку А. Бархударьянца, полягає у підтримці автономії іракських курдів та подібних прагнень курдів інших країн лише тією мірою, в якій вони не будуть прямо загрожувати територіальній цілісності Іраку [2: 99-100], Ірану, Сирії та Туреччини, а отже – дестабілізації ситуації на Близькому Сході, й могли та можуть бути використаними у радянських та російських інтересах.

Зацікавленість Росії в даній проблемі є історично обумовленою, однак сьогодні врегулювання курдського питання не лише не стоїть на російському порядку денному, але й не є окремим напрямом її зовнішньої політики, з якого б Росії вдалось сформулювати чітку позицію.

По-перше, це пов'язано із прагматичним характером політики РФ щодо області Курдистану. Н. Мосаки, А. Бархударьянц та Н. Серушт вважають, що особливий інтерес становить розвиток російсько-курдського енергетичного партнерства в контексті спільного видобутку нафти в спірному регіоні Кіркуку, оскільки Росія не є зацікавленою у виході іракської нафти на світовий ринок, від якої залежить ціна російської Urals [3 : 164]. Так, у 2012 р. було налагоджено співробітництво «Газпром нафти» із Іракським Курдистаном у розробці двох нафтових проєктів «Шакал» і «Гармарін» [4 : 173], що забезпечують широку енергетичну присутність РФ в регіоні.

По-друге, це пов'язано із традиційним двозначним характером політики РФ по відношенню до національних меншин та автономій. З одного боку, РФ визнає наявність «курдської проблеми» в Туреччині, Сирії, Іраку та Ірану та постійно наголошує на потребі її вирішення в рамках «розуміння необхідності відновлення та збереження територіальної цілісності цих країн» [5], а російський підхід повинен базуватись, як заявив у 1999 р. колишній співробітник МЗС РФ

В. Рахманин, на «основоположних принципах міжнародного права» із «відторгненням силових методів» на користь політичних [3 : 204-205]. Більше того, Росія була єдиною великою державою, яка не підтримала скасування Референдуму про незалежність Іракського Курдистану 2017 р. попри свою офіційну позицію поваги до територіальної цілісності Іраку, визнаючи необхідність поважати «національні амбіції курдів» [6 : 38] та «їх законні права як найбільшої етнічної та релігійної групи Іраку» [7], що обумовлено перевагами від енергетичного співробітництва з Ербілем.

З іншого боку, як і для США, сирійські курди є важливим союзником РФ у боротьбі з ІДІЛ та фактором стримування політично-військових амбіцій Туреччини в Сирії й на Близькому Сході в цілому. Саме з цієї причини Росія бажає підтримувати як дипломатичні та військово-економічні зв'язки із курдами для збереження історично сформованої лояльності до себе. Для Росії, перспектива отримання курдами незалежності є далеко не близькою і може реально зашкодити її інтересам на Близькому Сході через наступні фактори:

- РФ, як і Туреччина, Сирія, Ірак та Іран – держави, на території яких проживає велика кількість етнічних груп, а тому успішність іракського референдуму могла б призвести до активізації курдів та національних меншин із подібними вимогами з інших країн Близького Сходу, Кавказу та в самій Росії;

- створення незалежної курдської держави обов'язково призведе до дестабілізації ситуації на Близькому Сході, а тому відкрита підтримка прагнень курдів може призвести до погіршення двосторонніх відносин РФ із регіональними гравцями, які вона вибудовувала десятиліттями;

- перебування іракських курдів у сфері геополітичного впливу США, а тому підтримка створення нової держави, на яку безпосередній вплив здійснюватимуть США, — не є в інтересах РФ [4 : 174-175].

Росія лише останні кілька років починає повноцінно включати курдів у сферу своїх зовнішньополітичних інтересів в контексті двостороннього суперництва із США. Москва, остерігаючись міцних курдсько-американських відносин, буде намагатись різними методами підірвати впливову позицію США

шляхом поглиблення наявних суперечностей із Туреччиною в контексті членства в НАТО. Окрім того, як пише польський дослідник Р. Bielicki, РФ намагатиметься використати факт перебування курдів у сфері геополітичних інтересів США таким чином, що остаточний вихід США із Сирії у жовтні 2019 р. [8], внаслідок чого курди залишились «віч-на-віч» із військовою атакою Туреччини на них, значно послабить позиції Вашингтона в регіоні Близького Сходу [6 : 43-44] – а це прямо гратиме на руку Росії.

Отже, політика Російської Федерації щодо курдів має тривале історичне коріння та є двозначною в контексті формування відкритої позиції поваги до права курдів на самовизначення, і прихованого небажання отримання ними незалежності, що проявляється у підтримці територіальної цілісності країн їх компактного проживання, прагненні зберегти із ними двосторонні відносини та запобігти дестабілізації ситуації на Близькому Сході, що може статись після проголошення незалежності Курдистаном і активізації настроїв інших національних меншин та етнічних груп.

Список використаних джерел:

1. Ганиев Т. А. Курдский фактор и его роль в формировании геополитической обстановки на Ближнем Востоке / Т. А. Ганиев, В. В. Карякин. // Электронный научный журнал «Архонт». – 2018. – №2. – С. 4–13. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/kurdskiy-faktor-i-ego-rol-v-formirovanii-geopoliticheskoy-obstanovki-na-blizhnem-vostokey>.
2. Бархударьянц А. Курдский вопрос во внешней политике России и стран Запада в контексте противостояния «Исламскому государству» / Александр Бархударьянц. // Вестник Московского университета. Серия 25. Международные отношения и мировая политика. – 2015. – №1. – С. 97–119. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/kurdskiy-vopros-vo-vneshney-politike-rossii-i-stran-zapada-v-kontekste-protivostoyaniya-islamskomu-gosudarstvu>.
3. Мосаки Н. З. Курдистан и курдский вопрос в политике Запада и России (90-е годы XX века - начало XXI века) / Н. З. Мосаки. – Москва: Учреждение Российской Академии Наук. Институт Востоковедения РАН, 2011. – 346 с.

4. Серушт Н. Курдський фактор в міжнародних відносинах : дис. канд. політ. наук : 23.00.04 / Серушт Наджат – Одеса, 2019. – 218 с.
5. Сергей Лавров: Россия будет помогать наладить контакты между Дамаском и Анкарой [Електронний ресурс] // Интерфакс. – 2019. – Режим доступу: <https://www.interfax.ru/russia/680810>.
6. Bielicki P. Policy of the Russian Federation towards Kurds in the Syrian Conflict / Paweł Bielicki. // *Securitologia*. – 2017. – №2. – С. 33–50.
7. Putin to Kurdistan24: We understand sensitivity of Kurdish cause [Електронний ресурс] // Kurdistan24. – 2017. – Режим доступу: <https://www.kurdistan24.net/en/news/c1afb730-007b-464e-9e6e-99c56d903334>.
8. Trump orders US troops out of northern Syria as Turkish assault continues [Електронний ресурс] // The Guardian. – 2019. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/2019/oct/13/trump-us-troops-northern-syria-turkish-assault-kurds>.

*Anastasiia Vozovych**

Intelligence Assessment as a Key Instrument of US Structural Power Projection

Pending 2020 United States has been considered as the potential superpower according to a particular array of aspects (e.g. the military power, economic capacity, political effect on the world order). One of these aspects has become the decisive one in the framework of US superiority in the international arena. The structural power is supposed to be that distinguished feature piercing the US successful foreign policy. The concept of the structural power lies in the neorealist paradigm of international relations, outlined by Kenneth Waltz. In a nutshell, the structural power envisages the ability of the actor of international relations to influence the behavior of other international actors through different means. Intelligence Assessment as one of those

*The fourth-year student with major in international relations; Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of International Relations
Supervisor: Khylyko O.L., Ph. D. (Political Studies), Associate Professor of the International Relations and Foreign Policy Department

means requires further understanding and thorough analysis due to the specific terms of its usage. This scientific paper dwells on investigating the role of Intelligence assessment within the process of US structural power projection applying the positivism approach along with deduction, theory testing, and case studies. It means taking the objectivity of the world for granted referring to the close historically determining developments, its ramifications, and connection with the contemporary status-quo.

Nuclear weapons detection: point of no return

With the Cold War starting the US faced up to a new international agenda. The nuclear monopoly of the US ranging from 1947 to 1949 was only a matter of time. In 1949 CIA Director Roscoe Hillenkoetter informed Harry Truman about the extraordinary radioactive contamination in the Northern Pacific [1]. This information fostered ice in the US veins. The USSR continued to remain the convenient counterpart for the US and findings of the nuclear bomb test pointed out which leverage could be used by Moscow within US-USSR interactions. The significant drawback in this context is the lack of clearer facts and leak of the US own ones via Soviet spies. These aspects undoubtedly undermined US predominance. Nevertheless, the information gathered by the Intelligence Community prevented US highest echelons of power from calamitous falling short. This case indicates the watershed of US supremacy with acquiescence it behooved prior to Soviet nuclear weapons emergence. The US structural power was put at the risk and the only intelligence community revealed this danger beforehand.

Operation Ajax: shrewd strategic maneuvering

In 2013 CIA acknowledged the involvement in Iran's coup in 1953 which ended up ousting legitimately elected Prime Minister Mohammad Mossadeq [2]. This case is extremely important as it revealed the nature of US foreign policy that should be analyzed through the prism of the neorealist approach. Iran's new leader Mohammad Mossadeq claimed Anglo-Iranian Oil Company to be nationalized. It outraged the United Kingdom, which referred to President Eisenhower, who shared the concerns not only within the economic realm but a political one. It was extremely important to hinder

communist impact on the Middle East [3]. Consequently, the foreign policy line through the neorealist paradigm is quite obvious: neglecting democratically elected PM due to concerns of communist expansion. CIA bribed rebels, who arranged coup d'état and overthrew Mossadeq. That case is exceptionally significant because reveals not only the tools of intelligence activities but once more confirm that the structural power within US foreign policy prevails even proclaiming values. That aspect can be applied during US policy analysis for the time being as well.

Structural power projection in West Africa

In 1966 the CIA was indirectly involved in the process of overthrowing Kwame Nkrumah's regime in Ghana [4]. Notwithstanding, more interesting detail was the UK-US sensitive information exchange, in particular, Nkrumah's visit to the USSR. That data let the US push forward the ultimatum a bit earlier for Nkrumah to refuse the collaboration with the USSR. It became an example of impeccable political brinkmanship. The US enhanced their positions in West Africa that should be considered as one more point in the context of structural power projection.

Operation Splinter Factor

The story regarding the operation splinter factor is certain to be one of the most controversial ones. It is based upon the book by Steven Stewart, who served as a diplomatic correspondent and foreign editor. The crux of this operation was creating the illusion of US spies among the confidants in socialist countries for the government of the USSR to employ crackdown, purge, and violence in general against the population. The idea was undermining the Soviet regime. That also was the attempt to extrapolate the US belief system [5].

Last but not least, Intelligence Assessment became the cornerstone of US foreign policy provision during the 1992-1995 Bosnian War [6], pending the process of Berlin crisis settlement [7], and even the USSR collapse [8]. The pattern of US behavior as the nation with structural power projection all over the world is exceedingly actual for the time being. An event like Quassem Soleimani's assassination could be also regarded as a political step backed by intelligence assessment. Civilians were not touched and the assassination was carried out with a drone strike [9].

To sum up, aforementioned cases are the confirmation of the intelligence assessment relevance due to its ability to penetrate into any world corner, gather firsthand information, implement the most dangerous and risky decisions without being noticed.

Literature and reference list

- [1] William Burr. Detection of the First Soviet Nuclear Test, September 1949.
URL: <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/nuclear-vault/2019-09-09/detection-first-soviet-nuclear-test-september-1949>
- [2] CIA documents acknowledge its role in Iran's 1953 coup
URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-23762970>
- [3] How The CIA Overthrew Iran's Democracy In 4 Days
URL: <https://www.npr.org/2019/01/31/690363402/how-the-cia-overthrew-irans-democracy-in-four-days>
- [4] Seymour M. Hersh. C.I.A. Said to Have Aided Plotters Who Overthrew Nkrumah in Ghana
URL: <https://www.nytimes.com/1978/05/09/archives/cia-said-to-have-aided-plotters-who-overthrew-nkrumah-in-ghana.html>
- [5] Stewart Steven. Operation Splinter Factor: The Untold Story of the West's Most Secret Cold War Intelligence Operation - J. B. Lippincott Company, Philadelphia; 1st Edition (January 1, 1974).
- [6] Bosnia, Intelligence, and the Clinton Presidency - CIA
URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/collection/bosnia-intelligence-and-clinton-presidency>
- [7] Donald P. Steury. Bitter Measures: Intelligence and Action in the Berlin Crisis, 1961 - CIA
URL: <https://www.archives.gov/files/research/foreign-policy/cold-war/1961-berlin-crisis/overview/bitter-measures.pdf>
- [8] Kirsten Lundberg. CIA and the Fall of the Soviet Empire: The Politics of "Getting It Right"
URL: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/19950601.pdf>

[9] Qasem Soleimani: US kills top Iranian general in Baghdad air strike

URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50979463>

*М.Лазарева**

НАСЛІДКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОГО ПОПУЛІЗМУ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Останнім часом розвиток правого популізму в міжнародних відносинах набуває все більшого значення. Яскравими ілюстраціями цього можуть слугувати як результати референдуму у Великій Британії, так і зовнішня політика Дональда Трампа.

Метою даного дослідження є вивчення перспектив подальшого розвитку правого популізму та його вплив на світову політику. Актуальність статті зумовлена тим, що в сучасних міжнародних відносинах – праві популісти стають все більш активними і впливовими учасниками на міжнародній політичній арені та можуть суттєво впливати на геополітичну ситуацію в світі.

Непередбачувані повороти зовнішньої політики такого яскравого правого популіста, як Дональд Трамп, є одним з основних факторів виникнення невизначеності та нестабільності у світовій політиці, яка і без того сьогодні зазнає суттєвого впливу таких явищ як міжнародний тероризм, міграція та процеси глобалізації. Очевидним є той факт, що від результатів виборів в США в листопаді 2020 року буде залежати розвиток подій на міжнародній арені в найближчі роки, і вплив правого популізму в світі зокрема. Саме тому, вивчення даного феномену сприятиме виявленню основних мотивів політиків з правими популістськими поглядами, а також дасть змогу прогнозувати події, викликані їхньою діяльністю як на глобальному, так і на локальному рівні.

Хоча праві популісти зайняли ключові посади в США і Великобританії відносно нещодавно, вже можна говорити про результати їхньої діяльності. За

*Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інституту міжнародних відносин КНУ ім.Т.Шевченка
Науковий керівник: асистент Денисенко К. Ю.

кілька років президентства Дональду Трампу вдалося значно підвищити градус напруги у світі та ризик виникнення локальних війн: підштовхнути Іран до відновлення ядерної програми, спровокувати вимогу Іраку вивести американські війська зі своєї території та викликати серйозні сумніви щодо можливості США бути гарантом світової безпеки[1].

Наразі США визнають Китай єдиним можливим конкурентом, з яким вони можуть зіштовхнутися протягом найближчого десятиріччя. Проте, замість того, щоб шукати способи обмеження економічного впливу Китаю з найменшими витратами і ризиками для власних інтересів, США виходять з деяких міжнародних угод та ведуть даремну торговельну війну. При цьому, адміністрація Трампа виступає проти Китаю самостійно, що іноді погіршує її відносини зі своїми колегами по НАТО, підштовхуючи їх до зближення з Китаєм. На жаль, США не зуміли досягти припинення ядерної програми КНДР, а також зіштовхнулися з непередбачуваною конфронтацією з ісламським урядом Ірану. Сьогодні, в епоху «softpower» і витонченої дипломатії, у той час, коли Китай розширює свою дипломатичну діяльність, популістська політика Трампа викликає лише недовіру до США [2].

Що стосується Brexit, то Велика Британія вже від нього постраждала. Як свідчить ряд показників - економіка країни сповільнюється, багато підприємств вже перенесли свої штаб-квартири на терени ЄС. Brexit позбавив Велику Британію можливостей вільної торгівлі без тарифів з іншими членами ЄС. Тарифи підвищують вартість експорту, щозавдає шкоди британським експортерам, оскільки ціни на їхні товари зростають в Європі. Однак, існує думка, що частина цих втрат буде компенсована більш «слабким» фунтом. План Бориса Джонсона обійшов стороною митний кордон в Ірландії. У той же час Шотландія проголосувала проти Brexit і виступала проти виходу зі складу ЄС, що підштовхує її до проведення другого референдуму про незалежність, після отримання якого вона зможе подати заявку на членство в ЄС самостійно. Brexit зміцнив позиції антиміграційних партій по всій Європі. Якщо ці партії отримають достатньо місць у Данії, Польщі та Італії, ці країни також можуть

провести голосування проти ЄС. Однак, як свідчать опитування, значна частина громадян ЄС підтримують Союз і вважають, що роль Великобританії в Європі і світі зменшиться [3].

Сучасний стан справ в світі показує, що діяльність правих популістів загрожує політичній та економічній єдності Заходу. США поступово втрачають своє світове лідерство і підтримку з боку своїх союзників з ЄС і зустрічаються зі зростаючим впливом Китаю, який прагне потіснити американців на міжнародній арені [4]. У зв'язку з рухом у бік правого популізму республіканська партія в США може втратити свій вплив, так як вже в найближчому майбутньому є ризики серйозних електоральних втрат. Вектор республіканців на ізоляціонізм і етнонаціональну ідентичність американців можуть «відштовхнути» виборців з більш помірними ліберальними поглядами. Демографічні зміни в США свідчать про те, що відсоток християнського (здебільшого протестантського) населення буде постійно знижуватися, що може становити потенційну загрозу майбутньому республіканській партії у її сучасному вигляді. За останніми опитуваннями громадської думки переваги молодого покоління змінилися в бік ліберальних ідей. Це може позбавити партію сучасного становища, якщо вона не перейде на більш помірковані позиції. Якщо подивитися на хід історії, можна зробити висновок, що популісти зазвичай досягають успіху на тлі серйозних соціально-економічних потрясінь. Крайні праві популісти, для яких «національна держава» є єдиною важливою політичною одиницею, на виборах до Європейського парламенту не досягли бажаних результатів. Останні опитування ілюструють найвищий (з 1983 р.) рівень підтримки ЄС (68%) [5].

Таким чином, результати політики правих популістів виявилися не дуже втішними. Часом необдумані та імпульсивні зовнішня політика Дональда Трампа і наслідки Brexit для Великобританії і Європи можуть призвести до істотного посилення позицій Китаю і ослаблення США і Європи. Очікується, що хвиля правого популізму в розвинутих країнах Заходу піде на спад, а на противагу йому на заміну можуть прийти нові зовсім невідомі ліві політичні проекти.

Список використаної літератури.

1. TheUnitedStateshasannouncedtheresumptionof UN sanctionsagainstIran//DW [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/ssha-oholosyly-pro-vidnovlennia-sanktsii-oon-proty-iranu/a-54992233>.
2. Trumpvs. Iran: It'snotover //CNN [Electronicresource]: <https://edition.cnn.com/2020/01/09/politics/donald-trump-iran-congress/index.html>.
3. Лідер "партії Брекзіта" продовжить боротьбу за руйнування ЄС // DW [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/ru/%D0%BB%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D1%80-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B8-%D0%B1%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%B6%D0%B8%D1%82-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D1%83-%D0%B7%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%80%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D0%B5%D1%81/a-52188252>
4. BrexitConsequencesforthe U.K., the EU, andtheUnitedStates //TheBalance [Electronicresource]:<https://www.thebalance.com/brexitconsequences-4062999> .
5. Ifweknowourhistorywell, therightwingpopulistwavesweepingEuropewillebbaway.View // Euronews [Electronic resource]: <https://www.euronews.com/2019/08/19/the-populist-wave-will-it-ebb-or-flow>

*Лисюк С.М.**

Вплив пандемії на кліматичну політику Європейського союзу

Кліматична політика – один з найбільш пріоритетних напрямів діяльності ЄС, який підтримується стратегічними програмами дій. Вплив пандемії на

* Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – Андрущенко Світлана Вікторівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

політику в цьому руслі досить неоднозначний: з одного боку, темпи втілення програм не змінилися, але з іншого – нові реалії вимагають перегляду фінансування, бо все частіше піднімається питання про доцільність витрат на екологію в період економічної кризи.

Щодо програм, то в грудні 2019 року була запроваджена «Європейська зелена угода» –GreenDeal. Її основним завданням є перехід до нейтральності клімату та циркулярної економіки європейських держав до 2050 шляхом декарбонізації енергетичного сектору, використання більш безпечної та чистої енергетики, переходу до екологічно чистого громадського та приватного транспорту, інвестування в технології та інновації та ін.

Перші кроки були зроблені вже у січні 2020 з прийняттям Фонду справедливого розподілу, який відповідає за інвестування та фінансування. Також було вирішено, що для імплементації цього проекту мають виділятися кошти Європейського інвестиційного банку та приватних осіб-інвесторів. Зокрема, передбачено витратити близько 100 млрд євро на період 2021-2027 років у країнах, які наразі лише рухаються до зеленої економіки та потребують фінансової і технічної підтримки.

Незважаючи на введення карантинних заходів, в період з березня по жовтень затверджено:

- Європейську стратегію промислового розвитку, яка має на меті здійснити зелений та цифровий перехід.
- Стратегію щодо інтеграції енергетичної системи та водню для досягнення декарбонізації.

Представлено:

- Стратегію «З лану до столу», яка стосується забезпечення громадян екологічно чистою та якісною їжею.
- Стратегію збереження біорізноманіття.
- Кліматичний цільовий план до 2030 року, що має на меті скорочення викидів парникових газів принаймні на 55%, та ініціативи щодо втримання потепління в межах 1.5° C [1].

Наразі розробляється план по досягненню «Нульового забруднення повітря води та ґрунту – побудови здорової планети для здорових людей». Пандемія додала цьому проекту актуальності, оскільки автори наголошують на важливості чистого повітря для запобігання розвитку хронічних захворювань дихальних шляхів [2].

Іншим важливим наслідком пандемії є зміна у фінансуванні. Незважаючи на те, що з початком карантину захисники довкілля побоювались, що ЄС призупинить фінансування проектів задля «більш пріоритетного відновлення економіки», цього не сталось. Президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн заявила, що наразі економічна та кліматична політика є нероздільними для ЄС, а тому при розподіленні коштів на зменшення негативних наслідків COVID-19 питання екології ігноруватись не будуть. Відтак, планується виділити 750 млрд євро на відновлення різних галузей, включаючи зелений та цифровий перехід. 40 млрд євро буде передано Фонду справедливого розподілу Європейської зеленої угоди. Крім того, Урсула фон дер Ляєн запропонувала будувати наступні стратегії відновлення таким чином, щоб кожен план так чи інакше зачіпав питання зміни клімату [3].

Європейська комісія наголошує і на тому, що інвестування в екологічно чисті технології та відновлювану енергетику необхідні не лише з позиції клімату, а й для створення нових робочих місць, які були втрачені через карантин [4].

При цьому Європейська агенція довкілля вказує на два основних наслідки пандемії на клімат сьогодні: з одного боку, через менше використання транспорту та призупинення роботи заводів повітря очистилось: в березні в Римі рівень NO₂ в повітрі знизився на 26-35% порівняно з березнем минулого року. Але з іншого – все може не лише не залишитись таким чудовим, а й значно погіршитись. Як приклад наводиться криза 2008-2009 років, після якої викиди парникових газів значно зросли через програми відновлення економіки, що залучали активне використання викопного палива. Тобто ЄАД боїться «кліматичного стрибка назад».

Щодо держав ЄС, то пандемія теж досить позитивно вплинула на їх позицію. Франція, наприклад, заявила про активне інвестування у виробництво електромобілів, щоб врятувати свою автомобільну промисловість, яка різко знизилась спочатку року. Плани включають не лише субсидії для виробників, а й зниження ціни для доступності споживачам [5].

Висновок

Таким чином, вплив пандемії на кліматичну політику ЄС є досить позитивним. Перш за все, пандемія довела, що навколишнє середовище і здоров'я насправді важливі, а тому питання чистого повітря та охорони довкілля набули нової актуальності. Крім того, органи ЄС не лише не призупинили свою роботу щодо питань клімату, а й доповнили вже існуючі програми новими проектами. Також «завдяки» пандемії виділено більше коштів на зелений перехід та залучення інвестицій, що в перспективі може перерости в будівництво установ, які будуть давати нові робочі місця.

Як би дивно це не звучало, але COVID-19 – чудова нагода прийти до нового етапу в кліматичній політиці. Для керівників ЄС головним завданням є правильно її використати – продовжити імплементацію Зеленої угоди.

Списки використаних джерел

1. A European Green Deal [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
2. Commission outlines road to Zero Pollution Action Plan [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/environment/commission-outlines-road-zero-pollution-action-plan-2020-10-01_en.
3. Gronewold N. E.U.'s Coronavirus Recovery Plan Also Aims to Fight Climate Change [Електронний ресурс] / Nathaniel Gronewold. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.scientificamerican.com/article/e-u-s-coronavirus-recovery-plan-also-aims-to-fight-climate-change/>.
4. Five Lessons from COVID-19 for Advancing Climate Change Mitigation [Електронний ресурс] / D.Klenert, F. Funke, M. Linus, B. O'Callaghan. – 2020. –

Режим доступу до ресурсу: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10640-020-00453-w#Sec11>.

5. Trending Science: Thanks to COVID-19, it's time to flatten the curve on climate change [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://cordis.europa.eu/article/id/418001-trending-science-thanks-to-covid-19-it-s-time-to-flatten-the-curve-on-climate-change>.

*Малютін О.В.**

Греція проти Туреччини: новий раунд протистояння

За останні 5 років ситуація у Східному Середземномор'ї ставала щороку дедалі напруженою. Проте тільки зараз це напруження перейшло у пряме зіткнення турецького та грецького фрегатів. Так що ж привело до такої ескалації?

До 2015 року перевага у цьому субрегіоні в основному залишалась питанням, яке вирішували між собою Туреччина, Греція та Кіпр. Ситуація змінилась у серпні 2015 року, коли італійська нафтогазова компанія Епізнайшла значні поклади газу у єгипетській морській економічній зоні. Незабаром виникла ідея побудувати газотранспортну трубу через Середземне море до Європи (EastMed). Ініціаторами проєкту стали країни Енергетичного трикутника (Ізраїль, Кіпр та Греція) за підтримки Єгипту, чиї заводи будуть використовуватись для зрідження газу для подальшого збуту, Італія та США. Відповідна угода була підписана 20 березня 2019 року, що стало суттєвою проблемою для амбіцій Ердогана, який планував зробити Туреччину газовим хабом для Європи[1]. Президент Туреччини з відповіддю не забарився і вже у листопаді 2019 року з визнанням ООН лівійським Урядом національної згоди підписав морську демаркаційну угоду, згідно з якою більша частина Східного Середземномор'я відходить Туреччині, при цьому повністю ігноруються

* Студент 2-го курсу магістратури за спеціальністю «Міжнародні відносини» Київський національний університет імені Т.Г. Шевченка
Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Мінгазутдінов І.О.

континентальні шельфи численних островів, які належать Греції. В свою чергу, на початку серпня 2020 року Греція підписала подібну угоду з Єгиптом [2].

Ще на початку 2020 року Туреччина почала новий етап буріння на шельфі Північного Кіпру, який є невизнаною республікою та контролюється Туреччиною. Цілком очікувано, ця акція не викликала бурної реакції з боку інших держав. Закономірно, це лише збільшило апетити Ердогана, тому коли нещодавно біля острова Кастелорізо, що належить Греції, але знаходиться відносно недалеко від турецького берега, було знайдено великі поклади газу,

Туреччина, не гаючи часу, відразу приступила до розвідувальних робіт, незважаючи ні на кого. Тут варто зазначити, що згідно Лозанського договору 1923 року, який Ердоган явно вважає принизливим і несправедливим для Туреччини, всі острови Егейського моря, навіть ті, які знаходяться в територіальних водах Туреччини, належать Греції [3]. Тому таку акцію Реджепа Ердогана можна роздивлятися не тільки з точки зору економічної вигоди, а й як натяк на можливий перегляд морських володінь.

Зі своєї сторони, грецький флот, звичайно, відразу почав військовий супровід турецького розвідувального судна «Орук Рейс» та п'яти військових кораблів, які його супроводжували. І на цей раз погрозлива риторика президента Туреччини не мала ефекту, адже за спиною Греції вже був сильний союзник. Мається на увазі Франція, яка, не обмежившись лише «глибокою стурбованістю», відправила до регіону 2 винищувачі «Рафаль» та фрегат типу «Лафайет»[4]. І тут справа не стільки в амбіціях Макрона, який на зовнішньополітичній арені діє все активніше навіть не в полярних інтересах двох держав в регіоні (пам'ятаємо про ситуацію в Лівії, де Туреччина підтримує Сараджа, а Франція – Хафтара), хоча, звичайно, ці причини також суттєві. Важливим також є те, що французький нафтогазовий гігант Total підписав угоду з вищезгаданою італійською компанією Eni і є вельми зацікавлений у побудові EastMed[5]. Проте проблема полягає в тому, що за планом, газопровід повинен пролягати якраз повз ту територію, на яку заявляє свої права Туреччина. Тому

Франція досить активно встала на захист Греції, провівши, наприклад, 13 серпня спільні військово-морські вчення.

Враховуючи, що, на додачу до Франції, Грецію оперативно підтримав Єгипет (Абдель Фаттах ас-Сісі вороже ставиться до офіційної Анкари через підтримку останньої опозиційних до президента Єгипту «Братів-мусульман») та Ізраїль (постійна підтримка Туреччиною палестинців), все більше здається, що на цей раз Ердоган не вийде із ситуації переможцем. Після декількох тижнів неспадаючої напруги, 29 вересня в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі сторони конфлікту провели переговори, в результаті яких було оголошено про створення двосторонніх механізмів вирішення конфлікту, в тому числі гарячої лінії між двома державами для врегулювання суперечок [6]. Туреччина погодилась відкликати своє розвідувальне судно та на деякий час вгамувати свої апетити, зосередивши, вочевидь, всю свою увагу на підтримці Азербайджану у його воєнному протистоянні з Вірменією. В той же час, жодного консенсусу щодо поділу економічних зон у Східному Середземномор'ї досягнуто не було, і як тільки градус напруги у Південному Кавказі впаде, Ердоган знов згадає про свої амбіції в надважливому для нього регіоні.

Втім, президенту Туреччини конче потрібен хоча б один союзник в регіоні, проте варіантів поки що ніяких нема. Таким союзником теоретично могла б стати Росія, але вона, по-перше, зараз більше зайнята ситуацією в Білорусі, а по-друге, відносини між Путіним та Ердоганом зараз явно не найкращі. Та й нещодавно розпочатий військовий конфлікт між Вірменією та Азербайджаном, де Росія та Туреччина підтримують різні держави, також не додає взаєморозуміння між країнами. Тому, для збереження свого як зовнішньо-, так і внутрішньополітичного іміджу президенту Туреччини доведеться докласти чималих зусиль.

Список використаних джерел

1. The Conversation: Turkey-Greece conflict in eastern Mediterranean is less about gas than vacuum left by Trump. Режим електронного доступу:

<https://theconversation.com/turkey-greece-conflict-in-eastern-mediterranean-is-less-about-gas-than-vacuum-left-by-trump-144691>

2. Reuters: Egypt and Greece sign agreement on exclusive economic zone. Режим електронного доступу: <https://www.reuters.com/article/us-egypt-greece-idUSKCN252216>

3. Лозаннський мирний договір 1923 року. Режим електронного доступу: https://wwi.lib.byu.edu/index.php/Treaty_of_Lausanne

4. BBC: France sends jets and ships to tense east Mediterranean. Режим електронного доступу: <https://www.bbc.com/news/world-europe-53767792>

5. Total & Eni strengthen their presence in Cyprus. Режим електронного доступу: <https://sinkallc.com/news/energy-giants-total-and-eni-strengthen-their-presence-in-cyprus/>

6. Ahvalnews: Can planned Greek-Turkish talks resolve East Med dispute? Режим електронного доступу: <https://ahvalnews.com/east-med/can-planned-greek-turkish-talks-resolve-east-med-dispute>

*Миرونенко Богдан**

Європейський план остаточного врегулювання Косовської кризи з допомогою розподілу територій: передісторія, суть, оцінка

Передісторія

Косовська війна скінчилася 10 червня 1999 р., коли Північноатлантичний Альянс оголосив про укладення угоди з Югославією й завершення бомбардувань [1]. Відповідно до положень резолюції Генеральної Асамблеї ООН 1244 територію регіону Косово й Метохія було передано [2, ст. 167- 168] під контроль ООН, здійснюваний UNMIK – Місією у справах внутрішньої адміністрації в Косові.

* Студент 2 курсу спеціальності “Міжнародне право”

Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – Білас Іван Григорович, доктор історичних наук, доктор юридичних наук, завідувач

кафедри порівняльного та європейського права Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка

З 2008 р. (моменту проголошення незалежності Республікою Косово) спостерігається поступове “згортання” діяльності UNMIK та її структурних підрозділів: обороною, митно-прикордонною справою та цивільним адмініструванням поступово починають опікуватися власне косовські інституції, а в царинах судочинства й охорони правопорядку [3] Приштину підтримує місія Європейського Союзу EULEX.

При цьому ефективність роботи європейських інституцій в рамках EULEX піддається активній критиці з боку ЗМІ, а відтак – і брюссельських посадовців. Відзначається наявність корупційної складової в діях топ-членів місії, за фактом чого Верховною представницею ЄС із закордонних справ Федерікою Могеріні наприкінці 2014 р. ініційовано службову перевірку [4].

2013 р. прем'єр-міністр Сербії А. Вучич та президент Косова А. Хоті підписали в Брюсселі угоду щодо “принципів нормалізації взаємин”. Реально вона так і не посприяла потеплінню через відсутність ратифікації з боку Белграда та незгоду Приштину на створення “союзу” муніципалітетів з переважно сербським населенням. Між державами тривають перманентні торгівельні війни, частими є провокації на кордонах.

Суть

Ідея розподілу Косова звучала ще до початку війни 1998 р. (що цікаво, часто – від сербських політиків [5]). Втім, реальних обрисів вона набула лишень після очевидності провалу Брюссельської угоди. Формально сербська сторона погодилася розглянути варіант 2008 р. після проголошення незалежності Приштиною.

Найпопулярнішим у європейських колах варіантом поділу Косова є передача Приштині Прешовської долини, а Белграду – муніципалітетів на північ від течії р. Ібар [6]. Зокрема, підтримку схожим планам висловила перша Верховна представниця ЄС із закордонних справ К. Ештон; опосередковано про них згадували Верховний комісар ЄС з питань розширення Й. Ган та президент Сербії Вучич. При цьому офіційною така мапа (поки) не є, хоча при обговоренні вирішення Косовської кризи усе частіше спираються на саме такий поділ.

При цьому протидіють такому варіанту розвитку подій націоналісти з обох боків, котрі відмовляються приймати поділ “рідних земель”. Враховуючи в цілому правий вектор політики як Вучича, так і Тачі (останній, до речі, сам є ветераном війни 1998-1999 рр.), зарано пророкувати такому планові успіх.

Сербія, підтримувана Росією [7], вбачає успіх врегулювання у створенні так званого Союзу сербських (себто, з домінуючим сербським населенням) муніципалітетів Косова. Водночас Конституційним судом країни це було визнано невідповідним Основному Закону [8].

Оцінка

На завершення волілося б відзначити, що питання остаточного врегулювання Косовської кризи є надзвичайно комплексним і потребує серйозного, виваженого підходу з боку європейської спільноти, а також і врахування дестабілізаційного впливу Москви на такий процес – зокрема й через створення Союзу сербських муніципалітетів, який у пропонованому вигляді створить геополітичну загрозу через близьке розташування до Приштини, а також симпатії місцевих чиновників, котрі цілком спроможні розвинути ситуацію до боснійського сценарію 1995 р., що аж ніяк не сприятиме євроатлантичному вектору розвитку країни.

Список використаних джерел

1. <https://www.nato.int/kosovo/press/p990610a.htm>
2. Reka, Blerim (2003). UNMIK as an international governance in post-war Kosova: NATO's intervention, UN administration and Kosovar aspirations. Logos-A. ISBN 978-9989-58-096-3.
3. John, Mark (16 February 2008). "Factbox: EU launches Kosovo police and justice mission". Reuters.
4. <https://www.bbc.com/news/world-europe-29912404>
5. "Pomirenje prava Srba i Albanaca". Vreme
6. <https://www.bbc.com/news/world-europe-45423835>
7. https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news//asset_publisher/cKNonkJE02Bw/c

ontent/id/4168763?p_p_id=101_INSTANCE_cKNonkJE02Bw&_101_INSTANCE_cKNonkJE02Bw_languageId=en_GB

8. "Briselski sporazum je politički". B92.net

*Панчак О.В. **

Сек'юритизація Арктики в міжнародних відносинах

Безпрецедентні темпи глобального потепління у 21 столітті та пов'язані з цим економічні можливості, що виникають в Арктиці, перетворили цей периферійний регіон в одну з арен геополітичної конфронтації. Ключовими акторами при цьому виступають вісім арктичних держав: США, Канада, Росія, Норвегія, Данія, а також Фінляндія, Ісландія та Швеція, території яких перетинаються Північним полярним колом. Більшість аналітиків зосередилися просто на питаннях "м'якої" та/або "жорсткої" безпеки в регіоні, не приділяючи належної уваги комплексному вивченню Арктики крізь призму теорії сек'юритизації. Наскільки ж реалістичним є таке теоретичне дослідження?

Сек'юритизація – це теорія, розроблена представниками Копенгагенської школи дослідження міжнародної безпеки: Баррі Бузаном, Оле Вейвером та Яапом де Вільде, і представлена у їхній праці 1998 року під назвою "Безпека: нові рамки для аналізу". Під сек'юритизацією вони мають на увазі процес, у ході якого актор (часто політик) суб'єктивно конструює певну проблему в якості невідкладного питання безпекового порядку денного. При цьому лінгвістично артикулюється існування екзистенційної загрози для референтного об'єкта, що перебуває в небезпеці. Автори пропонують розглядати сек'юритизацію як "більш екстремальну версію політизації"[1]. Якщо питання політизоване, то це означає, що воно просто є частиною державної політики. А вже про сек'юритизацію можна говорити тоді, коли питання безпеки представляється у формі справді критичної загрози і вимагає застосування державою заходів, що

* Студент 1 курсу магістратури спеціальності "Міжнародні відносини"
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент Капітоненко М.Г.

виходять за рамки нормального status quo. Згідно з представниками Копенгагенської школи, існує п'ять секторів сек'юритизації: військовий, політичний, економічний, соціетальний та екологічний. Оскільки всі арктичні держави у 21 столітті вже прийняли як мінімум по одному, а в більшості випадків кілька документів, що регулюють діяльність цих країн на Крайній Півночі, то можна визначити, в офіційному дискурсі яких арктичних держав які сектори сек'юритизуються за цією теорією.

Аналіз показує, що сектором, який сек'юритизується в абсолютно всіх офіційних документах всіх восьми арктичних держав, є екологічний. Дуже красномовно це засвідчено в арктичній стратегії Норвегії 2009 року, що була оновлена в 2017 році. Зокрема, наголошується, що зміни навколишнього середовища та клімату, виснаження природних ресурсів і нові види масштабної діяльності можуть мати “далекосяжний вплив на суспільство та навколишнє середовище” в Арктиці[2]. Саме тому проголошується важливість інтенсифікації діяльності Норвегії у боротьбі з морським сміттям та мікропластиком в арктичних водах та крайня необхідність “зменшити використання та викиди стійких, біоаккумулятивних та токсичних речовин”, що є дуже непростим завданням[3]. Схожа сек'юритизація екологічного сектору шляхом опису беззаперечної загрози та визнання важливості серйозних заходів для мінімізації ризиків характерна також для стратегічних документів всіх решти семи арктичних держав.

Лише при аналізі офіційних стратегічних документів Сполучених Штатів і Росії можна виділити військовий як самостійний сектор, відділений від політичного. Наприклад, в арктичній стратегії Пентагону 2019 року йдеться про “загрози, що спричинені передовими російськими крилатими ракетами та можливостями гіперзвукової зброї” в Арктиці, тому критично необхідним кроком для США визнається нагальна модернізація систем протиповітряної та протиракетної оборони [4]. У той же час, політичний сектор сек'юритизується в офіційних дискурсах п'яти безпосередніх арктичних держав, які мають вихід до Північного льодовитого океану і, відтак, мають права на виключні економічні

зони біля своїх берегів у 200 морських миль, та на розширення континентального шельфу за межами вказаної зони. З восьми арктичних держав під цю категорію не підпадають лише Фінляндія, Ісландія та Швеція. Наочною демонстрацією сек'юритизації політичного сектора є арктична стратегія Канади 2009 року, у якій підкреслюються загрози політичної невизначеності у динамічній та мінливій Арктиці та проголошується, що реалізація суверенітету повинна включати “підтримання сильної присутності на Півночі, посилення нашого нагляду за регіоном, визначення нашого місця в регіоні та розширення наших знань про регіон”[5].

На відміну від вищенаведених трьох секторів, економічний і соціетальний сектори безпеки сек'юритизуються лише в офіційних документах Росії щодо Арктики. Це пояснюється справді екзистенційною природою викликів, характерних для становища економічного розвитку і демографічних процесів у російській Арктиці. Стратегічний документ 2020 року про основи політики Росії в цьому регіоні на період до 2035 року надає вичерпний перелік загроз і проблем в економічному та соціетальному секторах безпеки та проголошує необхідність кардинальних кроків для подолання негативного status quo. Серед них міститься навіть звернення до приватних інвесторів в умовах критично незадовільного розвитку економічного потенціалу російської Арктики [6]. Однак можливість реалізації Росією прописаних амбітних заходів для усунення екзистенційних загроз у цих сек'юритизованих секторах знаходиться під великим питанням через виснаження матеріальних ресурсів цієї держави.

Отже, розроблена Баррі Бузаном і колегами теорія сек'юритизації дозволяє вивчати офіційний дискурс арктичних держав, а саме – п'ять секторів сек'юритизації, що інкорпорує в себе як аспекти “жорсткої”, так і “м'якої” безпеки. Випадки сек'юритизації екологічного сектору в арктичній стратегії Норвегії, військового – у стратегії США та політичного – зі сторони Канади, демонструють яскраві приклади застосування даної теорії на практиці. У той же час економічний і соціетальний сектори сек'юритизується лише в російському офіційному дискурсі, але запропоновані державою заходи для нейтралізації

екзистенційних загроз виглядають нереалістичними. Інші арктичні держави в основному роблять раціональний вибір і в своїх стратегіях прагматично сек'юритизують лише ті сектори, які вважають пріоритетними.

Список використаних джерел

[1] Buzan, O.Wæver, J.de Wilde. Security: A New Framework for Analysis. - Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1998. Ст.25

[2] New Building Blocks in the North: The next Step in the Government's High North Strategy. Norwegian Ministry of Foreign Affairs. 2009. Ст.6

Режим доступу до ресурсу:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/nordomradene/new_building_blocks_in_the_north.pdf

[3] Norway's Arctic Strategy – between geopolitics and social development. The Norwegian Government. 2017. Ст.35. Режим доступу до ресурсу:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/fad46f0404e14b2a9b551ca7359c1000/arctic-strategy.pdf>

[4] Report to Congress. Department of Defense Arctic Strategy. Office of the Under Secretary of Defense for Policy. 2019. Ст.9. Режим доступу до ресурсу:

<https://media.defense.gov/2019/Jun/06/2002141657/-1/-1/1/2019-DOD-ARCTIC-STRATEGY.PDF>

[5] Canada's Northern Strategy Our North, Our Heritage, Our Future. Arctic Portal Library. 2009. Ст.15. Режим доступу до ресурсу:

<http://library.arcticportal.org/1885/1/canada.pdf>

[6] Основи державної політики Російської Федерації в Арктиці на період до 2035 року. Офіційний інтернет-портал правової інформації Російської Федерації. 2020. Ст.3. Режим доступу до ресурсу:

<http://publication.pravo.gov.ru/Document/Text/0001202003050019>

Вплив екологічних загроз на міграційну проблему

Взаємозалежність між екологічними загрозами та міграційними процесами існувала завжди, але сучасні виклики екологічного порядку денного посилюють взаємозв'язок. Останні дослідження демонструють, що сучасні екологічні загрози призводять до різкого збільшення міграції людей, оскільки більшість стала не в змозі адаптуватися до наслідків таких викликів. В той же час міжнародна міграція стає сферою, яка в загальному генерує тенденції, що ускладнюють міждержавні відносини і внутрішню ситуацію в багатьох країнах, стаючи каталізатором політичних, соціально-економічних, а також геополітичних проблем.

За даними «MigrationReport» 2019 року близько 25 млн з 272 млн (10%) міжнародних мігрантів змінили місце свого постійного проживання саме внаслідок екологічних загроз. [1] Однак, міграція є багатофакторним феноменом, що ускладнює виокремлення мігрантів, які переселяються в результаті прямих дій змін навколишнього середовища (тк.зв. «екологічних мігрантів»).

Вплив екологічних факторів на питання міграції значним чином залежить від соціально-економічних, політичних та інституційних умов. Простежується зв'язок між політичними конфліктами і екологічними загрозами: чим менш стабільна та мирна ситуація в регіоні, тим більша ймовірність того, що він значно постраждає від впливу екологічних загроз. Конфлікт руйнує природні ресурси країн, а їх нестача, в свою чергу, веде до нових конфліктів. [2] Інтенсивність процесів, що руйнують звичне середовище життя людей, а процес міграції залежить від того, як екологічні чинники дестабілізують ситуацію в області продовольчої безпеки, чи обмежують або позбавляють значне число людей екологічна загроза може «самостійно» спричинити масові переміщення

* Студентка 3 курсу спеціальності Міжнародні відносини
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Андрущенко Світлана Вікторівна, кандидат політичних наук, доцент

населення, так і наслідки від них суб'єкта проти такої загрози. Відсутність стійкості призводить до погіршення.

Продовольчої незахищеності та конкуренції за ресурси, посилення громадянських заворушень, що викликає масові переміщення населення. Загрози екологічного характеру призводять до поступових і раптових стихійних лих, що по-різному впливають на характер і масштаби міграції людей. Раптові стихійні лиха здебільшого призводять до масового переміщення, за яких постраждалі часто повертаються до свого звичного середовища, а природні лиха і ерозія навколишнього середовища, щорозвиваються поступово, викликають довгострокові міграції. Екологічні ризики тягнуть за собою серйозні наслідки й для економічного виміру міграційної проблеми.

У вересні цього року Інститут економіки і миру представив перше видання «Ecological threat register 2020», в якому комплексно проаналізовано дані щодо ризиків екологічної безпеки, й показники стійкості як і конкретних країн до природних лих, так і соціально-економічної стабільності в міжнародному масштабі. Висновки демонструють, що до 2050 року близько 1,2 млрд населення змінять місце проживання, адже їх життєвий простір може опинитися під загрозою, що зумовлено рядом загроз екологічної безпеки, викликаючи посилення уваги до впливу таких процесів на порядок денний міжнародної політики та безпеки. Екологічні загрози не однаково впливають на всі частини світу, що в результаті має значні геополітичні наслідки. Найбільш постраждалими групами населення до 2050 року будуть пояс від Мавританії до Сомалі; Південноафриканський пояс, від Анголи до Мадагаскару; Близькосхідний та середньоазіатський пояс, від Сирії до Пакистану, всього 31 держава, які, на їхню думку, можуть не впоратися з екологічними та політичними змінами наступних десятиліть. [2] Щоразу, коли міграція носить масштабний та швидкий характер, або перетинаються міжнародні кордони, можуть виникнути геополітичні проблеми. Найменш стійкі країни світу, зіткнувшись з екологічними ризиками більш схильні до політичної нестабільності, соціальної роздробленості та економічної кризи, що в свою чергу продукує зростання

кількості потоків міграції з цих територій. Зменшення чисельності жителів працездатного віку через масові міграційні процеси негативно відбивається й на темпах економічного зростання таких країн. Процес підвищення рівня масової міграції має величезні соціальні та політичні наслідки для розвинутих та стійких країн. Регіони ЄвропитуПівнічної Америки стикаються з меншою кількістю екологічних загроз і могли б краще справлятися з ними, але більшість з них "не будуть захищені від більш широких впливів».[3] Аналіз даних виявляє, що Європа, як регіон з найбільшою концентрацією країн, які проявляють найбільшу кризостійкість по відношенню до екологічних загроз, в першу чергу приваблює значні потоки біженців з менш стійких територій, що ставить нові виклики перед розвитком регіону. Кризабіженців 2015 року підкреслює, що навіть порівняно невелика кількість біженців, що становить піввідсотка населення Європи, може спричинити значні хвилювання та мати вплив на політичну систему. Як свідчить практика, країни призначення можуть зіткнутися з проблемами, пов'язаними з економічною інтеграцією, соціальною згуртованістю і посиленням напруженості конфлікту.

Висновки. Масова міграція і екологічні загрози – це взаємопов'язані проблеми. Нестабільний («unsustainable») розвиток планети веде до нестабільного суспільства, підвищення рівня насильства та зниження рівня безпеки. Оскільки одні території є більш ураженими, ніж інші, принаймні, в короткостроковій перспективі, це призводить до масового переміщення людей в пошуках кращих і більш стабільних альтернатив. Таким чином, комплексне розуміння взаємозв'язку екологічних викликів і міграції, з урахування інших глобальних і регіональних проблем соціально-економічного і політичного характеру, може стати ключем як до регулювання екологічного питання, так і міграційної кризи.

Список використаних джерел

1. WORLD MIGRATION REPORT 2020 / International organization for migration // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/wmr_2020.pdf

2. Ecological Threat Register 2020: Understanding Ecological Threats, Resilience and Peace/ Institute for Economics & Peace // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visionofhumanity.org/app/uploads/2020/09/ETR_2020_web-1.pdf
3. Migration und Flucht in Zeiten der Globalisierung / Südwind // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://suedwind-institut.de/files/Suedwind/Publikationen/2016/2016-24%20Migration%20und%20Flucht%20in%20Zeiten%20der%20Globalisierung.pdf>

Сідельнікова О.О. *

Саудівсько-американські відносини у період за часів правління королів Фахда і Абдалли

Сполучені Штати почали проявляти інтерес до Саудівської Аравії ще у першій половині 20 ст., адже саме тоді почалися пошуки нафти на Близькому Сході. Було декілька причин посилення інтересу запасами нафти закордоном. По-перше, запаси цього ресурсу у штатах Техас і Оклахома виснажувались. Також могла постати загроза англо-нідерландської монополії на світові ресурси цієї сировини [1, ст.358].

29 травня 1933 року відбулося підписання угоди між Саудівською Аравією та американською нафтовою компанією «Стандард Оіл оф Каліфорнія» про надання концесії американській нафтовій компанії. У 1944 році концесія отримала назву «Арабіен-Амерікен Оіл Компані»(АРАМКО) [1, ст.363].

Проте Саудівську Аравію та США пов'язує не тільки нафта, а й співробітництво у ряді сфер: у сферах безпеки, економіки, торгівлі, освіти.

Відносини між країнами завжди були суперечливими. Серед ключових подій досліджуваного періоду є війна у Перській затоці 1991 року та операція «Свобода Іраку» 2003 року. Ставлення Саудівської Аравії до дій США у кожній з них відрізнялося.

* Студентка 4 курсу МВ
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: асистент Дальський В.Б

Так, 1991 року дії багатосторонньої коаліції на чолі із США були спрямовані на зупинення іракської агресії проти Кувейту. Саудівська Аравія підтримала США, оскільки її безпеці загрожував Ірак.

2003 року президент США Джордж Буш-молодший почав операцію «Свобода Іраку» нібито через наявність в останнього ядерної зброї. Але справжньою метою Сполучених Штатів було повалення режиму Саддама Хусейна. Реакція Саудівської Аравії була негативною. 19 березня 2003 року король Фахд заявив, що Саудівська Аравія «не братиме у війні ніякої участі».

Проте пріоритетність партнерства зі Сполученими Штатами не дозволила Саудівській Аравії повністю відмовитися від допомоги США. Саудівська Аравія надала коаліції на чолі із США логістичну підтримку [2, ст.9].

До того ж напад на Ірак здійснювався з території Королівства. Але головною умовою Саудівської Аравії було повне виведення американських військ після завершення операції. Це рішення призвело до того, що США побудували військову базу у Катарі, який є ворогом Саудівської Аравії [3].

Між Саудівською Аравією та США також відбувалися зустрічі на високому рівні. 1985 року у Вашингтоні була проведена зустріч між президентом США Рональдом Рейганом і королем Саудівської Аравії Фахдом. Рейган закликав короля використати вплив Королівства для ініціювання безпосередніх переговорів між арабами та Ізраїлем [4].

11 вересня 2001 року терористи, більшість з яких були саудівського походження, завдали удару по США. Звісно, це дискредитувало Саудівську Аравію, яка вкладала значні кошти в експорт радикального напрямку ісламу, ваххабізму. Король Абдалла засудив теракти і оголосив про необхідність боротьби з міжнародним тероризмом. Для США Саудівська Аравія є ключовим гравцем близькосхідного регіону, завдяки якому можна диктувати свою волю. Також Королівство є головним постачальником нафти та імпортером американської зброї. Тому невдовзі цей інцидент було врегульовано, щоб зберегти дружні партнерські відносини [5].

«Немає вічних друзів і ворогів, є тільки вічні інтереси», – ця цитата лорда Пальмерстона чітко описує політику Саудівської Аравії, політику балансування. З одного боку вона – партнер Сполучених Штатів, з іншого – Саудівська Аравія налагоджує відносини з головним опонентом США Китаєм. Наприкінці 90-х рр. політичні контакти між Ер-Ріядом і Пекіном поглиблюються. У листопаді 1999 року пройшли переговори між королем Фахдом ібн Абдель Азіз Аль Саудом і генеральним секретарем ЦК КПК Цзян Цземінем.

Пізніше у жовтні 2002 року між країнами було підписано Угоду про співробітництво у галузі охорони водних ресурсів. У 2006 році відбувся візит короля Абдалли до КНР. У квітні 2006 року Ер-Ріяд відвідав генеральний секретар ЦК КПК Ху Цзіньтао. Було підписано ряд угод у сфері охорони здоров'я, нафтовидобутку, безпеки. Також було укладено контракт з «оборонних систем» [6].

Основою співпраці між КНР і Саудівською Аравією є нафта. Більше половини свого імпорту Китай отримує від країн Перської затоки. Між країнами також розвивається торгівля. Так, у 2005 році серед країн, з яких Саудівська Аравія імпортувала товари, Китай посів четверте місце (було імпортовано товарів на суму 4 278 882 72 млн. доларів) [7].

Таким чином, можна зробити висновок, що Саудівська Аравія та Сполучені Штати зацікавлені у збереженні партнерства між країнами. І вони поглиблюватимуть відносини, незважаючи на протиріччя, які можуть виникати між країнами.

Сполучені Штати зацікавлені у саудівській нафті і важелі впливу у регіоні Близького Сходу, а Саудівську Аравію цікавить імпорт американської зброї, найновішої воєнної техніки та потужний союзник. І незважаючи на те, що Королівство Саудівська Аравія розвиває відносини з Китаєм, пріоритетним партнером залишаються Сполучені Штати.

Список використаних джерел:

1. Васильєв А.М. «Історія Саудівської Аравії (1745 р. – кін. 20 ст.). М.: «Классика Плюс», Книжный дом газеты Труд, 1999. – 672 с.

URL: <http://93.174.95.29/main/55EB8E1FB604D6DF83FD2F8C52BE0D20>

2. Alfred B. Prados «Saudi Arabia: Current Issues and U.S. Relations»

URL: <https://fas.org/sgp/crs/mideast/IB93113.pdf>

3. The United States and Saudi Arabia aren't allies. They never have been

URL: <https://www.washingtonpost.com/outlook/2020/02/05/united-states-saudi-arabia-arent-allies-they-never-have-been/>

4. 13 times U.S. presidents and Saudi kings have met

URL: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/01/27/13-times-u-s-presidents-and-saudi-kings-have-met/>

5. «Нафтові королі»: як Саудівська Аравія переживе зміну лідера?

URL: <https://ua.112.ua/statji/naftovi-koroli-yak-sauidivska-araviia-perezhyve-zminu-lidera-178293.html>

6. Harsh V. Pant Saudi Arabia woos China and India. Middle East Quarterly. 2006, pp. 45-52

URL: <https://www.meforum.org/1019/saudi-arabia-woos-china-and-india>

7. Saudi Arabia Imports, Tariffs by country 2005

URL: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/SAU/Year/2005/TradeFlow/Import/Partner/by-country>

*Супрун Ярослав**

Зовнішня політика Трампа і Байдена: що чекає на США після президентських виборів

Основні характеристики зовнішньої політики Трампа.

«Америка передусім»

Одне з передвиборчих гасел чинного президента, яке чудово характеризує його ізоляціоністську політику. Дональд Трамп відмовився від ролі глобального поліцейського для Сполучених Штатів, звівши до мінімуму політичну участь в

*Студент 4 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка
Науковий керівник: доцент Денисенко К.Ю.

міжнародних конфліктах (Сирії, Лівії, Афганістані) та вийшов із низки міжнародних договорів та організацій.

Унілатералізм

Трамп перейшов до більш егоїстичної зовнішньої політики, не рахуючись у своїх діях та рішеннях із союзниками та їх інтересами (вихід з Іранської ядерної угоди без погодження з іншими сторонами, алюмінієві мита проти ЄС, санкції проти Північного потоку 2, попри протести Берліна). Односторонність дій стала чи не головною особливістю адміністрації чинного президента США, що серйозно підірвало довіру партнерів. [1]

Недовіра до багатосторонніх інституцій та нехтування альянсами

За своєї каденції Дональд Трамп продемонстрував відверту зневагу до інструментів багатосторонньої дипломатії та організацій. Він не вірить у їхню ефективність та навіть вважає шкідливими, оскільки вони обмежують свободу дій Сполучених Штатів (блокування роботи СОТ, санкції проти Міжнародного кримінального суду, вихід із ВООЗ, ЮНЕСКО тощо). Крім того, Трамп піддавав критиці традиційну систему альянсів (НАТО, Японія, Південна Корея) і заявляв про готовність вивести війська з Південної Кореї та Японії, якщо ті не підвищать витрати на їх утримання та вже наказав скоротити чисельність американського контингенту в Німеччині.[2]

Міжнародні відносини як бізнес

У своїй зовнішній політиці Трамп мислить як бізнесмен: він відмовляється вкладати гроші в те, що не приносить прибутку. Він скорочує внески США в міжнародні організації або й зовсім виходить із них (ВООЗ, ЮНЕСКО); вимагає від союзників збільшити витрати на оборону (в НАТО до 2% ВВП); він вийшов із Паризької кліматичної угоди, оскільки її виконання збільшить витрати бізнесу на «екологізацію» виробництва; щоб змінити торговельний баланс він розпочав тарифну війну з ЄС та Китаєм. [3]

Політика тут і зараз

Особливістю зовнішньої політики Трампа є імпульсивність у прийнятті рішень та відсутність стратегічного бачення вирішення проблеми. Чинний

президент рухається тактичними кроками і здатний змінювати свої підходи на ходу. До прикладу, він вийшов із Договору про скорочення ракет середньої і меншої дальності з Росією, заявивши, що готовий повернутися до його обговорення тільки якщо до нього приєднається Китай. Таку ж умову він спочатку висував до СНО-III, термін дії якого завершується наступного року, проте перед виборами пом'якшив свою позицію і заявив, що готовий продовжити договір із Москвою.

Мирні ініціативи

Ще однією цікавою особливістю зовнішньої політики Трампа є його прагнення до миротворчості. За його сприяння була підписана Панмунджомська декларація між Сеулом та Пхеньяном, був розроблений мирний план для врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту, підписана угода про економічну співпрацю Косова та Сербії, відбулося офіційне визнання Ізраїлю Бахрейном та ОАЕ. Тим не менш, жодна з цих угод не наблизила вирішення відповідних конфліктів. [2]

Прихильність до авторитарних лідерів

Дональда Трамп неодноразово демонстрував особисту приязнь до таких авторитарних лідерів як Владімір Путін, Сі Цзіньпін чи Мухаммед бін Салман, водночас виказуючи низьку зацікавленість порушеннями прав людини в їхніх державах.

Позиція Джо Байдена стосовно зовнішньої політики США

Традиціоналізм

Байден виступає за повернення США до традиційної системи міжнародних відносин, яка склалася після Другої світової війни. У ній США забезпечують лідерство в демократичному світі з опорою на альянси та багатосторонню дипломатію, вільну торгівлю та ліберальний світовий порядок, в якому міжнародні угоди мають значення. [4]

Відновлення ролі багатосторонньої дипломатії

Кандидат від демократів заявив про необхідність відновлення лідерства США у демократичному світі шляхом більшої міжнародної співпраці та

багатосторонньої дипломатії. Таким чином він також збирається повернути довіру партнерів, які втратили її за період унілатералізму Трампа. [5]

Повернення до міжнародних угод та організацій

Байден має на меті відновити членство США у ВООЗ, Паризькій кліматичній угоді, Ядерній угоді з Іраном.

Посилення американської дипломатії

Байден збирається збільшити фінансування Держдепартаменту та декларує пріоритет переговорів із суперниками США перед санкціями та військовим тиском. [6]

Список використаних джерел

1. Council on Foreign Relations. The 2020 Candidates on Foreign Policy
2. Lowy Institute. THE POINT OF NO RETURN: THE 2020 ELECTION AND THE CRISIS OF AMERICAN FOREIGN POLICY
3. E-International Relations. Trump's Foreign Policy Doctrine of Uncertainty
4. BBC. US election 2020: How would Biden change foreign policy?
5. Vox. Joe Biden's plan to fix the world
6. Guardian. Trump and Biden offer starkly different visions of US role in world

*Третьяк К.О.**

Екологічний вимір конфлікту в Нагірному Карабасі

Актуальність. У зв'язку з ескалацією конфлікту в Нагірному Карабасі у вересні цього року значна частка уваги дослідників, громадськості та міжнародного співтовариства була прикута до історичного та політичного виміру цієї проблеми. У пошуках шляхів вирішення конфлікту багатьом довелося заглибитись у ситуацію в регіоні. Дослідники розробляють проблематику етнічного складу населення, економічного потенціалу регіону, історичної правди. Однак несправедливо мало уваги приділяється екологічному

* Студентка 3 курсу спеціальності Міжнародні відносини
Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник – Андрущенко Світлана Вікторівна, кандидат політичних наук, доцент

вимірові даного питання. Більший наголос робиться на традиційних аспектах безпеки – військовому і політичному. Однак ця робота ставить за мету довести та показати, що міркування екологічної безпеки та ресурсні чинники відіграють у ньому далеко не останню роль.

Суть питання. Небезпеки. Значення Нагірного Карабаху для сторін.

Нагірний Карабах та Вірменія. З точки зору екологічної та енергетичної безпеки, Карабаху й Вірменії більш вигідно зберегти статус-кво. Основною причиною для цього є те, що найважливіші для життєзабезпечення Карабаху ріки – Тертер і Хачен – беруть свій початок у Карвачарському районі, який зараз знаходиться під контролем невизнаної республіки. [1] Більш того, на річці Тертер знаходиться Сарсаганська (Тертерська) ГЕС – найбільше джерело електроенергії у Нагірному Карабасі. Також за останні 10 років у республіці було побудовано 13 нових ГЕС. Тому для республіки, що робить акцент на розвитку малої гідроенергетики, контроль Азербайджану над водними ресурсами є вкрай небажаним. [2]

Річний сток річок Тертер і Хачен у чотири рази перевищує показник тих річок, які беруть початок на території самої республіки. До того ж, річки самої НКР влітку пересихають, тому їхнього водного стоку недостатньо для забезпечення потреб населення та достатньої іригації сільськогосподарських угідь, особливо беручи до уваги той факт, що у Нагірному Карабасі спостерігається потепління клімату. У Карвачарському районі також беруть початок річки Арпа і Воротан, що є ключовими вже для Вірменії, особливо у питанні збереження озера Севан.

Місцеві мешканці побоюються запровадження Азербайджаном гідротиску чи навіть гідротерору, посиляючись на ситуацію, що виникла у 70-80-ті роки. Тоді на території Нагірного Карабаху відбулося досить різке збільшення захворюваності на онкологічні захворювання, причиною чого деякі дослідники визначають навмисне додавання шкідливих речовин у воду азербайджанською стороною. [1] Отже ми можемо відслідкувати, що питання екології для Нагірного Карабаху стало на порядку денному ще до початку розпаду СРСР. Для Вірменії

екологічне питання теж набуло особливого значення наприкінці 80-х років. Протести, які почалися у лютому 1988 року, та врешті перетворилися на рух за збереження культурної ідентичності карабахських вірмен, спочатку теж мали екологічне підґрунтя – підвищення рівня забрудненості повітря у ключових містах країни.[3]

Таким чином, невизнана НКР та Вірменія найбільше всього заціклені у забезпеченні своєї водної та енергетичної безпеки та в повному контролі над критичними для себе водними ресурсами.

Азербайджан. З міркувань екологічної безпеки Азербайджан є зацікавленим у зміні статусу-кво та поверненні 7 районів Азербайджану і Нагірного Карабаху. Причиною цьому є те, що Азербайджан звинувачує Вірменію у забрудненні транскордонних річок (зокрема річки Арпачай, що є водним донором для річки Араз) [4], а також те, що Азербайджану дуже потрібен доступ до водосховища Сарсанг на річці Тертер, що знаходиться на території непідконтрольній Азербайджану. Раніше водосховище забезпечувало 6 районів Азербайджану (Тертер, Барда, Агдам, Горанбой, Євлах та Агджабеді) водою для іригації земель. Зараз Азербайджан заявляє про те, що багатьом прикордонним містам не вистачає води як для ведення сільського господарства, так і для повсякденних потреб.

Більше того азербайджанська сторона висуває припущення, що Вірменія недбало користується захопленими територіями та їхніми водними ресурсами, зокрема і Сарсангським водосховщем, що призводить до повенів взимку та засухи влітку, через що родючість ґрунтів зменшується. [5] До того ж, Вірменія не є учасницею Конвенції ООН з охорони та використання транскордонних потоків та міжнародних озер, тому Азербайджан не може вирішити з нею питання щодо використання річок у рамках міжнародного формату. [6]

Азербайджан також звинувачує Вірменію у знищенні лісів державного заповідника Беситчай та винищенні тварин у Лачинському державному заповіднику, а також у руйнуванні Дашалтинського заказника. [7]

МЗС Азербайджану у спільній заяві з Міністерством екології та природних ресурсів від 15 вересня 2020 року заявило про екологічний терор Вірменії по відношенню до окупованих земель. Однак підтвердити чи спростувати свої побоювання Азербайджан не може, оскільки азербайджанські дослідники не можуть провести дослідження на непідконтрольних територіях. Більш того, Вірменія не бажає допускати також незалежних експертів та екологів до перевірки екологічного стану регіону. [6]

Висновок. По-перше, оскільки у цьому питанні йде мова про екологічну безпеку обох країн та самого Нагірного Карабаху, то значення екологічних та ресурсних чинників у конфлікті набуває великого значення. По-друге, у екологічному вимірі даного конфлікту спостерігається загальна тенденція щодо прагнень сторін: для Азербайджану – зміна статусу-кво та повернення територій під свій контроль, для Вірменії та Нагірного Карабаху – недопущення зміни статусу-кво на користь Азербайджану. Для Вірменії та Карабаху мова йде про збереження статусу-кво з опцією щодо його покращення у вигляді визнання незалежності Нагірного Карабаху, оскільки у будь-якому випадку контроль Вірменії над регіоном залишиться значним з огляду на його залежність.

Таким чином зацікавленість обох країн у регіоні з екологічної перспективи є високою, а інтереси – життєво важливими, оскільки мова йде про екологічну безпеку. Тому екологічний вимір конфлікту теж потребує уваги при виробленні стратегії його розв'язання.

Використані джерела

1. Бабаян Д. Проблема воды и нагорно-карабахский конфликт [Електронний ресурс] / Давид Бабаян – Режим доступу до ресурсу: http://www.cawater-info.net/bk/water_law/pdf/babayan.pdf
2. Общие сведения о Нагорном Карабахе [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/90997/>.
3. The Politicization of the Environmental Issue in Armenia and Nagorno-Karabakh's Nationalist Movement in the South Caucasus 1985-1991 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cambridge.org/core/services/aop->

cambridge

core/content/view/D4B6227FC693A2DC380A0A986E5FE8F1/S0090599200016561
a.pdf/politicization_of_the_environmental_issue_in_armenia_and_nagornokarabakhs
nationalist_movement_in_the_south_caucasus_19851991.pdf

4. Ecological terror of Armenia in occupied Karabakh discussed in U.S.
[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://tinyurl.com/y626aqq2>

5. Nagorno-Karabakh Conflict: Ecological Catastrophe Of The 21st Century
[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
[https://www.news.az/news/nagorno-karabakh-conflict-ecological-catastrophe-of-the-
21st-century](https://www.news.az/news/nagorno-karabakh-conflict-ecological-catastrophe-of-the-21st-century)

6. Baku: Armenia's ecological terrorism threatens environment in region
[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
[https://menafn.com/1100802236/Baku-Armenias-ecological-terrorism-threatens-
environment-in-region](https://menafn.com/1100802236/Baku-Armenias-ecological-terrorism-threatens-environment-in-region)

7. Ecological problems in Nagorno-Karabakh [Електронний ресурс] – Режим
доступу до ресурсу: <http://oval.az/ecological-problems-in-nagorno-karabakh/>

*Юрченко О.В.**

Стратегічна культура Хорватії

Стратегічна культура є постійним набором історично, політично, культурно сформованих символів, паттернів та смислів, що визначають модель поведінки держави на міжнародно-політичній арені[1]. Складовими стратегічної культури є: особливості географічного положення, історичного та політичного розвитку; соціально сконструйовані комплекси (колективна пам'ять, синдроми); специфіка сприйняття зовнішнього середовища, поняття «безпеки» і «загрози»; засоби відповіді на загрози, зокрема вагомість сили як інструменту забезпечення

* Студентка 3 курсу відділення «Міжнародні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Хилько О.Л., к.п.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

безпеки; альтернативні регулятори безпеки, а саме значення союзів, альянсів та коаліцій у зовнішній політиці держави.

Республіка Хорватія географічно належить відразу до кількох регіонів: знаходячись на півночі Балканського півострова, вона являє собою південь Центральної Європи, одночасно будучи адриатичною та середземноморською державою. Таке множинне географічне самовизначення означає амбіції щодо регіонального впливу і об'єктивно наділяє потенціалом транзитного, брокерського, контактного змісту. З іншого боку, держава знаходиться у вразливому становищі через фактичне прикордонне положення на межі регіонів (історичний «Воєнний кордон» Османської та Австрійської імперій) та специфіку її простору (з'єднання двох частин вузьким коридором) [2].

Фактична втрата Хорватським королівством незалежності у XII столітті, після чого землі, населені хорватським народом, по чергово змінювали володаря (Візантійська імперія, Австрія, Угорщина, Османська імперія, Венеційська республіка), стала ключовою для стратегічної культури, адже відсутність державницької традиції підважує релевантність постановки питання про тяглу і самостійну стратегічну культуру як таку і закладає модус досягнення і збереження державності як ключовий, що виливається у пріоритет державної безпеки над безпекою індивіда. По-друге, землі хорватів ніколи не були сконцентровані у межах однієї держави до утворення у 1918 році КСХС, будучи нерівномірно розподіленими між австрійською та угорською частинами монархії Габсбургів, Османською імперією, у той час як на істрійських просторах панував італійський вплив, тому складно говорити про єдність національного руху, проте наявні впливи конфліктних релігійних і культурних традицій. По-третє, хорвати у більшості своїй сформувалися як католицька за віросповіданням нація, яка перший досвід політичного представництва та боротьби здобула у рамках Австро-Угорщини, що впливає на її аксіологічну, релігійну і політичну близькість до Європи [3]. Проте хорвати мають багато спільного із словенцями та сербами, проте відносини із останніми набули особливої гостроти за останні століття, кульмінацію одержавши під час Другої Світової війни і під час розпаду

Югославії. Сербські зусилля із підважування хорватської національної ідентичності в рамках югославізму, а також мовної - шляхом заперечення існування окремої хорватської мови є соціетальною загрозою. Ані у рамках королівства Югославія (1918-1929, 1929-1940), ані СФРЮ (1945-1990) хорвати не відрізнялися прихильністю до федеративного проекту, вважаючи його ширмою сербського домінування, і першими проголосили незалежність у 1991 році [4]. Вступ держави до НАТО 2009 року та ЄС 2013 року є фактором перегляду державоцентристської концепції стратегічної культури на користь антропоцентризму і рівномірного значення національних інтересів у різних сферах [5]. Колективна пам'ять хорватського народу перебуває під впливом «жертвовного синдрому» (втіленням якого виступають роки війни за незалежність 1991-1995, хоча включають утиски хорватів у Югославії) та «травми злочинця» (небажання суспільства визнати злочинність інспірованої нацистами та усташами Незалежної Держави Хорватія), що разом становлять дилему мнемонічної безпеки [6]. Вони є тісно пов'язаними і проявляються у натягнутих відносинах із колишніми югославськими республіками, підкресленою глорифікацією і відбілюванням суперечливих сторінок історії, «війнами пам'яті» із сусідніми державами. Попри зміщення фокусу на загрози глобального характеру ключовими у хорватському сприйнятті залишаються загрози власне державному суверенітету та територіальній цілісності, територіальні суперечки, екстремізм на етнічній та релігійній основі. Проте остання Стратегія національної безпеки 2017 року рівною мірою враховує загрози політичного, економічного, соціального характеру, і одним із ключових пріоритетів називає безпеку людини [7].

Сила як інструмент забезпечення безпеки на перших етапах незалежного існування Хорватії мала виняткове значення у зв'язку із тривалою боротьбою за незалежність збройного характеру. Проте для одержання міжнародної підтримки боротьби та визнання Хорватія вдалася до активного залучення міжнародно-правових інструментів, поступово зміщуючи акцент на альтернативні регулятори безпеки, дипломатичні і ненасильницькі методи шляхом активної

підтримки миротворчих ініціатив, участі у міжнародних організаціях універсального і регіонального рівня. Хорватія стала учасником миротворчих місій під егідою ООН та НАТО у Боснії та Герцеговині, Косово, Лівії, Афганістані [8]. Щодо альянсів, то від початків існування Хорватія прагнула стати членом військово-політичного альянсу НАТО, усвідомлюючи власну слабкість, а також обмежений ресурсний і військовий потенціали географії. Вибір на користь євроатлантичного вектору має об'єктивні географічні та історичні підстави і є однозначним, на відміну від сербської позиції [8].

Практичне втілення рис стратегічної культури є яскравим з огляду на структуру її експортно-імпортного балансу (ключовими партнерами є Німеччина та Італія), інвестиційного профілю (основним інвестором виступає ФРН), членство у військово-політичних альянсах, регіональну політику (продуктивні відносини із Туреччиною та Албанією щодо балансування впливу Сербії у Боснії та Герцеговині, «холодне протистояння» із Белградом) [9]. Таким чином, стратегічна культура республіки Хорватія виступає інтегральним втіленням особливостей її суперечливого історичного та політичного розвитку, географічних умов. На фоні сучасних інтеграційних процесів певні положення стратегічної культури еволюціонують.

Список використаних джерел

1. Jeffrey S. Lantis. Strategic Culture: From Clausewitz to Constructivism [Електронний ресурс] / Jeffrey S. Lantis – Режим доступу до ресурсу: <http://jeffreylantis.com/wp-content/uploads/2013/01/StrategicInsightsArticle.2005.pdf>.
2. Overview of the development of Croatian geography [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/288666951_OVERVIEW_OF_THE_DEVELOPMENT_OF_CROATIAN_GEOGRAPHY.
3. The formation of Croatian national identity: A centuries-old dream? [Електронний ресурс]. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt155jgdc>.

4. Yugoslavia from a historical perspective [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://yuhistorija.com/doc/yugoslavia%20from%20a%20historical%20perspective.pdf>.
5. Dr. Sandro Knezović. EU and NATO Membership – Way Forward For Croatia [Електронний ресурс] / Dr. Sandro Knezović – Режим доступу до ресурсу: <https://irmo.hr/wp-content/uploads/2014/12/Policy-paper-EU-AND-NATO-MEMBERSHIP-WAY-FORWARD-FOR-CROATIA-1.pdf>.
6. Nuša Tomić. Remembering Jasenovac and Bleiburg: Political (ab)use of collective memory and commemoration in Croatia [Електронний ресурс] / Nuša Tomić. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/40912900/Remembering_Jasenovac_and_Bleiburg_Political_ab_use_of_collective_memory_and_commemorations_in_Croatia.
7. National Security Strategy of the Republic of Croatia [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.soa.hr/files/file/National-Security-Strategy-2017.pdf>.
8. Matevž Vogrinec. Progressive divergence? The development of Croatian and Slovenian strategic cultures since independence [Електронний ресурс] / Matevž Vogrinec. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/180086/?lang=en>.
9. World Factbook: Croatia [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/hr.html>.

СЕКЦІЯ “ДИПЛОМАТІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО”

Волторніст О.С.*

Співвідношення суверенітету держав-членів та наднаціональності міжнародних організацій

Питання співвідношення суверенітету держав-членів та наднаціональності міжнародних організацій особливо гостро постало в останні десятиліття. На мою думку, така зацікавленість вчених-теоретиків викликана створенням, існуванням та функціонуванням нового особливого виду міжнародних організацій – міжнародних організацій, які мають ознаки наднаціональності (наддержавності). До таких можна віднести Європейський Союз (ЄС), Північноамериканську зону вільної торгівлі (НАФТА) та спільний ринок держав Південної Америки – МЕРКОСУР (точніше його еволюція в УНАСУР).

Саме зі створенням та активним функціонуванням даних міжнародних організацій, у галузі права міжнародних організацій з’явилося нове поняття – обмеження суверенітету держав-членів у певних сферах, внаслідок добровільної передачі повноважень держави-члена у цій сфері міжнародній організації, до складу якої вона входить. Більше того, підхід західних та вітчизняних вчених при дослідженні даного питання суттєво відрізняється, хоча й має за свій базис одні й ті самі фундаментальні поняття. При написанні даної роботи, я спробую диференціювати або ж ототожнити поняття та категорії, які впливають із позицій різних шкіл міжнародного права [1].

Держави створюють міжнародну організацію для досягнення конкретних цілей і завдань. З цією метою вона має чітко визначену компетенцію, закріплену в установчому акті. На думку більшості юристів, компетенція міжнародних організацій є предметом чи сферою їх основної діяльності. Однак, недостатньо характеризувати поняття компетенції міжнародної організації виключно з ряду питань, з якими вона стикається. Для більш повного визначення цього сприйняття необхідно включити в нього повноваження, якими організація

* студент 4 МП 4 групи

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
науковий керівник: Сапсай А.П., к.п.н., доцент кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби

наділяється для виконання своїх обов'язків. Отже, компетенція міжнародної організації включає як коло проблем, з якими вона стикається, так і повноваження, надані їй для цього [2].

Діяльність міжнародної організації буде легальною (правомірною) у випадку, якщо вона здійснюватиметься відповідно до компетенції цієї організації. Компетенція організації виявляється в діяльності її органів. У загальному правовому розумінні поняття "компетенція" визначається як сукупність прав та обов'язків.

Компетенція міжнародної організації має договірну основу і обмежується угодою. У міжнародно-правовій літературі існують різні погляди на концепцію компетенції міжнародної організації [3].

Найяскравіше і найповніше визначення поняття компетенції міжнародної організації дав Г. І. Тункін, який зазначив, що «необхідно розрізняти два аспекти компетенції міжнародної організації та її органів: предметну компетенцію, тобто область питань, що стосуються лише організації та юрисдикційну компетенцію, що визначає юридичну силу актів організації з певних питань, що належать до її компетенції» [4].

Дуже важливо дати організації право затверджувати стандарти прямої дії не тільки для своїх органів і держав-членів, але також для фізичних і юридичних осіб останніх в якості ще однієї характеристики наднаціональності, оскільки це безпосередньо впливає на наднаціональні відносини, що передбачає безпосереднє регулювання відносин усіх суб'єктів права і, отже, вплив на структуру правової системи держав-членів з плином часу визначає зміст і форму її правової політики [5].

Можна стверджувати, що наднаціональність є одним з важелів регулювання певних сфер життя держав-членів і застосовується на основі відповідної угоди між ними. Отже, вона має функціональне значення з одного боку і характер, який не залежить від волі держав, з іншого боку.

Сьогодні сформувалися основні наукові підходи, що обґрунтовують наднаціональність:

- як ідеальну систему проведення переговорів між націями. Переговори здійснюють в межах відповідних органів, завдяки яким держави отримують контроль над процесом прийняття рішень (Ф. Шарпф) [6];
- як систему перенесення відповідальності і ризиків з національних органів на наднаціональні органи (Дж. Маджоне, М. МакЛарен, К.-Х. Ладор) [7];
- як напрямки національної політики держав на формування міждержавної єдності, а не як обмеження суверенітету держави (І. Вейлер, А. Сомек) [8];
- як верховенство над правовою системою держави, яке є винятком із загального стану національно-правового регулювання відносин, оскільки є лише засобом подолання криз, з якими стикаються держави протягом свого існування (К. Шмітт, М. Хардт, А. Негрі) [9];
- як наднаціональна інтеграція, що за своєю природою є міжнародною, в якій кожна держава за рахунок своєї зовнішньої політики прагне досягти якомога більшої вигоди і влади (Ю. Тихомиров, І. Вейлер, Ф. Майер) [10].

Процес наділення державами-членами міжнародної організації повноваженнями, які носять наднаціональний характер, можна ототожнити із добровільною передачею частини свого суверенітету, з поглядом на те, що ряд питань, у вирішенні яких міжнародна організація буде мати виключну компетенцію, буде розглядатися і вирішуватися винятково організацією або її органами.

Поява у міжнародному праві, зокрема його галузі – праві міжнародних організацій – такого явища зумовлена бажанням держав співпрацювати та розвиватися у певній сфері, прийняття відповідних рішень у якій буде набагато полегшено, саме якщо ця процедура буде покладена на міжнародну організацію, яка уніфікує позиції усіх її членів, на відміну від випадку прийняття кожного окремого рішення на чергових конференціях чи з'їздах з присутністю представника кожної зацікавленої держави, які мають різні політико-економічні цілі та перспективи.

Аналогічно, необхідно враховувати факт глобалізації нинішнього суспільства та світу у цілому. Ці процеси є невідворотними, і саме вони сприяють

гармонізації законодавств різних правових систем, стиранню ментальних і соціальних блоків між різними націями та народами, а також проведенню державами спільних об'єднуючих процесів, котрі відбуваються в сучасний період історії саме в рамках міжнародних організацій, деякі з яких починають мати наднаціональний характер діяльності і повноважень.

Список використаних джерел:

1. Грицяк И.А. Цели и компетенции как составная часть европейского управления М., 2006. – С. 46.
2. Ольга Шпакович. Конмпетенція, функції і повноваження міжнародних організацій. Юридична Україна. 2016.
3. Колосов Ю. М. Международное право / Ю. М. Колосов, Э. С. Кривчикова. — М. : Между - нар. отношения, 2000. — С. 222.
4. Шибаета Е. А. Правовые вопросы структуры и деятельности международных организаций / Е. А. Шибаета, М. Поточный. — М. : Изд-во Моск. ун-та, 1988. — С. 45.
5. Устав Организации Объединённых Наций и Устав Международного Суда. Наука. Москва. – 1981. ст. 11.
6. Василенко В. А. Основы теории международного права / В. А. Василенко [Vasilenko V. Principles of the theory of international law]. – К.: Вища школа, 1988. – 288 с.
7. Weiler J. H. The Community system: The dual character of supranationalism / J. H. Weiler // Yearbook of European Law. – 1981. – № 1. – P. 267–281.
8. Фещенко А. С. Явление наднациональности в деятельности международных организаций / А. С. Фещенко [Feshchenko A. The phenomenon of supranationality in the activities of international organizations] // Советский Ежегодник международного права. 1987. – М.: Наука, 1988. – С. 159–171.
9. Черниченко С. В. Теория международного права: в 2 т. / С. В. Черниченко. – Т. 2: Старые и новые теоретические проблемы [Chernichenko S. Theory of international law: Volume 2: Old and new theoretical problems]. – М.: Изд-во НИМП, 1999. – 531 с.

10. Шibaева Е. А. К вопросу о наднациональном характере универсальных международных организаций / Е. А. Шibaева [Shibaeva E. Revisiting the supranational nature of universal international organizations] // Советский журнал международного права. – 1992. – № 4. – С. 81–93.

*В'юненко А. О.**

ЕКСПОРТНО-КРЕДИТНЕ АГЕНТСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАДАЧ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

Практика створення експортно-кредитних агентств (ЕКА) є досить поширеною у всьому світу. Основна мета створення подібних інституцій полягає у підтримці вітчизняних експортерів задля підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки на світових ринках.

Основна функція ЕКА полягає у реалізації задач економічної дипломатії країни, а саме розширення економічного співробітництва, забезпечення безпекового фактора зовнішньоекономічної діяльності, підвищення позицій національних виробників на світових ринках, реалізація зовнішньополітичних цілей шляхом використання наявних національних ресурсів країни. Важливим є те, що завдяки діяльності ЕКА може диверсифікуватися співробітництво між країнами. Актуальним підтвердженням цього може слугувати підписання Міністром фінансів України Меморандуму про взаєморозуміння між Україною та Великою Британією у жовтні 2020 року, який послуговував рушійною силою задля відновлення роботи Британського експортно-кредитного агентства (UKEF) в Україні. UKEF буде сприяти розвитку британсько-українських взаємовідносин, надаючи кредитні гарантії для розвитку спільних контрактів [1].

Ще з початку проголошення незалежності простежувались наміри створення ЕКА в Україні й тільки 7 лютого 2018 року Постановою Кабінету Міністрів України «Питання утворення Експортно-кредитного агентства» було

* Студентка 2 курсу магістратури спеціальності «Дипломатія і міжнародне співробітництво» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.п.н., доц. Петюр Р. К.

вирішено створити приватне акціонерне товариство «Експортно-кредитне агентство» [2].

Проте все ще залишаються питання щодо створення та функціонування експортно-кредитного агентства в Україні, оскільки установа була започаткована, але не діє повноцінно. Законодавчо функціонування товариства не підкріплено (лише у 2018 році були внесені зміни до законодавства, але все ще не всі групи товарів пріоритетних галузей підпадають під страхування та перестраховування експортних ризиків), механізм діяльності не затверджено, статутний капітал не сформований, а заплановані видатки з Державного бюджету на його формування є недостатніми, під час декількох конкурсних відборів не було відібрано жодного члена наглядової ради Експортно-кредитного агентства України. Відповідно до даних Офісу з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, отриманих у відповідь на запит Міністерству фінансів, у Державному бюджеті України на 2018 рік було закладено 200 мільйонів гривень на формування статутного капіталу ЕКА, у 2019 році було передбачено фінансування на 79,3 мільйона. Але, відповідно до звітів щодо затрат з загального фонду державного бюджету, кошти на формування статутного капіталу товариства не були виділені, тому можна казати про відсутність сформованого капіталу ЕКА [3].

Однак сьогодні надзвичайно актуальною є потреба запуску ЕКА, яка пояснюється необхідністю захисту національних економічних інтересів України. Оскільки сьогодні наша країна опинилась в кризовій ситуації через російську агресію, виникла потреба захищати не лише територіальну цілісність, а й стабільність економічного сектору. Тому, починаючи з 2014 року, відбулась суттєва переорієнтація векторів співпраці, відмовившись від великого експортного ринку Росії та зробивши крок у бік європейських партнерів, українські виробники відчули особливо гостро потребу у державній підтримці, яка може бути ефективно реалізована у діяльності експортно-кредитного агентства. Така співпраця держави з експортним сектором забезпечить не тільки

зростання національної економіки, підвищення її позицій, а й дозволить досягти цілей економічної дипломатії та захистити національні інтереси України.

Варто розглянути ключові переваги та потенційні можливості для українського бізнесу й державних компаній-експортерів, які може надати ЕКА. Насамперед, вони полягають у спрощеній системі доступу до фінансування та низьких відсоткових ставок кредиту (у порівнянні з комерційними банками), полегшеному механізму виходу на нові ринки збуту продукції, нарощуванні об'ємів експорту товарів та послуг. Ще однією можливістю є те, що ЕКА покривають такі ризики, які не беруть на себе звичайні ринкові оператори (приватні страхові компанії, банківські установи), завдяки цьому експортери мають змогу вийти на складніші ринки й обійти обмеження, які існують на ринках приватного страхування та кредитування (машинно-технічна продукція, послуги промислового виробництва, ринки високотехнологічних товарів) [4].

ЕКА безпосередньо впливає й на підвищення конкурентоздатності національних виробників шляхом надання кредитів, страхування та гарантування. Тільки експортно-кредитне агентство може захистити експортерів від несплат через політичні ризики, а також від ризиків, причиною яких є нестабільна економічна ситуація в країні (наприклад, криза). Завдяки подібному страхуванню, насамперед від політичних ризиків, поліпшується інвестиційний клімат, що сприяє підвищенню рівня зацікавленості інвесторів та збільшенню обсягів прямих іноземних інвестицій в країну, що так необхідно Україні [5]. Співпраця зі світовими ЕКА у міжнародних проєктах чи торговельних операціях дозволить розвивати взаємовідносини з іншими країнами в економічно-торговельній сфері та нарощувати обсяги співробітництва у всіх галузях.

Особливо ефективними агентства можуть бути у допомозі підприємствам з великими експортними контрактами, коли для виробництва необхідний значний обсяг обігових коштів. Ймовірно, більша частина яких буде позичена, а за програмою ЕКА експортер зможе отримати часткову компенсацію банківської кредитної ставки. В результаті агентство виступить гарантом дотримання умов контракту, а прибуток буде направлений у розвиток національної економіки.

Таким чином, важко говорити про початок операційної діяльності ЕКА чи його перспективи у найближчому майбутньому, адже не до кінця сформована законодавча база та розроблені механізми діяльності агентства. Проте можна сказати точно, що належна увага до запуску діяльності такої установи може принести країні суттєві переваги. Прикладом цього слугує досвід інших країн, де такі агентства виступають в ролі ефективного інструменту задля впливу не тільки на зовнішньоекономічні процеси, а й на світову політику, а також є ефективним засобом захисту національних економічних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України, розділ «Міжнародне співробітництво» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ministr_finansiv_sergii_marchenko_pidpisav_memorandum_pro_vzaiemorozuminnia_mizh_ukrainoiu_i_velikoiu_britaniieiu_dlia_rozhirennia_torgovelnogo_ta_ekonomichnogo_spivrobitnitstva_mizh_krainami-2475.
2. Питання утворення Експортно-кредитного агентства : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2018-%D0%BF#Text>.
3. Особливості запровадження експортно-кредитного агентства в Україні. [Електронний ресурс] // Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. – 2019. – Режим доступу: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/eca_ukraine.pdf.
4. Шаров О. М. Забезпечення повноцінного функціонування Експортно-кредитного агентства (ЕКА) України [Електронний ресурс] / О. М. Шаров // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу: <https://cutt.ly/tgfRVKl>.
5. Моделі функціонування експортно-кредитного агентства. [Електронний ресурс] // Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. – 2017. – Режим доступу: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/FEAO_EKA.pdf.

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НУО ЩОДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ВІДСТАЛОСТІ. KEYС BRAC

Проблеми відсталості – це комплекс соціально-економічних питань, що стосуються наступних глобальних проблем людства: крайньої бідності, усе зростаючого розриву по лінії Північ-Південь та низького рівня поінформованості населення найбідніших країн про можливості розвитку. Подолати дані проблеми покликані глобальні фінансові організації, як Світовий банк, однак їхня діяльність частко є неефективною, що доводить проект SAPRIN або Міжнародна мережа спільного аналізу структурного пристосування [1]. Аналіз участі Світового банку у розв’язанні соціально-економічних проблем у 8 країнах, а саме у : Бангладеш, Еквадорі, Сальвадорі, Гані, Угорщині, Малі, Уганді та Зімбабве показав недостатню ефективність програм зазначеної вище фінансової інституції. Саме тому доцільно розглянути, як міжнародні НУО можуть допомогти ефективно розв’язати проблеми відсталості, а для цього слід звернутися до огляду практики неурядової організації BRAC.

Бангладешський комітет з розвитку сільської місцевості (Bangladesh Rural Advancement Committee, далі – BRAC) – НУО, що була заснована у 1972 році саме для подолання проблем відсталості [2]. Перші 30 років своєї діяльності вона була зосереджена виключно на країні походження – Бангладеш, та наданні мікрокредитування для розвитку мікро- та малого бізнесу [3]. Програми кредитування та розвитку сільських місцевостей стали флагманами даної неурядової організації. Так, BRAC у країні походження здійснила мікрокредитування на більш ніж \$4,6 млрд, забезпечила доступ до навчання 1,5 млн студентам, співфінансуючи 52 тис шкіл, а також BRAC щороку допомагає близько 80 млн бангладешцям через чисельну мережу волонтерів, які покращують сферу охорони здоров’я [4]. Наразі BRAC нараховує більше 110 тис

* Студент 2 курсу магістратури спеціальності «Міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д. політ. наук, проф. Скороход Ю. С.

персоналу, а її фінансова підтримка населення йде у порівняння з допомогою уряду, через що BRAC асоціюють з “мікроурядом” [4].

Успіхи в країні походження стимулювали початок розширення даної НУО. Так, першою країною, на яку поширила свою діяльність BRAC, став Афганістан у 2002 [5], що й пояснює найбільшу результативність допомоги саме для цієї держави. Наприклад, у щорічному звіті за 2019 рік йдеться про те, що діяльність BRAC охопила близько 3,6 млн афганців із 6,6 млн осіб, яким BRAC допомогла у 2019 році [5]. Загалом, станом на 2020 рік BRAC охоплює 11 країн, а саме: Бангладеш, Афганістан, Танзанію та Уганду (з 2006 року), Південний Судан (з 2007 року), Ліберію та Сьєрра-Леоне (з 2008 року), Філіппіни (з 2012 року), М'янму (з 2013 року), Непал (з 2015 року) та Руанду (з 2018 року) [5]. У той же час значному географічному розширенню BRAC сприяло заснування благодійних фондів у Великій Британії (2006), США (2007) та Нідерландах (2009) [5], які й надали можливість заснувати проекти з розвитку в країнах, що розвиваються. При тому, слід констатувати, що BRAC оперує значним фінансовим ресурсом, який у 2007 році складав близько \$400 млн [4], а наразі нараховує більше \$1 млрд [5].

Тож можна констатувати, що BRAC – успішна міжнародна НУО з питань розвитку, однак варто виокремити складові, які посприяли її успіху. Це такі елементи:

- проєктоорієнтованість та застосування власного досвіду на місцях [6]. По суті, BRAC тільки адаптує свої програми розвитку під умови конкретної країни, залучаючи здебільшого тільки свій персонал, який має досвід втілення ініціатив з розвитку;
- широке коло партнерів. Наразі BRAC співпрацює з 26 партнерами включно зі Світовим Банком та USAID [5], тобто не йдеться про альтернативність діяльності НУО до роботи фінансових міжнародних організацій та урядових програм;
- комплексний підхід до вирішення проблем розвитку. Так, викорінення бідності BRAC пов'язує з гендерним питанням – доступом жінок

до мікрокредитування та започаткування мікро-підприємництва. Наприклад, за 2019 рік мікрокредитування BRAC в Руанді у 100% випадках надавалося жінкам з економічно нерозвинених регіонів, що допомогло у поступі місцевого бізнесу[7];

➤ співробітництво на надання допомоги з розвитку по лінії Південь-Південь, тобто створення практики, коли одна країна, що розвивається, сприяє розвитку іншій [2]. Даний тренд може бути вирішенням проблеми розриву між розвинутими країнами (Північчю) і тими, які розвиваються (Півднем).

Таким чином на кейсі успіху BRAC можна виокремити, як міжнародні НУО залучені у вирішення проблем відсталості. По-перше, вони орієнтовані на доповнення дій урядів та світових фінансових організацій з подолання відсталості, а не на їх заміну. По-друге, НУО з питань розвитку можуть показувати кращі результати, ніж інші актори у подоланні відсталості, адже проєктоорієнтованість та таргетованість програм у поєднанні з наявністю успішної практики втілення проєктів створює належне підґрунтя для успіху.

Однак, слід враховувати залежність НУО з розвитку від зовнішнього фінансування, що можна визначити як основну перешкоду їхньому розширенню. У цьому разі диверсифікація джерел фінансування виглядає найоптимальнішим способом для протидії такому обмеженню, що й можна побачити на прикладі BRAC, мережа партнерів та надходження коштів якої достатньо диверсифіковані для стабільного здійснення діяльності.

Отже, міжнародні неурядові організації можуть результативно допомагати у вирішенні питань відсталості, однак вони не здатні стати повноцінною альтернативою вирішення цих проблем. Тож необхідне подальше вивчення практик НУО з питань розвитку для адаптації успішних кейсів подолання бідності та глобального соціально-економічного розриву. При тому слід звертати більше уваги на «південні» НУО, які розцінюються як історії успіху, та спроможні до конструктивного співробітництва по лінії Південь-Південь.

Список використаних джерел:

1. Structural Adjustment Participatory Review International Network [Електронний ресурс] // Structural Adjustment Participatory Review International Network. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.saprin.org>
2. Khandker S. The Bangladesh Rural Advancement Committee's Credit Programs: Performance and Sustainability [Електронний ресурс] / S. Khandker, B. Khalily // World Bank Discussion Papers. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/605821468743409347/pdf/multi-page.pdf>
3. Ahmed S. NGOs and Evaluation: the BRAC Experience [Електронний ресурс] / S. Ahmed, M. Rafi // World Bank Conference on Evaluation and Poverty Reduction. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rrojasdatabank.info/wpovert/Saleh04.pdf>
4. Bronstein P. The List: The World's Most Powerful Development NGOs [Електронний ресурс] / Paula Bronstein // Foreign Policy. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://foreignpolicy.com/2008/07/01/the-list-the-worlds-most-powerful-development-ngos/>
5. Annual Report 2019 [Електронний ресурс] // BRAC. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.brac.net/downloads/BRAC-AR-2019e.pdf>
6. Hossain N. Thinking Big, Going Global: The Challenge of BRAC's Global Expansion [Електронний ресурс] / N. Hossain, A. Sengupta // Institute of Development Studies. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/29135083.pdf>
7. ANNUAL REPORT 2019 BRAC RWANDA MICROFINANCE COMPANY PLC [Електронний ресурс] // BRAC. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.brac.net/downloads/ar2019/Rwanda.pdf>

Неурядові організації як інструмент «гострої сили» зовнішньої політики РФ

Далеко не всі західні неурядові громадські організації та аналітичні центри відповідають критеріям автономного, неупередженого та прозорого характеру діяльності, а тим паче незалежності від донорів. Якщо такі проблеми виникають у суспільствах з стійкими демократичними традиціями, то для громадських організацій в авторитарних державах субординація владному апарату є дедалі частіше єдиною умовою існування, що проявляється як у джерелах фінансування, так і в повному контролі їх діяльності з боку уряду. Про такі особливості потрібно пам'ятати як і тим, хто вивчає діяльність НУО, так і тим, хто безпосередньо з ними працює.

У РФ уряд активно покладається на громадські організації та аналітичні центри не тільки при реалізації внутрішньої політики та консолідації суспільства всередині держави, а й при просуванні зовнішньополітичних цілей та впливу на громадську думку різних держав світу. [1]

Теоретичне обґрунтування такої діяльності можна знайти у Стратегії державної культурної політики до 2030 року та Основних напрямках політики РФ у сфері міжнародної культурно-гуманітарної співпраці. Згідно з документами, стосовно країн СНД «основним завданням залишається подальше формування єдиного культурного і інформаційного простору, збереження багатовікових духовних зв'язків з цими народами», а щодо країн Заходу – поширення об'єктивної та неупередженої інформації про Росію. Така робота проводиться у межах трьох наративів: структура та розвиток міжнародного порядку, цінності та цілі Росії, переваги російської політики а засобів її досягнення. Різноманітні російські представники НУО просувають російське бачення міжнародних проблем, пояснюють її зовнішньополітичні ініціативи та

* Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Науковий керівник Петюр Р. К., кандидат політичних наук, доцент.

зусилля, насаджують російське бачення міжнародних проблем, формують сприятливий ґрунт для підтримки російської політики не тільки серед простих громадян, а й наукових та політичних кіл, здобувають прихильників та нейтралізують критику. Вони працюють над зміною політичного порядку денного та вигідним висвітленням подій у ЗМІ. Дуже часто російські think tanks і GONGOS виходять за межі прийнятної публічної дипломатії і вдаються до маніпуляції та дезінформації, результатом чого стає створення альтернативної інформаційної реальності. При чому така активність спостерігається далеко за межами «простору російських законних інтересів», як часто називають російські урядовці сусідні країни. [2; 3]

Росія активно використовує у своїх інтересах інформаційні та комунікаційні технології, необмежений кордонами простір охоплення яких західні держави ще не навчилися захищати. Свобода слова і відкритість ЗМІ у демократичних державах стали ахіллесовою п'ятою, у яку навчилася вдаряти Росія. Неурядові організації та аналітичні центри стали зручним знаряддям маніпулятивної дипломатичної політики з метою впливу і підриву їхньої політичної системи. На відміну від західних НУО, які намагаються в межах законних засобів створювати позитивних імідж своїх країн та завойовувати прихильність і підтримку (класична «м'яка сила»), російські «неурядові» організації часто вдаються до маніпулювання іноземною аудиторією та агресивної підривної діяльності, у тому числі до шантажу, залякування та тиску по відношенню до іноземних урядів. [4]

Згідно з доповіддю Інституту Кеннана, за останні 5 років Росія витратила щонайменше 9 млрд дол. на ведення інформаційної війни, у якій залучені ЗМІ, НУО, аналітичні центри тощо. Вони мають тісні зв'язки з Адміністрацією президента РФ та МЗС. Фінансовим донором цієї розгалуженої мережі виступає тісне коло російських олігархів, які узгоджено втілюють цілісну стратегію Кремля. По суті, старі методи часів Холодної війни, коли спонсорувалися комуністичні партії по всьому світу, підкуповувалися науковці, журналісти та політики, не просто залишилися в ужитку, а були адаптовані до сучасних умов

та стали більш ефективними. Наприклад, Дослідницький інститут «Діалог цивілізацій» у Берліні, а також його філіали у Парижі та Нью-Йорку спонсуються російським олігархом Володимиром Якуніним, близьким другом Путіна. Організація «Россотрудничество» діє у 81 країнах світу. Різні установи спеціалізуються на певних цільових аудиторіях: Фонд Горчакова спрямований на співпрацю з молоддю, тоді як Російський інститут стратегічних досліджень, «Россотрудничество» створюють мережі науковців та академічних організацій, які транслиують проросійську позицію у міжнародних академічних колах. [5; 6]

Такі підходи до ведення зовнішньої політики пояснює концепція «гострої сили» (sharp power). Умовою використання гострої сили є асиметрія відкритості між обмеженим авторитарною владою суспільством та відкритим демократичним суспільством. У той час, як Росія, а також Китай, Індія, Єгипет, Угорщина, Нікарагуа, Ефіопія перешкоджають діяльності МНУО на своїй території – посилюють законодавчі обмеження, блокують банківські рахунки, вимушена реєстрація як «іноземні агенти», західні демократії не можуть дозволити собі принципу дзеркальності у цьому питанні, а це становить потенційну загрозу їхній безпеці. [7; 8]

Список використаних джерел:

1. Carolina Vendil Pallin, Susanne Oxenstierna. Russian Think Tanks and Soft Power. Project: The Russia Programme at FOI. – September 2017. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/319747832_Russian_Think_Tanks_and_Soft_Power
2. Основные направления политики Российской Федерации в сфере международного культурно-гуманитарного сотрудничества. – 2010. Режим доступу: https://www.mid.ru/el/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkV6BZ29/content/id/224550
3. Стратегия государственной культурной политики на период до 2030 года. –2016. Режим доступу: <http://static.government.ru/media/files/AsA9RAyYVAJnoBuKgH0qEJA9IxP7f2xm.pdf>

4. РадіоСвобода. Росія стурбована іноземним фінансуванням неурядових організацій. – 2020. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/24951167.html>
5. Andrius Balčiūnas, LRT.lt. How Russian oligarchs' think tanks are winning hearts and minds in Europe and US – interview. – 2019. Режим доступу: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1069448/how-russian-oligarchs-think-tanks-are-winning-hearts-and-minds-in-europe-and-us-interview>
6. Шарлотте Фосс. Неурядові організації під прицілом влади багатьох країн світу. – 2019. Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/%D0%BD%D0%B5%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%BF%D1%96%D0%B4-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%BC-%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B1%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%BE%D1%85-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD-%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%83/a-47202282>
7. Anton Barbashin. Alexander Graef. Thinking foreign policy in Russia: Think tanks and grand narratives. Режим доступу: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/thinking-foreign-policy-in-russia-think-tanks-and-grand-narratives/>
8. Edwin Bacon. Policy change and the narratives of Russia's think tanks. 2018. Режим доступу: <https://www.nature.com/articles/s41599-018-0148-y>
9. Andrew Osborn, Reuters. Kremlin denies Putin-linked think tanks tried to sway the 2016 US election for Trump, – 2017. Режим доступу: <https://www.businessinsider.com/kremlin-denies-putin-linked-think-tanks-tried-to-sway-the-2016-us-election-for-trump-2017-4>

Вплив законопроекту Парламенту Сполученого Королівства про внутрішній ринок на перемовини із ЄС

Як відомо, наразі усе ще тривають переговори між Сполученим Королівством та Європейським Союзом з приводу укладення торговельної угоди. Однак їхній перебіг ускладнюється багатьма факторами, не останню роль серед яких грає нещодавно запропонований у Парламенті Сполученого Королівства законопроект про внутрішній ринок. Саме через нього Велику Британію вже встигли назвати порушницею міжнародного права, однак чи так все однозначно?

Основна мета нового законопроекту про внутрішні ринки – запобігання підриву та виникненню дисбалансу у торгівлі між чотирма частинами Сполученого Королівства на випадок, якщо з ЄС не буде досягнуто домовленостей. Законопроект має на меті забезпечити уніфікацію правил і норм між Англією, Шотландією, Уельсом та Північною Ірландією, оскільки, як тільки Великобританія вийде з ЄС, вони матимуть право встановлювати власні правила щодо таких питань, як безпека харчових продуктів та якість повітря. [1] Та чому ж він піддався шквалу критики?

Це пояснюється тим, що положення цього законопроекту суперечать угоді про Брекзит між Великобританією та ЄС, яка набула чинності в січні. Ця угода є повноцінним міжнародним договором, якого потрібно дотримуватися. Однак у чому суперечність?

Основним спірним питанням стала Північна Ірландія. В угоді про Брекзит було погоджено, що між Північною Ірландією та Республікою Ірландія не буде повернуто сухопутний кордон. [2] Ще одним із рішень у договорі було те, що Північна Ірландія продовжуватиме перебувати в системі єдиного ринку ЄС, на відміну від решти Сполученого Королівства. [3]

* Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Яковенко Н. Л., професор, доктор історичних наук.

Проаналізувавши новий законопроект про внутрішній ринок і угоду про Брекзит, можна дійти до висновку, що вони мають справді суперечливі одне одному положення. Наприклад, у Протоколі про Північну Ірландію, який є частиною угоди про Брекзит, йдеться, що компанії, що перевозять товари з Північної Ірландії до Великобританії, повинні будуть заповнювати форми експортної декларації. [3] Але законопроект про внутрішній ринок дає міністрам право скасовувати або ігнорувати цю частину митного законодавства ЄС. [1]

В іншій частині протоколу вказується, що Великобританія повинна дотримуватися правил ЄС щодо державної допомоги (фінансова підтримка, яку уряди надають підприємствам) для товарів, пов'язаних з Північною Ірландією. [3] Але законопроект про внутрішній ринок стверджує, що посадовці можуть самі інтерпретувати окремі ситуації, внаслідок чого вони можуть вирішити, що ця процедура не повинна відбуватися відповідно до прецедентного права Європейського суду. [1]

Таким чином, можна зробити висновок, що Великобританія справді порушує міжнародний договір, підписаний нею минулого року, причому в тексті законопроекту цей намір чітко виражено, адже там сказано, що його положення будуть діяти, незважаючи на невідповідність чи несумісність з міжнародним або внутрішнім законодавством. [1]

Можливо, уряд Великобританії посилатиметься на статтю 62 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, яка дозволяє державі вийти зі своїх договірних зобов'язань, коли обставини кардинально змінюються. [4] Однак, зміна обставин повинні бути справді кардинальною, на кшталт розпаду Югославії, коли країна припиняє своє існування. У випадку з Протоколом про Північну Ірландію не минуло й року, як уряд прийняв цей договір, чудово розуміючи усю складність питання, тобто кардинальної зміни обставин не виникає.

Тому, можна зробити висновок, що, якщо законопроект усе ж стане законом і набуде юридичної сили, Сполучене Королівство справді порушуватиме міжнародне право, не виконуючи взяті на себе зобов'язання. Цей

факт негативно впливає на плин перемовин між ЄС та Сполученим Королівством. Мішель Барньє, головний переговорник з боку ЄС по питанням Брекзиту, заявляє, що укладення угоди до визначеного строку навряд чи можливе за таких обставин. [5] Якщо до кінця перехідного періоду торговельну угоду укладено не буде, ЄС та Сполучене Королівство розпочнуть торгівлю за стандартами СОТ, що може мати суперечливі наслідки як для Сполученого Королівства, так і для Євросоюзу.

Список використаних джерел:

1. United Kingdom Internal Market Bill 2019-21 [Електронний ресурс] // Parliament of UK. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://services.parliament.uk/bills/2019-21/unitedkingdominternalmarket.html>.
2. The EU-UK Withdrawal Agreement [Електронний ресурс] // European Commission. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/info/european-union-and-united-kingdom-forging-new-partnership/eu-uk-withdrawal-agreement_en.
3. Protocol on Ireland/Nothern Ireland [Електронний ресурс] // The Government of UK. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/840230/Revised_Protocol_to_the_Withdrawal_Agreement.pdf.
4. Vienna Convention on the Law of Treaties [Електронний ресурс] // United Nations, Treaty Series. – 1969. – Режим доступу до ресурсу: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf.
5. Brexit: UK-EU trade deal 'seems unlikely' says Michel Barnier [Електронний ресурс] // BBC News. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-53854730>.

Дипломатія в умовах пандемії COVID-19: нові виклики та завдання

«Хороший дипломат повинен бути розумним, екстравертом та космополітом; мати фахові знання в різних галузях, а також вдало їх поєднувати із навичками ведення переговорів, знанням мов, економіки, зв'язків із громадськістю. Проте сьогодні цього не досить. Одним із головних аспектів стає вміння користуватися цифровими інноваціями, проводити відеоконференції та вибирати правильну тактику ведення «віртуальних» переговорів...», - так зазначає Томас Борер, колишній посол Швейцарії в своєму інтерв'ю в швейцарсько-німецькій національній щоденній газеті [1]. Справді, нові умови життєдіяльності вимагають нестандартних рішень, оперативності та ефективності в процесі їх ухвалення, а зважаючи на факт глобального поширення коронавірусу цифрова трансформація та необхідність присутності у віртуальному просторі змушує, здавалось би, «консервативну» дипломатію «виходити із своєї зони комфорту» та швидко реагувати на міжнародні події, відслідковувати настрої громадськості в будь-якій точці світу через соціальні мережі чи інші новітні засоби. Пошук відповідей на наступні питання формують актуальність та мету даної статті: що ж готує криза COVID-19 для майбутнього дипломатії та міжнародних відносин? Як поєднати найуспішнішу стратегію боротьби з пандемією, пов'язану із «соціальним дистанціюванням» та головні засоби для досягнення компромісу серед міжнародного співтовариства, які включають прямі контакти та руйнування цієї ж дистанції для вирішення глобальних питань?

E-Diplomacy, твіттер-дипломатія вже давно стали стратегічними засобами комунікації, проте саме пандемія продемонструвала, що значну частину комунікації в міжнародному середовищі можна легко перевести в «цифровий» формат, а разом з тим значно зекономити час політичних лідерів, матеріальні

*Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.політ.н., ас. Кузнецова К. І.

витрати, пов'язані із організацією заходів, відрядження та самітів [2]. З іншого ж боку, досить критично можна оцінити ефективність будь-яких переговорів у такому дистанційному форматі: втрата невербальної комунікації, а отже і відчуття один одного, збільшення недовіри, ігнорування етно-культурного контексту, ускладнення процесу досягнення консенсусу. Важливим аспектом є й технічні труднощі, недостатня захищеність каналів комунікації та забезпечення безпеки даних [3]. Дипломатичний фронт також зіштовхується із підвищенням чутливості населення до засобів інформаційної війни, пропаганди, дезінформації, що в кінцевому результаті може легко привести до масового психологічного ефекту. Саме на діяльність дипломатів покладається роль формування картинки реальності. Боротьба з фейковими новинами, гібридними операціями та дип-фейками набирає все більшої важливості для захисту національних інтересів та інформаційного простору.

Закриття кордонів та колапс фондових ринків, потреба у швидкому реагуванні на фінансову кризу вимагають тісних глобальних домовленостей, а отже і прямої комунікації із партнерами. Телефонні розмови та відеоконференції не є ефективними інструментами, особливо тоді, коли потрібно знаходити компроміс із «складними» та занадто емоційними співрозмовниками. Особиста присутність та «живе» спілкування є досить важливими предметами хоча б з точки зору того, щоб спонукати свого партнера до переосмислення проблеми. З іншого боку, на думку фахівців медіакомпанії «Thomson Reuters», «віртуальні» переговори допомогли співрозмовникам навчитись раціонально використовувати час та робити свої промови набагато коротшими та чіткішими, оскільки дивитися один на одного через екран більш виснажливо, ніж сидіти поруч чи за обіднім столом» [4].

Нова платформа спілкування також змінює відносини між політиками та ЗМІ. Оскільки прямі зустрічі часто фіксуються фотознімками, багато уваги витрачається на організаційні та протокольні моменти, пов'язані, наприклад, із рукостисканням, поглядами політичних лідерів, але важливим аспектом є й заяви, спільні комюніке та запитання від журналістів. Відео-формат цього ж не

передбачає. Для авторитарних урядів це може слугувати неабиякою перевагою, але це аж ніяк не стосується демократичних урядів.

Таким чином, онлайн-дипломатія є певною альтернативою традиційним діалогам під час зустрічей в період глобальної пандемії COVID-19, але традиційні контакти віч-на-віч такий формат не зможе ефективно замінити, оскільки дипломатична робота включає набір психологічних, культурних, історичних, символічних особливостей і аспектів. Водночас, повністю відкинути сьогодишню реальність неможливо, небезпека продовжує існувати, і головне, що залишається робити в такій ситуації – це знаходити шляхи та методи успішно діяти навіть на тій відстані, яка сьогодні необхідна для здоров'я. Безперечно, живе спілкування є найважливішим для подолання «дистанції» та досягнення спільних цілей, особливо у кризові часи. Міжнародному співтовариству будуть потрібні більш ефективні варіанти багатосторонніх переговорів, оскільки суперництво між світовими державами посилюється, міжнародна політика «ренаціоналізується» ще більше, а конфліктні ситуації в регіонах, міграційна та фінансова криза тільки набирають сильніших обертів.

Подолання дистанції було і є основним завданням дипломатів. Звичайно, відеоконференції не можуть замінити особистий контакт, але в історії міжнародних відносин є багато прикладів того, як творчо та креативно реагувала і продовжує реагувати дипломатія на зміну соціальних, політичних чи технічних умов. Нові виклики вже внесли свої корективи у дипломатичну діяльність, створивши цілий ряд завдань, на які потрібно реагувати будь-яким можливим способом для їх вирішення та недопущення критичного моменту.

Список використаних джерел:

1. Tageszeitung mit Nachrichten, Fakten & Hintergründen: Stark in Politik, Wirtschaft, Sport und Kultur in der Schweiz und weltweit. Artikel «Ein Fehler, das Karriereprinzip aufzuweichen». URL: <https://www.tagesanzeiger.ch/>
2. Поствірусна дипломатія: як сучасні технології та карантин змінюють міжнародні відносини. Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/04/23/7109048/>

3. Онлайн дипломатія в умовах кризи. Режим доступу: <http://neweurope.org.ua/media-post/on-lajn-dyplomatiya-v-umovah-kryzy/>
4. Andreas Rinke. Alles nur virtuell - Diplomatie in Zeiten des Coronavirus. URL: <https://de.reuters.com/article/virus-diplomatie-idDEKBN2140RI>
5. Emil Brix. Diplomatie nach der Pandemie. URL: <http://society.at/2020/06/29/diplomatie-nach-der-pandemie/>
6. Wenn die erfolgreichste Strategie zur Bewältigung der Pandemie im „social distancing“ liegt. URL: <https://www.zeit.de/zustimmung>
7. Von Panda-Diplomatie zur globalen Pandemie. URL: <https://www.wienerzeitung.at/meinung/gastkommentare>

*Ерґюн М.**

«Угода століття - план врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту від адміністрації Президента США Дональда Трампа»

Всі адміністрації Білого Дому, починаючи з Ліндона Джонсона, намагалися вирішити Ізраїльсько-Палестинський конфлікт, однак успіху не досягали.

28 січня 2020 року Дональд Трамп та Беньямін Нетаньяху зробили нову спробу і презентували подробиці свого мирного плану під назвою “Угода століття”. На його реалізацію запропонували палестинцям 4 роки[1].

Розглянемо декілька її ключових пунктів:

- Палестинська держава буде існувати і столиця знаходитиметься у Східному Єрусалимі;
- Єрусалим залишиться неподільною столицею Ізраїлю;
- США визнають суверенітет Ізраїлю над Йорданською долиною і частиною Західного берегу р. Йордан;

* Студентка 2 курсу магістратури спеціалізації «Дипломатія та міжнародне співробітництво» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.політ.н., доц. Ковтун О. Ю.

- Палестинська територія протягом 10-ти років буде подвоєна, палестинці отримають 1 млн робочих місць, а також 50 млрд на їх розквіт;
- Питання палестинських біженців вирішуватиметься за кордонами Ізраїлю;
- ХАМАС повинен бути роззброєним, а сектор Гази демілітаризований[2].

Розглядаючи карту “нової Палестини”, представленій в плані, також можемо зробити висновок, що від концепції “двох держав” і кордонів 1967 року не залишилось і сліду. Сьогодні можна констатувати смерть регіонального порядку 1970-х – 1990-х років, встановленого самими Штатами за допомогою Кемп-Девідських угод 1978 року і Домовленостей в Осло 1993 року.

Сполучені Штати та Ізраїль пропонують залишити палестинцям 15-20 квазі-самоврядних анклавів на маленькій, замкнутій з усіх боків території, що живе завдяки добрій волі Ізраїлю.

Аналізуючи все вищенаведене, можемо зробити висновок, що даний план не є реалістичним, тому що:

- Пропонує вирішення всіх ключових проблем на користь Ізраїлю і є неприйнятним для Палестинської сторони. Жоден з політичних лідерів Палестини не погодиться на його реалізацію, оскільки це означитиме повну капітуляцію Палестини. Це свідчить про те, що план не був націлений на мирне вирішення конфлікту. Швидше, він слугував для піар-цілей виборчих кампаній Дональда Трампа і Беньяміна Нетаньяху.
- Не передбачає забезпечення базових потреб палестинців. Їм необхідно відмовитись від: ідеї створення незалежної держави, власних збройних сил та від ведення власної оборонної та зовнішньої політики в обмін на автономію у складі Ізраїлю та 50 млрд доларів без гарантій їх отримання.
- Регламентує анексію Ізраїлем чужих територій, таких як: Голанських висот, Йорданської долини і частини територій (30% зони С, зони А і В) Західного берега річки Йордан. Анексія не є мирним вирішенням питання, навпаки, може слугувати приводом для війни або нових арабських повстань.

- Пропонує закрити питання повернення палестинських біженців, виселених зі своїх земель у 1948 р., що теж не сприяє вирішенню конфлікту.
- Містить пункт “роззброєння ХАМАСу і демілітаризація Сектора Газу”, який неможливо реалізувати. ХАМАС є радикальним ісламістським рухом, ціллю якого є відхід Ізраїлю від абсолютно всіх Палестинських земель. Він виступає проти будь-яких мирних домовленостей з Ізраїлем. Тобто, на добровільне роззброєння розраховувати не варто, а інші способи в плані не зазначені. Це ставить під сумнів наміри реалізувати план.
- Суперечить нормам міжнародного права, що робить його нелегітимним. Анексія чужих територій, побудова ізраїльських поселень на окупованих територіях, визнання Єрусалиму як столицю Ізраїлю – все це суперечить Статуту ООН, резолюціям Ради Безпеки і Генеральної Асамблеї.

Світова Спільнота, зокрема ООН негативно відреагувала на ініціативу Трампа та зазначила, що «ООН залишаються прихильними принципу двох держав, підтримуючи зусилля Ізраїлю і Палестини врегулювати конфлікт на основі резолюцій ООН і норм міжнародного права».

Президент Палестинської автономії Махмуд Аббас закликав палестинців чинити опір реалізації мирного плану і повідомив, що Палестина розриває всі відносини з Ізраїлем і США, в тому числі в сфері безпеки і боротьби з тероризмом [3].

Ісламістський рух ХАМАС відкинув мирну угоду і заявив, що «Палестина - це вогонь і полум'я, яке знищить усіх, хто до нього доторкнеться» [4].

Також, проти “угоди століття” висловились лідери: Йорданії, Лівану, Сирії, Ірану, Кувейту, Катару, Російської Федерації, Китаю та Франції.

Міністерство Закордонних справ Туреччини також заявило, що план Д. Трампа – це план анексії палестинських земель[5].

У протилежність, свою підтримку виразили лідери Єгипту, Саудівської Аравії, ОАЕ, Бахреїну та Великої Британії.

Список використаних джерел:

1. [Electronic resource] – Mode of access:

<https://www.whitehouse.gov/peacetoprosperty/>

2. [Electronic resource] – Mode of access: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2020/01/Peace-to-Prosperity-0120.pdf>

3. [Electronic resource] – Mode of access: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/7629489> , <https://www.rt.com/news/479858-arab-league-rejects-palestine-deal/>

4. [Electronic resource] – Mode of access: <https://ria.ru/20200129/1563993133>

5. [Electronic resource] – Mode of access: <https://mk-turkey.ru/politics/2020/01/29/mot-mid-turcii-nazval-sdelku-veka-trampa.html>

*Казмазовська О. В.**

Інтеграційні процеси в Центральній Європі

Після розпаду біполярного світового порядку та закінчення Холодної війни в Центральній Європі виникла низка субрегіональних угруповань. Незважаючи на функціональні та політичні відмінності, більшість із цих угруповань були створені для таких цілей як "повернення до Європи" або "реінтеграція на Захід". Ці субрегіональні угруповання мали різні формати співпраці, починаючи від взаємної лібералізації торгівлі і закінчуючи більш загальним співробітництвом, наприклад з метою посилення взаємодії з ЄС та координації щодо питань вступу. Можна сказати, що в цілому ці різні субрегіональні угруповання, що виникли в Центральній Європі після 1989 року, зіграли важливу роль у реконструкції міжнародного безпекового порядку. Певним чином вони допомогли заповнити політичний вакуум, який був результатом розпаду Організації Варшавського договору та розпуску РЕВ. До того ж, держави мали змогу координувати свої дії в новій геостратегічній обстановці.

* Студентка 2 курсу магістратури спеціальності «Міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к. політ. н., доц. Ковтун О. Ю.

Узагальнюючи, можна виділити дві основні функції субрегіональних утворень в ЦЄ:

1. Допомога у інтеграції до ЄС та НАТО. Це було найочевидніше у випадку з Вишеградською групою та Центральноєвропейською асоціацією вільної торгівлі, які на початку та в середині 90-х років виступали лобістськими групами для заявок своїх членів на вступ до ЄС та НАТО. Подібні функції виконували також жєстонсько-латвійсько-литовське співробітництво та адриатичне співробітництво між Албанією, Хорватією та Македонією. Готовність і здатність держав співпрацювати між собою на субрегіональному рівні також певною мірою розглядається на Заході як показник "відповідальної", добросусідської поведінки, а отже, і готовності держав приєднатися до ЄС та НАТО. До того ж, оскільки держави часто стикаються із спільними проблемами у процесі вступу до ЄС та НАТО, субрегіональна співпраця певною мірою також є механізмом обміну досвідом між державами. Однак, існувала певна напруженість між субрегіоналізмом та прагненням до членства в ЄС та НАТО: держави, які прагнули до членства в ЄС та НАТО, побоювались, що субрегіональні групи можуть розглядатися як альтернатива повній інтеграції до ЄС та НАТО. До того ж, хоча кандидати в члени ЄС та НАТО виявили бажання співпрацювати між собою на субрегіональному рівні, між ними також існував елемент конкуренції в гонці за вступ до ЄС та НАТО.

2. Субрегіональні групи мали вирішити функціональні, особливо транснаціональні політичні завдання, з якими стикаються держави. Більшість субрегіональних груп - ЦЄІ, Вишеградська група, ОЧЕС, Союз для Середземномор'я – включають функціональні та/або транснаціональні сфери співпраці, такі як економіка, навколишнє середовище, кордони, енергетика, інфраструктура, туризм та культура. Багато викликів у цих сферах мають транскордонний характер, і тому потребують реагування на транскордонному рівні, в тому числі на субрегіональному рівні; до того ж, держави в субрегіонах часто стикаються з подібними викликами національної політики у цих сферах, і

обмін досвідом та координація політики може допомогти у вирішенні цих проблем.

Розглянемо особливості формування та функціонування конкретних субрегіональних угруповань.

Центральноєвропейська ініціатива (ЦЄІ) була першим субрегіональним утворенням, створеним після закінчення Холодної війни. Вона була заснована в 1989 році як політична, економічна, культурна та наукова організація, яка мала на меті підтримати своїх членів у наближенні до мети західної інтеграції. Але чим більше держав приєднувалось до ЦЄІ, тим більш неоднорідною вона стала, і тим менше важелів впливу вона мала.

Економічне співробітництво та інтеграція в Центральній Європі відбувалися в рамках Центральноєвропейської угоди про вільну торгівлю (СЄФТА), яка була укладена у 1992 році. Із самого початку СЄФТА обмежила свою діяльність виключно сферою економічного співробітництва та лібералізації торгівлі, відповідно, таким чином СЄФТА завжди мала досить чіткий функціональний порядок денний. Усі країни-учасниці підписали угоди про асоціацію з ЄС, тому можна сказати, що СЄФТА була форумом для підготовки до вступу.

Вишеградська четвірка була офіційно заснована на зустрічі Чехословаччини, Угорщини та Польщі, яка відбулася в Братиславі в квітні 1990 року за ініціативою Вацлава Гавела з метою координації політики та синхронізації майбутніх кроків до європейської інтеграції. Через те, що на той момент, зокрема, в угорській та польській делегаціях досі переважали комуністи радянської епохи, прогрес у багатосторонніх переговорах був досить скромним. Лише на початку 1991 р. процес субрегіональної інтеграції набув нових темпів. На зустрічі трьох тодішніх членів-засновників у лютому 1991 р. у Будапешті було підписано так звану Вишеградську декларацію. Домінуючий аргумент у декларації спирався на спільне минуле та спільний історичний досвід, які спонукають держави співпрацювати у більш широкому масштабі. Після досягнення мети європейської інтеграції, співпраця держав в рамках

Вишеградської четвірки зосередилась, головним чином, на посиленні стабільності в регіоні Центральної Європи та на співпраці в галузі економіки, освіти, культури, науки та інфраструктури.

Таким чином, можна підсумувати, що процеси регіональної інтеграції у Центральній Європі розвивались і продовжують розвиватись дуже активно, але існують певні проблемні моменти, для подолання яких держави мають активізувати співпрацю як на рівні існуючих форматів, так і на двосторонньому рівні.

Список використаних джерел:

1. Gebhard C. Sub-Regional Cooperation in Central Europe – Past, Present and Future / Gebhard., 2013 (AARMS)
2. Cottey A. Sub-regional Cooperation in Europe / Cottey., 2009. (Bruges Regional Integration & Global Governance Paper)
3. Visegrad Group [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.visegradgroup.eu>.
4. Gati C. East-Central Europe: The Morning After (Foreign Affairs).

*Новак О.Є.**

НАСЛІДКИ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС

Станом на 1 лютого 2020 року Сполучене Королівство вступило у перехідний період – офіційно покинувши ЄС, однак очікуючи на укладення фінальної угоди до 31 грудня 2020 року. Надамо стислий огляд наслідків виходу з ЄС з позиції інтересів Великобританії (ВБ) за основними векторами.

ПОЛІТИКА. До 2016 року британська **зовнішня політика** базувалася на 3 опорах: 1) атлантизм; 2) лідерство в ЄС (Спільна зовнішня політика та політика безпеки ЄС (CFSP); 3) багатосторонність. Рішення про вихід з ЄС радикально трансформує кожен із цих стовпів. По-перше, з Брекзітом ВБ виходить з CFSP.

* Студентка 2 курсу магістратури (заочна форма) спеціальності «Зовнішня політика» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Петюр Р. К., к.політ.н., доцент кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби ІМВ.

По-друге, світовий порядок, заснований на чітких правилах гри, підривається Росією, КНР і, певною мірою, США. По-третє, за адміністрації Трампа підхід США до трансатлантичної співпраці з ЄС та НАТО став більш національно орієнтованим, діловим і меркантильним, скептичним та іноді агресивним, що відповідає проголошеній стратегії «принципового реалізму».

Перед прем'єр-міністром також стоїть дипломатичне завдання з поліпшення **стосунків з європейськими країнами**. Форін Офіс вже перенаправляє ресурси з Азії та інших країн, щоб підкріпити свої європейські місії, включаючи створення додаткових 50 нових посад. Британські дипломати визнають, що, коли ВБ покине «парасольку» ЄС, двосторонні відносини вийдуть на перший план. [1]

ВБ також вийде з інституційних угод та угод про обмін інформацією, що сприяють **транскордонній безпеці**. Примітною буде втрата обміну інформацією через припинення доступу до систем даних, таких як Schengen Information System (SIS) II та Prüm (рішення щодо транскордонної співпраці у боротьбі з тероризмом та транскордонною злочинністю). Також буде припинено доступ до використання Європейського ордеру на арешт (EAW) . [2]

Питання кордону між Ірландією та **Північною Ірландією** стало ключовим пунктом переговорів щодо Брекзиту. Коли обидві юрисдикції перебували в межах єдиного ринку ЄС та Митного союзу жодних бар'єрів для торгівлі та пересування не існувало. Нині проблема полягає в тому як зберегти цей статус-кво після виходу ВБ з ЄС (**Irish Backstop**). Боріс Джонсон стверджує, що знайшов вихід, підписавши Northern Ireland protocol, але інші побоюються відновлення багаторічного конфлікту між католиками і протестантами часів «Смути».

В цілому, що стосується **внутрішньої політики**, то в регіональному масштабі Брекзит спричинив поляризацію британців не лише на «правих» та «лівих», а і на прихильників (формування проєвропейського руху як політичної сили) та противників Брекзиту (євроскептиків). Для Північної Ірландії вихід з ЄС означатиме посилення торгівельних бар'єрів, а для Шотландії – стане ще більшим

поштовхом для проведення референдуму про незалежність. [3] Політичне життя ВБ в останні роки характеризувалося політичною нестабільністю.

ЕКОНОМІКА. Рішення щодо Брекзиту уже стало причиною сповільнення темпів економічного зростання ВБ на 2-3% щорічно, внаслідок різкого скорочення припливу інвестицій на тлі ділової невизначеності бізнесу та збільшення волатильності [4]. Брекзит стане прикладом дезінтеграції, оскільки будь-яке зниження відкритості до ЄС (найбільшого торговельного партнера) та поява бар'єрів навряд чи будуть негайно компенсовані новими торговельними зв'язками з іншими країнами. Навіть якщо нові угоди з іншими партнерами могли б бути досягнуті миттєво, переорієнтація ділових відносин займе деякий час.

Фінансові послуги є найбільш вразливим сектором з декількох причин: 1) ЄС перебуває в процесі посилення правил щодо доступу третіх країн до фінансових послуг за допомогою Директиви про ринки фінансових інструментів (MIFID II); 2) питання «фінансового паспорту», згідно з яким британські фінансові компанії мали право продавати фінансові послуги та створювати філії в будь-якій країні ЄС без додаткових вимог; 3) питання релокації філій міжнародних банків. Проте перевага Лондона як світового фінансового центру полягає у більшій орієнтації на світовий фінансовий ринок, ніж на європейський.

Значного впливу зазнає **аграрний сектор**, оскільки ВБ імпортує понад 70% продовольства і 1/3 усієї харчової продукції походить з ЄС. Одним з основних викликів, є відмова від Комунітарної аграрної політики ЄС (CAP), що може заощадити близько 12 млрд євро щорічно. [5] Також складним для ВБ може бути укладання ЗВТ з США, які вимагатимуть більш поступливих умов ніж в угоді з ЄС передусім щодо аспектів екології та продовольчої безпеки. [6]

МІГРАЦІЯ. Ще одним показником взаємозалежності між ЄС та ВБ є близько 2 мільйонів громадян ВБ, які постійно проживають у ЄС. Окрім втрати права на життя, роботу та володіння майном в інших державах-членах, громадяни ВБ також втратять можливість голосувати на місцевих виборах у країні проживання в ЄС, взаємне визнання рішень про опіку над дитиною, право користування державними послугами в інших країнах ЄС та використання

європейської процедури малих позовних вимог (European Small Claims procedure). Загалом ВБ більше не буде підлягати юрисдикції ЄС, дотримуватися соціальної політики та політики зайнятості ЄС, і теоретично лише фірми, що займатимуться експортом до ЄС, повинні будуть дотримуватися норм ЄС. [7]

ЕКОЛОГІЯ. Що стосується екологічної політики, ВБ продовжуватиме слідувати політиці скорочення викидів та декарбонізації. Продовжити розвиток сектору відновлюваної енергетики, незважаючи на можливість виходу з системи торгівлі викидами EU Emissions Trading System (ETS), є головною проблемою сфери захисту навколишнього середовища ВБ після Брекзиту. Але прихильники Брекзиту говорять, що звільнення ВБ від екологічних норм ЄС допоможе знизити витрати на енергію та підвищити конкурентоспроможність своєї галузі. [8]

ЕНЕРГЕТИКА. Енергетичний ринок ВБ фізично пов'язаний з ЄС, ВБ імпортує 7% загального споживання електроенергії з ЄС. [9] Відкритий кордон між Північною Ірландією та Ірландією також є енергетичним кордоном. Можна визначити ряд специфічних енергетичних дипломатичних інтересів для ВБ після Брекзиту: **1)** збереження доступу до внутрішнього європейського енергетичного ринку (ІЕМ) та до установ, які встановлюють технічні стандарти регулювання та передачі енергії (ENTSO-E, ENTSOG, ACER); **2)** розробка рішення щодо енергетичного співробітництва Північної Ірландії та Ірландії; **3)** підтримка співпраці з ЄІБ; **4)** забезпечення співробітництва у секторі ядерної енергетики після виходу з Євроатому та у відносинах з країнами ЄС (зокрема, Францією).

ВИСНОВКИ. Експерти виокремлюють 4 сценарії Брекзиту на період до кінця 2020 року за ключовими факторами та інтересами [10]. ВБ, ймовірно, буде слідувати сценарію ворожого націоналізму - Hostile Nationalism (негативний для обох сторін), якщо політична безвихідь з угодою Брекзит не буде вирішена. Враховуючи вищезазначене, орієнтація на співпрацю з ЄС допоможе ВБ краще трансформуватися в економічному та політичному плані. Отже, ВБ необхідно зосередити зусилля на пом'якшенні негативних наслідків Брекзиту у політичній, економічній, соціальній, екологічній та енергетичній сферах.

Список використаних джерел:

1. <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/five-foreign-policy-questions-uk-s-next-prime-minister>
2. https://ec.europa.eu/home-affairs/e-library/glossary/prüm-decisions_en
3. <https://www.aberdeenstandard.com/en/insights-thinking-aloud/article-page/the-impact-of-brexit>
4. <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/speech/2018/from-protectionism-to-prosperity-speech-by-mark-carney>
5. <https://www.agriland.ie/farming-news/it-is-the-biggest-land-grab-since-cromwell/>
6. http://www.eiu.com/public/thankyou_download.aspx?activity=download&campaignid=BrexitIndustry
7. https://martenscentre.eu/sites/default/files/publication-files/2eme_brexit_paper-v4-web.pdf
8. <https://www.climatechangenews.com/2018/10/11/brexit-means-uk-eu-energy-trade/>
9. https://europeanmovement.eu/wp-content/uploads/2016/05/EMI_16_PolicyPosition_Brexit_17_VIEW_FINAL.pdf
10. <https://www.e3g.org/library/brexit-scenarios-the-implications-for-energy-and-climate-change>

*Сервинський А. О.**

ПРИЧИНИ І ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ АСЕАН НА ПОЛІТИЧНІЙ МАПІ АТР

АСЕАН було утворено у 1967р. п'ятьма країнами (Індонезія, Малайзія, Таїланд, Філіппіни та Сінгапур) . Її першочерговою метою було створення «процвітаючої та мирної спільноти країн Південно-Східної Азії». Її головним пріоритетом було визначено економічний розвиток [1].

Вперше ідею створення даної субрегіональної організації країн Південно-Східної Азії висловив прем'єр-міністр Малайзії Абдул Рахман в 1958 р. Але тоді

* Студент 4 курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Шинкаренко Т. І., кандидат історичних наук, доцент.

Його ідея не користувалась популярністю у владних колах майбутніх держав членів-АСЕАН. У 1959 р. він знову висунув цю думку і запропонував створити Договір країн Південно-Східної Азії про дружбу і економічне співробітництво (СЕАФЕТ). На цей раз його підтримали керівники Таїланду і Філіппін. До створення АСЕАН робилися спроби утворення регіональних організацій в Південно-Східній Азії, але всі вони проіснували недовго (Асоціація Малайзії, Таїланду та Філіппін - АСА (1961-1965 рр.), Проект об'єднання Малайзії, Філіппін і Індонезії - МАФІЛНДО (1963р.) і т.д.).

Фактично, ініціатором створення АСЕАН була Індонезія, яка після здобуття незалежності стала претендувати на провідну роль в регіоні. В якості основних аргументів на користь нової організації індонезійська сторона висувала такі: необхідність об'єднання зусиль в боротьбі проти «загрози з Півночі», маючи на увазі політику Пекіна; потреба координувати боротьбу проти внутрішніх лівих сил, а також прагнення налагодити ефективне економічне співробітництво, щоб протистояти експансії транснаціональних корпорацій.

Чому ж Індонезія виступила з ініціативою створення нового союзу азійських країн, які не мають ні значних збройних сил, ні розвиненої економіки, але обтяжені цілим рядом міждержавних протиріч? Як через внутрішні, так і через зовнішньополітичні причини Індонезії було не вигідно приєднуватися до існуючих тоді військово-політичних блоків. У середині країни в той час були сильні позиції національно-патріотичних сил, які виступали за курс неприєднання. Таким чином, на етапі формування АСЕАН у кожної з країн були свої вагомні причини, щоб підтримати цей проект. Для Індонезії приєднання до АСЕАН було способом відновити довіру країн регіону після конфронтації, а також зайняти передову роль у новоствореній організації. Крім цього, часто порівнюють Індонезію з Німеччиною, враховуючи її роль у створенні інтеграційного об'єднання. Малайзія, Сінгапур і Таїланд розглядали АСЕАН як інструмент вирішення внутрішньо регіональних конфліктів. Для Філіппін нова організація надавала можливість брати участь в політичних та економічних справах регіону, компенсуючи тим самим залежність від США [2 с. 262-290].

Переломним моментом розвитку організації стало завершення другої індокитайської війни навесні 1975 р. Якісно новим етапом у розвитку інтеграційних процесів в Асоціації стало прийняття Декларації згоди і програми дій в 1976 р на Балійському саміті (Балійська декларація). Там були визначені такі аспекти економічної взаємодії: забезпечення преференційного доступу на регіональний ринок основних експортних товарів; виробниче і торгове співробітництво, в тому числі і на ринках третіх країн і т.п. Згодом внутрішня політична стабільність і відсутність зовнішньополітичних конфліктів створили сприятливі умови для розвитку економіки, що і послужило причиною стрімкого перетворення країн АСЕАН в регіональний економічний центр[3].

Що стосується становлення АСЕАН, то це відбулося у відносно непростий час для регіону. Оскільки, Сінгапур лише нещодавно став незалежний від Малайзії, Малайзія у свою чергу мала все ще мала напружені відносини з Індонезією після трьох років конфлікту, крім цього мала спірні території з Філіппінами. Американська присутність у В'єтнамі значно посилилась у міру загострення війни. Політологи висловлювали скептицизм щодо міцності та довготривалості об'єднання, враховуючи, що держави-засновниці мали конфлікти відносини, не мали релігійних чи культурних зв'язків для встановлення спільної ідентичності. Проте регіональна організація продовжувала існувати. Але виникає питання, що підтримувало інтеграцію, здавалось, з першого боку ворогуючих держав? Згідно Декларації АСЕАН (Бангкозької декларації) від 8 серпня 1968р. організація прагне[4]: прискорити економічне зростання; сприяти регіональному миру та стабільності; сприяти активному співробітництву; надати допомогу один одному у формі навчальних та дослідницьких засобів; ефективніше співпрацювати для кращого використання їх сільського господарства та галузей промисловості; сприяти дослідженням Південно-Східної Азії; підтримувати тісну та вигідну співпрацю з існуючими міжнародними та регіональними організаціями.

Тобто головною причиною виникнення АСЕН є бажання держав підтримувати мир, розвиватись економічно та балансувати у біполярній системі

міжнародних відносин. Індонезійська політологиня Деві Фортуна Анвар описує АСЕАН на початку свого існування як клуб міністрів закордонних справ, оскільки не було інших рівнів управління, не було створено механізмів регіонального співробітництва та не проводилися саміти АСЕАН. Зі створенням АСЕАН уряди держав регіону сподівались на вирішення однієї з найбільш гострих проблем - безпекової. На момент створення Асоціації проблему безпеки підрозділяли на три основних аспекти: внутрішня безпека, регіональна безпека і безпека від зовнішньої загрози. Після того, як США змінили свою позицію і нормалізували відносини з КНР, АСЕАН опублікувала свою першу спільну політичну заяву в 1971 р.. Вони заявили, що регіон Південно-Східної Азії - це зона миру, свободи та нейтралітету (ZOPFAN) [5]. Хоча всі члени-засновники проводили антикомуністичну політику, вони прагнули підтримувати баланс між двома великими державами.

Список використаних джерел:

1. Overview [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://asean.org/asean/about-asean/overview/>.
2. Aggarwal V.K., Chow J.T. The perils of consensus: How ASEAN's meta-regime undermines economic and environmental cooperation // Review of International Political Economy, 2010, 17:2, с. 262-290, с. 268-269
3. Declaration of ASEAN Concord, Indonesia, 24 February 1976 // The ASEAN official web site. URL: <http://www.aseansec.org/1216.htm>
4. The Asean Declaration (Bangkok Declaration) Bangkok, 8 August 1967 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://asean.org/the-asean-declaration-bangkok-declaration-bangkok-8-august-1967/>.
5. Dr Chandra Muzaffar. <https://www.nst.com.my/opinion/columnists/2019/07/501607/use-zopfand-form-common-position-china-us> [Електронний ресурс] / Dr Chandra Muzaffar // New Straits Times – Режим доступу до ресурсу: Use ZOPFAN to form common position on China, US.

ПЕРСПЕКТИВИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТУРКМЕНИСТАНУ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Проблема мінімізації газової залежності від Російської Федерації завжди була вагомим чинником в енергетичній політиці Європейського Союзу. Поруч з цим, потреби спільноти у вуглеводневій сировині постійно зростають. За деякими даними, загальний обсяг споживання газу в ЄС становив 480 млрд м³. Самостійно Європа добуває близько половини, а «Газпром» постачав 150-160 млрд м³ газу, тобто 30 %. За прогнозами експертів, до 2035 р. попит на газ у Європі буде перевищувати 600 млрд м³, а власний видобуток буде спадаючим з темпами у 2 % на рік. З урахуванням таких обставин, планується збільшення постачань на 20-30 %, а також налагодження нових каналів імпорту з Близького Сходу та Центральної Азії у рамках «Південного газового коридору».

Саме з цією метою, ще на початку 2004 р. було сформовано проєкт «Набукко». У 2006 р. до нього приєднався Туркменістан. В 2015 р. в рамках офіційного візиту Президента Азербайджану до Болгарії було підписано двосторонню угоду про відновлення проєкту, який офіційно був скасований Єврокомісією у 2013 р. В нинішніх умовах, «Набукко» знову є вигідним проєктом для обох сторін (Туркменістан зможе постачати до 30 млрд м³/рік) [1].

Існує також і ще один проєкт – «Білий потік» або GUEU (Georgia-Ukraine-EU), який розглядався експертами як найбільш перспективний і реалістичний (з 2014 р. призупинений). До проєкту входять компанії з України, Грузії, Великобританії, Туреччини, Азербайджану, Ірану і Туркменістану. У разі надходження газу із Центральної Азії, потужність могла б сягнути 32 млрд м³[2].

Наразі, в останні роки йдеться про приєднання Туркменістану до проєкту Трансанатолійського газопроводу – TANAP (планувалось на кінець 2019 р.), який відіграватиме важливе значення в постачанні природного газу до Європи.

* Студентка 2 курсу магістратури спеціальності «Дипломатія і міжнародне співробітництво» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к. істор. н., доц. Шинкаренко Т. І.

Цей проєкт також відповідає інтересам України, оскільки надає можливість доступу до великих об'ємів каспійських вуглеводнів.

TANAP було запущено в червні 2018 р. з пропускною здатністю 16 млрд м³/рік та з перспективою до 60 млрд м³/рік. Даний газопровід також є як «друге дихання» для проєкту «Набукко», так як TANAP – це фактично азіатська частина цього проєкту, а європейська частина Nabucco-West практично готова [3].

Відповідна робота Туркменістану на цьому напрямку уже проводиться. Ашгабат суттєво збільшив постачання сирової нафти та нафтопродуктів, а це – понад 4 млн тонн, й перспективи зростають. Для цього, однак, необхідно подолати супротив Москви щодо будівництва Транскаспійського газопроводу. Кремль аргументує неправомірність будівництва через загрози екологічного характеру. З метою недопущення появи конкурента, подібної думки дотримується і Тегеран.

Втім, ЄС продовжує просувати даний проєкт, всупереч усім фінансовим та політичним ризикам. Наразі діє постійна робоча група за участю представників ЄС, Азербайджану, Туркменістану та Туреччини, яка займається реалізацією, процесами погодження та консолідованого здійснення спільних кроків на цьому напрямку. В рамках роботи групи підписано велику кількість документів, з поміж яких Декларація про просування співробітництва.

Питання будівництва Транскаспію не є надмірно дорогим та технологічно складним. Куратор нафтогазового комплексу Туркменістану Баймурад Ходжамухаммедов повідомив, що достатньо прокласти 70 км труби, яка з'єднає вишки Туркменістану та Азербайджану, а також на різних ділянках ще близько 80 км. Тому, спорудження об'єкту та здача його в експлуатацію може бути завершена орієнтовно за 9 місяців, що не відтерміновує плани введення в експлуатацію.

Офіційний Ашгабат в даному питанні налаштований оптимістично. Зокрема, в 2018 р. була вирішена багаторічна історія визначення правового статусу Каспію. Складено основу Конвенції про правовий статус Каспійського моря. І тому, за цих умов, Росія, навіть попри її теперішній неоднозначний

статус, не буде спроможною стримати зусилля регіональних та світових лідерів (і найперше ЄС), направлені на реалізацію даного проєкту.

Більшість країн Східної Європи покладають на «Південний газовий коридор» особливі сподівання. Аналітики загалом не сумніваються в тому, що держави цього регіону виступатимуть єдиним фронтом у відстоюванні планів приєднання Туркменістану до проєкту TANAP. Уже сьогодні, Болгарія, Греція та Румунія досягли домовленостей про об'єднання своїх газотранспортних систем шляхом створення т.зв. «вертикального коридору», який розрахований у перспективі на азербайджанський та туркменський газ [4].

Також, досить відчутною є дипломатична підтримка з боку ЄС. Європа має намір сприяти розробці технічної та правової бази для постачання газу з Туркменістану через Азербайджан до європейських країн. Тому, ЄС виступає за проведення зустрічей у тристоронньому форматі і заявляє про необхідність підписання меморандуму про взаєморозуміння. За умови отримання Туреччиною доступу до туркменського газу (із виходом на європейський ринок), даний газопровід прогнозовано набуде вагомого геополітичного значення.

Також, протягом останніх років, Компанії та банки ЄС розробляють Рамковий договір про постачання туркменського газу в Європу, в якому готові взяти на себе інвестиції в будівництво Транскаспійського газопроводу (ТКГ) та інших трубопровідних ланок, необхідних для з'єднання Туркменістану і Європи з пропускнуною спроможністю 30 млрд м³/рік. Натомість Ашгабат повинен віддати в розробку європейським інвесторам родовище Галкиниш. Туркмени справедливо вважають, що на таких умовах вони взагалі не отримують прямих доходів від співпраці і тому відкидають його. А європейці не хочуть інвестувати в будівництво ТКГ без Галкиниш, як пропонують туркмени [5].

Отже, динаміка останніх ключових подій в галузі енергетичного співробітництва між ЄС та Туркменістаном свідчить, що є проблеми долучення Туркменістану до різноманітних проєктів постачання газу в ЄС, і ці проблеми виходять за межі регіональної проблеми, набуваючи геополітичного забарвлення. Хоча, активний міждержавний діалог сторін, який визначається їх

національними політичними та економічними інтересами, за потужної підтримки ЄС цих проєктів, надає цілком окреслені перспективи практичної реалізації декларованих планів.

Список використаних джерел:

1. Південно-східний напрямок постачання природного газу до ЄС: українські перспективи [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2008/04/24/3424675/>.
2. Відносини Україна – ЄС: у вимірі року [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/06780/review-1.2008.pdf>.
3. Трансанатолійський газогін [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Трансанатолійський_газогін.
4. Греція, Болгарія та Румунія з'єднають газотранспортні системи [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://zik.ua/news/2015/04/22/greetsiya_bolgariya_ta_rumuniya_ziednayut_gazotransportni_systemy_583623.
5. Туркменистан: без нафти, но с газом [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://oilcapital.ru/article/general/02-08-2019/turkmenistan-bez-nefti-no-s-gazom>.

СЕКЦІЯ “МІЖНАРОДНЕ РЕГІОНОЗНАВСТВО”

*Бондарцева В.В.**

Передумови та майбутнє стратегічного суперництва США та КНР

Більше 2 тисячоліть тому афінський історик Фулідід попередив світ таким чином: «Саме піднесення Афін і страх, який він вселяв у Спарті, зробили війну неминучою». «Пастка Фулідіда» [1], термін введений Еллісоном, визначається як небезпека, притаманна висхідній силі, яка кидає виклик правлячій владі - мало чим відрізняється від того, що ми зараз спостерігаємо між США і Китаєм. Питання про те, чи зможуть дві країни уникнути пастки, цікавить політологів з самого початку підйому Китаю.

Нібито швидкий перехід від обмеженої конкуренції в контексті взаємодії до більш відверто конфронтаційного суперництва частково відображає причини, які вже діяли до 1990-х років [2]. Цей перехід почався б раніше і продовжився б більше поступово після 2001 року, якби не реакція США на терористичний акт 11 вересня 2001 року. Ці атаки відвернули увагу новообраної адміністрації Джорджа Буша від її початкового плану і зосередили увагу на визначенні американо-китайських відносин як стратегічного змагання, а не партнерства. Замість цього, він почав зосереджуватися на вимогах своєї «Глобальної війни з тероризмом». Тільки після завершення основних військових операцій в Афганістані, Іраку та інших регіонах Близького Сходу і Африки, стурбованість Америки з приводу підйому Китаю знову зросла [2]. Ці побоювання вплинули на рішення адміністрації Обами змінити баланс пріоритетів американської стратегії і зосередити увагу на проблемах і можливостях, які вона бачила в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Заявлена зміна балансу («точка повороту») - підготувала ґрунт для посилення конкуренції між США і Китаєм [3]. Саме загострення цієї конкуренції

*Студентка 2 курсу магістратури спеціальності «Міжнародне регіоназнавство» Інституту Міжнародних Відносин Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.політ.н., доцент кафедри «Міжнародне регіоназнавство» Цирфа Юлія Анатоліївна

при адміністрації Трампа спонукало багатьох задуматися про можливість того, що США і Китай знаходяться на ранніх етапах «нової холодної війни».

Є підстави вважати, що президент США Дональд Трамп вважає військове панування – самоціллю, а не просто засобом просування інтересів і цінностей [3]. Сі Цзіньпін більше керується китайським баченням світопорядку, в якому перевага є одночасно засобом і метою. Але конфлікт також має пов'язані з безпекою, економічні, технологічні та ідеологічні аспекти, а також те, що можна назвати особистісним виміром.

З огляду на, що Китай і Сполучені Штати є потенційними військовими супротивниками, а не просто системними антагоністами, які борються за статус, відносини між ними слід розуміти як складне стратегічне суперництво. З цієї ж причини загострюються серйозні виклики безпеки. Це особливо відноситься до Китаю, який розширює радіус дії в процесі поступового переходу від доктрини берегової оборони до «активного захисту» [4]. У Південно-Китайському морі наполегливі вимоги Вашингтона про безперешкодний доступ і свободу судноплавства суперечать зусиллям Китаю щодо створення зони безпеки. США розглядають зростаючий військовий потенціал Китаю як загрозу не тільки своїм власним військовим базам у Тихому океані, а й своїй системі партнерства в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні – і в більш довгостроковій перспективі - ядерного стримуючого засобу.

Економічна конкуренція і конфлікти через торговельну та фінансову політики утворюють реальний вимір суперництва. Торговельний конфлікт тіснопов'язаний з питаннями світового порядку, які мають життєво важливе значення.

Технологічний аспект суперництва – це завжди питання безпеки. У зв'язку з цим питання розвитку і використання технологій все більше пов'язані з політичними і ідеологічними аспектами. Вони стають частиною системного протистояння або системного змагання з приводу внутрішнього порядку. Суть технологічного виміру не в тому, хто встановлює стандарти, а в проекції геополітичної влади через «технологічні сфери впливу» [4].

Можна сперечатися про те, якою мірою особистий фактор, особливості Трампа і Сі, являють собою окремий вимір суперництва. Їх різні, але в обох випадках дуже особисті стилі керівництва продовжать впливати на відносини між США і Китаєм. Вони мають тенденцію підривати основи довіри, обмежують можливості дипломатії і загострюють двосторонні конфлікти.

Навіть якщо описана сукупність конфліктів і суперництва розуміється як двостороннє суперництво, його значення і наслідки глобальні: вони впливають на відносини з іншими державами, впливають на регіональну динаміку (навіть ООН), і досить часто підривають багатосторонні інститути. Це особливо очевидно в разі СОТ, правила якої порушуються обома сторонами [5]. Але на відміну від США Китай не виявляє жодних ознак виходу з міжнародних і багатосторонніх інститутів. Замість цього він активно працює над поширенням свого впливу в Організації Об'єднаних Націй. Один з каналів, по якому це відбувається – це прийняття Китаєм більшої відповідальності і більшої частки витрат.

Стратегічне суперництво між Сполученими Штатами і Китаєм може перерости в багатошаровий світовий конфлікт, який представляє економічні і військові небезпеки. Суперництво між двома великими державами починає структурувати міжнародні відносини і може породити новий «геоекономічний світовий порядок». Якщо економічні інтереси і інтереси безпеки будуть поставлені на постійну основу, рівень інтеграції може знизитися до точки, при якій її можна буде розглядати як свого роду деглобалізацію.

Отже, суперництво між США та Китаєм стало парадигмою міжнародних відносин за останні два роки. Він формує як стратегічні дебати, так і реальну політичну, військову та економічну динаміку. Вимірювання китайсько-американської конкуренції за владу і статус включають зростаюче сприйняття загрози і все більш важливий політичний / ідеологічний компонент.

Список використаних джерел

1. Graham A. *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* / Allison Graham. – Boston: Mariner Books, 2017. – 451 с.

2. George P. Jan. U.S./China Rivalry in the Twenty-First Century / George P. Jan. – London: America Star Books, 2015. – 186 с.
3. Richard Ned Lebow. Taming Sino-American Rivalry / Richard Ned Lebow, Feng Zhang., 2020.
4. Michael Pillsbury. The Hundred-Year Marathon: China's Secret Strategy to Replace America as the Global Superpower / Michael Pillsbury. – New York: Henry Holt and Co., 2015. – 336 с.
5. What's Really At Stake In The US-China Rivalry [Електронний ресурс] // Gavekal. – 2018. – Режим доступу: <https://web.gavekal.com/article/whats-really-stake-us-china-rivalry>.

*Ворона О.А. **

"Концепція Shqipëria Etnike та її вплив на сучасну систему міжнародних відносин у регіоні Балкан"

Дослівно албанський вираз «Shqipëria Etnike» можна перекласти як «Етнічна Албанія» і вживається він переважно для характеристики паналбанської ідеї воз'єднання усіх земель, населених цим етносом. Витоки ідеї створення «Великої Албанії» слід шукати у XV столітті, коли більша частина Балканського півострова опинилася в складі Османської імперії. Під час турецького панування велика кількість албанців прийняла іслам, що зумовило їхнє перебування в порівняно привілейованому становищі у складі мусульманської держави. Відповідно території, на яких вони проживали, поступово розширювалися. 1913 року Албанія останньою з-поміж своїх сусідок здобуває незалежність, однак кордони новоствореної держави були визначені відповідно до інтересів великих держав, нехтуючи при цьому прагненнями самих албанців. Як наслідок, поза межами нової держави опинилася половина албанського населення регіону.

* Студент 1 курсу магістратури спеціальності «Регіональні студії»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Дорошко Микола Савович

За іронією долі практичного втілення проєкт «Великої Албанії» отримав лише з початком II Світової війни, коли держава була окупована італійцями. Муссоліні зробив ставку на албанський іредентизм і віддав новоствореному протекторату Косово разом із півднем Сербії, прикордонні регіони Чорногорії, Західну Македонію. Однак після завершення війни союзники повернули Албанії кордони 1913 року. У післявоєнний час світ заговорив про «Велику Албанію» лише з моменту виникнення косовського конфлікту та проголошення незалежності Косово.

Наразі ж ставлення до албанського національного питання у країні різняться в залежності від політичних вподобань та наближення чергових виборів. На офіційному ж рівні в Албанії існує тільки курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію. Однак занепокоєння інших держав викликають деякі дії албанського уряду. Так, наприклад, у серпні 2019 року урядом був прийнятий новий законопроект про громадянство, який дозволяв його отримати будь-якій особі, яка зможе надати докази свого албанського походження до третього ступеня споріднення. Цим же законом було скасовано рішення 2013 року, за яким жителі Косово не мали змоги отримати албанське громадянство. Окрім того, наразі на фінішній прямій перебуває узгодження косовсько-албанського договору щодо переходу албанського порту Дуррес *de facto* під контроль офіційної Приштини з точки зору митного законодавства.

Попри те, що албанці є етнічною меншиною у сусідніх із Албанією країнах (окрім Косово), їхній вплив на політичну ситуацію в деяких державах щораз більшає. У Північній Македонії за останніми оцінками вже близько третини населення становлять албанці (самі ж вони говорять про всі 40%). Значущість албанського фактору в країні значною мірою проявляється під час виборів. Реалії політичного життя Північної Македонії склалися таким чином, що наразі македонські політсили вже не можуть ігнорувати албанські партії, які, відчувши силу, починають висувати власні вимоги щодо устрою держави. Так, на початку 2019 року набрав чинності закон, за яким албанська мова стала другою державною. Після парламентських виборів влітку цього року уряд було

сформовано лише після укладення коаліційної угоди між македонською та албанською партією. Зрештою, небезпідставними є підозри щодо перетворення Північної Македонії на дуалістичну албано-македонську державу на зразок Чехословаччини уже у найближчому майбутньому. Немало проблем для центрального уряду створює албанська меншина Сербії, що зосереджена переважно у прикордонних із Косово общинах Буяновац, Медведжа та Прешево. Більшість чоловічого населення тут складають колишні бойовики, ветерани війни в Косово, що володіють значною кількістю незареєстрованої зброї. Місцеві албанці демонстративно ігнорують сербські закони та порядки, регулярно проводять націоналістичні заходи, як-от святкування Дня албанського прапора, а на адміністративних будівлях вивішуються червоно-чорні стяги історичної Батьківщини. А за результатами виборів влітку цього року у муніципалітеті Буяновац вперше за 18 років було сформовано керівництво без жодного етнічного серба.

Розглядаючи перспективи створення «Великої Албанії» найближчим часом, силовий сценарій досягнення цієї мети слід відкидати насамперед. Офіційна Тирана занадто слабка як в економічному, так і у військовому планах, поступаючись у цьому всім своїм сусідам.

Багато експертів висловлюють сумніви щодо того, що в Республіки Албанія є реальні можливості виступити у ролі своєрідного албанського П'ємонту. Занадто вже різні албанці в релігійному, культурному, ментальному та інших факторах. Наприклад, албанці дуже розділені належністю до різних релігій та вірувань: серед них є мусульмани, православні, католики, бекташі (послідовники симбіотичного вчення, що поєднує риси християнства та шиїтського ісламу). Проте майже 40-річне панування комуністів у країні зумовило слабкість ролі релігії у житті суспільства. Ймовірно ж приєднання Косово з його понад півтора мільйонним порівняно консервативним мусульманським населенням, викликає небезпідставні побоювання з боку католицької общини держави в тому, що це призведе до ісламізації Албанії.

До того ж, сам албанський етнос є неоднорідним, за мовною ознакою поділяючись на дві етнографічні групи: гегів, що населяють Північну Албанію та тосків, що живуть на півдні країни. Між обома групами присутнє протистояння, що знайшло своє відображення навіть у політичній площині – тоски надають перевагу Соціалістичній партії, натомість геги – Демократичній. Ці дві політсили є найпопулярнішими у країні та ведуть основну боротьбу за формування уряду.

Загалом, непоганою виглядає ідея створення та розвитку єдиного албанського культурного, освітнього та соціального простору, без амбіцій на геополітичний проєкт «Великої Албанії». Адже від розділеної численними кордонами нації чи не найбільш сильно страждає саме культура. Як, наприклад, опублікувати книгу албанською мовою, якщо й без того невеликий ринок знаходиться у межах одразу декількох держав? Однак, подібний план заходить у глухий кут уже зіпсованих відносин із багатьма країнами регіону, що підживлюються зокрема й сербською пропагандою.

Список використаних джерел:

- 1) Avramopoulos, Berishës: Shih 100 vjet para dhe jo 100 pas [Електронний ресурс] // Gazeta Shqiptare. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pressreader.com/albania/gazeta-shqiptare/20121201/281569468026656>.
- 2) Курбацкий В. А. Внешняя политика Албании на современном этапе [Електронний ресурс] / В. А. Курбацкий // Вопросы истории. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://istorja.ru/articles.html/balkans/kurbatskiy-v-a-vneshnyaya-politika-albanii-na-sovremennom-etape-r327/>.
- 3) Rama: Uklonicemo granicu, Drač je Kosovo, zajednička proslava 150. godišnjice Prizrenske lige [Електронний ресурс] // Kosovo online. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/rama-uklonicemo-granicu-drac-je-kosovo-zajednicka-proslava-150-godisnjice-prizrenske>.
- 4) Федик І. «Велика Албанія». Улюблена російсько-сербська страшилка на Балканах [Електронний ресурс] / Ігор Федик // Главком. – 2019. – Режим доступу

до резюме: <https://glavcom.ua/world/observe/velika-albaniya-ulyublana-rosiysko-serbska-strashilka-na-balkanah-617432.html>.

*Daryna Hoch**

China's Soft Power As Part Of Its Geopolitical Strategy

In recent years, soft power replaced hard power when it comes to conducting diplomatic activities with other international actors.

According to Joseph Nye, the pioneer of the term “soft power”, which he deployed in the book “Soft Power”, soft power is the ability of its possessor to get favorable outcome through persuasion instead of coercion [1].

Nowadays, usually six vital elements, namely: digital influence, cultural attractiveness, opportunities for enterprises, educational possibilities, engagement on an international scale and the perception of government altogether form what is to be called “soft power” [2]. Some scientists also include economic attractiveness as part of country’s soft power [3], but not the economic power or output itself.

Even though the analysis of soft power is becoming increasingly popular among scientists, for the sake of this research, however, it is useful to state that the existence of soft power in XXI century still heavily relies on the hard power, and without proper military instruments [4], which can project the reputation of the state on the international arena, there is no possibility of applying any of the soft power measures mentioned before.

The origins of Chinese soft power strategy are believed to appeared at the 17th National Congress in 2007, during which Hu Jintao states that “We [Chinese government] must enhance culture as part of the soft power of our country”. He noted that the further distribution and popularity of Chinese culture in the world is one of the main goals. During the next 18th National Congress of the Communist Party of China in 2012, Xi Jinping gave more remarks on this matter, highlighting that it is necessary

* Студентка 4 курсу спеціальності «Країнознавство»

Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, Інститут міжнародних відносин

Науковий керівник: Дорошко М.С., д.і.н., професор, завідувач кафедри Міжнародного регіоназнавства ІМВ

to increase soft power of the country in order to give “a good Chinese narrative”[5]. As scientists noted, this narrative fits well within the Confucian ideas of having moral elites as leaders of the society.

The biggest asset China possesses, which could be used as part of its soft power strategy, is their approximately 5,000-year-old history, which traces back to presumably mythical Xia dynasty. Chinese classic art, paintings, architecture, musical instruments, classic Beijing opera and traditional clothes for centuries have been an envy of the Western world. Nowadays, however, popular culture of China is usually seen as “undesirable”, due to strict CPC censorship, which leaves only a little space for independence and creativity, if any at all [6]. Nevertheless, the constant exploitation of the ancient Chinese culture and its promotion through various TV shows and more than 500 Confucius Institutes around the world [7] is becoming a growing trend. When it comes to Scholarship programs, after launching One Belt, One Road Scholarship in 2016, Chinese education system attracted 18.5% more international students for graduate and PhD programs, not to mention many opportunities to get Scholarships from the Chinese government itself, local authorities or the Confucius Institute [8]. The major impact is that most students during the completion of program noted, that they will be promoting Chinese language at their home countries and they adopted some positive norms of Chinese culture.

The other significant area of cultural aspect is tourism. According to World Tourism Organization (UNWTO) report on International Tourism Highlights in 2019 [9], China was at the fourth place among other states as a primary destination for travel.

Chinese image at the international area is also shaped by government set policies and values, shaped in statements that CPC promotes, among which such as “harmonious world” and “development model” [10]. However, it is useful to state that due to recent pandemic outbreak, followed by some of the US media outlets anti-Chinese narrative, the overall perception, even though already damaged by the Communist Party controversial policies towards Hong Kong, Xinjian Province and Inner Mongolia, reached new lows. Therefore, one of the main problems, that now

appeared is restating China's image, targeting not democratic countries, but rather supportive satellites.

Besides cultural diplomacy and the international image, financial assistance, as part of China's diplomacy, is considered to be part of CPC soft power strategy. Therefore, such initiative as Belt and Road (BRI), introduced in 2013, is now a powerful mechanism of both attracting new many countries to cooperate within the frame of Chinese economy and exploring new business ventures in the international trade [10]. Some of the statistical figures for the activities, conducted with BRI country participants serve as a vivid example of the soft power strategy connected to the economic area, such as: Chinese upgraded or newly signed five free trade agreements, while the bilateral trade with BRI countries each year exceeds US\$5 trillion. But the economic component is not even the main one to consider in this case. What is more important is the cooperation agreements, 108 of which were signed with countries and organizations of respective BRI countries; number of inbound exchange students, which exceeded 300,000; 140 Confucius Institutes opened in the BRI region; 206 partnership programs, which were created, and about 10,000 Chinese government scholarships offered each year to international students [10].

Therefore, even though, in the scientific discourse there is still a lot of doubt surrounding the effectiveness of soft power, the consequences of its usage can already be seen in case of partner countries of China. It is important to highlight that this effect, nevertheless, is not solely based on the economic premise, which permits further develop relationships with other states, based on already existing favorable trend, formed due to aforementioned soft power mechanisms, even after the completion of the projects within the frame of economic partnership. So, in the nearest future the probability of Chinese government renouncing once proclaimed soft power strategy can be considered as low, especially taking into account a slow, but a steady fall of the *western model trend*, since it has been distrusted by most countries after unfavorable sequence of military operations in "unfriendly" countries and as a consequence of a colonial past.

Список використаних джерел:

1. Joseph s. Nye, Jr (2004-03-16). Soft Power: The Means to Success in World Politics
2. WhatisSoftPower? [Електронний ресурс] // USC Center on Public Diplomacy. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://softpower30.com/what-is-soft-power/>.
3. TheSoftPower 30: A Global Ranking of Soft Power 2019. [Електронний ресурс] // USC Center on Public Diplomacy. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://softpower30.com/wp-content/uploads/2019/10/The-Soft-Power-30-Report-2019-1.pdf>.
4. EricLi. The Rise and Fall of Soft Power [Електронний ресурс] / Eric Li // Foreign Policy. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://foreignpolicy.com/2018/08/20/the-rise-and-fall-of-soft-power/>.
5. China'sSoftPowerCampaign [Електронний ресурс] // Wilson Center – Режим доступу до ресурсу: <https://www.wilsoncenter.org/chinas-soft-power-campaign>.
6. GeorgeGao. Why Is China So ... Uncool? [Електронний ресурс] / George Gao // Foreign Policy. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://foreignpolicy.com/2017/03/08/why-is-china-so-uncool-soft-power-beijing-censorship-generation-gap/>.
7. OfficialwebsiteofHanBan [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: http://english.hanban.org/node_10971.htm.
8. Latief, Rashid, and Lin Lefen. "Analysis of Chinese Government Scholarship for International Students Using Analytical Hierarchy Process (AHP)." Sustainability 10, no. 7 (2018): 2112.
9. InternationalTourismHighlights [Електронний ресурс] // UNWTO. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>.
10. Rahman, Saifur. Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations; Kaohsiung Vol. 5, Iss. 1, (Apr/May 2019): 301-331, XI-XII. <https://search.proquest.com/openview/6b83edf970a7b9270eff4fcacdff515c/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2042768>

Структура російських політичних еліт після виборів 2012 року

Політичний режим Російської Федерації – це персоналістська автократія, а отже й клас правлячих еліт є типовим для такого роду політичних режимів[1]. Проте це зовсім не означає, що політичні еліти не розвиваються, не еволюціонують. Еволюція політичної еліти – його устрою й складу – багато в чому визначається еволюцією самого режиму. З укріпленням російської системи авторитарної влади, змінювалась й політична еліта, її внутрішня структура.

В сучасній російській політичній системі головні представники політичної еліти – чиновники федерального рівня та очільники великих державних корпорацій («Роснафта», «Газпром», «Сбербанк Росії», «ЛУКОЙЛ») – лише персоніфікують посади, з втратою яких вони втрачають й власний вплив. Це чудово прослідковується на прикладі Сергія Іванова, якого перед відставкою в літку 2016 р. з посту глави адміністрації президента експерти вважали другим по впливовості політиком в країні, а через декілька місяців він вже не входив у першу двадцятку. Це нагадує радянську номенклатуру, але з певними важливими відмінностями[2]. Головну роль у сучасній політичній системі відіграє не партійна номенклатура, а номенклатура президентська.

Дослідники сучасної російської політичної еліти поділяють її на два умовних табори: на «консерваторів» та «системних лібералів». Та зазначають, що політична кон'юнктура полягає у постійному негласному протистоянні двох таборів, кожен з яких контролює ту чи іншу частину державного апарату. Дана політична боротьба має за мету зайняти більш панівне місце у системі, наблизитись до першої особи. Такого роду протистояння є вигідним для самого автократа, адже воно стимулює політичну еліту постійно знаходитися в стані гострої напруги та не дає можливості задуматися над питанням щодо ефективності самого автократа.

*Студент 3-го курсу спеціальності «Міжнародне регіоназнавство»
Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: кандидат політичних наук, асистент Мішин Олександр Васильович

2012-й рік – це рік «великого перелому» в сучасній історії Російської Федерації; початок третього президентського строку Володимира Путіна, який ознаменував остаточну трансформацію політичного режиму у абсолютно персоналістську автократію, яка більше не потребує самостійної еліти як джерела своєї легітимності[2]. Саме в цей період, на фоні нещодавніх масових протестів, формується та втілюється в життя нова концепція політичної системи, яка заснована на відкаті від медведєвської політики «лібералізації», та яка спрямована на заточення усієї системи політичної влади в країні на одну людину – автократа.

У цей період відбуваються важливі системні зміни. Політична еліта отримує рівно стільки автономності, скільки їй необхідно задля того, щоб виконувати свої прямі функції, та не займатися консолідацією владних ресурсів для досягнення власних прагматичних цілей. Варто зазначити, що цілі автократа та політичної еліти досить часто є різними. Це політологічна закономірність. Політична еліта має перелік власних базових потреб, які автократ мусить гарантувати задля лояльності еліти. Серед цих потреб слід згадати гарантування власної безпеки, політичного впливу, постійного джерела матеріальних надходжень.

До 2012 року Володимир Путін форматував політичну систему саме у спосіб задоволення базових потреб політичної еліти в обмін на її політичну лояльність. Проте починаючи зі свого третього терміну правління на посаді президента, Путін вирішив змінити свою тактику, та зробити ставку на системні політичні репресії проти окремих представників політичної еліти та на формування атмосфери страху у найвищих ешелонах влади.

Значення репресій у сучасній російській політичній системі важко переоцінити. Як було сказано раніше, так звана «спіраль» політичних репресій почала розкручуватись з 2012 року по вищенаведеним причинам. Ця політика здійснюється, як правило під прапором боротьби з корупцією та є одним із опорних механізмів нової системи взаємодії автократа з політичною елітою. Особливість політичних репресій у сучасній Росії полягає в їхній

систематичності, демонстративності, та політичній вмотивованості. Вони слугують інструментом залякування та контролю за елітами. Статистика демонструє, що за останні роки дана «спіраль» репресій звужується навколо найвищої політичної еліти. Тобто репресії все частіше торкаються тих, хто вважався «недоторканим», володів певною часткою політичних та економічних ресурсів, та мав доступ до тіла автократа. У даному контексті буде корисним згадати арешт та посадку міністра економічного розвитку РФ Олексія Улюкаєва[3] через корупційні зловживання у 2016 році як один із прикладів даної політики. Вищенаведений факт знову доводить певну спільність сучасної російської політичної еліти з радянським політбюро.

Окрім контролюючої, репресії виконують ще ряд важливих функцій, таких як підтримання відносної бюрократичної ефективності та радикального оновлення політичних еліт.

Дана неономенклатурна система, з одного боку, дає доступ політичній еліті, часто в обхід чинного законодавства, до великого обсягу економічних благ, а з іншого – жорстоко карає за нелояльність під приводом використання цих благ[4].

Отже, російська політична еліта починаючи з 2012 року почала втрачати свою суб'єктність у політичній системі Російської Федерації. 2012 рік став рубежем у сучасній історії Росії, який започаткував формування нової системи влади, яка орієнтована виключно на одну людину – автократа. З одного боку, можна констатувати, що одноосібна автократія президента В. Путіна не потребує політичної еліти як суб'єкта повноправних внутрішньосистемних відносин, який здатен істотно впливати на вектор розвитку країни, а з іншого боку – система наділяє еліту тією мінімальною автономією, яка лише створює ілюзію впливу на процеси, та разом з тим закладає фундамент для внутрішньоелітного протистояння. Сьогоднішню політичну еліту Росії можна охарактеризувати як президентську номенклатуру, яка не має власної суб'єктності, та представники якої ведуть боротьбу між собою за лояльність автократа.

Список використаних джерел

1. Политическая элита России: особенности формирования и развития/А.Р. Салгириев//Чеченский государственный университет, 2012.

2. 20 лет Путина: трансформация элиты [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2019/08/16/808927-20-putina-transformatsiya>

3. Дело Алексея Улюкаева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.vedomosti.ru/story/bashneft>

4. Эффективность функционирования политической элиты России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=10947>

*Єременко О.В.**

Проблеми саудівсько-ізраїльського примирення на сучасному етапі

Актуальність. Протягом останнього століття розгортання подій на Близькому Сході значною мірою обумовлювалося станом арабо-ізраїльських відносин. Тому, з огляду на нещодавнє встановлення дипломатичних відносин між ОАЕ і Бахрейном з одного боку та Ізраїлем з іншого, виникає необхідність проаналізувати проблеми у відносинах між ним та основним регіональним гравцем — Саудівською Аравією.

Переваги налагодження двосторонніх відносин:

1. Боротьба з іранською загрозою. Створення спільного фронту для боротьби проти Ірану є одним з факторів, що визначають необхідність співпраці для обох держав. Іран кидає виклик ядерній монополії Ізраїлю і використовує свій вплив у регіоні Леванту, щоб перешкодити ізраїльському домінуванню на цих землях. Для Саудівської Аравії ж іранська загроза полягає у підтримці сепаратистських заворушень шиїтів на сході держави та в інших країнах регіону, фінансуванні хуситських бойовиків задля дестабілізації ситуації біля кордонів

*Студент 3 курсу Міжнародне регіоназнавство
Інститут Міжнародних відносин університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – Мішин О.В. кандидат політичних наук, асистент

КСА та контролю над основними шляхами транспортування енергоносіїв, геополітичному протистоянні на регіональному рівні (сирійський конфлікт, Хезболла, ставлення до арабської весни). Прихід Дональда Трампа до влади і його подальший курс на вихід з ядерної угоди ще більше згуртували Саудівську Аравію і Ізраїль в їх конфронтації з Іраном[3].

2. Підвищення життєвого рівня населення. Примирення між КСА та Ізраїлем спонукатиме інші арабські держави, особливо багаті на нафту країни Перської затоки, відкрити свої економіки для ізраїльських інвестицій і технологій, що дозволить скоротити їх технологічне відставання, а Ізраїлю, в свою чергу, принесе значні економічні вигоди.

3. Поліпшення відносин з саудівським режимом, «хранителем двох ісламських святинь» і провідним світовим експортером нафти, допоможе вирішити ізраїльсько-палестинський конфлікт на користь Тель-Авіву[2]. Це допомогло б Ізраїлю зберегти статус-кво або, точніше, контроль над всією територією, розташованої між річкою Йордан і Середземним морем, без надання палестинцям будь-яких політичних та суспільно-економічних прав та зменшити ризики підризу політичного домінування Ізраїлю в даному регіоні. Крім того, за допомогою Ер-Ряду статус-кво можуть підтримати й інші арабські і мусульманські країни, оскільки деякі з них, зокрема, Єгипет і Пакистан, залежать від фінансової допомоги зі сторони Саудівської Аравії.

Основні перешкоди для нормалізації відносин:

1. Невирішеність палестинського питання. Офіційна позиція КСА щодо вирішення палестинського питання будується на підставі Арабської мирної ініціативи, прийнятої в 2002 році Лігою арабських держав. Згідно з її умовами, арабські держави готові встановити нормальні відносини з Ізраїлем в обмін на створення незалежної палестинської держави зі столицею у Східному Єрусалимі та відведення ізраїльських сил з територій, зайнятих ним за підсумками Шестиденної війни 1967 року. Будь-який відхід від цієї стратегії означатиме зраду палестинських інтересів зі сторони лідера арабського світу та подальшу втрату іміджу захисника ісламу в регіоні. Це позбавить Саудівську Аравію

впливу на розуми мільйонів людей і завдасть значного удару по геополітичних амбіціях держави в близькосхідному регіоні.

2. Репутаційна шкода. Наслідний принц Саудівської Аравії Мохаммедбін Салман уже зіткнувся з серйозною критикою після вбивства журналіста Хашоггі у турецькому посольстві. Він також несе відповідальність за військову кампанію в Ємені, в результаті якої тисячі мирних жителів загинули і мільйони опинилися на межі голоду. Тому продовження переговорів з Ізраїлем представляє для наслідного принца серйозний політичний ризик, оскільки Ізраїль як і раніше залишається ворожою країною для більшості держав арабського і мусульманського світу, по меншій мірі, на рівні публічних заяв.

3. Окрім того, існують серйозні розбіжності між королем Саудівської Аравії, який є консервативним представником колишнього покоління політичних діячів, що негативно ставляться до будь-якої ідеї примирення з Ізраїлем до створення повноцінної Палестинської держави, та наслідним принцом, який розпочав значні модернізаційні процеси в королівстві та прагне використати факт примирення з Ізраїлем в якості доказу оновлення внутрішньої та зовнішньої політики держави з метою залучення іноземних інвестицій, доступу до сучасних технологій, політичного прикриття від США[5].

Співробітництво між Ізраїлем та КСА відбувається у кількох сферах:

1. Військова сфера. У січні 2018 року Саудівська Аравія виявила бажання придбати ізраїльську систему ППО «Залізний купол». У вересні того ж року в ЗМІ з'явилася інформація про те, що королівство закупило кілька таких ракетних батарей в Ізраїлі за посередництва США для оборони своїх кордонів від єменських хуситів. У листопаді того ж року портал «Аль-Халідж»[1] поширив повідомлення про продаж Ізраїлем Саудівській Аравії шпигунського устаткування на суму \$ 250 млн.

2. Авіасполучення та туризм. В кінці січня 2020 року ЗМІ повідомили про те, що глава МВС Ізраїлю офіційно дозволив громадянам цієї держави відвідувати Саудівську Аравію (до цього візит до КСА карався тюремним ув'язненням). На початку вересня того ж року після проголошення про

нормалізацію дипломатичних відносин між Ізраїлем та ОАЕ, ізраїльська делегація відвідала Абу-Дабі[4]. Літак ізраїльської національної авіакомпанії «El-Al» вперше в історії пролетів в повітряному просторі Саудівської Аравії. Після здійснення цього польоту, КСА оголосило про відкриття свого неба для ізраїльських літаків, що прямують до або з Ізраїлю.

3. Координація зовнішньої політики. Секретні зустрічі між діячами вищого військового командування та консультації політичних еліт з багатьох питань викликані необхідністю координації спільних зусиль для вирішення регіональних проблем. За відсутності дипломатичних каналів зв'язку це є єдиною можливістю для ефективної кооперації.

Висновок. Саудівська Аравія як центр мусульманського світу завжди намагалася не підтримувати прямих і відкритих зв'язків з Ізраїлем, щоб не псувати свій імідж в ісламському світі. Однак у своєму регіональному протистоянні з Іраном влада Саудівського королівства керується прагматичними принципами, слідуючи відомій мудрості «Ворог мого ворога - мій друг». Разом з тим, сподіватися на встановлення повноцінних союзницьких відносин між Ізраїлем і Саудівської Аравії не доводиться до тих пір, поки палестино-ізраїльський конфлікт залишається нерегульованим. Однак не виключено, що загальні загрози регіональній безпеці послужать поштовхом для близькосхідного врегулювання. Більш того, нещодавній прецедент встановлення дипломатичних відносин ОАЕ та Бахреїну з Ізраїлем свідчить про поступове усвідомлення керівниками арабських держав необхідності примирення з Ізраїльською державою, адже без цього неможливо вибудувати стабільну систему колективної безпеки в регіоні, а відтак досягти миру, злагоди та процвітання народів.

Список використаних джерел

1. Реальні відносини Саудівської Аравії та Ізраїлю [Електронний ресурс] // ПолиСМИ – 2019. – Режим доступу до ресурсу:<http://polismi.ru/politika/bolshoj-blizhnij-vostok/2360-realnye-otnosheniya-saudovskoj-aravii-i-izrailya.html>
2. Ізраїль встановлює відносини з Саудівською Аравією [Електронний ресурс] // IsraLove – 2019. – Режим доступу до ресурсу:<https://isralove.org/load/30-1-0-1337>

3. National Interest: Чому Ізраїлю вигідна дружба з Саудівською Аравією? [Електронний ресурс] // Regnum – 2018. – Режим доступу до ресурсу:<https://regnum.ru/news/polit/2545940.html>
4. Ізраїльсько-саудівські відносини [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://en.wikipedia.org/wiki/Israel%E2%80%93Saudi_Arabia_relations
5. Чи відбудеться нормалізація відносин Саудівської Аравії з Ізраїлем? [Електронний ресурс] // ANFNEWS – 2020. – Режим доступу до ресурсу:<https://anfrussian.com/>

Заїченко М.М.*

Північноамериканська модель «відкритого регіоналізму» в зовнішній політиці США

В умовах нестабільності світової політичної арени ключовим вектором більшості країн світу є вступ до об'єднань та інтеграція на регіональному рівні, з метою вирішення своїх спільних проблем або створення єдиного блоку, який зможе протистояти викликам та загрозам решти світу. У даному контексті, регіоналізм можна в цілому розуміти як процес, за допомогою якого група держав визначає та встановлює особливі правила взаємодії, які відрізняють її від інших країн, або ж як сукупність концептуального бачення, цілей та формату регіонального проекту [1, с. 30–58].

Поруч з цим, термін «*відкритий регіоналізм*», який здебільшого стосується економічних відносин, визначається по-різному: від необумовленого поширення результатів лібералізації на треті країни на основі режиму найбільшого сприяння до обумовленого зустрічними аналогічними і рівноцінними кроками. Для даної моделі *характерне наступне*: зниження країнами-членами спільноти мита та інших торгових обмежень як у взаємних стосунках, так і відносно держав, які не є членами угруповання; впровадження залученими державами торгової

* студентка 2 курсу магістратури спеціальності Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, освітньої програми Регіональні студії
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародного регіоналізму Цирфа Ю.А.

лібералізації на недискримінаційних та безумовних засадах або ж в режимі погодженої лібералізації; часткове нівелювання впливу відхилення торгівлі з третіми країнами у рамках торгової лібералізації; отримання державою (у випадку проведення односторонньої погодженої лібералізації) додаткових переваг через спрощення доступу імпортованих товарів та послуг, зниження їхньої вартості, а також розширення доступу фірм на ринки партнерів; формування практичного підґрунтя субрегіонального інтеграційного процесу та тенденція до залучення країн – не членів [2, с. 16–20].

Між іншим, варто відзначити *специфіку досвіду Північної Америки в історії сучасного регіоналізму*. По-перше, особливість даної моделі полягає у тому, що хоча становленню північноамериканського регіоналізму притаманний більш консервативний шлях, тим не менш, її винятковість обумовлена постійним впливом глобальної супердержави – США.

По-друге, північноамериканський регіоналізм характеризується як гетерогенний, оскільки, в рамках функціонування реальних і умовних просторів регіонального управління на всьому континенті, чітко виділяються відмінності акторів, які утворюють певні об'єднання задля задоволення конкретних потреб.

По-третє, порівняно з іншими регіонами світу, північноамериканський тільки починає здійснювати процес інтеграції, який передусім охоплює політичні та певні економічні (такі як торгівля та інвестиції) аспекти. Хоча держави ніколи не мали на меті становлення такої завершеної інтеграції, як Європейський Союз, деякі неекономічні аспекти, такі як екологічні та трудові питання, також вважаються пріоритетними [3].

Варто зауважити й вагомість впливу певних *структурних чинників* (таких як культурні відмінності, національні ідентичності, досвід національного будівництва, внутрішні конфлікти і процес гомогенізації). Зокрема, щодо культурних відмінностей, доречно зауважити, що канадці, громадяни США та мексиканці розділені не тільки мовою, а й абсолютно різними історіями, релігіями, расами і філософією. Сполучені Штати та Канада – це країни з лише 500-річною історією, однак вони є високорозвиненими та модернізованими за

показниками двадцять першого століття, тоді як Мексика з історією в кілька тисяч років досі прив'язана до свого минулого [4].

Поруч з цим, однією з ключових ознак північноамериканської моделі «відкритого регіоналізму» також є *фундаментальні протиріччя між Північчю і Півднем*, англо-французькою та іспанською спадщиною, тобто їхня різниця в менталітетах та традиціях – щодо сприйняття ролі ринку, аристократії і буржуазії, держави і церкви, що в свою чергу спричинило *розвиток двох радикально різних суспільств в межах одного географічного регіону*. Більше того, європейські парадигми «розвитку», «демократії», «прогресу» і «сучасності» не тільки тлумачилися по-різному, відповідно до англо-французької або іспанської традицій, а й ще більше відрізняються на тлі концепцій так званих «індійських» культур [5].

Крім того, варто зауважити, що більшість теоретиків зовнішньої політики США наводять *монокаузальну природу регіоналізму Північної Америки*, зважаючи на економічні інтереси держав. Економічна інтеграція регіону пояснюється як результат комбінації тиску груп інтересів (від бізнес-груп і економічних ідеологів на користь вільної торгівлі) та системного тиску, такого як конкуренція з боку зростаючих економік, а також все більш інтегрованого та динамічного Європейського Союзу [6, с. 161–162].

Насамкінець, північноамериканський регіон можна визначити як ключовий у контексті поширення впливу Сполучених Штатів Америки. Адже, саме після здобуття регіонального домінування, США стали світовим лідером – і саме тут намагатимуться зберігати регіональний вплив, у випадку втрати світового. Так як цей регіон є надзвичайно важливим для Вашингтону з безпекових міркувань [7].

Отже, зважаючи на динамічні зміни світової політичної арени, ключовим вектором більшості держав світу є вступ до об'єднань та інтеграція на регіональному рівні, задля врегулювання спільних проблем, захисту національних інтересів або створення єдиного блоку, який зможе протистояти викликам та загрозам решти світу. Відповідно, поняття «регіоналізм» можна

трактувати як процес, за допомогою якого група країн визначає та встановлює особливі правила взаємодії, які відрізняють її від інших. Поруч з цим, північноамериканська модель «відкритого регіоналізму» характеризується наступним: порівняно консервативним шляхом становлення, постійним впливом глобальної супердержави – США, гетерогенністю та протиріччями між Північчю і Півднем, англо-французькою та іспанською спадщиною, а також тим, що економічна інтеграція регіону була обумовлена підписанням USMCA (до 30 листопада 2018 р. – NAFTA), де досі США займають ключову роль.

Список використаних джерел

1. Воскресенский А. Д. Концепции регионализации, региональных подсистем, региональных комплексов и региональных трансформаций в современных международных отношениях/ А. Д. Воскресенский. // Сравнительная политика. – 2012. – №2. – С. 30–58.
2. Теоретико-методологические подходы к исследованию международной экономической регионализации и интеграции. // Экономическая теория. – 2016. – №9. – С. 16–20.
3. Freitag F. Transnational Approaches to North American Regionalism [Електронний ресурс] / F. Freitag, K. A. Sandrock // European journal of American studies. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.openedition.org/ejas/10402>.
4. Alcaro R. Regional and Interregional Interactions in Europe, North America and across the North Atlantic [Електронний ресурс] / R. Alcaro, P. Reilly // Atlantic Future. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.atlanticfuture.eu/files/1528-NA-EU.pdf>
5. Meacham C. North American Regionalism: Can we awaken the sleeping giant? [Електронний ресурс] / C. Meacham, C. Dade, P. Starr // Center for Strategic and International Studies. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fspublic/legacy_files/files/publication/140505_Meacham_NorthAmericanRegionalism_Web.pdf.

6. Reyes E. D. Regionalism: The Case of North America / Edmé Domínguez Reyes. // Economic Integration in NAFTA and the EU. – 1999. – С. 161–162.
7. North America: United States [Електронний ресурс] // Central Intelligence Agency. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html>.

*Запорізька І.С.**

Лівійське питання в зовнішній політиці Туреччини в контексті геополітичного протистояння у Східному Середземномор'ї

Історія турецько-лівійських відносин сягає корінням у часи Османської імперії, коли територія сучасної Лівії перебувала під контролем Стамбула з XVI до початку XXст. У подальшому контакти з Тріполі перервалися з огляду на італійську колонізацію Тріполітанії і Кіренаїки та європоцентричну політику офіційної Анкари після проголошення республіки. Зв'язки між державами відновлюються лише наприкінці XX ст., коли в Туреччині на офіційному рівні було розпочато впровадження стратегії розвитку відносин із країнами Африки. У період правління Муаммара Каддафі Туреччина закріплюється в Лівії як важливий економічний і інвестиційний партнер, передусім у галузі будівництва; важливим стають і дружні відносини між М. Каддафі та турецьким лідером Р.Т. Ердоганом, який отримав нагороду за захист прав людини з рук лівійського правителя в грудні 2010 р. Під час подій «арабської весни» Туреччина також виступила на підтримку режиму Муаммара Каддафі, не схваливши міжнародну військову операцію в Лівії та запровадження анти-лівійських санкцій[1].

Хоча політична дезінтеграція Лівії внаслідок подій 2011 року все ще стоїть на заваді можливості відігравати достатньо активну роль у міжнародних відносинах, країна продовжує бути об'єктом політики зовнішніх акторів. У

* студентка I курсу магістратури спеціальності «Регіональні студії»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.політ.н., проф. Ігнат'єв Павло Миколайович

цьому контексті з кінця 2019 р. увагу міжнародної спільноти почала привертати турецько-лівійська співпраця. Так, у ході візиту до Анкари 27 листопада 2019 р. прем'єр-міністр УНЗ Файєз ас-Сарадж підписав із президентом Туреччини Р.Т. Ердоганом угоду про розширення військової співпраці для надання підтримки із забезпечення стабільності і безпеки в Лівії, зокрема шляхом проведення спільних навчань, залучення турецьких інструкторів до тренувань лівійських збройних формувань та надання військової допомоги з боку Анкари[2]. Розширення безпекової співпраці з офіційним Тріполі також стало одним із факторів більш активного залучення Туреччини до процесу мирного врегулювання лівійської кризи; зокрема мова йде про посередницькі ініціативи спільно з Росією та участь в Берлінській конференції в січні 2020 року.

У рамках згаданої вище зустрічі представниками Туреччини та Лівії було також підписано «Меморандум про взаєморозуміння щодо розмежування морських зон юрисдикції в Середземному морі», тобто було проведено делімітацію морського кордону між сторонами[2]. Такий крок спричинив нову хвилю зростання напруги в Східному Середземномор'ї. Турецька сторона прагне змінити баланс сил у регіоні на свою користь, одним із основних факторів у чому виступає видобуток нафти та газу. Так, внаслідок підписання угоди було поставлено під питання розробку грецькою стороною родовищ нафти і газу в районі острова Крит, а Кіпр було фактично «відрізано» від Греції; угода також дозволила Туреччині та Лівії проводити спільні розвідувальні роботи в регіоні.

Уже 6 серпня 2020 р. міністри закордонних справ Греції, що є головним геополітичним суперником Туреччини в регіоні, та Єгипту підписали угоду про розмежування виключних економічних зон[3], що є, насамперед, спробою грецької сторони здобути дипломатичну перемогу в боротьбі за розподіл ресурсів у Східному Середземномор'ї та забезпечити використання покладів вуглеводнів дружніми країнами. До числа останніх, звичайно, не входить Туреччина, на адресу якої лунають звинувачення в бажанні встановлення регіональної гегемонії. Турецько-лівійська та греко-єгипетська угоди стали взаємовиключними, оскільки прагнуть розмежувати один морський простір.

Загалом конфігурація узбережжя Східного Середземномор'я не дозволяє чітко прокласти межі виключних економічних зон країн, а тому вимагає взаємних поступок і пошуку компромісів від партнерів. Крім того, Туреччина, біля берегів якої розташовані численні грецькі острови та скелі, відчуває себе незаконно обділеною, а тому претендує на перегляд розподілу континентального шельфу в Егейському й Середземному морях. Офіційна Анкара прагне спонукати інших регіональних акторів – Грецію, Ізраїль, Єгипет, Кіпр, а також ЄС – до узгодження з турецькими партнерами будь-яких планів щодо прокладання трубопроводів для транспортування енергоносіїв до Європи, одним із яких є газопровід EastMed, щобуде проходити через Середземне море від Ізраїлю до грецького острова Крит та материкової Греції, а потім до Італії.

З огляду на існування зазначених вище протиріч, у Східному Середземномор'ї сьогодні сформувався негласний анти-турецький альянс у складі Греції, Кіпру, Ізраїлю та Єгипту. Натомість пріоритетним союзником Туреччини в контексті згаданого протистояння в регіоні є Лівія. Дана співпраця стає частиною реалізації турецької доктрини «Блакитна Батьківщина» («Mavi Vatan»), що передбачає захист Туреччиною своїх морських просторів у Чорному, Егейському та Середземному морях [4]. У контексті доктрини важливим аспектом є налагодження взаємовигідного партнерства з країнами, що також мають вихід до згаданих водних просторів. Втілити цей принцип можна за рахунок зростання ваги Анкари в лівійському конфлікті та розширення співпраці з Урядом національної згоди в Тріполі. Щодо останнього, увагу привертає також можливість використання Туреччиною двох військових баз на території Лівії[5], що разом із планами побудови власної бази на турецькій території Кіпру такупівлі авіаносців може в перспективі перетворити республіку на провідну військову силу в Східному Середземномор'ї.

Підсумовуючи, можемо виділити такі аспекти, що впливають на важливість Лівії для Туреччини в контексті геополітичного протистояння в Східному Середземномор'ї. По-перше, ключовою в розвитку турецько-лівійських відносин є енергетична співпраця, зокрема проведення спільних

геологорозвідувальних робіт, що може забезпечити відкриття нових родовищ і надати офіційній Анкарі стратегічну перевагу у видобутку енергоносіїв. По-друге, збільшення впливу Туреччини в регіоні можливе шляхом розширення військової присутності, що реалізується шляхом активнішого залучення до лівійського конфлікту та розширення військової співпраці з УНЗ. По-третє, ключовим для офіційної Анкари є підтримка дипломатичного альянсу з офіційним Тріполі задля того, щоб не опинитися в ізольованому становищі, будучи вимушеною самотійно вирішувати кризу з Грецією.

Список використаних джерел і літератури

1. Walker J. W. Turkey's Regional Leadership in the Middle East: Principle or Realpolitik? / Joshua W. Walker. // *Turkey Analyst*. – March 21, 2011. – Vol. 4, No. 6.
2. Maritime deal with Libya secures Turkey's rights in Mediterranean [Електронний ресурс] // *Daily Sabah*. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2019/11/28/turkey-libya-sign-cooperation-maritime-jurisdiction-agreements>.
3. Egypt and Greece sign agreement on exclusive economic zone [Електронний ресурс] // *Reuters*. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/article/us-egypt-greece/egypt-and-greece-sign-agreement-on-exclusive-economic-zone-idUSKCN252216>.
4. Gingeras R. Blue Homeland: The Heated Politics Behind Turkey's New Maritime Strategy [Електронний ресурс] / Ryan Gingeras // *War On The Rocks*. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://warontherocks.com/2020/06/blue-homeland-the-heated-politics-behind-turkeys-new-maritime-strategy/>.
5. Coskun O. Turkey eyes Libya bases for lasting military foothold: source [Електронний ресурс] / O. Coskun, T. Gumrukcu // *Reuters*. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-turkey-russia-idUSKBN23M1D9>.

Зовнішньополітичні підсумки епохи правління Сіндзо Абе

У кінці серпня 2020 р. несподівано для всього світу подав у відставку Сіндзо Абе – прем'єр-міністр Японії, який найдовше в історії країни обіймав дану посаду. Легендарний прем'єр-міністр очолював країну з 2006 по 2007 рр. і повторно прийшов до влади в 2012 р. після шести років політики «revolving door», що запам'яталася щорічною зміною керівництва і повною відсутністю послідовності державної політики [1]. Саме С. Абе зумів вивести «Країну Вранішнього Сонця» з тривалої економічної кризи завдяки проголошенню особливого економічного курсу – «абеноміки», досягти політичної стабільності та домогтися зростання впливу держави на міжнародній арені.

За майже вісім років правління Сіндзо Абе зумів досягти вражаючих успіхів на міжнародному рівні. Перш за все, прем'єр-міністр Японії зажив слави прихильника вільної торгівлі, ставши ініціатором підписання у 2018 р. «Всеосяжної і прогресивної угоди про Транстихоокеанське партнерство» між 11 країнами після виходу США та уклавши в 2019 р. Угоду про економічне партнерство з ЄС (Economic Partnership Agreement, EPA), що стала найбільшою угодою про вільну торгівлю, яка була будь-коли підписана двома сторонами. Так, новостворена ЗВТ налічує 635 мільйонів осіб і становить майже третину світового валового внутрішнього продукту [2]. Крім того, С. Абе активно підтримував ідею формування зони вільної торгівлі в Азійсько-Тихоокеанському регіоні під назвою «Регіональне всеосяжне економічне партнерство», угода про створення якої повинна бути підписана в листопаді 2020 р.

У період правління відбулися значні зміни і в питанні забезпечення державної безпеки. Одна з ключових цілей Сіндзо Абе на посаді прем'єр-міністра полягала в зміцненні обороноздатності країни і скасуванні «пацифістської» 9-ої статті Конституції Японії, яка забороняє країні вести війни

*студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Регіональні студії»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор політичних наук, професор Ігнат'єв Павло Миколайович

і мати власні збройні сили, окрім сил самооборони. Ліквідація даної статті дозволила б Японії помітно збільшити витрати на оборону, обійшовши обмеження у 2% від ВВП, відкривати власні військові бази та брати участь у миротворчих місіях і військових операціях по всьому світу. Хоча повністю виконати обіцянку не вдалося, у 2014 р. лідер Країни Вранішнього Сонця домогся від парламенту Японії права на колективну оборону, а в 2015 р. – дозволу використовувати Сили самооборони для участі у військових конфліктах за кордоном. Більше того, були збільшені витрати на оборону країни, завдяки чому станом на 2020 р. Сили самооборони Японії входять до п'ятірки найпотужніших армій світу, поступаючись тільки США, Росії, Китаю та Індії [3]. Не можна не згадати про зростання військового співробітництва зі США: уряд на чолі з С. Абе прийняв рішення закупити у США 42 винищувачі п'ятого покоління F-35В, що дасть змогу посилити можливості Японії протидіяти повзучій гегемоністській експансії Китаю і ракетним загрозам із боку КНДР. Однак, як не дивно, країни-сусіди, зокрема КНР і Республіка Корея, сприйняли вищезазначені рішення як курс на відродження японських імперіалістських амбіцій, що вже мали місце в історії під час Другої світової війни, і почали у відповідь також нарощувати військовий потенціал.

Помітним зовнішньополітичним здобутком колишнього лідера Японії є збереження партнерства з основним стратегічним союзником – Вашингтоном. Незважаючи на непередбачуваний характер Дональда Трампа, Сіндзо Абе зумів врятувати країну від торговельної війни зі США, попередити вихід Сполучених Штатів із Договору про взаємне співробітництво і гарантії безпеки та зберегти дислокацію американського військового контингенту в розмірі близько 54 тисяч військових на Японських островах.

Серед інших важливих досягнень колишнього голови уряду можна виділити: збереження життєво важливих торговельних зв'язків з Китаєм на фоні загострення протистояння за регіональне лідерство, налагодження тіснішої співпраці з Індією та Австралією в рамках «Indo-Pacific Strategy», направленої на стримування зростаючого впливу КНР в АТР, зміцнення військово-технічного

співробітництва з країнами-членами АСЕАН в контексті стратегії «Security Diamond» та просування ідеї створення спільної організації морської безпеки у Південно-Східній Азії.

Попри дипломатичні успіхи, курс Сіндзо Абе відзначився і низкою суперечностей, внаслідок чого реалізація ключових зовнішньополітичних цілей залишилася недосяжною мрією. Так, незважаючи на часті зустрічі і домовленості про спільний розвиток туризму та інфраструктури на Курильських островах, адміністрація Абе не спромоглася врегулювати територіальний конфлікт з Російською Федерацією і повернути до свого складу Ітуруп, Кунашир, Шикотан і групу островів Хабомай, які за підсумками Другої світової війни увійшли до складу СРСР [4].

За правління колишнього прем'єр-міністра погіршилися відносини з КНР внаслідок блокування Піднебесною імперією спроб Японії стати постійним членом Ради Безпеки ООН і критики японською верхівкою жорсткої реакції Китаю на події у Гонконгу. Так, уряд Абе висловив невдоволення прийняття офіційним Пекіном закону про національну безпеку в Гонконгу, що передбачає введення суворих правил безпеки в особливому адміністративному районі [5]. Таке рішення суперечить встановленому режиму «одна країна – дві системи», оскільки нові закони можуть поставити під загрозу особливу автономію Гонконгу. Також негативно на відносини між двома азійськими лідерами вплинули численні вторгнення китайських військових патрульних кораблів у територіальні води Японії в районі спірних островів Сенкаку, останнє з яких відбулося у серпні 2020 р. Конфлікт вдалося врегулювати мирним шляхом, але офіційне Токіо сприйняло дії китайської верхівки як провокацію і прямий виклик національній безпеці.

Окрім Китайської Народної Республіки, значно охололи відносини з Південною Кореєю. Розбіжності між двома країнами-сусідами зумовлені не тільки територіальними претензіями на багаті на природний газ і рибні ресурси Ліанкурові скелі, але і різним трактування історії, пов'язаним з військовим минулим. У кінці 2018 р. Верховний суд Республіки Корея ухвалив рішення, що

ряд японських компаній повинні виплатити компенсацію сім'ям громадянам Кореї, які були примусово залучені до праці на японських підприємствах в роки Другої світової війни [6]. Японія заявила, що всі подібні претензії були врегульовані договором 1965 р., і відмовилася виконувати вимоги корейської сторони. Як наслідок, розпочалася «напівпровідникова війна»: японська влада виключила Південну Корею з так званого «білого списку» країн, які вільно можуть купувати високотехнологічну продукцію і технології, а також запровадила обмеження на експорт ряду хімічних компонентів, які необхідні для виробництва напівпровідників. Офіційний Сеул у відповідь подав скаргу до Світової організації торгівлі (СОТ) з приводу введених Японією експортних обмежень. Таким чином, дві найбільші економіки Азії виявилися втягнутими в торговельну війну, яка триває і до сьогодні.

Отже, підбиваючи підсумки зовнішньої політики епохи правління Сіндзо Абе, можна сказати, що, незважаючи на ряд дипломатичних поразок, зокрема погіршення двосторонніх зв'язків із Республікою Корея і Китаєм, не повернення втрачених Курильських островів, провал скасування дев'ятої статті конституції, колишній прем'єр-міністр зумів відновити велич і міжнародний авторитет Японії, що сильно постраждали внаслідок «втрачених десятиліть», сприяв поверненню країни в гонку за лідерство, зміцнив і розширив партнерство з країнами Південно-Східної Азії та зберіг баланс у відносинах із двома світовими лідерами – КНР і США. Тому, у цілому, період правління Сіндзо Абе можна оцінити як великий крок уперед до процвітаючого майбутнього Японії.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бутырская Н. Наследие Синдзо Абэ [Електронний ресурс] / Наталия Бутырская // ZN.UA. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://zn.ua/international/nasledie-sindzo-abe-.html>.
2. EU-Japan: World's Largest Free Trade Zone Unites Partners with Same Values [Електронний ресурс] // BDI The Voice of German Industry. – June 20, 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://english.bdi.eu/article/news/world-s-largest-free-trade-zone-unites-partners-with-same-values/>.

3. 2020 Military Strength Ranking [Електронний ресурс] // Global Firepower. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>.
4. Penkin M. Kuril Islands Dispute [Електронний ресурс] / Matthias Penkin // Polemics. – April 25, 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.polemics-magazine.com/int/kuril-islands-dispute>.
5. Johnson J. Japan says it wants to take lead with G7 on Hong Kong security laws [Електронний ресурс] / Jesse Johnson // The Japan Times. – June 10, 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/06/10/national/japan-lead-g7-hong-kong-national-security-laws-china/>.
6. Bremmer I. Why the Japan-South Korea trade war is worrying for the world [Електронний ресурс] / Ian Bremmer // Time. – October 3, 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurasiagroup.net/live-post/japan-south-korea-trade-war-worrying-world>.

*Кудрін Ф.Г.**

Позиції реформістських сил в Ірані після парламентських виборів 2020 року

На виборах 2020 в парламент Ісламської Республіки Іран реформістські сили зазнали розгромної поразки, а консервативні сили здобули 221 із 290 місць у іранському парламенті, що, після скорих президентських виборів в республіці може призвести до великих зрушень як у внутрішній політиці держави, так і відбитись на усьому близькосхідному регіоні.

1. Список Яран Гашемі

Перед виборами двом найбільшим з реформістських сил- “Партії поміркованості та розвитку” та “Партії розбудови” вдалось сформувати єдиний виборчий список “Ярам Гашемі”, адже попри розбіжності у певних політичних

* Студент
ІМВ КНУ
Науковий керівник- аспірант Мішин Олесандр Васильович

сил всередині республіки щодо конкретних питань перш за все по внутішній політиці, очевидною була небезпека розгрому кожного окремого ліберального угруповання [1]. Для того, щоб мати змогу поборотись на виборах, було вибрано і компромісну для політиків та ностальгічну для виборців назву, що перекладається буквально як “друзі Гашемі” та відсилає до епохи Гашемі Рафсанджані, яка після усіх кризових явищ в країні протягом останніх десятиліття, сприймається в Ірані як час стабільності та відносного добробуту. Єдина політична платформа могла бути забезпечена за рахунок спільного ідеологічного забарвлення сил, що до неї увійшли, та єдності, перш за все, щодо майбутньої зовнішньої політики. Але крах у відносинах з США та нездатність реформістів епохи Роухані вирішити внутішні проблеми країни призвели до поразки Друзів – 7 місць у Ісламській Консультативній Раді для партії є повним провалом [3].

2. Коаліція 8 політичних партій

Іншим списком, за яким відбирались реформісти, був “Коаліція 8 партій”, що об’єднала малі партії найвпливовішого Тегеранського дистрикту на фактично тій самій ідеологічній платформі, на якій були об’єднані Друзі Гашемі в загальнореспубліканських виборах. В цілому реформістські сили Ісламської республіки відрізняються значною гнучкістю в утворенні коаліцій та прагматичністю в питаннях, що не є принципово важливими для руху в цілому. Коаліція зазнала повної поразки, і таким чином усі 30 місць у Раді Дистрикту зайняли консерватори.

3. Програма реформістів в переддень виборів 2020 року та участь у передвиборчій боротьбі

Із політичною програмою реформістських сил напередодні виборів склалась проблема у відсутності єдності в методах політичної боротьби при майже повній єдності в баченні її результатів. Не було досягнути компромісу у тому, чи в цілому варто брати участь у виборах, враховуючи кількість недопущених до них депутатів- реформістів, і чи не є ефективнішою тактика бойкоту, яка дозволила б на фоні пандемії зробити явку на виборах достатньо

низькою щоб потім висловлюватись щодо їх легітимності. Класичні ж для іранських реформістів пункти про лібералізацію в соціальній сфері та курс на порозуміння із Заходом для більшості іранців показали свою туманність, а відсутність реальних результатів у зазначених напрямках протягом останнього десятиліття не спрацювали, що було ясно іще до виборів, і що робить тактику бойкоту, яка може бути використана пізніше, з моєї точки зору, виправданою, адже явка на виборах дійсно стала найнижчою в історії республіки. [3]

4. Діяльність обраних депутатів-реформістів у Ісламській консультативній раді

Враховуючи, що в Ісламській Консультативній Раді на сьогоднішній день перебувають усього 20 депутатів-реформістів, навряд можна очікувати на активну законотворчу діяльність від них. Внаслідок цього їх єдина зараз можлива роль- це критика законів, що розглядається консервативною більшістю. Важко сказати чи це зможе в подальшому хоч скільки- небудь істотно впливати на діяльність Ради, і чи не є ефективнішою стратегією спрямувати сили “на вулиці”, враховуючи бойкот виборів з боку більшості електорату реформістів. Тим не менш важливим є факт, що реформісти не було повністю залишені без політичного представництва, адже Рада є передусім рупором, а всі важливі рішення щодо політичного життя республіки приймаються за кулісами та в приватних розмовах впливових людей та кланів.

5. Перспективи висування єдиного кандидата від реформістів на президентських виборах

Перспективи висування єдиного кандидата на майбутніх президентських виборах є такими самими оптимістичними як песимістичним для реформаторів є на ці вибори прогноз. Хасан Роухані, компромісна в усьому фігура, не може бути обраний на третій термін, та й навряд він зміг би здобути ще одну перемогу. Скоріш за все гіпотетичному Галібафу на майбутніх виборах буде протистояти хтось із соратників діючого президента із партії Поміркованості та Розвитку, а більшість реформістських сил його підтримає. [4]

Список використаних джерел і літератури:

1. Тема доповіді: парламентські вибори в Ірані 2020 року
<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/factbox-irans-2020-parliamentary-elections/>

2. Результат парламентських виборів 2020
<https://iranprimer.usip.org/blog/2020/feb/24/2020-parliamentary-election-results>

3. На виборах парламенту Ірану зафіксували рекордно низьку явку
<https://www.dw.com/uk/%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%85-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%83-%D1%96%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%83-%D0%B7%D0%B0%D1%84%D1%96%D0%BA%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D0%BD%D0%B8%D0%B7%D1%8C%D0%BA%D1%83-%D1%8F%D0%B2%D0%BA%D1%83/a-52490047>

4. Іранські реформісти поки не мають стратегії, не кажучи вже про кандидата <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/irans-reformists-dont-have-a-strategy-yet-let-alone-a-candidate/>

*Метелєв І.Т.**

Пріоритетні безпекові інтереси КНР в Азійсько-Тихоокеанському регіоні

Роль і вплив китайського військово-стратегічного фактора в АТР обумовлюються тим, що Китайська Народна Республіка є великою морською та континентальною державою з чисельним населенням, і наразі претендує на регіональне та глобальне лідерство. Програма військової модернізації КНР, що розпочалась у 2015 р. в рамках «великого відродження нації», обумовлює зміну

* студент 5 курсу спеціальності «Регіональні студії»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: кандидат політичних наук, асистент Черкас Богдан Олександрович

динаміки безпекового середовища в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, а саме: 1) зниження військової переваги США та союзників; 2) певна дестабілізація азійської частини регіону, точні масштаби якої на даному етапі є недостатньо передбачуваними.

Військова модернізація Китайської народної республіки включає в себе як традиційні, так й інноваційні шляхи розвитку, зокрема варто відзначити збільшення кількісного складу ВМФ, використання атомних підводних човнів («Цзюйлан»), ракетобудування (DF-26 мають дальність ураження 5000 км), актуалізацію авіаційного оснащення, розробку новітніх БПЛА, навігаційні розробки, постало й питання якісного освоєння кібер-шпигунства та космічної сфери[1].

Зростання уваги на морських та повітряних можливостях обумовлено також відповідною концентрацією на ключових безпекових інтересах КНР у регіоні. Втім, в реалізації своїх амбіцій держава прагне послуговуватись передовсім економічними та «психологічними» важелями на кшталт демонстративних актів, традиційно не покладаючись тільки на безпосереднє застосування військових ресурсів. Така стриманість в реалізації потенціалу армії заснована на розумінні двоїстості Китаю як країни, що розвивається та глобальної держави, що ґрунтується й на працях місцевих вчених [2].

Подудоваконструктивних стосунків з США є важливою частиною стратегії КНР в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Втім, керівництво КНР та місцеві аналітики значно стурбовані діями з боку військових США в АТР. Розгортання систем протиракетної оборони в Японії і Республіці Корея, розміщення стратегічних сил на периферії Китаю і поблизу Корейського півострова, прохід військових кораблів США і їх союзників через Тайванську протоку в контексті територіальних суперечок з Китаєм, а також спільні військові навчання в морях біля південного і східного узбережжя Китаю, великі обсяги продажі зброї сусіднім країнам тощо – все це негативно позначається на питанні довіри між партнерами.

Такі держави, як Японія та Тайвань, що є відомими американськими союзниками, безпосередньо входять до сфери інтересів КНР, і намагаються підвищити сукупні безпекові можливості задля збереження балансу у регіоні. Так, у 2015 р. США та Японія посилили співпрацю і галузі оборони, а також Японія відповідно скоригувала законодавчу базу з національної безпеки задля попередження потенційних загроз з урахуванням стратегії «активного заперечення»[3]. У КНР в останні роки активно пропагуються й дослідження подій Другої світової війни, також відкрився Центр з вивчення Північно-Східної антияпонської об'єднаної армії Китаю.

Пекін вважає Тайвань однією зі своїх провінцій і проголосив в 1980-х роках курс на мирне об'єднання на основі принципу «одна держава - дві системи». Тайвань постійно залишається основним географічним стратегічним напрямком військової і зовнішньої політики КНР, що особливо яскраво було виявлено протягом кризи 2019 року, наслідки якої залишаються актуальними. Так, у вересні поточного року НВАК розпочала проведення військових навчань в умовах, максимально наближених до ведення реальних бойових дій [4].

Іншим визначним напрямком у регіоні залишається область Південно-Китайського моря. Держава до сих пір не відмовилась від сформованої ще у 1947-48 рр. ідеї «Лінії дев'яти пунктирів», за якою Парасельські острови (агресія 1974 р.) та архіпелаг Спратлі (1988) входять до сфери інтересів КНР. Відбувається й активна розбудова штучних островів.

Хоча Китай залишається для більшості країн АСЕАН головним торговельно-економічним партнером, що істотно обмежує їх можливість проявляти політичну самостійність, а тим більше йому протистояти, однак неухильне зростання військових потужностей КНР та проведення регулярних навчань у ПКМ підсилюють страх китайської загрози серед цих держав [5]. На противагу, Австралія, Нова Зеландія, Канада та інші країни, що розташовані досить далеко, не відчують безпосередньої або прямої загрози.

Серед позитивних напрямків варто зауважити російсько-китайську співпрацю (зокрема, навчання військових у ВНЗ РФ), а також альянс із КНДР.

Оскільки Китай продовжує накопичувати військовий потенціал, він буде почуватись більш впевнено в управлінні своїми претензіями, менше загрожуватиме іншим державам у цих суперечках, і з меншою ймовірністю застосовуватиме силу – принаймні на теренах колишніх своїх територій. Необхідності пошуку компромісу у регіоні базується на тому, що КНР не зацікавлена у ризиках міжнародної ізоляції, а також у потенційних економічних збитках у випадку захоплення тих чи інших територій [6]. Втім, стратегічна перспектива навіть у випадку фінансових втрат або ж віднайдення покладів нафти й газу можуть суттєво вплинути на активізацію КНР.

Отже, стратегічними безпековими інтересами Китаю в АТР виступають область Південно-Китайського моря, а також Тайвань і Японія як сателіти США. Хоча офіційно КНР виступає за мирне вирішення конфліктів, держава ніколи не відмовлялась від застосування сили, і продовжує розвивати свої можливості, необхідні для потенційного військового конфлікту. В умовах, коли де-факто сама КНР позбавлена реальних загроз інтервенції, недостатня прозорість військових намірів та розробок Китаю, особливо в таких сферах, як передислокація сили та майбутній розвиток зброї, негативно позначаються на стабільності Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Список використаних джерел та літератури:

- 1) Військова політика Китаю: суверенітет і безпека понад усе [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mfa.gov.uk/publications/viiskova-polityka-kytaiu-suverenitet-i-bezpeka-ponad-use>
- 2) Хлопов О.А. - Військово-політична стратегія США в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні: китайський фактор // Світова політика. - 2019. - № 3. - С. 47 - 59. DOI: 10.25136 / 2409-8671.2019.3.30912. Военно-политическая стратегия США в Азиатско-Тихоокеанском регионе: китайский фактор [Електронний ресурс] – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=30912

- 3) Active Denial: Redesigning Japan's Response to China's Military Challenge [Електронний ресурс] – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/118651/isec_a_00313.pdf?sequence
- 4) НОАК начала военные учения вблизи Тайваньского пролива - Минобороны КНР [Електронний ресурс] // Жэньминь жибао. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://russian.people.com.cn/n3/2020/0918/c31521-9762094.html>.
- 5) Дикарев А.Д. ГОСУДАРСТВА АСЕАН В ПОЛИТИКЕ КИТАЯ: КУРС НА РАСКОЛ ИЛИ «НОВЫЙ КОНСЕНСУС»? Сравнительная политика. 2018;9(3):75-87. [Електронний ресурс] – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.comparativepolitics.org/jour/article/view/840/612>
- 6) Japan's Shifting Military Priorities: Counterbalancing China's Rise [Електронний ресурс] – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/31060263.pdf>

*Охрімчук К.О.**

Актуальність політичного транзиту в країнах Центральної Азії

Після розпаду Радянського Союзу на політичній карті світу з'явилося п'ять нових держав – Казахстан, Узбекистан, Киргизстан, Таджикистан та Туркменістан. Просторове положення і ресурсні багатства цих країн можуть стати причиною розгортання світової політичної гри [1]. А вектори співпраці центральноазійських держав прямим чином залежать від політичного керівництва та його курсу у внутрішній і зовнішній політиці. Тому актуальність політичного транзиту в ЦА набуває більшого значення як для самого регіону, так і для світових гравців.

Процес транзиту влади в пострадянських державах Центральної Азії є одним з найсерйозніших викликів для їхньої стабільності. Практично для всіх держав регіону характерна політична модель, в якій глава держави виступає в

* Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка
Науковий керівник: Волошенко І. О., кандидат політичних наук

якості єдиного і найважливішого центру влади, якій характерні авторитарні риси. Дана модель дозволяє забезпечувати, по-перше, внутрішньополітичну стабільність. По-друге, в умовах нерозвиненості громадянського суспільства та інститутів контролю влади вона є основною умовою керованості та ефективності державного апарату [2].

В умовах нерозвиненості політичних інститутів, через відсутність досвіду передачі влади стабільність держави в період транзиту цілком залежить від здатності політичної еліти поставити суспільні інтереси вище за власні і знайти консолідоване рішення при виборі наступного президента.

За чверть століття в країнах Центральної Азії відбулося декілька випадків передачі влади. У 1994 р в Таджикистані після громадянської війни в якості компромісної фігури до влади прийшов Емомалі Рахмон. У березні 2005 р народні хвилювання в Киргизстані привели до втечі Аскара Акаєва і приходу опозиціонерів до управління державою, яке очолив Курманбек Бакієв. У Туркменістані зміна вищої влади була пов'язана зі смертю в грудні 2006 р. Сапармурата Ніязова. Транзит влади пройшов дуже швидко, шляхом закулісних переговорів.

Питання транзиту влади знову стало на порядок денний в ЦА в 2016 році, коли помер лідер Узбекистану Іслам Карімов. Найбільш ймовірними кандидатами в наступники вважалися Шавкат Мірзійоєв і Рустам Азімов. Питання про те, хто замінить Карімова, було вирішено в результаті закритих переговорів. Необхідно розуміти і особливість політичної культури і традицій Узбекистану. Сакральність позиції глави держави настільки висока, що складно уявити собі два центри влади навіть на короткий. Це, з одного боку, могло б привести до небезпечних закулісних ігор, а з іншого – створити в суспільній свідомості, нехай і на час, ймовірність двовладдя.

Особливістю узбецького транзиту стала його максимальна консолідованість. Ніхто з гравців, які претендували на найвищу посаду, не прагнули розхитувати ситуацію і дестабілізувати суспільно-політичну обстановку – в такому випадку прогнала б будь-яка група, яка прийшла до влади

[3]. Більш того, всі претенденти були зацікавлені в збереженні суворої вертикалі, максимальної монолітності політичного класу.

У цьому ряду особливе місце займає транзит влади в Казахстані. 19 березня 2019 року Нурсултан Назарбаєв, найстаріший і найбільш досвідчений пострадянський лідер, який очолював республіку ще за часів СРСР, подав у відставку. Відповідно до Конституції країни президентські повноваження перейшли до спікера сенату парламенту Казахстану Касима-Жомарта Токаєва.

У зверненні до Асамблеї народів Казахстану Назарбаєв, говорячи про причини рішення скласти повноваження президента, вказав на необхідність «забезпечити спокійний транзит влади» для «подальшого стабільного розвитку Казахстану». Модель зміни влади, розроблена першим президентом Казахстану, була покликана зробити цей процес максимально керованим і запобігти можливим соціальним потрясінням. При цьому передачу влади в Казахстані ще називають напівтранзитом [4], оскільки за Назарбаєвим довічно закріплені найважливіші важелі державного управління. Добровільній відставці Н.Назарбаєва і створенню нетипової для пострадянських країн системи державного управління, яка фактично має два центри верховної влади, передувала планомірна підготовка, що включає поетапне закріплення за першим президентом Казахстану особливого положення в ієрархічній структурі.

Киргизстан певною мірою можна назвати оплотом демократії в Центральній Азії. Це єдина серед п'яти країн, де президенти змінювалися шляхом революції або мирним транзитом влади [5]. Проте це одна з нечисленних ознак демократії. Лідери КР, за винятком Рози Отунбаєвої, вдавалися до зловживання своїми повноваженнями, проявляючи авторитарні риси правління: призначаючи наступників, зміцнюючи президентську владу на противагу парламентській, проявляючи байдужість до економічних та соціальних проблем республіки.

Таким чином можемо зробити висновок, що політичний транзит – актуальне питання для регіону Центральної Азії. Три країни мали досвід передачі влади, проте який не відзначився достатньо демократичними тенденціями.

Узбекистан та Казахстан мають схожі моделі транзиту, які характеризуються мирним переходом: Н. Назарбаєв призначив наступника Токаєва, в Узбекистані кандидата на пост президента було визначено шляхом мирних переговорів між верхівкою влади. З іншого боку, це свідчення відсутності демократичного політичного курсу – відкриті загальні вибори в країні не проводяться. Конституції країн регіону є важливою складовою формування моделі політичного розвитку. Всі вони вказують на авторитарний характер влади з яскраво вираженим переважанням президентської влади, що ускладнює демократичний транзит. Наразі передача влади здійснюється шляхом призначення наступника або ж переговорами еліт чи провідних кланів.

Список використаних джерел

1. Панарин С. Политическое развитие государств Центральной Азии в свете географии и истории региона / С. Панарин. // Институт востоковедения РАН. – 2008. – С. 90–132.
2. Сеитова Д. Центральная Азия в международных отношениях: история и современность [Электронный ресурс] / Д. Сеитова, Г. Смагулова. – 2008. – Режим доступа до ресурсу: <https://articlekz.com/article/5106>.
3. Притчин С. УЗБЕКСКИЙ ТРАНЗИТ ДЛЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ / С. Притчин // Россия в глобальной политике / С. Притчин. – М: Институт востоковедения РАН, 2017. – С. 150–159.
4. Ионова Е. ОСОБЕННОСТИ КАЗАХСТАНСКОЙ МОДЕЛИ ТРАНЗИТА ВЛАСТИ / Е. Ионова // ГОСУДАРСТВО И ПОЛИТИКА / Е. Ионова.. – С. 103–114.
5. Эсенбаев А. «РЕВОЛЮЦИЯ ТЮЛЬПАНОВ» В КЫРГЫЗСТАНЕ И ОСОБЕННОСТИ ТРАНСФОРМАЦИИ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ: ПОПЫТКА ОСМЫСЛЕНИЯ / Азис Эсенбаев. – М. – (Государственный университет управления).

Ваххабістський іслам як чинник соціально-політичних перетворень в Індонезії

Сучасна Індонезія позиціонує себе на міжнародній арені як країна поміркованого ісламу, або як країна – показовий приклад, де вдалося поєднати іслам з демократією. Протягом довгого часу так дійсно було, якщо зважати на те, що офіційною ідеологією республіки, де більшість населення складають мусульмани (загальна кількість населення країни – 275 млн людей, частка, що сповідує іслам – 87%), залишається *панчасила* – принципи, які включають в себе не тільки віру в єдиного Бога, а й демократію, що передбачає плюралізм[1; 2]. Проте останні кілька років соціально-політичного життя в державі свідчать про зовсім інші тенденції: у 2016 році в Джакарті, столиці Індонезії, відбувся півмільйонний протест, організований ісламістською організацією Фронт захисників ісламу. Він був направлений проти «блюзнірських» дій чинного на той час губернатора міста Басукі Чахая Пурнама, який, до того ж, сповідує християнство та має китайське коріння, і виявився доволі успішним, позаяк останній не здобув перемогу на перевиборах, а через місяць був ув'язнений за те ж таки блюзнірство[3].

Перед тим як робити висновки щодо політизації індонезійського ісламу та ваххабізації (або фундаменталізації) суспільства Республіки Індонезія, варто розглянути сучасну історію ісламу в країні. Протягом ХХ століття боротьба за мусульманське населення тут велася між двома організаціями: *Мухаммадія* та *Нахдлатул Улама*. Перша була заснована в 1912 р. релігійними діячами, які навчалися на Аравійському півострові та вбачали за свою ціль надання індонезійському ісламу первісного вигляду та позбавлення його від іноземних культурних впливів, маючи на увазі багатовікове поєднання на архіпелазі індуїстських, буддистських та анімістських вірувань. На противагу їй у 1926 році

* студентка I курсу магістратури спеціальності «Регіональні студії»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: асистент, кандидат політичних наук Черкас Богдан Олександрович

постала Нахдлатул Улама, якій за часи свого існування судилося вибороти собі звання найбільшої мусульманської організації в Індонезії [4].

Однак вже в кінці минулого століття, завдяки іноземним впливам з Саудівської Аравії, Кувейту та Катару, «обличчя» індонезійського ісламу почало змінюватися. Після того як мечеті під відкритим небом перетворилися на мармурові куполоподібні споруди з елементами близькосхідної архітектури, все більшу популярність почала набувати «мода» на хіджаби та паранджі, переслідування релігійних меншин (включно з тими, що не відповідають критеріям ваххабітського ісламу, тобто не тільки християнських, а й, наприклад, мусульманських шіїтських та суфійських), із суто релігійної площі іслам став переходити до політичної. Принцип м'якої сили спрацював тут якнайкраще: Ліпія, або Інститут вивчення ісламу та арабської мови, є найбільш відомим саудівським «форпостом» в Індонезії [5]. Тут пропонують абсолютно безкоштовне навчання, стипендію та можливість подальшого здобуття освіти вже в Саудівській Аравії. Рада індонезійського ісламського заклик, робота якої направлена на пропаганду шаріату як вирішення соціальних проблем для представників нижчого середнього класу та міської бідноти, стала найбільшим отримувачем саудівської «благодійності».

Розквіт консервативного ісламу в Індонезії відбувся після повалення у 1998 році диктатури Сухарто, сумарне правління якого перебільшує 30 років. Очікувано, воно залишило по собі вакуум влади, який був вдало заповнений іноземними «інвестиціями», що породили нові ісламські рухи. Це, насамперед, *Хізбут Тахрір Індонезія* (заборонена у 2017 році, оскільки ставила за мету проголошення ісламського халіфату); *Тарбія*, що надихалася всесвітньо-відомим ісламістським товариством Братів мусульман, та різноманітні рухи *салафітського* спрямування, які характеризуються ненасильницьким ісламським пуританізмом (його прихильники, як правило, уникають телебачення, музики та взаємодії між статтями) [4]. У результаті серед сучасної індонезійської молоді все більшої популярності набуває *хіджра*: молоді мусульманки, що виростили у доволі світських сім'ях і не мають бекграунду

вивчення релігії, під впливом прозелітизму прагнуть опанувати іслам якнайскоріше, внаслідок чого підпадають під дію найрадикальніших його форм.

Незважаючи на те, що станом на сьогодні Саудівська Аравія зменшила свою активність в Індонезії, процес ваххабізації уже запущений. У напівавтономній провінції Ачехшаріат впроваджений на офіційному рівні, а під час президентських виборів 2019 року обидва кандидати не оминули своєю увагою ісламське питання: чинний на той момент і переобраний згодом Джоко Відодо зробив своїм віце-президентом Ма'руфа Аміна, голову Індонезійської ради улемів (релігійних вчених), організації, що об'єднує кілька релігійних рухів та часто виступає із засудженням тих чи інших явищ у своїх фетвах (богословсько-правових висновках в ісламі, що є аналогом світських законів у державі), як, наприклад, дошлюбних сексуальних контактів або навіть носіння шапок Санта Клауса[5]. Тож чи буде й надалі тривати «ідилія» між демократією та ісламом – на жаль, залишається під питанням.

Список використаних джерел:

1. Indonesia Population (LIVE) [Електронний ресурс] – 2020. – Режим доступу: <https://www.worldometers.info/world-population/indonesia-population/>
2. Share of population Indonesia 2010 by religion [Електронний ресурс] – 2020. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/1113891/indonesia-share-of-population-by-religion/>
3. How Saudi Arabia's religious project transformed Indonesia [Електронний ресурс] – 2020. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/news/2020/apr/16/how-saudi-arabia-religious-project-transformed-indonesia-islam>
4. The Changing Face of Indonesian Islam [Електронний ресурс] – 2019. – Режим доступу: <https://thediplomat.com/2019/12/the-changing-face-of-indonesian-islam/>
5. Faith Politics on the Rise as Indonesian Islam Takes a Hard-Line Path [Електронний ресурс] – 2019. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2019/04/15/world/asia/indonesia-election-islam.html>

Лівійська криза в геополітичній стратегії провідних акторів світової політики

Політика Лівії ще на початку 1970-х років почала будуватися на усвідомленому та систематичному порушенні норм міжнародного права. Діяльність М. Каддафі була направлена на те, щоб відійти від традиційної моделі поведінки країн третього світу, і саме тому Лівія зберігала свій конфронтаційний режим, який дозволяв їй підвищити індекс згадуваності у засобах масової інформації, тим самим статус та значення держави на міжнародній арені.

У цьому сенсі вважаємо доцільним проаналізувати саме історичні чинники, які дали підстави для розгортання лівійського конфлікту, який вже давно вийшов за національні межі і став ареною протистояння великих держав.

Звідси виникає питання: чи могла взагалі з'явитися «лівійська криза», якби ця пустельна країна, свого часу, не перетворилась на одну із найбагатших скарбниць «чорного золота»? Адже, економіка країни повністю залежала саме від експорту енергоресурсів та коливання цін на них.

У відповідь на збільшення американської інтеграції в регіон після арабо-ізраїльської війни 1973 року, М. Каддафі активно виступає у справі застосування нафтового ембарго проти США та починає налагоджувати відносини із СРСР. Таку поведінку міжнародна спільнота розцінює, як «девіантну», з чітко вираженим «антизахідним» характером, яка вписала Лівію у контекст глобального протистояння двох блоків, адже адміністрація Р. Рейгана розглядала лівійську кризу лише в контексті міжнародної арени боротьби сил добра - західної цивілізації – з комуністичною імперією зла. Політика М. Каддафі, націлена на підрив американського впливу на регіон, стала загрозою стратегічним інтересам США. Держав Західної Європи поставили перед необхідністю обирати між економічними інтересами в Лівії та солідарністю зі

* Студентка 2 курсу спеціальності «міжнародно-політичне країнознавство»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доктор історичних наук, завідувач кафедри міжнародного регіонального вивчення Дорощко М.С.

своїм стратегічним союзником. Однак західні держави не поділяли поглядів США про ідею глобального тероризму на чолі з СРСР, адже навіть в ім'я трансатлантичної солідарності не вважали доцільним жертвувати своїми інтересами. Для СРСР Лівія також мала вагоме військово-стратегічне значення. І якщо, починаючи з 1973 року, СРСР продавав Лівії різні типи озброєнь і військової техніки, то вже на початку 1980-х років Москва зайняла роль нейтралітету.

Користуючись ослабленням СРСР, США запроваджують досить жорсткі санкції проти Лівії. Проте, адміністрація В. Клінтона пообіцяла в обмін на відмову від розробки зброї масового знищення забезпечити повну свободу у внутрішніх справах держави. Для європейських компаній такий компроміс відкрив «зелене світло», що дозволило їм максимально розширити свою присутність в країні до приходу американських конкурентів.

Однак, можна стверджувати, що очільник лівійської Джамахірії і був гарантом своєї стабільності в регіоні, яка потерпіла краху після «арабської весни» та вбивства М. Каддафі. Лівія поділилася на два протиборчі табори: Уряд національної єдності Файеза аль-Сараджа та загони «Лівійської національної армії» на чолі з генералом Халіфом Хафтаром, які продовжують конкурувати між собою за владу заручившись іноземною підтримкою, а також за важливими нафтовими ресурсами зосередженими в затоці Сірт. Громадянська війна за контроль над родовищами розгорнулася ще з 2014 року, адже саме в Лівії зосередженні найбільші запаси енергоресурсів на африканському континенті.

На сьогоднішній день, затяжний лівійський конфлікт за участю десятків провідних держав триває вже десятий рік. Визначну роль в конфлікті відіграють і зовнішні актори. На боці визнаного ООН уряду аль-Сараджа – Туреччина, Італія та Катар. Тоді, як Х. Хафтара підтримують ОАЕ, Єгипет, РФ, Іран, Саудівська Аравія та Франція.

За таких умов, уряд Триполі звернувся за військовою допомогою до Туреччини. В результаті домовленостей 27 листопада 2019 року було підписано двосторонню угоду про розмежування морських виключних економічних зон

(ВЕЗ). Ця угода матиме суттєвий вплив на регіональні відносини в Східному Середземномор'ї, де знаходяться важливі райони видобутку енергоресурсів.

На думку польського дослідника В.Репетовича ця угода, з наданням військової допомоги аль-Сараджі, загрожує дестабілізації ситуації в Східному Середземномор'ї, адже з боку міжнародного права угода не може вважатися дійсною у зв'язку із порушенням Конвенції ООН з морського права від 1982 року. Водночас угода порушує суверенітет Греції, Кіпру та Єгипту. [2]

Головною підставою підписання угоди між Туреччиною та Лівією є нейтралізація дії підтриманого ЄС проекту EastMe, щодо поставок газу з розташованих у Східному Середземномор'ї ізраїльських, кіпрських та єгипетських родовищ, що мають прокласти через Грецію. Для Туреччини реалізація цього проекту означатиме втрату стратегічного значення статусу держави-транзитера. Також, з підписанням угоди Туреччина отримала не тільки військову, а й політичну вагу в регіоні, адже угода зобов'язує інших регіональних гравців до узгодження з турецькими партнерами будь-яких планів щодо прокладання трубопроводів у Східному Середземномор'ї. [2], [3]

Диверсифікація транспорту газу до Європи в рамках проекту EastMe також не задовольняє інтереси Росії, що змушує її кооперувати з Туреччиною. За такої умови, Російська Федерація зможе брати участь у розробці лівійських родовищ. В той же час, напружені відносини між Туреччиною, Грецією та США вигідні Росії, як з боку дестабілізації в відносинах ЄС та НАТО, так і співпраці в проекті EastMe. Однією із найголовніших цілей Москви в Лівії є відновлення мирних переговорів між Триполі та Тобруком та здійснення угоду про ВЕЗ, яка гарантує російські інтереси в Лівії.

Водночас, Єгипет, маючи спільний кордон із Лівією, довжиною більш ніж 1000 км, запропонував свою «Каїрську ініціативу» для Триполі: створення нового колегіального органу. Для цього і ЛНА, і уряд повинні розформувати загони й вивезти закордонних найманців із країни та передати озброєння цих структур ЛНА, яка «відіграватиме роль військової сили та безпеки». На таку пропозицію ООН висловився незгодою. Перемога Уряду є досить небажаною для

Єгипту, тому існує можливість інтервенції Єгипту у громадянську війну та чергову ескалацію конфлікту, що може нейтралізувати військову потугу Туреччини в країні. Безумовно, Єгипту не вигідно мати нестабільний кордон з Лівією, і тому саме в ЛНА він вбачає можливість гарантувати собі безпеку на спільному кордоні. [6]

Вагомим союзником Х. Хафтара є також Об'єднані Арабські Емірати. Абу-Дабі постійно оснащують збройні сили ЛНА, маючи навіть власну повітряно-військову базу на схід від Бенгазі. Підтримка ЛНА та втручання у лівійську кризу означає відновлення активної політики ОАЕ на Близькому Сході.

Отже, підсумовуючи, хочемо наголосити, що постійна інтервенція зовнішніх акторів у внутрішню громадянську війну Лівії, призводить до дестабілізації системи відносин в регіоні, де кожен із провідних акторів світової політики переслідує власні нафтові інтереси. Також війна в Лівії перетворюється на окремий фронт протидії ісламському тероризму, а для південноєвропейських держав залишається джерелом міграційної загрози.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бартенев И.В. «Ливийская проблема» в международных отношениях (1969-2008). – М.:ЛЕНАНД, 2009. – С. 387-409.
2. Війна в Лівії: загроза енергетичній безпеці Європи та нові біженці [Електронний ресурс] // Defense Express. – 2020 – Режим доступу до ресурсу: <https://defence-ua.com/pages/about-1.html>
3. Лівія та Туреччина: новий союз, що змінить Східне Середземномор'я [Електронний ресурс] // Аналітичний центр "ADASTRA". – 2020 – Режим доступу до ресурсу: https://defence-ua.com/army_and_war/vijna_v_liviji_seredzemnomorskij_vuzol-1051.html
4. Микола Замікула. Лівія: війна без кінця [Електронний ресурс] // ZN.UA . – 2018 – Режим доступу до ресурсу: https://zn.ua/ukr/international/liviya-viyna-bez-kincy-a-288478_.html

5. Khalifa Haftar: The Libyan general with big ambitions [Електронний ресурс] // BBC News. – 2019 – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/world-africa>
6. Обнародованы положения Каирской инициативы по Ливии. [Електронний ресурс] // ТАСС. – 2020 – Режим доступу до ресурсу: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/8666339>

*Райков А.Е.**

Можливості співробітництва Великої Британії та України в епоху пост-Брексіту

Після років переговорів між офіційними Лондоном і Брюсселем, декількох відстрочок дати виходу Британії з ЄС через відсутність консенсусу між обома сторонами перемовин та в середині британського парламенту, 31 січня 2020 року Брексіт офіційно відбувся. Відтоді Велика Британія почала існувати в новій реальності, в якій країна мусить самостійно вирішувати проблеми, що виникають через мінливість та непрогнозованість світу, та шукати собі нове місце у світі.

Аби мінімізувати потенційні втрати від виходу з ЄС, Велика Британія почала серію дипломатичних переговорів з іншими державами. Україна стала однією з тих країн, з якою Британії успішно вдалось фіналізувати перемовини. Значних темпів цей процес набрав після призначення Вадима Пристайка новим послом України в Сполученому Королівстві. Інтенсифікація переговорів щодо підписання угоди про партнерство вкладається в курс нової української Стратегії національної безпеки[1], яка чітко вказує на стратегічний характер відносин з Великою Британією. Україна була зацікавлена у врегулюванні політичних, економічних і торговельних питань з Королівством, оскільки після 31 січня на них вже не поширювались норми Угоди про асоціацію з ЄС.

* Студент; 2 курс магістратури, освітня програма «Регіональні студії»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Дорошко Микола Савович

8 жовтня 2020 року, під час візиту Володимира Зеленського до Великої Британії між обома країнами було підписано угоду про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство [2]. Саме в ній було акцентовано увагу на важливому для бізнесу пункті – двосторонній торгівлі [3]. Ця угода фактично копіює норми Угоди про асоціацію з ЄС щодо вільного доступу українських товарів на британські ринки. Британці особливо зацікавлені в імпорті української сільськогосподарської продукції. Важливо зазначити, що дана угода врахувала недолік угоди з ЄС стосовно перегляду квот на експорт української продукції: через 2 роки буде така можливість, що дозволить ефективніше врегулювати зміни у торгівлі.

Крім питань торгівлі, українська делегація працювала спільно з британськими колегами стосовно підписання меморандуму з експортного фінансування щодо виділення українській стороні кредитів і гарантій на суму близько 2,5 млрд фунтів. Ці кошти мають піти в енергетичну та аграрну сфери, на поліпшення системи охорони здоров'я тощо[3]. Подібне фінансування є необхідним, оскільки пандемія COVID-19 досі не подолана, а медична реформа в Україні далека від завершення; є потреба в оновленні української енергетичної системи (переобладнання ТЕС, модернізація електромереж тощо) і є можливість інвестування в аграрний сектор внаслідок запуску ринку землі в Україні.

Можливості двостороннього співробітництва не обмежуються лише економічним партнерством. Важливими аспектами у співпраці є політичні та безпекові відносини. Для України це питання є конче необхідним, враховуючи анексію Криму, продовження військового конфлікту на Донбасі та російсько-українські політичні суперечності. Україна зацікавлена у наявності міжнародного союзника, який допоміг би ефективно протистояти російській агресії. Велика Британія, у свою чергу, наразі знаходиться у пошуку свого місця та ролі у світі після виходу зі складу ЄС. Окрім того, британський інтерес у протистоянні Російській Федерації на світовій арені співпадає з українськими потребами. Крім того, враховуючи невизначеність подальшої політики США внаслідок президентських виборів та потенційні політичні зміни в Німеччині

після завершення правління Ангели Меркель, Україна потребує стабільної міжнародної підтримки, що і може наразі надати Сполучене Королівство.

Яскравим показником такого співробітництва стало проведення у вересні 2020 року спільних українсько-британських навчань «Оборонні зусилля-2020» неподалік від анексованого Криму. Брала участь у навчаннях піхотинці України та Британії із застосуванням авіації обох країн (для останньої це була найбільш масова висадка за останні 10 років) [4]. Навчання розглядались також в якості відповіді на російські навчання «Кавказ-2020» поблизу українських кордонів.

Під час візиту Зеленського до Великої Британії було підписано меморандум про спільне будівництво 8 катерів, на яке буде виділено офіційним Лондоном 1,25 млрд євро [5]. 2 катери буде побудовано в Британії, а решта – на суднобудівному заводі в Миколаєві, що дасть можливість завантажити замовленнями українських виробників. Співпраця країн з побудови ракетних катерів вписується в концепцію «москітного флоту» України для швидкого відновлення боєздатності Військово-морських сил, яка суттєво зменшилась внаслідок захоплення українських кораблів в Криму.

У двосторонніх відносинах неодноразово піднімається питання участі Великої Британії у переговорних форматах стосовно врегулювання українсько-російського конфлікту. Часто розглядалась можливість приєднання Сполученого Королівства для вирішення конфлікту на Донбасі, однак через відсутність підтримки це закінчилось нічим. Наразі є можливість приєднання Британії до Кримської платформи, яку ініціює Україна з метою деокупації Криму. Це питання порушилось 8 жовтня 2020 року на зустрічі голови МЗС України Дмитра Кулеби та державного секретаря Британії із закордонних справ Домініка Рааба [6]. Приєднання Королівства має значно посилити ефективність такого формату.

У відносинах між Україною та Великою Британії досить часто постає питання лібералізації візового режиму. Наразі українцям досить проблематично отримати британську візу. Однак нинішні уряди обох держав націлені на полегшення цього процесу. У двосторонній угоді, яку підписали Зеленський та Джонсон, йдеться про початок спрощення даної процедури [7], що в перспективі

ефективного співробітництва може перетворитись або на значне полегшення отримання віз, або ж взагалі на встановлення безвізового режиму. Цей пункт договору є досить проривним та зможе закласти основу для подальших зрушень.

Як можна помітити, співробітництво між Україною та Великою Британією виходить на якісно новий, стратегічний рівень. Відбувається інтенсифікація відносин у безпековій, гуманітарній та економічній сферах; посилюється співпраця між політичними колами обох держав. Брексіт відкриває нові можливості, якими дві країни намагаються вдало скористатись.

Список використаних джерел та літератури:

1. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №392/2020 Про рішення Рада національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво Президента України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.
2. Britain and Ukraine unveil new strategic partnership [Електронний ресурс] // Atlantic Council. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/britain-and-ukraine-unveil-new-strategic-partnership/>.
3. UK and Ukraine sign Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement [Електронний ресурс] // GOV.UK. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/news/uk-and-ukraine-sign-political-free-trade-and-strategic-partnership-agreement>.
4. Bunkall A. British troops perform largest parachuted drop for decades 'to show solidarity' with Ukraine [Електронний ресурс] / Alistair Bunkall // SkyNews. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://news.sky.com/story/british-troops-perform-largest-parachute-drop-for-decades-to-show-solidarity-with-ukraine-12075158>.
5. Lye H. Ukraine to boost naval capabilities with UK loan [Електронний ресурс] / Harry Lye // Naval Technology. – 2020. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.naval-technology.com/features/ukraine-to-boost-naval-capabilities-with-uk-loan/>.

6. Дмитро Кулеба на зустрічі з Домініком Раабом запросив Велику Британію приєднатися до Кримської платформи [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kulebana-zustrichi-z-dominikom-raabom-zaprosiv-veliku-britaniyu-priyednatisya-do-krimskoyi-platforni>.

7. Україна та Британія працюють над пом'якшенням візового режиму [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3117132-ukraina-ta-britania-pracuut-nad-pomaksennam-vizovogo-rezimu-posol.html>

*Скорик М. О.**

Розвиток Мінського процесу крізь призму протестів у Білорусі: сучасний стан і перспективи

Після проведення президентських виборів 9 серпня 2020 року й чергового «безапеляційного обрання» Александра Лукашенка на найвищий державний пост Республіка Білорусь опинилася в стані затяжної політичної кризи. Вулична активність демонстрантів, пов'язана з вимогами зміни влади, не вщухає вже третій місяць: ці події напряду визначають міжнародне становище Білорусі та позиції зовнішньополітичних партнерів щодо дій офіційного Мінська.

Маючи тісні історичні, політичні й культурні відносини з сусідньою Білоруссю, а також розуміючи важливість владно-політичного діалогу після Революції гідності 2013-2014 років, Україна активно відреагувала на турбулентні процеси в білоруському суспільстві. Так, країни Люблінського трикутника (Україна, Литва і Польща), усвідомлюючи нагальну потребу в підтриманні регіональної стабільності, одними з перших закликали офіційний Мінськ до

* Студент IV курсу спеціальності «Країнознавство»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – к.політ.н., доц. кафедри міжнародного регіонаознавства Цирфа Ю. А.

стриманості та діалогу з метою імплементації фундаментальних демократичних свобод та захисту прав людини [3]. Однак, подальші різкі заяви білоруської влади та її дії щодо України не тільки поставили під сумнів подальший планомірний розвиток відносин сторін, а й можливості розгортання Мінського процесу щодо врегулювання ситуації на Донбасі.

Нині всі держави-члени ЄС доволі активно висловлюються щодо ситуації у Білорусі, а санкції, введені проти білоруських чиновників, підтримуються українською владою. Відтак, офіційний Мінськ наразі не сприяє розблокуванню роботи Тресторонньої контактної групи, яку РФ постійно гальмує безліччю процедурних питань чи використанням політичних міркувань, пов'язаних із місцевими виборами в ОРДЛО [5]. Більше того, режим Александра Лукашенка свідомо створює якісно нові загрози як для особистої безпеки громадян, так і для регіональної безпеки в цілому. Такі висновки ми можемо зробити з кількох причин. По-перше, білоруська влада офіційно заявляє про можливість активного залучення Росії та ОДКБ до врегулювання ситуації у країні. По-друге, існує проблема бійців ПВК «Вагнер», яких Білорусь відмовилася екстрадувати до України, натомість перемістивши членів цього угруповання до Російської Федерації, чим *de facto* виправдала їхні злочинні насильницькі дії на Сході України [1]. По-третє, представники окупаційної влади Криму вільно відвідують різноманітні публічні заходи в Білорусі, що підриває ключові засади відносин цієї держави з Україною.

Більше того, свідоме переправлення на українсько-білоруську ділянку державного кордону груп іноземних громадян – паломників, які намагалися потрапити в Україну для святкування Рош га-Шана у вересні цього року, попри надані українською стороною неодноразові роз'яснення про обмеження в'їзду іноземців на територію України, яскраво засвідчило: відносини між двома державами надзвичайно погіршилися. Так, за словами Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби, «відносини з Білоруссю вже не будуть такими, як раніше»[4]. Українські чиновники відзначають важливість відстеження ситуації у Білорусі із залученням міжнародних правозахисних механізмів та закликають

Верховного комісара ООН з прав людини та Раду з прав людини ООН своєчасно і всебічно продовжувати такий моніторинг, а офіційний Мінськ – розпочати конструктивну взаємодію зі згаданими інституціями [2].

Відповідно, маємо констатувати, що Україна сьогодні не має того ступеня політичної довіри до Білорусі, на основі якого вона могла б покластися на цього контрагента в питаннях урегулювання конфлікту на Сході. Після призначення новим Головою Тресторонньої контактної групи Леоніда Кравчука, останній неодноразово заявляв про можливість перенесення перемовин із Мінська до швейцарської столиці Берн. Однак, офіційної позиції з боку української влади щодо даного плану не було заявлено, й сьогодні фактичним місцем проведення перемовин з урегулювання дій на Сході України залишається столиця Білорусі. Тому можемо стверджувати, що Україна не має чіткого плану дій та реакції на зовнішні чинники в Білорусі в контексті вирішення питання війни на Донбасі та подальшого розвитку Мінського процесу.

Хоча, на нашу думку, ці події мали б стати відправною точкою для зміни Мінського формату перемовин. У зв'язку з введенням санкцій проти білоруських політиків та невизнання правомірності дій Александра Лукашенка з боку Європейського Союзу та України, варто переглянути місце для майданчика перемовин. Оптимальним варіантом є Берлін або столиця однієї з п'яти нейтральних держав. Однак, питання про те, чи погодяться вони надати місце для проведення перемовин, залишається відкритим. Тому, в реальності, державою, яка готова це зробити, залишається Німеччина. Вона не має відкритих політичних суперечностей ні з Росією, ні з Україною. Однак, саме Німеччина завжди залишалася тим партнером Росії, котрий здатен на нівелювання значення регіональних політичних інтересів на користь власних економічних потреб. Тому нині Мінський процес, певно, залишатиметься замороженим. Хоча, і Німеччина, й інші держави Європи (включно з Україною) нині мали б докладати ще більше зусиль, щоб зупинити подальшу «повзучу анексію», що проводиться РФ. Дискредитація Білорусі назавжди залишить останню в ареалі геополітичних інтересів Росії без права на зміни: така ситуація закріпить зони впливу в Європі

й дасть офіційній Москві надію на можливість перегляду регіонального, а, можливо, й світового порядку.

Список використаних джерел:

1. «Вагнерівці» в Білорусі: в РФ заявили, що це провокація «третьої країни» [Електронний ресурс] // Українська Правда. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/08/8/7262206/>
2. Дмитро Кулеба закликав Раду ООН з прав людини до моніторингу ситуації у Білорусі та застеріг Росію від подальшої дестабілізації регіону / Міністерство закордонних справ України. – 18 вересня 2020 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-zaklikav-radu-oon-z-prav-lyudini-do-monitoringu-situaciyi-u-bilorusi-ta-zasterig-rosiyu-vid-podalshoyi-destabilizaciyi-regionu>
3. Заява міністрів закордонних справ Литви, Польщі та України - Люблінського трикутника / Міністерство закордонних справ України. – 10 серпня 2020 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-ministriv-zakordonnih-sprav-litvi-polshchi-ta-ukrayini-lyublinskogo-trikutnika>
4. Кулеба: «Відносини з Білоруссю вже не будуть такими, як раніше» [Електронний ресурс] // Левый Берег. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/news/2020/09/06/465328_kuleba_vidnosini_z_bilorussyu_vzhe.html
5. Росія намагається загальмувати роботу ТКГ безліччю процедурних питань – Україна в ОБСЄ // УКРІНФОРМ. – 15 жовтня 2020 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3118173-rosia-namagaetsa-zagalmuvati-robotu-tkg-bezliccu-procedurnih-pitan-ukraina-v-obse.html>

Курс Ефіопії на нормалізацію відносин з Еритреєю

Африканський Ріг традиційно асоціюється з безперервними конфліктами та глибокою кризою у відносинах між державами. Тривалий час на політичні процеси в регіоні негативно впливало протистояння між Ефіопією та Еритреєю, яке після війни 1998-2000 перейшло в стан “no war, no peace”.

Хоча офіційно причиною конфлікту визначають територіальну суперечку, деякі дослідники називають також багато інших факторів, як-от: несприйняття Ефіопією Еритреї як суверенної держави; політичні та ідеологічні відмінності між правлячими партіями TPLF і EPLF; розбіжності у сфері економічної політики, зокрема впровадження Еритреєю окремої валюти - накфи; брак демократії тощо [1].

У 2000 році за посередництва ООН, ОАЄ, ЄС і США було підписано Алжирські домовленості, що мали б стати фінальною точкою війни. Для врегулювання конфлікту було створено Еритрейсько-Ефіопську прикордонну комісію, яка визначила приналежність спірної території Бадве до Еритреї. Ефіопія відмовилася визнавати це рішення та, розірвавши дипломатичні відносини з Еритреєю, вступила у фазу холодної війни з нею.

Ситуація докорінно змінилася не через зусилля зовнішніх медіаторів, а завдяки змінам у внутрішній політиці Ефіопії. Масові протести у країні призвели до обрання нового прем'єр-міністра - Абія Ахмеда, який розпочав серію глибоких трансформацій, зокрема відмінив надзвичайний стан, випустив тисячі політичних в'язнів, закликав повстанські угруповання до мирного політичного врегулювання, запросив опозиціонерів повернутися до країни, дозволив доступ до заборонених раніше веб-сайтів, а також оголосив концепцію „Ethiopianess“, що мало на меті відродження національної ідеї Ефіопії. Абій Ахмед розумів, що повне реформування країни неможливе без завершення конфлікту з Еритреєю. А

* Студентка II курсу магістратури спеціальності “Регіональні студії”

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: кандидат політичних наук, асистент кафедри міжнародного регіонознавства ІМВ КНУ
Мішин О.В.

єдиним шляхом до примирення було визнання та імплементація Алжирських домовленостей [2].

5 червня 2018 року прем'єр-міністр Ефіопії заявив про готовність покласти край ворожнечі з Еритреєю. Уже через місяць лідери обох країн підписали знакову *Угоду про мир та дружбу*. На кілька днів уся увага світової громадськості була прикута до примирення країн, яке чи не вперше в Африці відбулося без залучення зовнішніх медіаторів.

Експерт Північно-Африканського Інституту Реді Берекітіб вважає, що за попереднього уряду Ефіопії таке зближення було апріорі неможливим. І в першу чергу через недовіру з боку Еритреї. Обрання Абія Ахмеда фундаментально змінило правила гри, адже йшлося не лише про прихід нового лідера, а й про зміну владної партії (попереднє правління TPLF сприймалося еритрейцями як загроза для їх суверенності) [2].

Призначення Абія Ахмеда було позитивно сприйняте еритрейцями. Підписана в липні 2018 угода стала свідченням поваги до їх незалежності та територіальної цілісності [2].

Угода містила 5 основних положень: завершення війни; активізацію співробітництва в політичній, економічній, соціальній, культурній і безпековій сферах (у тому числі відкриття посольств); відновлення торгівлі, засобів комунікації та транспортного зв'язку; імплементацію рішення про кордон; спільну роботу над встановленням миру й безпеки в регіоні. Уперше за 20 років були відновлені авіаперельоти та телекомунікаційні послуги.

Наступним кроком до нормалізації відносин стало підписання мирної угоди в Джедді 17 вересня 2018 року. Вона містила сім статей про налагодження відносин між Ефіопією та Еритреєю [3].

Курс Абія Ахмеда на примирення з сусідньою Еритреєю, безперечно, позитивно вплине на економіку обох держав. У першу чергу йдеться про демілітаризацію прикордонних зон. Адже після завершення війни в 2000 почалося масове розгортання сил оборони та спорудження захисних укріплень уздовж кордону, на що витрачалися величезні кошти. І хоча жодна зі сторін не

наважувалася на відновлення повномасштабних бойових дій, часті обстріли прикордонних зон загрожували життю мирного населення. Також періодично з'являлася інформація про теракти, викрадення та вбивства туристів. Обидві держави звинувачували одна одну в дестабілізації. Усе це гальмувало економічний розвиток та посилювало внутрішні проблеми обох країн [1].

Двостороння демілітаризація дозволить відкрити кордони для безпечного руху людей та товарів. Відтепер кошти, що виділялися на оборону, будуть направлені на проєкти з розвитку. Для Ефіопії значною перевагою також буде відновлення доступу до портів Еритреї, що зменшить залежність від Джибуті.

Окрім того, завдяки примиренню країн можна говорити про припинення взаємної дестабілізації та втручання у внутрішні справи одна одної. Адже обидві сторони тривалий час фінансували та надавали логістичну підтримку опозиції та повстанським рухам [1].

Курс Ефіопії на зближення з Еритреєю матиме значний вплив на покращення безпекової ситуації в цілому регіоні. Адже держави, керуючись принципом “ворог мого ворога - мій друг”, перенесли власне протистояння на арену сусідніх країн, витрачаючи при цьому значні ресурси на ведення проксі-війн. Зокрема, конфлікт між Ефіопією та Еритреєю ще більше дестабілізував Сомалі (Еритрея підтримувала Union of Islamic Courts, тоді як Ефіопія - перехідний федеральний уряд). Після встановлення миру з Еритреєю Ефіопія паралельно виступила в ролі модератора та сприяла відновленню дипломатичних відносин між цією країною та Сомалі, а також її примиренню з Джибуті. До речі, відновлення відносин між Сомалі й Еритреєю через кілька днів після примирення з Ефіопією тільки підтверджує той факт, що саме “холодна війна” Ефіопії та Еритреї була першочерговим ресурсом дисфункціональних відносин між державами в регіоні [4].

Висока конфліктність Африканського Рогу гальмувала регіональну інтеграцію та кооперацію. Рішення Абія Ахмеда визнати Алжирські домовленості та припинити конфлікт із Еритреєю надасть необхідний поштовх для економічного зближення країн регіону та сприятиме спільним проєктам у

галузях енергетики, торгівлі, інфраструктури та туризму [5] Очільник АС Муса Факі Махамат заявив про «нові можливості для просування добросусідства, миру, стабільності та регіональної інтеграції» [6].

Деякі аналітики застерігали, що навіть після укладання мирної угоди говорити про завершення конфлікту поки рано, та передбачали можливість нової кризи у відносинах. Однак за останні 2 роки між країнами спостерігаються стабільні добросусідські відносини. Нещодавно лідери Ефіопії та Еритреї спільно відвідали плантації кави в Оромії. Візит президента Еритреї Ісайяса Афеверкі є свідченням нормалізації відносин між двома країнами та їхнього прагнення до мирного співіснування в майбутньому [7].

Отож курс Ефіопії на нормалізацію відносин із Еритреєю, обраний Абієм Ахмедом, покращив безпекову ситуацію у країні та надав нові можливості для розвитку економіки. Дипломатичне врегулювання конфлікту Ефіопії та Еритреї стало своєрідним поштовхом до активнішого використання мирних механізмів вирішення міждержавних суперечок у цілому регіоні.

Список використаних джерел:

1. Temesgen K. The Ethiopia-Eritrea Peace Talk and Normalization of Relations: Implication for Sub-Regional Security [Електронний ресурс] / Kidanu Atinafu Temesgen // International Institute for Science, Technology and Education (IISTE). – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://iiste.org/Journals/index.php/IAGS/article/view/51051>.
2. Bereketeab R. The Ethiopia-Eritrea Rapprochement : Peace and Stability in the Horn of Africa / Redie Bereketeab. – UPPSALA: The Nordic Africa Institute, 2019.
3. Full Text of the Ethio-Eritrea Agreement in Jeddah [Електронний ресурс] // Addis Standard. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://addisstandard.com/full-text-of-the-ethio-eritrea-agreement-signed-in-jeddah/>.
4. Mahmood O. Can improved Ethiopia-Eritrea relations stabilise the region? [Електронний ресурс] / O. Mahmood, M. Dessu // The United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). – 2018. – Режим доступу до ресурсу:

<https://reliefweb.int/report/eritrea/can-improved-ethiopia-eritrea-relations-stabilise-region>.

5. Normalizing Ethio-Eritrean Relations to Enhance Regional Integration: Scholars [Електронний ресурс] // Ethiopian News Agency. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ena.et/en/2018/07/04/normalizing-ethio-eritrean-relations-toenhance-regional-integration-scholars/>.

6. Statement of the Chairperson of the Commission on the relations between Eritrea and Ethiopia [Електронний ресурс] // African Union. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://au.int/en/pressreleases/20180716/statement-chairperson-commission-relations-between-eritrea-and-ethiopia>.

7. Ethiopia: Premier, President Isaias Visit Entoto Natural Park [Електронний ресурс] // The Ethiopian Herald. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://allafrica.com/stories/202010150420.html>.

*Хмельницький Б. С.**

Міжнародний фактор релігійного конфлікту в Чорногорії.

Актуальність: Опівночі 27 грудня 2019 року відбулося голосування в парламенті Чорногорії щодо Закону «про свободу віросповідання і переконань і правове становище релігійних громад»[1]. Це рішення викликало не тільки бурхливі обговорення на міжнародній арені, але й спалах протестних релігійних рухів по всій країні, що не відкрито підтримуються іншими міжнародними акторами. Відповідно пропонується розглянути причини негативної реакції просербської опозиції, шанси відкритого збройного протистояння в Чорногорії та вплив інших міжнародних гравців.

Чорногорська автокефальна церква робить впевнені кроки на шляху до визнання.

* Студент 3 курсу Міжнародного Регіоназнавства
Інститут Міжнародних відносин університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – Мішин О.В. кандидат політичних наук, асистент

Історично склалося, що Чорногорія стала домівкою для багатьох релігійних конфесій, враховуючи християнство (православні 72,1% католики 3,4%) та іслам 19,1%. Після отримання незалежності, православні чорногорці мають тенденцію до створення власних парафій у складі автокефальної чорногорської православної церкви, що наразі привабила лише близько 30 відсотків православних чорногорців, проте, сербська серед прихожан все ще є домінуючою. Маючи абсолютно храмову монополію, православна сербська церква є найбільшою і розповсюджує свою юрисдикцію одразу на низку країн, враховуючи, Сербію, Чорногорію, Північну Македонію, Хорватію, Боснію і Герцеговину та Словенію. З наданням томосу Чорногорській церкві постане і питання визнання інших, що значно зменшить кількість прихожан СПЦ. [2] Можемо спостерігати певну схожість з українським релігійним сценарієм, що у майбутньому може призвести до посилення переговорів щодо отримання Томосу від Вселенського патріархату.

Збройна протидія сербської опозиції виявиться для неї провалом

Варто зазначити, що після розпаду Югославії, Чорногорія - єдина країна на території якої не було збройних конфліктів і збереження миру ставлять на перше місце, окрім радикально налаштованих просербських лідерів «Демократичного фронту». Представники ДФ навіть заговорили про війну, один з лідерів Андрія Мандич у своєму дописі на фейсбуці закликав своїх «бойових друзів» «з 1990-х» «бути готовими» до бою. [4]

З іншого боку політичним та військовим важелем протидії є членство Чорногорії в НАТО. Після спроби антинатовського перевороту 2016 року та вступу в 2017 році в Організацію Північноатлантичного договору співпраця в сфері безпеки лише посилилася, а це означає що будь-яка збройна протидія сербської опозиції виявиться для неї провалом.

Захоплення Будви – це новий маніфест боротьби сербської опозиції

Протести, що тривали до березня 2020 року через карантинні заходи припинилися на 3 місяці, але після заяви митрополита СПЦ Амфілохія протести перейдуть знову в активну фазу. Члени опозицій з міжфракційного об'єднання

"Демократичного Фронту" не покидають жодної можливості протидіяти будь-яким виборам в Чорногорії. Таким чином, в місті Будва членами ДФ та минулий мер Будви Марко Царевич, апелюючи до корупції, не визнали результати муніципальних виборів та захопили адміністративні офіси. Для уряду Чорногорії це новий рівень протидії, який не можна ігнорувати, оскільки будь-які подібні рішення, що перечать фундаментальним основам верховенства права в Чорногорії, підривають державний суверенітет країни. Сценарій безумовно схожий на типове захоплення влади на місцях самоуправління з метою створення "незалежних республік". Хоча лідери опозиції не заявляли про створення сепаратних рухів, розуміючи географічну віддаленість від кордонів самої Сербії, що унеможлиблює збройну проксі підтримку, реакція спецслужб Чорногорії не забарилася з відповіддю, опозиція була затримана поліцією. [5]. Такі дії з боку опозиції зумовлені не тільки намаганням зберегти владні позиції в регіонах та містах, але й переламати релігійні тенденції в середині країни. Настільки сміливий демарш опозиції був умовним маніфестом боротьби нового рівня, тобто більш активного протистояння.

Висновки. Попри досить мляву позицію самого президента Сербії Александра Вучича, що зумовлена негативним ставленням до митрополита СПЦ Амфілохія та загальним бажанням співпраці з урядом Чорногорії, просербська опозиція знаходить досить сильну підтримку з боку Сербської православної церкви. Попри те, що боротьба політичного об'єднання "демократичний фронт" все набирає обертів, захоплюючи навіть адміністративні будівлі в Будві, глибока військова співпраця Чорногорії з НАТО нівелює усі намагання просербської опозиції здійснити збройне повстання. Відповідно і шанси на нове збройне протистояння між країнами, або всередині Чорногорії невеликі.

Список використаних джерел.

1. Andy H. Чорногорія: юридичний виклик Сербській православної церкві розділяє суспільство [Електронний ресурс] / Neil Andy. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/chornohorija-i-serbska-cerkva/30348102.html>.

2. ІЩЕНКО Н. Балканський варіант "руського мира": що стоїть за церковними протестами у Чорногорії [Електронний ресурс] / Наталя Іщенко// Європейська Правда. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/12/30/7104686/>.
3. Уряд Чорногорії хоче націоналізувати храми Сербської Православної Церкви [Електронний ресурс] // Духовний Фронт. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://duhovnyfront.com.ua/2019/12/13/uriad-chornohorii-khoche-natsionalizuvaty-khramy-serbskoi-pravoslavnoi-tserkvy/>
4. Мандич А. Черногория на грани гражданской войны [Електронний ресурс] / Андрия Мандич // Baltnews. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://ee.mir/20170216/1015707920.html>. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/01/2/7104732/>
5. У Чорногорії опозиція заблокувала рух в курортному місті Будва [Електронний ресурс] // RBC. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/5e053f939a7947ae3a84f67b>

*Черевик А.Ю.**

Європейський Союз: міждержавне чи наднаціональне утворення?

Суверенітет як невід'ємна ознака повноцінної держави протягом століть виступав наріжним каменем розбудови національних держав та системи міжнародних відносин в цілому. Однак глобалізаційні та інтеграційні процеси насамперед на європейському континенті, які значно активізувалися в період після Другої світової війни, змінюють саме сприйняття поняття державного суверенітету як верховенства держави в межах своєї території, яке втім може бути розділене зі спільними комунітарними структурами міжнародних міжурядових організацій.

* Студент 2 курсу освітньої програми «міжнародно-політичне країнознавство» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Дорошко М.С.

Де-факто, сучасний Європейський Союз є першим політичним утворенням, якому вдалося пройти усі інтеграційні етапи та наблизитися до статусу політичного союзу. Досягти цього йому вдалося насамперед завдяки принципу наднаціональності, який ефективно застосовувався до держав-членів протягом десятиліть, перш за все поширюючись на економічну сферу.

Простежити витоки формування наднаціонального принципу організації та зробити прогноз подальшого його впливу на розвиток Союзу нам допоможе чітке визначення ключових дефініцій, а саме наднаціональності та державного суверенітету.

Наднаціональність – це добровільне об'єднання трьох або більше незалежних держав, які виражають бажання поступитися певною часткою свого суверенітету задля спільного блага [1]. Державний суверенітет – верховенство державної влади всередині країни та її незалежність і рівноправність у зовнішньополітичній сфері [2].

Аналізуючи наведені визначення, ми можемо помітити, що наднаціональність передбачає передачу спільним структурам лише частини суверенних повноважень держави на добровільній основі. Саме це зумовлює унікальність інтеграційного об'єднання Європейського Союзу, що більшою мірою зумовлено історичними умовами, в яких опинилася повоєнна Європа.

В той період для європейських держав насамперед економічна інтеграція стала єдиною можливим засобом збереження свого впливу на міжнародній арені. Особливо це стосується Франції, яка будучи окупованою нацистською Німеччиною у 1940-1944 рр., у післявоєнному світі мала всі шанси перетворитися на маловпливову державу. Втім, саме Франція стала «ядром» європейської інтеграції, і вже 18 квітня 1951 року в Паризькому договорі вперше було проголошено принцип наднаціональності як фундаменту створення Європейського об'єднання вугілля та сталі [3]. З плином років організаційна структура Європейських Співтовариств значно ускладнювалася, а кожен новий міждержавний договір фактично здійснював перехід до нового етапу інтеграційного об'єднання.

За цей час Європейський Союз увібрав в себе класичні ознаки наднаціонального міждержавного утворення, якими насамперед є: наявність в ЄС права самостійно розширювати межі своєї компетенції; посадові особи Союзу виступають від його імені та діють в його інтересах; постійне розширення процедури прийняття рішень кваліфікованою більшістю голосів на противагу принципу одностайності; верховенство права ЄС стосовно права держав-членів; часткове або повне виведення з-під юрисдикції держав-членів окремих важливих питань [4].

Визначення рис наднаціональності, характерних для Європейського Союзу, є надважливою передумовою відповіді на запитання, яке стало лейтмотивом нашого дослідження: чи сприяє застосування принципу наднаціональності перетворенню ЄС на державу в сучасному її розумінні? Вважаємо, що найближчими десятиліттями такого радикального перетворення не станеться, що пояснюється наступним. По-перше, наднаціональна влада Європейського Союзу має місце виключно за умови збереження суверенітету держав-членів. В іншому випадку йтиметься вже не про міждержавне об'єднання, а про федерацію класичного типу, схожу за структурою на Сполучені Штати Америки. По-друге, невдала спроба прийняття Конституції для Європи 2004 року недвозначно засвідчує неготовність країн-учасниць до повної уніфікації правової системи. Подібну тенденцію демонстрували й переговори напередодні укладення Лісабонського договору 2007 року щодо розширення компетенції Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та політики безпеки, який втім був прийнятий, проте з багатьма застереженнями.

Відтак констатуємо, що наднаціональність ЄС здебільшого поширюється лише на соціально-економічну сферу, натомість у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки і співпраці у кримінально-правовій галузі домінує міжурядовий принцип.

Список використаної літератури:

1. The European Union and Supranationalism. *World Regional Geography: People, Places and Globalization* : веб-сайт. URL:

https://saylordotorg.github.io/text_world-regional-geography-people-places-and-globalization/s05-03-the-european-union-and-suprana.html (дата звернення: 05.10.2020)

2. Капелюшний В. П. Державний суверенітет. *Енциклопедія сучасної України* : веб-сайт. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=26188 (дата звернення: 04.10.2020).

3. Скороход Г. М. Наднаціональність у праві Європейського Союзу і проблема суверенітету. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія : Право. 2012. Вип. 4. С. 126-134.* URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/04_2012/12sgmips.pdf (дата звернення: 05.10.2020).

4. Яковюк І. В. Прояв наднаціональності у Європейському Союзі. *Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2006. Вип. 12. С. 121-128.* URL: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/2841/1/Jakovyk_121.pdf (дата звернення: 04.10.2020).

СЕКЦІЯ «МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО»

Загоруй Д.-О.О.*

Міжнародно-правові засади захисту прав людей з альбінізмом

На сьогоднішній день однією з найбільш вразливих груп світу є люди з альбінізмом: проблема не обмежується лише соціальним дистанціюванням чи булінгом на основі незвичної зовнішності. Оскільки в деяких регіонах світу поширені міфи та хибні уявлення про прямий зв'язок між альбінізмом і принесенням удачі, покращенням здоров'я (у т.ч. можливістю вилікувати СНІД), фінансового й матеріального благополуччя, люди з альбінізмом піддаються ритуальним звірським вбивствам, зокрема шляхом обезголовлення, викраденням і нападам із нанесенням тілесних ушкоджень у вигляді відсічення кінцівок з метою продажу частин тіла на чорному чинку. Вважається, що чим більше болі зазнає жертва, тим більше удачі принесуть виготовлені з частин тіла амулети [1; С.6-8].

Відмовляючи в наданні медичних послуг людям з альбінізмом фактично прирікають на повільну смерть, адже через недостатню кількість меланіну в організмі вони вразливі до сонячного проміння та ракових захворювань. Відсутність належних освітніх умов, а в більшості випадків взагалі доступу до освіти призводить до недостатньої кваліфікації при працевлаштуванні, вимушеного безробіття та бідності. Постійний страх, залякування, дискримінація та неординарне насилля спричиняють психологічні травми.

Управління Верховного комісара ООН з прав людини в доповіді 2013 р. визначає альбінізм як «рідкісний, незаразний, генетично успадкований стан, властивий від народження», що може проявитися в будь-якої особи незалежно від статі, етнічної, національної приналежності чи територіального походження [1; С.4]. Точні дані про кількість людей з альбінізмом відсутні, проте за статистикою у Європі та Північній Америці одна людина з 17 000-20 000 осіб має

*Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародне право»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Поєдинок О.Р., к.ю.н., доцент

альбінізм, в Африці – з 5000-15 000 осіб, а в окремих африканських країнах – із кожної 1000 осіб [2; С. 4].

На міжнародному рівні питання захисту прав людей з альбінізмом було підняте лише в 2013 році. Хоча й досі окремих міжнародно-правових договірних норм, що визначали б статус людей з альбінізмом, немає, Рада з прав людини та Генеральна Асамблея ООН видали ряд резолюцій, які визнають «універсальність, неподільність, взаємозалежність та взаємопов'язаність всіх прав людини та основоположних свобод і необхідність гарантувати людям з альбінізмом реалізацію їх прав та свобод у повній мірі без дискримінації» [3].

Зокрема, Резолюція Ради з прав людини 23/L.25 закликає держав вжити заходи для боротьби з дискримінацією, забезпечити доступ до засобів правового захисту людей з альбінізмом і членів їх сімей, підвищити інформування суспільства [4]. Резолюція ГА ООН 69/170 2014 р. проголосила 13 червня Міжнародним днем розповсюдження інформації про альбінізм.

Резолюцією 28/6 2015 р. Рада з прав людини утворила посаду Незалежного експерта з питань реалізації прав людей з альбінізмом. До його повноважень входить поширення правдивої інформації, боротьба з упередженнями та шкідливими видами практики, представлення доповідей і рекомендацій Раді, реагування на повідомлення про порушення прав людей з альбінізмом, надання консультативних послуг і технічної допомоги з метою підтримки національних зусиль, спрямованих на ефективну реалізацію прав цих осіб [5].

Питання захисту прав людей з альбінізмом та ступінь дискримінації прямо залежать від рівня загального розвитку країни, освіченості населення, помітності різниці у зовнішності на фоні спільноти, саме тому грубі та масові порушення трапляються в африканських країнах; частина їх не зафіксована документально через таємність ритуальних нападів, замовчування та корупцію [6; С. 27].

На регіональному рівні Африканська комісія з прав людини і народів у Резолюції 263 2013 р. була вимушена визнати факт широко розповсюджених проявів дискримінації, суспільного упередження та ізоляції людей з альбінізмом, систематичних нападів на них, особливо на жінок та дітей [7].

Регіональний план дій стосовно альбінізму в Африці на 2017-2021 рр. містить ряд конкретних негайних, коротко-, середньо- і довгострокових дій на основі 4 принципів: запобігання, захисту, підзвітності та рівності й недискримінації [8].

У 2019 р. Пан-африканський парламент закликав держав-членів Африканського союзу розробити та профінансувати національні плани дій, надати відповідну психологічну, медичну, правову та соціоекономічну допомогу жертвам і членам їх сім'ї, забезпечити якісними, доступними матеріалами, зокрема безкоштовним сонцезахисним одягом, і необхідними та належними умовами освіти й праці з огляду на проблеми із зором, а також приділити особливу увагу шкідливим практикам, поширеним у сільських та прикордонних місцевостях [9].

У 2018 році декілька регіональних правозахисних установ подали позов проти Танзанії до Африканського суду з прав людини і народів стосовно неспроможності держави забезпечити захист людей з альбінізмом. Зокрема, у спільному комюніке заявники вказували на факт порушення Танзанією своїх міжнародно-правових зобов'язань відповідно до Міжнародного білю прав людини, Африканської хартії прав людини і народів, Африканської хартії про права і благополуччя дитини, Конвенції про права осіб з інвалідністю, а саме гарантій права на життя і безпеку особи, гідність, ефективні засоби правового захисту та заборону тортур, принизливого та нелюдського поводження, викрадення й продажу дітей, дискримінації. Одна з пред'явлених вимог заявників – компенсація, реабілітація й психологічно-соціальна підтримка жертв та членів їх сімей і вжиття конкретних заходів для забезпечення благополуччя дітей з альбінізмом [10].

Таким чином, міжнародне право гарантує людям з альбінізмом рівні права на життя, гідність, особисту недоторканість, захист від дискримінації, доступ до освіти, зайнятості, правосуддя, медичного обслуговування та інші. Обмеження цих прав є грубим порушенням міжнародно-правових зобов'язань держав.

Хоча обов'язок вжити ефективних заходів для налагодження механізму реалізації цих прав на локальному рівні, зміцнення національного законодавства, у т.ч. кримінального, з метою боротьби з укоріненими шкідливими віруваннями та практиками покладається саме на держави, міжнародній спільноті також варто приділити належну увагу питанню захисту прав людей з альбінізмом, не обмежуючись прийняттям резолюцій. Зокрема, докласти зусиль до подолання основної причини масових і грубих порушень прав людей з альбінізмом – глибокого нерозуміння та містифікації цього стану – шляхом ефективної інформаційно-просвітницької діяльності, оскільки таке жорстоке ставлення до людей з альбінізмом є неприйнятним у XXI столітті.

Список використаних джерел

1. Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights “Persons with albinism”. – 2013. – 18 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://undocs.org/A/HRC/24/57>
2. Report of the Secretary-General on Social development challenges faced by persons with albinism. – 2017. – 18 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://undocs.org/en/A/72/169>
3. Resolution adopted by the Human Rights Council on 22 March 2018 “Mandate of the Independent Expert on the enjoyment of human rights by persons with albinism”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://undocs.org/en/A/HRC/RES/37/5>
4. Resolution of the the Human Rights Council 2013 “Attacks and discrimination against persons with albinism” (A/HRC/23/L.25). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G13/145/85/PDF/G1314585.pdf?Op enElement>
5. Resolution adopted by the Human Rights Council on 26 March 2015 “Independent Expert on the enjoyment of human rights by persons with albinism”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://undocs.org/A/HRC/RES/28/6>
6. Report of the Independent Expert on the enjoyment of human rights by persons with albinism 2019. – 25 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://undocs.org/en/A/74/190>

7. Resolution adopted by the African Commission on Human and People`s Rights on the prevention of attacks and discrimination against persons with albinism (ACHPR/Res.263(LIV). – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.achpr.org/sessions/resolutions?id=283>
8. Report of the Independent Expert on the enjoyment of human rights by persons with albinism on the Regional Action Plan on Albinism in Africa (2017–2021) (A/HRC/37/57/Add.3). – 6 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/37/57/Add.3
9. Resolution adopted by the Pan-African Parliament on Concrete Measures for the Promotion and Protection of the Rights Of Persons with Albinism in Africa 2019. - Режим доступу [<https://www.chr.up.ac.za/images/researchunits/dgdr/documents/pap/Resolution%20on%20Albinism%20.pdf>]
10. Communiqué “CHR, IHRDA, LHRC sue Tanzania before African Court for failing to protect persons with albinism” 27 July 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ihrda.org/wp-content/uploads/2018/07/Communiqué_CHR-IHRDA-LHRC_v_Tanzania_Albinism-Case_AfCHPR_July_2018_en-2.pdf

*Карвацький В. ***

Міжнародне-правове регулювання ринку скрапленого природнього газу

Стрімке падіння попиту комерційних споживачів на енергоносії, спричинене наслідками пандемії COVID-19, внутрішні суперечки країн картелю ОПЕК+ та березневе падіння цін на нафтові ф'ючерси до від'ємних показників – всі ці фактори загалом стали індикатором кризи на енергетичних ринках. За даними щорічної доповіді Міжнародної Енергетичної Асоціації [1], лише альтернативна енергетика попри всі виклики ринку демонструє зростання кількості генерованої енергії. Хоча на фоні планів “зеленого оновлення

**Студент 4 курсу спеціальності “Міжнародні відносини”

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Єделев Р.С., к.ю.н, доцент

європейської економіки” саме ВДЕ (Відновлювальні Джерела Енергії) стають предметом загального обговорення, ще одна галузь змогла адаптуватися до нових умов: експортери скрапленого природного газу (СПГ) змогли використати хаос на ринку на свою користь. Тому питання міжнародно-правового регулювання ринку скрапленого природного газу є, безперечно, актуальним. Згідно з прогнозом компанії “McKinsey&Company” [2], попит на ринку СПГ буде зростати до 2035 р. з середнім показником у 3.6 % на рік, у той час як ринок вугілля та нафти буде користуватися популярністю після 2025 р. все менше.

Станом на 2020 рік не існує основоположних рамкових конвенцій, які б регулювали питання ринку як СПГ, так і загалом природного газу. Це пояснюється, передовсім, відносно недавнім зародженням галузі Міжнародного енергетичного права (МЕНП), фахівці якої наразі працюють над створенням та удосконаленням її нормативної бази. Зокрема, варто відзначити Договір до Енергетичної хартії (ДЕХ 1994 р.[3]), який регулює питання транзиту, передачу технологій, конкуренцію, відшкодування збитків, екологічні аспекти та взаємозв’язок торгівлі енергоносіїв з правом СОТ. Окремі положення цього договору є ключовими й для ринку СПГ: пункт 27.11 Додатку до ДЕХ визначає скраплені природні гази як один із видів енергоносіїв, на які поширюються норми договору. Важливим є те, що творці договору не обмежують регулювання СПГ лише відомими на момент укладення договору хімічними сполуками (бутан, пропан, етилен) – у пункті 27.11 міститься норма про невичерпність даного списку, що, на фоні розвитку водневої енергетики, закладає підвалини для подальшого регулювання нових видів СПГ. Відсутність рамкової угоди пояснюється неконсолідованістю ринку СПГ: європейський, східноазійський та північноамериканський ринки керуються відмінними правилами, хоча сьогодні можна спостерігати й певні тенденції їх уніфікації.

Період пандемії коронавірусу та криза картелю ОПЕК+ продемонстрували відмінність між ціноутворенням на ринках СПГ та ринках нафти: раніше вважалося, що падіння цін на “чорне золото” здатне спричинити колапс на інших

сировинних ринках. Таким метаморфозам галузь повинна завдячувати європейському ринку газу, на якому за останні роки американський сланцевий СПГ зруйнував російську монополію як на політичному, так і на юридичному рівнях – у 2013 р. парламент РФ вніс зміни до статей 1 і 3 Закону про Експорт Газу [4] та до статей 13 та 24 Закону про основи державного регулювання зовнішньоторгівленої діяльності [5], позбавивши ВАТ “Газпром” виключного права на експорт СПГ.

Саме тому, на думку дослідників Оксфордського університету[6], правила, які зараз формуються на європейському ринку, мають усі шанси бути кодифікованими у багатосторонню угоду рамкового характеру. По-перше, однією з найбільших переваг європейського ринку для інвесторів та експортерів є регулювання доступу третіх сторін (ТРА – Third Party Access) до СПГ терміналів. Зміст норм статей 15-18 Директиви 2003/55/ЄС [7] та статей 15-17 Регламенту №715/2009 [8] (ключових нормативних актів, що регулюють ринок СПГ у межах Третього Енергетичного Пакету ЄС) можна звести до наступного: ТРА вимагає від власників СПГ-терміналів країн ЄС та Енергетичного Співтовариства (у т. ч. від України) надавати доступ до терміналів сторонам, які є їх конкурентами, на ринкових умовах з наперед визначеною та опублікованою методологією розрахунку ціни. По-друге, зміни на європейському ринку газу дозволили викоринити з механізму поставки газу формулу 2000-х рр. “*take-or-pay*”: обов’язок покупця сплатити плату за вказаний об’єм споживання у договорі, незалежно від реального об’єму споживання. Наявність норми “*бери-або-плати*” пояснювалась монополізацією ринку російським газом, але з часу трансформації ринку та появи нових СПГ-експортерів, даний принцип почав виключатися з нових договорів.

Однак, законодавча база європейського ринку СПГ потребує подальшої кодифікації: окремі положення розпорошені у п’ятьох ключових документах Третього Енергетичного Пакету та різноманітних технічних регламентах. Після оприлюднення Європейською комісією “Європейської зеленої угоди”[9], яку вже охрестили Четвертим Енергетичним Пакетом, окрім подальшої регуляції

ринку ВДЕ цілком виправданою є потреба створення Кодексу мережі СПГ для ліквідації існуючих законодавчих прогалин у царині захисту інвестицій чи систематизації правил функціонування національних регуляторів стосовно СПГ. Подальша кодифікація правил на європейському ринку у середньостроковій перспективі приведе до підписання рамкової конвенції гравцями глобального ринку СПГ. Важливо, щоби майбутня багатостороння угода не стала повторенням норм Третього Енергетичного Пакету, а й включала законодавчі новели, наприклад, норму про необхідність забезпечення отримання СПГ належної якості(стаття 6 Кодексу газотранспортної системи Греції [10]). З огляду на норми ДЕХ та маніпуляції з відмінним відсотком сірки, дана норма, видається, повинна бути імплементована у майбутній рамковий договір.

Список використаних джерел

1. WorldEnergy Outlook 2020. *InternationalEnergyAgency*. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2020/overview-and-key-findings#abstract>
2. Globalgasand LNG outlook to 2035. *McKinsey&Company*. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/oil-and-gas/our-insights/global-gas-and-lng-outlook-to-2035#>
3. Договір до Енергетичної Хартії. URL: <https://www.energycharter.org/process/energy-charter-treaty-1994/energy-charter-treaty/>
4. Закон РФ про експорт газу. URL: <http://www.docs2.kodeks.ru/document/901988610>
5. Закон РФ про основи регулювання зовнішньоторговельної діяльності. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901881964>
6. Finding a homeforglobal LNG inEurope. *OxfordInstituteforEnergyStudies*. URL: <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2020/01/Finding-a-home-for-global-LNG-in-Europe-NG-157.pdf>
7. Директива 2003/55/EC. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_380#Text

8. Регламент №715/2009. URL: <http://enref.org/docs/rehlament-es-715-2009-pro-umovu-dostupu-do-merezh-transportuvannya-pryrodnoho-hazu/>
9. Європейська зелена угода. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf
10. Кодексмереж ГТС Грецької Республіки. URL: https://www.desfa.gr/userfiles/5fd9503d-e7c5-4ed8-9993-a84700d05071/FEK_788-2018_EN.pdf

*Катрага К.О.**

Міжнародне право та Інтернет: проблеми, що потребують врегулювання

У наш час вже неможливо уявити людину, яка не користується Інтернетом та його продуктами. Ця глобальна інформаційно-телекомунікаційна мережа, що не обмежується кордонами держав, стала особливим явищем для сучасного світу, що забезпечує широкий доступ до інформації з різних куточків світу [1].

Актуальність цієї теми полягає у тому, що у міжнародного співтовариства виникає гостра необхідність врегулювати відносини, що виникають в Інтернет – просторі. Хоча вже й існують певні досягнення у цій сфері, але з точністю сказати, що ці правові норми є достатньо уніфікованими поки що не можна. У результаті проведеного аналізу хочеться виділити ряд проблем, які потребують якнайшвидшого їх вирішення світовою спільнотою:

1. Межі втручання держави в Інтернет

Питання, чи має держава регулювати Інтернет - відносини досі є частим предметом дискусій. Одна категорія людей вважає, що держава не повинна жодним чином втручатися в цю глобальну мережу. В Інтернеті навіть набула популярності «Декларація незалежності кіберпростору» Дж.Барлоу, що проголошувала свободу Інтернету та принципу державного невтручання у

*Студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародне право»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Єделев Р.С., к.ю.н., доцент

пов'язані з ним відносини [2]. У той час як інша ж група людей наголошує на необхідності залучення держави, адже в Інтернеті проводиться багато операцій, що вимагають втручання держави з метою захисту своїх громадян у разі порушення їхніх прав (наприклад регулювання процедури електронної торгівлі). Також важливо, щоб держава на високому рівні здійснювала запобігання кіберзлочинності, що безпосередньо стосується інформаційної безпеки усіх осіб, що проживають на цій території [3].

2. Питання співвідношення важливості свободи слова та обмеження змісту, що визначається державою як шкідливий

Якщо ж розглядати той фактор, що держава все-таки повинна втручатися у регулювання Інтернету, то постає таке питання: чи може держава блокувати певні інформаційні ресурси з метою забезпечення безпеки її громадян ? [4] Чи не буде це вважатися цензурою та загрозою свободі слова в Інтернеті? Як приклад у цій ситуації можна навести Білорусь, де відбувається регулярне блокування доступу до Інтернету під час протестів проти чинної влади [5], а також другий приклад - блокування Україною російських сайтів, що перебувають під санкціями [6]. Здавалося, це два схожих випадки, але внутрішній зміст зовсім різний. Тому міжнародній спільноті необхідно встановити чіткі правила, що визначать ту межу, де блокування доступу до Інтернет - ресурсів є виправданим з метою захисту безпеки громадян, а не використовується авторитарним правителем певної держави для захисту своїх інтересів.

3. Різниця у підходах до захисту персональних даних

У епоху розвитку інформаційних технологій у міжнародного співтовариства постала гостра проблема необхідності захищати персональні дані, адже їх витік загрожує завдати прямої шкоди громадянам цих держав, а також безпосередньо державній безпеці. Як один із успішних прикладів правового механізму захисту даних можна навести Директиву 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних». Вона забороняє

державам ЄС передавати дані державам, що неналежно здійснюють захист такої інформації [7]. Однією з таких держав є США, де діють м'які американські норми, що, на думку європейської спільноти, є недостатньо ефективними [4]. Це питання є вкрай важливим для врегулювання, адже, як приклад, такі великі корпорації як Google чи Facebook, здійснюють обробку та захист даних користувачів зі всього світу саме згідно з законодавством США. Незважаючи на спроби ЄС та США встановити спільні загальні принципи захисту персональних даних («Безпечна гавань», «Щит конфіденційності») Суд ЄС визнавав їх недійсними через недостатній захист особистих даних громадян ЄС [8]. Отже, питання залишається відкритим і потребує подальшого врегулювання.

4. Застосування сили та самозахист у разі кібернападу

З огляду на ст. 51 Статуту ООН застосування сили є дозволеним лише у випадку самооборони та колективної оборони ООН за рішенням Ради Безпеки у разі збройного нападу [9]. Тому у міжнародній спільноті постає питання, а чи можна атаки на комп'ютерні мережі вважати застосуванням сили чи навіть збройним нападом. Хоча такого роду атаки здійснюють певний шкідливий вплив, не спричиняючи фізичної загибелі чи каліцтва людей, але все ж вони розглядаються як протиправні дії, які, безперечно, повинні спричинити відповідальність держави-агресора і можливість прийняття контрзаходів [4]. Тому світовому співтовариству необхідно виробити спеціальний механізм мирного врегулювання кібернападів, а також точно визначити відповідальність держав за здійснення нового типу акту агресії.

Отже, як можна побачити, перед міжнародною спільнотою постає важливе завдання: на належному правовому рівні врегулювати відносини, що існують в Інтернеті. Так як це порівняно нова сфера суспільних відносин, то ще не виробилася достатня кількість міжнародних договорів, які якісно б забезпечували безпеку кожної людини в інформаційному просторі. Тому міжнародно-правове регулювання глобальної мережі Інтернет потребує подальшого вдосконалення шляхом вироблення нових уніфікованих норм. Світове співтовариство шляхом досягнення консенсусу повинно визначити роль

держави у регулюванні Інтернету, співвідношення всебічного доступу до Інтернету та забезпеченню національних інтересів, вирішити проблему захисту конфіденційних даних та визначити порядок самозахисту держав у разі атак на їхні комп'ютерні мережі.

Список використаних джерел:

1. Єфремова К.В. До перспектив правового регулювання інтернет-правовідносин: господарсько-правовий аспект. Право та інноваційне суспільство. 2014. № 1.
2. John Perry Barlow A Declaration of the Independence of Cyberspace [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://projects.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html>
3. Новицький А.М. Міжнародний досвід правового регулювання Інтернет
4. Segura-Serrano, Antonio. "Internet Regulation and the Role of International Law"
5. Американська компанія, яка допомогла владі Білорусі заблокувати інтернет, розірвала угоду з Мінськом. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/pgi8XYW>
6. Указ Президента України №133/2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/1332017-21850л>
7. Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31995L0046>
8. EU-US Privacy Shield struck down by the European Court of Justice [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.teiss.co.uk/privacy-shield-struck-down/>
9. UN Charter (full text). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/>

Рада ООН з прав людини: міжнародно-правовий механізм захисту прав людини

На початку XXI ст. більша увага починає приділятися саме міжнародному захисту прав людини через усе зростаючу кризу міжнародної безпеки. Тож перед сучасним глобалізованим суспільством постає немало викликів і загроз. Така ситуація вимагає тіснішої кооперації членів світової спільноти, а отже і охоплення ширшого спектру співпраці на поприщі гарантування громадянських, політичних, економічних і культурних прав індивідів [1].

Співробітництво держав у сфері захисту прав людини ґрунтується на цілях та принципах, проголошених у ст. 1 Статуту ООН. Серед таких засад – економічне, соціальне та культурне співробітництво, забезпечення самовизначення та поваги до рівноправності народів.

Зі створенням ООН важливу роль у виконанні правозахисних функцій цієї організації відіграла Комісія ООН з прав людини, заснована у 1946 році рішенням ГА ООН. Мета її створення полягала у співробітництві з Економічною та Соціальною Радою шляхом представлення їй пропозицій та рекомендацій у сфері захисту прав людини. Чималий вплив мала Комісія і на роботу ГА ООН. Так, цей правозахисний орган ООН здійснив внесок у розробку структури та змісту Загальної декларації прав людини. Серед інших здобутків Комісії – перша спроба створення системи періодичного огляду за станом дотримання прав людини у державах-членах ООН, опіка над правами національних меншин (створення відповідної Підкомісії), розвиток напрямків роботи із попередження окремих видів порушення прав людини. Комісія створювалася в умовах розгортання «холодної війни», загострення повоєнних протиріч. До самої реорганізації вона залишалася дипломатичним форумом представників держав,

*Студентка I курсу магістратури спеціальності «Міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Єделєв Р. С., к. ю. н., доцент

тому в умовах послаблення конфронтації вже не відповідала вимогам нагляду за дотриманням прав людини у сучасному глобалізованому світі [2].

Ідея створення нового міжнародного органу із захисту прав людини належить генсеку ООН Кофі Аннани. На час виголошення ним доповіді «При більшій свободі» у рамках ООН основним правозахисним органом була Комісія ООН з прав людини. Пропозиція К. Аннана полягала у створенні органу, який би звітував безпосередньо перед ГА ООН, що й було схвалено на 60-й сесії ГА. На виконання прийнятої резолюції, де Рада була визначена як «допоміжний орган ООН», були внесені відповідні зміни у Статут ООН [3].

На Раду ООН з прав людини, у порівнянні з Комісією, було покладено наступні функції: 1) надавати інформацію ГА ООН стосовно актуальних питань розвитку галузі захисту прав людини; 2) здійснювати періодичні огляди виконання державами зобов'язань у сфері захисту прав людини за міжнародними договорами; 3) виконувати навчально-виховну функцію щодо інформування громадськості стосовно стану дотримання прав людини у світі; 4) слідкувати за повним виконанням державами зобов'язань, взятих ними за міжнародними договорами; 5) здійснювати тісну кооперацію з урядами держав, міжнародними організаціями щодо обговорення подальшого процесу розвитку захисту прав людини.

У порівнянні з Комісією новелою стало обрання держав, що відомі грубим порушенням прав людини. Так, членом Ради стала Куба, яка отримувала сильну підтримку країн «третього світу». Серед інших держав, що отримали членство в Раді і в яких не повністю виконуються вимоги щодо захисту прав людини, були Бразилія, Гана, Індія [4].

Загалом же, механізм діяльності Ради ООН з прав людини є доволі складним: сама Рада та її допоміжні органи приймають різноманітні акти (резолюції, рекомендації, заяви тощо), багато з яких юридично є самостійними документами, а не частиною внутрішнього права ООН [5].

Україна є одним з активних ініціаторів у законотворчому процесі Ради: у 2010 році Рада ухвалила першу з серії однойменних резолюцій «Роль превенції

у заохоченні та захисті прав та свобод людини», ініційованих Україною. Багато Рада працює і на утвердження прав і свобод людини в окупованому Криму та на Сході України. Так, у ході 45-ї сесії Ради ООН з прав людини держави-члени ООН засудили у спільній заяві грубі порушення РФ міжнародного гуманітарного права: була висунута вимога забезпечити умови для безперешкодного доступу міжнародних моніторингових місій на територію Криму, а також виконувати положення резолюції ГА щодо територіальної цілісності України; окремо наголошувалось на виконанні РФ рішення Міжнародного Суду ООН про заборону Меджлісу. Серед останніх рішень Ради ООН з прав людини – резолюція на засудження порушень прав людини в Білорусі, ухвалена у вересні 2020 року [6].

Дослідження статистичних даних вказують на те, що рівень захисту прав людини у членів Комісії, до реформи 2006 року, є гіршим, ніж у державах-членах Ради ООН з прав людини. Так, за період з 1998 р. по 2012 р. оцінка рівня захисту прав людини у державах-членах Комісії, а потім Ради, зросла з 0,2 до 0,73. Така динаміка характерна, однак, не для усіх окремих регіонів. Для держав Східної Європи, до числа яких належить і Україна, цей показник становив, зокрема, від 2,1 до 1,86 [7].

З самого початку наша держава стояла на позиціях реформування Комісії ООН з прав людини у Раду. Вперше Україна стала членом Ради у 2006 році. З 2011 року Україна брала участь у роботі органу як спостерігач, а в 2020 році закінчується її трирічний членський мандат, схвалений ГА ООН [8].

Отже, діяльність Ради ООН з прав людини якісно впливає на систему наднаціонального забезпечення прав і свобод людини в різних державах. Україна вбачає важливі перспективи розвитку сфери захисту прав людини саме у співпраці з цим органом ООН. Більше того, визначення нашою державою такого пріоритету вказує на небайдужість українського народу до питання загроз міжнародної безпеки і бажання докласти зусиль задля підвищення дотримання демократичних принципів у світі.

Список використаних джерел

1. Мицик В.В. Права людини в міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту – К.: Фенікс, 2010.– 722 с.
2. Асірян С. Р. Створення та діяльність Комісії ООН з прав людини (1946–2006 рр.) / С. Р. Асірян // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. – 2013. – Вип. 4. – С. 174–177.
3. При большей свободе: к развитию, безопасности и правам человека для всех. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/Runreport-largerfreedom.html>
4. Овсюк О. М. Рада ООН з прав людини // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 2. – С. 339–344.
5. Асірян С. Р. Статус Ради ООН з прав людини у системі ООН / С. Р. Асірян // Право і суспільство. – 2014. – Вип. 1. – С. 298–301.
6. Рада ООН з прав людини [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://www.ohchr.org/RU/HRBodies/HRC/Pages/Home.aspx>
7. Adam S. Chilton & Robert Golan-Vilella *Did the Creation of the United Nations Human Rights Council Produce a Better “Jury”* // Harvard International Law Journal. – VOLUME 58, FALL 2016, ONLINE JOURNAL. – Режим доступу: <https://harvardilj.org/2016/10/did-the-creation-of-the-united-nations-human-rights-council-produce-a-better-jury/>
8. Буткевич В.Г. Міжнародне право. Основи теорії – К.: Либідь, 2002. – 608 с.

Курочка Соф'я*

International organizations and the Frankenstein problem

In the classic novel, Frankenstein, Doctor Frankenstein creates a living creature in the hope of cheating death [1]. The monster turns against Doctor Frankenstein and kills several people, causing the doctor to regret his decision to make the monster in

*Студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародне право»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Єделев Р.С., к. ю. н., доцент

the first place. States create international organizations (IO) with the hope of enhancing international cooperation beyond what can be achieved by states alone. Like Frankenstein's monster, IOs created by states may behave differently from the way they are expected to. There is always a risk that an IO will impact the system in ways that harm, rather than help, the interests of states. An IO can become a monster.

In this instance, there are certain elements with regard to actions, powers and legal interpretations that can corrupt the fundamental objectives of the UN, turning it into a monster. Hence, the "monster" element is the overwhelming power of the UNSC, which has mistakenly projected the UN as an international forum for the maintenance of peace and stability across the globe. What was intended to promote global harmony and security has gradually drifted into being an instrument of political aggrandizement.

Conversely, the UN could not possibly be termed a monster when it strives to fulfil the overriding goal of its establishment. Nonetheless, the self-inflicted injury to states that approved the measures of Chapter VII and subjected their own sovereignty to Article 2(7) of the Charter gives the UN the appearance of being a monster. For instance, Article 39 of the Charter contains unclear messages which, as long as a handful of members agree, allow any sort of binding rules under international law. Generally, the composition of this important organisation in a non-democratic setting, together with its powers of veto, encourages *ism*. Limiting power of veto to a small handful and granting some states such power that it permits the creation of anything admissible or inadmissible has been proven to be a gross error. Even the statute of the ICJ as the guardian of international law cannot contain the actions of this institution, as apparently the ICJ pronounces only when it is consulted or required to via an advisory or legal request [2].

The UNSC seems unstoppable and is dragging the world body (the UN) itself into a less credible scene as an international gathering of sovereign nations. Frankenstein's monster did not become monstrous overnight but evolved from one stage to another which was unsustainable for its own creator, just as the UNSC is evolving into a controversial guardian of its own principles [3]. The creation of rules, taking draconian measures against states, as well as its indecisiveness on important

questions are discomfoting to member states. It is seemingly ignoring important questions but is also engaging in actions that strengthen its position as the supreme institution in the otherwise apparently innocuous organization, the UN. However, not all states are frightened by this institution; the powerful states enjoy limitless immunity from the actions of the IO they represent [4].

Legal provisions exist allow states to contain the excesses of the UN [5]. As discussed earlier, states can withdraw their membership of any IO. However, the exceptional nature of the UN and fear of political retribution for any dissenting state explain the reason why none dares to act in this way. Besides, state and non-state parties to the UN treaty are obliged to comply with its fundamental purpose. Paradoxically, there cannot be threat to or breach of peace and security in any corner of the world which does not raise the concern of the UN. It is, therefore, up to the Council to act in accordance with the responsibility vested in it by its Charter [6].

In the end, states adopt measures against other states under the auspices of an IO. Just as in a classroom setting where there may be a group of pupils who are bullies, a group of states can bully others. The actions of these states then become legally binding because they are adopted under the decision-making mechanisms of the IO, making the IO appear to be a monster. However, the fact is that the UN and the Security Council are often criticized for not doing enough or for not explaining the insufficiency of the measures so far adopted in order to achieve the overriding goal of the organization. In this sense, if the UNSC has not done enough and yet is dreaded by states, the consequences of intervening in other contentious areas in international affairs could be far worse and far more threatening to states [7].

Because IOs acquire a life of their own once they are launched, we can learn a good deal about state concerns by examining the charters of these organizations. We can see, for example, that states almost never view the cooperative gains from IOs as being large enough to give these institutions the power to create binding international law [8]. Furthermore, when IOs do get this power, states are careful to make sure that the scope of the organization is extremely narrow. In contrast, states are more than willing to give IOs the power to speak to matters of international law and policy in a

wide variety of contexts, even when the statements by the organization may have a significant impact on the general understanding of relevant legal rules and norms. The most obvious example of this can be found in tribunals, which are created to interpret international legal rules, albeit in a non-binding way. States seek a balance between the need to give IOs sufficient power to achieve their goals and the desire to avoid having those same IOs act contrary to their interests.

References

1. M. Shelley, *Frankenstein* (1818)
2. Alvarez J E, *International Organizations as Law Makers*, 2005, Oxford University Press.
3. Shaw M N, *International Law*, 2008, Cambridge University Press.
4. A J Onos Onoh, *Have International Organisations become an example of Dr. Frankenstein's monster?*
5. N. Feinberg, 'Unilateral Withdrawal from an International Organization', 39 *British Yrbk Int'l L* (1963) 197
6. Abbot K W and Snidal D, "Why States Act through Formal International Organizations", 1998, *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 42, No 1, Sage Publications Inc pp. 3-32.
7. Annan K A, "Two Concepts of Sovereignty", 1999, *JSTOR Journal*, *The Economist*, pp. 1-4.
8. Ku, 'The Delegation of Federal Power to International Organizations: New Problems with Old Solutions'

Кучеренко Е.Т.*

The scope of non-refoulement: Territory or jurisdiction?

The non-refoulement obligation is one of the fundamental principles of international refugee law. It ensures that a refugee is not expelled to a country where

*Студент 2 курсу спеціальності «Міжнародне право»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Єделєв Р.С., к. ю. н., доцент

his life or freedom would be threatened on account of his race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion. Enshrined in Art. 33 of the 1951 Refugee Convention and 1967 Protocol to it, it has now become a well-established principle of international customary law [1, para. 3].

Despite the universal recognition of its existence and validity, there is still much debate regarding its scope. Art. 33 is clear in limiting the scope of the non-refoulement obligation exclusively to refugees. One of the prerequisites to be a refugee, as Art. 1 of the Convention prescribes, is “being outside the country of [his] former habitual residence” [2]. Thus, it is implied by the literal meaning of the 1951 Convention that, in order to enjoy the non-refoulement protection, a person shall be outside the country where his life and freedom are threatened. Such a territorial application of the non-refoulement obligation raises little controversy. In 1950, the International Court of Justice stated that the right of state to grant asylum in such circumstances is a “normal exercise of the territorial sovereignty” [3, p. 274]. Yet the literal interpretation of the Convention, admittedly, is hardly reconcilable with the high humanitarian purpose of the principle, especially as it perceived today.

The practice of application of the non-refoulement principle has led to the existence of complex cases which cast doubt on the precise scope of the non-refoulement rule. Namely, one may wonder what happens if a person whose life and freedom are threatened seeks asylum in the premises of an embassy or consulate of a foreign state. While in the past embassy and consulate premises could be considered to constitute a territory of the sending state, today this view is obsolete. It was rejected by the International Law Commission while drafting the Vienna Convention on Diplomatic Relations [4, p. 4]. Thus, embassy and consulate premises are still subject to the jurisdiction of the hosting state.

Does it mean that if a person seeks asylum in an embassy of a foreign state, he or she cannot benefit from the non-refoulement protection just because embassy premises are not considered to be the territory of a foreign state? International law does not have a clear answer to this question. The Vienna Conventions on Diplomatic and Consular Relations do not explicitly allow embassies and consulates to be used for the

protection of foreign citizens. However, the lists of functions provided in the Conventions are not exhaustive. The Vienna Convention on Consular Relations provides that other functions may be exercised provided that there is an agreement between states that authorises such a course of action. While it still may be argued that granting asylum or protecting foreign citizens is hardly a function of an embassy, it cannot be denied that such cases are far from being rare in international relations.

Any attempt to codify rules regulating diplomatic protection given to asylum seekers in such cases have failed so far. In 1975, the UN General Secretary invited states to voice their opinions on the topic. As the topic attracted relatively little interest, it was decided to consider the issue in the future. The same conclusion was reached by the International Law Commission. Thus, no clear rules regulating this ambit have been developed so far.

A way to determine how international law treats such cases can be studying relevant state practice and judicial decisions. Importantly, it is common for international tribunals to refer to jurisdictional, rather than territorial, scope of human rights obligations. It was enough for the European Court of Human Rights to establish effective control of Turkey over Northern Cyprus to find that it had obligations with regard to this territory [5, para. 62]. In 2012 *Hirsi v. Italy* Judgement, the ECHR engaged Italian human rights obligations because refugees were placed on board of Italian naval ships, thus being subject to the Italian jurisdiction [6, para. 75]. Interestingly, even in the circumstances of diplomatic protection, diplomatic agents of the sending state were considered to have exercised jurisdiction over an asylum seeker and thus engaged human rights obligations of the sending state [7, para. 66].

However, jurisdictional approach is not unanimously supported. In *Sale v. Haitian Centers Council*, the US Supreme Court ruled that the non-refoulement protection applied only to persons who were on the territory of the United States [8]. Admittedly, this case was later submitted to the Inter-American Commission on Human Rights which disagreed with the US Supreme Court and stated that Haitian refugees, being placed on the US naval ships and subject to the jurisdiction of US agents, did benefit from the non-refoulement obligation of the US [9, para. 157]. Yet

even after this pronouncement, highly authoritative courts seem reluctant to accept a broader scope of non-refoulement. The House of Lords in the 2004 Regina case ruled that, despite some support for the extraterritorial scope of the non-refoulement obligation, state practice does not confirm its acceptance and validity [10, para. 27].

Thus, various decisions and manifestations of practice clearly point at different directions. It is understandable that states are reluctant to put such a burden on themselves. However, it seems logical that ensuring effective protection of fundamental human rights would inevitably require a broad interpretation of the non-refoulement obligation. The case of diplomatic protection presupposes that a state establishes its de facto jurisdiction over a person seeking asylum. Rejecting this plea merely on the basis of an asylum seeker technically staying within his or her country would contradict the United Nations endeavour to assure refugees the widest possible exercise of fundamental right and freedoms, which is mentioned in the preamble of the 1951 Convention. The future developments will show what path international law will take, yet in reconciling human rights obligations with national sovereignty, it is necessary to pay due attention to the protection of refugees from persecution in their home states.

References

1. UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), The Principle of Non-Refoulement as a Norm of Customary International Law. Response to the Questions Posed to UNHCR by the Federal Constitutional Court of the Federal Republic of Germany in Cases 2 BvR 1938/93, 2 BvR 1953/93, 2 BvR 1954/93, 31 January 1994, available at: <https://www.refworld.org/docid/437b6db64.html> [accessed 3 October 2020].
2. Convention Relating to the Status of Refugees of 25 July 1951, available at: <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>[accessed 3 October 2020].
3. Asylum (Colombia v Peru), Judgment, ICJ Reports (1950), available at: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf>[accessed 3 October 2020].

4. *Yearbook of the International Law Commission* (2 vols, New York: United Nations, 1957), vol I.
5. *Loizidou v. Turkey* (Preliminary objections), 15318/89, Court (Grand Chamber), 23/03/1995, available at: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57920>[accessed 3 October 2020].
6. *Hirsi Jamaa and Others v. Italy* (Judgement), 27765/09, Court (Grand Chamber), 23/02/2012, available at: <http://hudoc.echr.coe.int/spa?i=001-109231> [accessed 3 October 2020].
7. "B" & Others v. Secretary of State for the Foreign & Commonwealth Office, [2004] EWCA Civ 1344, United Kingdom: Court of Appeal (England and Wales), 18 October 2004, available at: https://www.refworld.org/cases,GBR_CA_CIV,42b048fb6.html [accessed 3 October 2020]
8. *Sale v. Haitian Centers Council*, 509 U.S. 155 (1993), available at: <https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/509/155.html>[accessed 3 October 2020].
9. *The Haitian Centre for Human Rights et al. v. United States*, Case 10.675, 10.675, Inter-American Commission on Human Rights (IACHR), 13 March 1997, available at: <https://www.refworld.org/cases,IACHR,3ae6b71b8.html> [accessed 3 October 2020].
10. *Regina v. Immigration Officer at Prague Airport and Another, Ex parte European Roma Rights Centre and Others*, [2004] UKHL 55, United Kingdom: House of Lords (Judicial Committee), 9 December 2004, available at: https://www.refworld.org/cases,GBR_HL,41c17ebf4.html [accessed 26 September 2020].

Роль правової культури як елемента правової системи

Зважаючи на те, що постійна увага приділяється до вивчення правової системи України, то актуального значення набуває роль правової культури в структурі правової системи. Актуальність даного питання полягає в тому, що якщо права культура не відповідає європейським стандартам, то це призводить до протиправної поведінки людей. Дослідженням правової системи та правової культури займалися та займаються багато вчених, відтак кожен по-різному трактує визначення цього словосполучення.

Л. Г. Машуков вважає, що права культура зумовлена такими умовами, як: спосіб виробництва, соціально-політичні та духовні умови. Він визначає права культуру як своєрідний спосіб соціального управління, що створюється людьми та спрямовується на вплив на поведінку людей [1, с. 23].

О. Скакун вважає, що важливим елементом правової системи є правосвідомість, яка взаємопов'язана з правовою культурою, що є відображенням ставлення суспільства до права.

Лук'янчиков Є. Д. вважає, що права культура — частина соціальної культури, обумовлена одним із її видів — правом. Він розрізняє права культуру суспільства та права культуру особистості. [2, с. 156-159]. Політична культура людей більшою мірою визначається їх рівнем правосвідомості і відображає їх ставлення до чинного права. Від рівня, якості, змісту і характеру правосвідомості залежить те, якою буде поведінка людей: правомірною чи неправомірною, соціально-корисною чи деструктивною для суспільства.

Права система, в свою чергу, взаємодіє з політичною, економічною та культурною сферою суспільного життя. Результатом взаємодії права разом з культурою є права культура. Це є ніщо іншим як системою поглядів та переконань, що визначають поведінку і діяльність людей у правовій сфері.

*Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні комунікації»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Ржевська В.С., к. ю. н., доцент

Нині помітно посилюється роль культурного чинника в житті українського суспільства. Саме тому має відбуватися розширення сфери дії правової культури, а саме: підвищення вимог до діяльності законотворчих, правозастосовних та правоохоронних органів, покращення якості портативних актів та необхідність постійного інформування населення про новації у праві [3, с. 328].

Правова культура тісно взаємопов'язана з елементами правової системи. Основу їх єдності становить єдність правової норми і правової поведінки, що забезпечує досягнення соціальної активності права.

Правова культура - це елемент загальної культури суспільства, що являє собою спеціальний спосіб людського існування в правовій сфері: способи правового регулювання суспільних відносин, форми взаємодії суб'єктів суспільних відносин, їх соціально-психологічне ставлення до явищ правового порядку.

Однією з проблем є те, що через певний відсоток громадян з неналежним рівнем правосвідомості та правової культури, через нестачу професіоналів в сфері юриспруденції та посадових осіб у системі державних органів стає складно досягнути законності та правопорядку у суспільстві.

У процесі дослідження правової культури і аналізу її впливу на правову систему важливою є роль цінностей, адже вони впливають на інтереси й цілі особи та суспільства. Правова культура - це соціальний організм, що постійно еволюціонує та створює систему цінностей. Людству в цілому і кожному народу зокрема потрібна морально-ціннісна, правова система цінностей, адже вона слугує джерелом мотивації вчинків людей [5, с. 97-99].

Серед актуальних проблем сьогодення в правовій сфері чи не основне місце посідає проблема правової культури, що суттєво гальмує розвиток правової системи в цілому.

Рівень розвитку правової культури і правової системи оцінюється за такими критеріями: суспільний прогрес як ступінь свободи природних прав, ступінь гарантованості державою свободи особи, рівень розвитку нормативно-правових актів, правової діяльності, правової свідомості тощо.

Отже, правова культура є елементом правової системи, що виступає як критерій, на основі якого можна оцінити рівень розвитку правової системи і кожного її структурного елемента. Правова культура є неодмінним елементом правової держави, без останньої будь-яка форма правління може переродитися в антидемократичну, що загрожує згубними наслідками для суспільства і держави, в тому числі і для всього правопорядку.

Адже цілком очевидним є той факт, що ефективне функціонування правової системи неможливе без збалансованої системи законодавства, удосконалення якої відбувається під впливом інтеграційних процесів, які в цілому спрямовують розвиток національної правової системи України.

Це означає, що правова культура є одним із головних чинників демократизації суспільства, що характеризує поведінку людини з огляду на рівень і зміст її правового виховання, соціальної активності, юридичної підготовки та загальноосвітнього рівня.

Список використаних джерел

1. Машуков Л. Г. Правовая культура как фактор формирования и развития социалистического образа жизни / Л. Г. Машуков // Научный коммунизм: вопросы теории и практики: сб. ст. – М., 1983 – С. 23–28.
2. О.М. Лук'янчиков, Д.О. Новіков, Д.О.Карелов, В.Т. Машика. Правознавство. Видавництво: "Ранок", 2018 – С. 156-159
3. Правова система України в умовах сучасних національних та міжнародних тенденцій розбудови державності: монографія / за заг. ред. проф. Бошицького Ю.Л.; Київський університет права НАН України. - К.: Кондор-Видавництво, 2012. - 328 с
4. Макарова О.В., Крилова Ю.І. Проблеми формування правової культури в українському суспільстві. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія «Економіка і право». 2015. Вип. 30. С.97-99.
5. Сербін Р.А. Правова культура – важливий фактор розбудови правової держави :автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2003. 8 с.

СЕКЦІЯ “МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО”

Волторніст О.С.*

Особливості розвитку та функціонування *lex mercatoria*

У сучасній юридичній науці і практиці все більше розгортаються суперечки щодо такого явища, як *lex mercatoria*, в системі правового регулювання торгових відносин, ускладнених іноземним елементом. Дане явище пов'язане з можливістю використання в правозастосовчій практиці Принципів міжнародних комерційних договорів (принципи УНІДРУА) 1994 року, які прямо передбачають можливість регулювання договірних правовідносин сторін «"загальними принципами права", "*lex mercatoria*" або аналогічними положеннями».

Виходячи з цього цілком очевидно, що в науці досить актуальними є два питання: що таке *lex mercatoria* і яке місце займає дане явище в регулюванні відносин міжнародного приватного права. Як видається, відповідь на перше питання дозволить зробити висновок і по другому з них.

Отже, що ж є *lex mercatoria*? Як наголошується багатьма дослідниками, очевидна складність сучасного *lex mercatoria* полягає у тому, що в доктрині відсутнє єдине розуміння суті цього явища, причому це стосується як національної юриспруденції, так і зарубіжної науки [1]. Але якщо спробувати узагальнити різні точки зору, то в найзагальнішому вигляді *lex mercatoria* можна визначити як право, яке чиниться самими учасниками угоди, іншими словами, фактично *lex mercatoria* - це система звичаїв, що діють протягом довгого періоду, тобто так званий «заведений порядок»[2].

Як відзначав Г. Ф. Шершеневич, заведений порядок в торгових справах не є юридично необхідним і фактично не має юридичного характеру. Його слід розглядати тільки в рамках конкретних правовідносин між певними суб'єктами, і надавати йому універсальний характер не можна. Відповідно, при розгляді того

*Студент 4 курсу спеціальності «Міжнародне право»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Криволапов Б.М., к.ю.н., доцент

чи іншого спору суд повинен враховувати тільки ті правила «заведеного порядку», який сторони визнали в якості умов свого договору [3]. Таким чином, джерелами правового регулювання дані норми не є.

Як виявляється, неможливо не погодитися з такою авторитетною думкою. Що є джерело міжнародного приватного права? Джерело права, з точки зору загальної теорії права, - це зовнішня форма вираження правових норм, це те, що повинно бути прийнято або санкціоновано державою, публічною владою. Що є міжнародна звичка? Формально це те, що прийнято в рамках певного ділового співтовариства і до публічної, суверенної влади держави не має ніякого відношення. Відповідно, звичка не може виступати в якості джерела права, а отже, таким джерелом не буде і *lex mercatoria*. Більш того, як виявиться, що держава дозволить використання відповідного правила «заведеного порядку», то очевидно, що звичка перейде в розряд звичаїв, які в структуру *lex mercatoria* не входять і мають підлегле значення по відношенню до норм законодавчих актів [4].

Часто сучасну концепцію *lex mercatoria* розглядають як аналог, відродження відповідної концепції, що існувала за часів середньовічного права. Відомо, що саме поняття «*lex mercatoria*» з'явилося ще в XI-XII ст. в Європі в рамках так названого «купецького права», що виникло у зв'язку зі значним зростанням торгового обороту, ускладненого іноземним елементом. У період середньовіччя купецьке право володіло дуже специфічними рисами в порівнянні з відомими і звичними для населення правовими нормами. Зокрема, основу даної системи регулювання становили торгові звичаї міжнаціонального характеру, що склалися в ділових колах торговців Європи. Основними принципами даної системи норм були свобода договору і розгляд справи по справедливості (*ex aequo et bono*) [5].

Необхідність концепції *lex mercatoria* в рамках середньовічного права цілком очевидна і зрозуміла. Держава тих часів не ставила мети регулювати приватно-правові відносини, мета правового регулювання середньовічної держави - це встановлення особливого правового статусу самої держави і

закріплення соціальних привілеїв окремих верств суспільства. Відповідно, підприємці того часу були змушені створювати комплекс норм свого, фактично корпоративного, права, який був їм необхідний для регулювання їх взаємовідносин. І держава дозволяла їм це робити, хоча навіть в період досить активного застосування «купецького права» воно не було універсальним правовим регулятором. Зокрема, Т. А. Батрова зазначає: «Протоколи судів вказують на те, що "lex mercatoria" не був універсальним законом для торгового класу. З них також виходило, що учасники процесу готові були підлагодити під себе традиції торгового права, яке простягалось за межі відповідної місцевості»[6].

Чи можливо в сучасності відродження цієї концепції? Чи можна зараз її вважати джерелом міжнародного приватного права? Слід зазначити, що зараз цілі правового регулювання змінилися, причому досить кардинально. Держава взяла на себе обов'язок здійснювати правове регулювання всіх сфер суспільного життя, в тому числі підприємницької сфери. І відносини з участю іноземного елемента в даному випадку винятком не є.

Українська держава, слідуючи основним принципам своєї правової системи, закріпила основний перелік застосовуваних українськими судами колізійних норм, які аж ніяк не є винаходом українського права. Сучасне українське законодавство безперечно орієнтоване на використання універсальних колізійних прив'язок, що визнаються у всіх країнах усіма професійними судами. При цьому, застосування саме даного комплексу колізійних прив'язок направлено на максимально можливу дію універсальних правових норм і забезпечення широкої можливості визнання і виконання рішень українських судів за кордоном [7].

Застосування ж норм *lex mercatoria* сучасними професійними судами не представляє собою поширене явище. Якщо говорити про європейські країни, то застосування відповідних норм при винесенні судових рішень стало здійснюватися тільки з початку 80-х рр. ХХ століття і зустріло при цьому досить багато супротивників. В даний час дуже невелика кількість держав в рамках

національного законодавства закріпили можливість використання норм *lex mercatoria*, як приклад можна назвати Цивільний процесуальний кодекс Франції 1975 року (в ред. 2007 року) і Єдиний комерційний кодекс США 1952 року. Природно, прийняття Принципів УНІДРУА є великим кроком на шляху визнання *lex mercatoria* як правового регулятора відносин у сфері міжнародної торгівлі. Але, разом з тим, слід пам'ятати, що даний документ не має сили міжнародного договору, а значить, не є обов'язковим для застосування [8].

Таким чином, розмірковуючи про місце і роль *lex mercatoria* в системі регулювання відносин міжнародного приватного права, необхідно відзначити, що в даний час зарахувати *lex mercatoria* до числа правових регуляторів не представляється можливим. Українські суди, дотримуючись традицій вітчизняної правової системи, при винесенні рішень у справах, ускладнених іноземним елементом, повинні керуватися існуючими правовими нормами, а не «заведеним порядком» ділових кіл. Норми *lex mercatoria* повинні залишатися виключно договірними умовами в рамках конкретних правовідносин, хоча б до тих пір, поки національні правові системи держав-партнерів України не визнають норми *lex mercatoria* в якості обов'язкових для застосування при регулюванні торгових правовідносин, ускладнених іноземним елементом.

Список використаних джерел

1. Мажорина М. В. Право международной торговли и *lex mercatoria* / М. В. Мажорина // Российский юридический журнал. - 2010. - № 1. - С. 33-41.
2. Degan V. Sources of International Law. – London, 1997. – 137 p.
3. Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права : в 4 томах / Г. Ф. Шершеневич. - Москва : Статут, 2003. - Т. I : Введение. Торговые деятели. - 2003. - 478 с. - Т. II : Товар. Торговые сделки. - 2003. - 543 с. - Т. III : Вексельное право. Морское право. - 2003. - 411 с. - Т. IV : Торговый процесс. Конкурсный процесс. - 2003. - 549 с.
4. Мережко О. О. Теорія і принципи транснаціонального торгового права (*lex mercatoria*): Дис. ... д-ра юрид. наук.: 12.00.11 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – С. 53.

5. Лозовський А. В. Lexmercatoria як феномен правової дійсності / А. В. Лозовський // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ. – Суми УАБС НБУ. – 2011 -№1. – С. 73.
6. Батрова Т. А. Развитие торгового права в средневековой Англии и Франции / Т. А. Батрова // Международное публичное и частное право. - 2011. - № 5. - С. 39-41.
7. Очерки международного частного права. Под ред. проф. А. Довгера. – Х.: ООО «Одесей», 2007. – С. 70-72.
8. Private Law, Conflict of Laws, and a Lex Mercatoria of Standards-Development Organizations Contreras, Jorge L Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Kluwer Law International European review of private law, 2019-04-01, Vol.27 (2), p.245-267.

СЕКЦІЯ “ПОРІВНЯЛЬНЕ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО”

Воронова М.Д.*

Регулювання діяльності Вищого Антикорупційного Суду: вітчизняний та зарубіжний досвід

Боротьба з корупцією та бюрократизмом на сьогодні є наріжним каменем для світового співтовариства. На сьогодні спроби урегулювання цього питання перейшли на міждержавний рівень. Група держав проти корупції, Transparency International, Всесвітня організація парламентаріїв проти корупції (GOPAC) та інші міжнародні організації поставили за пріоритет зниження рівня корупції в державах, оскільки це впливає на ефективність країни на міжнародному полі.

Порівняння підходів до боротьби з корупцією та практики створення спеціалізованих судових установ різних держав є темою дослідження, оскільки співставленням даних можна виявити найбільш ефективні методи викорінення проблеми, та покращення ефективності роботи країн на міжнародній арені. Актуальність даного питання підтверджується і полемікою щодо створення та діяльності Вищого Антикорупційного Суду України.

Перш за все зазначимо, що не у всіх країнах запроваджені спеціалізовані антикорупційні суди (таких налічується близько 20), і з них лише 4 – країни Європи (Болгарія, Словаччина та Хорватія).

Можна виокремити декілька моделей антикорупційних судів: 1. Модель окремих спеціалізованих суддів, що діють у судах загальної юрисдикції (Бангладеш). 2. Модель судів першої інстанції, де антикорупційний суд є судом 1-ої інстанції (Словаччина). 3. Модель гібридних судів, де антикорупційний суд є судом другої інстанції (1-ою є суди загальної юрисдикції), і, водночас, розглядає окремі справи (Філіппіни). 4. Модель паралельних судів, де антикорупційні суди утворюють окрему систему (Болгарія).

*Студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародне право»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Гончарук О.В., к. ю. н., доцент

Щодо Болгарії, то тут було сформовано підсистему антикорупційних судів, які фактично є універсальною паралельною гілкою в загальній системі судів. До їхніх повноважень належать злочини організованих злочинних угруповань, в тому числі ті, що пов'язані з корупцією [1]. А сама система антикорупційних судів складається із Спеціалізованого кримінального суду (1-ша інстанція),

Апеляційного спеціалізованого кримінального суду (2-га інстанція) та Верховного касаційного суду. За оцінками Transparency International Болгарія залишається однією з найбільш корумпованих країн ЄС, і введення системи судів не набагато покращило ситуацію з корупцією в країні (45 балів зі 100).

У Словаччині Антикорупційний суд є судом першої інстанції, так як у нього первісна юрисдикція над справами щодо корупції, відмивання грошей, організованої злочинності, а апеляційну скаргу можна подати у Верховний суд. Робота цих судів у Словаччині є вкрай неефективною через неточності у законодавстві та розмиті рамки повноважень суду.[2] І фактично, вони можуть розглядати справи щодо пільгового проїзду в громадському транспорті за посвідченням держслужбовця.[4]

Щодо України, то Вищий Антикорупційний Суд здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій. [3] Полеміка щодо діяльності ВАКС не вщухає і досі. Науковцями одразу було підкреслено те, що ВАКС не може бути частиною вітчизняної судової системи, оскільки є спеціальним судом, створення яких прямо заборонено Конституцією, і розглядає незначну кількість справ НАБУ. Також порушене право на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення, оскільки існує всього дві інстанції. Варто зазначити, що ці чинники вже створюють недоліки у системі суду та в ефективності боротьби проти корупції.

Сумніви викликає вже той факт, що система антикорупційних судів діють в тих країнах, що за показниками Індексу сприйняття корупції займають останні сходинки (Афганістан, Бангладеш, Індонезія, Кенія, Непал та інші). І хоч на створені таких судових установ наполягала і міжнародна спільнота (Європейський Союз, Венеціанська комісія, Transparency International), однак у

тих країнах, де рівень корупції є найнижчим не діють схожі спеціальні суди. То яким тоді чином можна ефективно реалізувати протикорупційну політику?

У США у 1863 р. було прийнято закон «Про неправдиві свідчення» (Federal False Claims Act). Він дав змогу громадянам, що підозрюють чиновників в корупції, подавати проти них позови в суди (при чому не спеціалізовані суди, а суди загальної юрисдикції) та отримувати частину від суми відшкодування збитків. Окрім цього в США діють неурядові організації («Projecton Government Oversight»), основним завданням яких є викриття корупціонерів. [5] Отже, яким чином можна вивести рівень відсутності корупції на 74 рівень (зі 100)? Активною громадською позицією, що стимулюється державними заходами.

У Швеції, яка має один з найнижчих рівнів корупції, велику роль у протидії мають церква і громадська думка. Для громадян відкрито доступ до внутрішніх документів державного управління, і окрім цього була створена незалежна і ефективна система правосуддя, де немає спеціалізованих антикорупційних судів, а введено антикорупційних прокурорів (всього 7 на країну).

В Естонії у слідчих органах було введено аналітиків, повноваженнями яких є з'ясування та опис майнових станів підозрюваних у корупції. Аналітики мають розбиратись в кримінальному праві, а також у фінансах та економіці. Рішення щодо корупційних справ виносять повітові суди. Їх вирок оскаржується в окружному та Верховному судах.[6] Естонія ввійшла в 20-ку країн з найбільш ефективною політикою запобігання корупції. При чому було лише введено посади аналітиків, а не спеціалізований суд.

Висновок: Можна підсумувати, що наявність чи відсутність спеціалізованих антикорупційних судів у державі не є основою для успішної боротьби проти зловживань владою. На прикладі Болгарії та Словаччини, де рівень корупційності не зазнав значних (як було прогнозовано) змін, можна підкреслити, що боротьба має бути комплексною, та охоплювати не лише окремі судові установи, а й громадськість, законодавство та удосконалення існуючої судової системи. Отже, антикорупційні суди в Україні та інших державах мають бути не пріоритетним засобом викорінення корупції, а ОДНИМ З.

Список використаних джерел

1. Bulgaria Anti Corruption Institutional Framework
<https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135512224>.
2. Stephenson M. Specialised anti-corruption courts: Slovakia/ Matthew Stephenson –
<http://www.u4.no/publications/specialised-anti-corruption-courts-slovakia/>.
3. Вищий антикорупційний суд (ВАКС) – вищий спеціалізований суд у системі
судоустрою України: https://hcac.court.gov.ua/hcac/info_sud/competence/
4. Панаця чи плацебо? [https://zib.com.ua/ua/print/141456-
nevdovzi_vaks_rozglyadati_spravi_pro_bezkoshtovniy_proizd.html](https://zib.com.ua/ua/print/141456-nevdovzi_vaks_rozglyadati_spravi_pro_bezkoshtovniy_proizd.html)
5. Организация борьбы с коррупцией в США как инструмент обеспечения
экономической безопасности. Бойко А.П.
6. Fighting Corruption in Eastern Europe and Central Asia. THE ISTANBUL ANTI-
CORRUPTION ACTION PLAN: PROGRESS AND CHALLENGES

*Гасіна Х.М.**

Право на навчання рідною мовою: відповідність законодавства України європейським стандартам

Прийняття Законів України «Про освіту» та «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (далі – ЗУ «Про мову») породило гостру дискусію про те, чи порушують закони право навчатися рідною мовою, гарантоване Конституцією України (далі – КУ), та чи відповідають міжнародним стандартам у сфері регулювання мовного питання.

Відповідно до звичаєвої міжнародно-правової норми, статус мов та порядок їх використання є суверенною прерогативою держави і належить до її внутрішньої компетенції[1]. Тому, враховуючи історичні чинники, національні особливості, культурні традиції, виходячи з потреб держави, суспільства та громадян, у ч.1 і 2 ст.10 КУ закріплено, що державною мовою в Україні є

*Студентка 1 курсу спеціальності «Міжнародне право»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Лисенко О.М., к.ю.н., доцент

українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України[2]. 14.12.1999 КСУ надав тлумачення цієї статті, за яким «мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих державних і комунальних навчальних закладах України є українська мова» [3]. Це ж зазначено у п.1 ст.7 ЗУ «Про освіту» та п.1 ст.213У «Про мову»: «Мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова. Держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях, а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти» [4;5].

В Україні також проживають національні меншини і корінні народи, яким за ч. 5 ст. 53 КУ гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства[2]. Крім того, Україна взяла на себе зобов'язання гарантувати таке право внаслідок ратифікації нею Європейської хартії регіональних мов або мов меншин (далі – Хартія). За іншим перекладом, який вважається більш правильним, документ має назву Європейська хартія регіональних або міноритарних мов. У Хартії наголошується на мовах, які перебувають під загрозою зникнення, тобто, вона підходить до мов, насамперед, з позиції потреби підтримати ті, які потрапили в скрутне становище й потребують додаткових зусиль для виправлення ситуації. Стосовно освіти Сторони Хартії будують свою політику відповідно до стану кожної мови[6, п.1 ст.8], зважаючи на те, що охорона і розвиток регіональних та міноритарних мов не повинні зашкоджувати офіційним мовам, необхідності вивчати їх [6, преамбула] та їх викладанню [6, п.1 ст.8]. Ст. 8 Хартії, будучи присвяченою освітній сфері, налічує 9 підпунктів, з яких Сторони зобов'язуються застосовувати щонайменше 3 [6, п.2 ст.2].

Ст.7 ЗУ «Про освіту» особам, які належать до національних меншин і корінних народів України, гарантує відповідно до наступних брaтифікованих пунктів ст.8 Хартії: 1) право навчання в комунальних закладах освіти, поряд із

державною мовою, для здобуття дошкільної та початкової освіти, мовою відповідної національної меншини/корінного народу("a (iii)", "b (iv)"); 2) вивчення мови відповідної національної меншини/корінного народу в комунальних закладах загальної середньої освіти("c (iv)"); 3) створення закладами освіти можливостей за бажанням здобувачів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти вивчати ними мови національної меншини/корінного народу України як окремої дисципліни("d (iv)", "e (iii)"); 4) вивчення мови відповідної національної меншини/корінного народу через національні культурні товариства("f (iii)"). Як бачимо, положення ЗУ «Про освіту» повністю відповідають як ратифікованим пунктам Хартії, так і КУ, адже, за Рішенням КСУ від 16.07.2019 р., Закон не лише відтворює зміст і обсяг конституційного права на освіту мовою відповідної національної меншини, яке визначено у ч.5ст.53 КУ, а й передбачає його реалізацію у двох формах: навчання рідною мовою та вивчення рідної мови. Закон не перешкоджає вивченню мов національних меншин[7]. В ЗУ «Про мову», що нині розглядається у КСУ на предмет відповідності КУ, зазначені положення ЗУ «Про освіту» відтворені у аналогічній редакції і тому підстав визнати їх неконституційними немає.

На наш погляд, закони відповідають статтям Рамковій конвенції 1995 року про захист національних меншин, зокрема Україна зобов'язується: 1) за ст.13 Конвенції у рамках своєї освітньої системи визнавати за особами, які належать до національної меншини, право створювати свої власні приватні освітні та учбові заклади і керувати ними[8]; 2) за ст.14 Конвенції визнавати за кожною особою, яка належить до національної меншини, право вивчати мову своєї меншини[8].

Отже, під час вирішення мовних питань потрібно зважати на реальний стан мов, адже вони можуть бути під загрозою зникнення, як-от караїмська, а отже й потребувати особливої уваги, а можуть бути такими, що загрожують витіснити державну українську, як-от російська. І, зважаючи на той факт, що у багатьох регіонах України був період, коли українська мова почала поступово

витіснятись, держава змушена була посилити позиції державної мови у публічних сферах, зокрема у сфері освіти, що викликало жваві дискусії, зокрема у наших ближніх сусідів: Угорщині, Румунії, Польщі, Болгарії тощо.

На підставі вищесказаного можна зробити висновок, що мовне законодавство України відповідає КУ та європейським стандартам, забезпечуючи положення законодавства про українську мову як державну, не тільки не містить заборонних норм щодо навчання рідною мовою національними меншинами і корінними народами, а й надає гарантії дотримання цих прав та створює механізми їх впровадження.

Список використаних джерел

1. Василенко В. А. «Юридична регламентація статусу офіційної мови в практиці європейських держав». – Право України. – 2016. – N 3. – С. 74-83.
2. Конституція України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Рішення Конституційного Суду України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) від 14.12.1999. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99#Text>
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Закон України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” від 25.04.2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
6. 1) Ратифікована Європейська хартія регіональних мов або мов меншин від 05.11.1992. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text
2) Нератифікована офіційна редакція Європейської хартії регіональних мов або мов меншин від 05.11.1992. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/MU92681>

7. Рішення Конституційного Суду України від 16.07.2019 у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про освіту". – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-19#Text>

8. Рамкова конвенція про захист національних меншин від 01.02.1995 (прийнята Радою Європи), ратифікована Україною 09.12.1997. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text

Табачук Н.П.*

Питання екстериторіальності антимонопольного права ЄС: практика Європейської Комісії

Враховуючи процес приведення національного антимонопольного законодавства у відповідність із антимонопольним законодавством Європейського Союзу (розділ IV «Торгівля, і питання пов'язані з торгівлею» в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС) [1], вбачається доцільним провести аналіз екстериторіального застосування норм антимонопольного права ЄС. В основному під цим поняттям розуміється можливість держави застосовувати положення своїх нормативно-правових актів за межами своєї території до іноземних осіб щодо їх поведінки. В антимонопольному праві питання екстериторіальної юрисдикції відіграє важливу роль, адже здійснює вплив на визначення шкоди, особи чи осіб, які завдали такої шкоди, а в подальшому може зачіпати питання, які виникають уже у процесі розслідування компетентним органом (наприклад, питання визначення відповідного ринку, доктрину єдиного економічного суб'єкта господарювання тощо).

Правовою основою для застосування принципу екстериторіальності є положення Договору про функціонування ЄС (ДФЄС), зокрема статті 101 та 102. Хоча положення цих двох статей вказують на різні види порушення

* Студент 2 курсу магістратури спеціальності «Міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Смирнова К.В., д. ю. н., професор

конкуренційного права ЄС (антиконкурентні угоди та зловживання домінуючим становищем відповідно), однак, спільним для них знаменником є вказівка про *можливий вплив на торгівлю між державами-членами* [2]. Більше того, в основі принципу екстериторіальності лежать дві доктрини, а саме «доктрина впливу», та «доктрина національності». Перша випливає із вищезазначених положень статей 101 та 102, відповідно до яких існує можливість застосування норм антимонопольного законодавства ЄС до третіх держав, зокрема, у випадках коли їх ділові операції, здійснені поза межами ЄС мають негативний вплив на економіку на внутрішньому ринку та впливають на торгівлю між державами-членами. Нерідко Єврокомісія накладала штрафи, а Суд ЄС розглядав позови проти підприємств-нерезидентів ЄС, наприклад, у таких справах як *Dyestuffs* *WoodPulp*, а також *Microsoft*, *Intel* (внаслідок розвитку цифрових технологій, які охоплюють значні ринки). Другою доктриною, яка пояснює екстериторіальність норм права ЄС є «доктрина національності», відповідно до якої ЄС може обґрунтовувати дію своїх норм щодо фізичних та юридичних осіб ЄС, які здійснюють певні операції із особами із третіх держав. Однак, вона майже не застосовується у сфері регулювання конкуренції, а здебільшого у сфері експортного контролю та щодо застосування санкцій проти третіх країн. Тим не менш, Єврокомісія та Суд ЄС зазвичай виділяють дві підстави, на яких Комісія може мати екстериторіальну юрисдикцію щодо антиконкурентних узгоджених дій за межами ЄС, а саме *теорію місця вчинення порушення* (наприклад, компанії на території третіх держав змовились з метою проведення своєї антиконкурентної діяльності на території ЄС), та *теорію впливу* (лише потрібний економічний наслідок від таких дій на ринку ЄС, які вчинені за межами території ЄС) [3].

Рішення Європейської Комісії у справі *WoodPulp* [4] є важливим з огляду на те, що у ньому було встановлене наступне: по-перше, суб'єкти господарювання, які знаходяться за межами ЄС можуть притягатися до відповідальності за дії, вчинені також за межами ЄС за умови, якщо ефект від таких дій чи поведінки наявний на території ЄС; по-друге, Європейська Комісія

володіла юрисдикцією щодо розгляду даної справи, оскільки ефект від таких угод та практик щодо цін, які оголошувалися та/або встановлювалися для покупців в межах тодішнього ЄЕС, мав не лише реальні наслідки для відповідного ринку, а й передбачався відповідними суб'єктами господарювання.

На противагу вищезазначеній класичній справі, слід зазначити про справу *Intel*, яка стосувалася зловживання Intel своїм домінуючим становищем шляхом перешкоджання входу потенційних конкурентів на відповідний ринок [5]. Хоча усі угоди Intel щодо виробництва процесорів, умови яких передбачали надання знижок, були укладені в Китаї, і стосувалися лише компаній, які знаходяться за межами ЄС, однак, Суд ЄС застосував більш розширене тлумачення *доктрини впливу* для обґрунтування наявності юрисдикції Європейської Комісії у цій справі. За загальним правилом, дана доктрина застосовується, коли поведінка чи дії суб'єкта господарювання мають *прямий, передбачуваний, та значний вплив* на конкуренцію в ЄС. Однак, у цій справі було встановлено, що достатньо лише, щоб поведінка чи дії суб'єкта господарювання мали *непрямий* вплив, адже певний обсяг комп'ютерів, які містили процесори, вироблені відповідно до договорів Intel із відповідними виробниками в Китаї, продавався в межах ЄС [6].

Враховуючи все вищесказане, вбачається доцільним також виділити ті процеси і питання, які можуть порушуватися при застосуванні екстериторіальності відповідних норм ЄС під час розгляду тієї чи іншої справи Європейською Комісією чи Судом ЄС. По-перше, при встановленні відповідного ринку Комісія визначає товарні, географічні, та часові межі цього ринку. У контексті екстериторіальності норм, на мою думку, значну роль відіграє саме визначення географічних меж ринку. Адже Комісія може встановити, що такий ринок це, наприклад, територія кількох держав-членів ЄС, чи уся територія ЄС, або навіть увесь світ (у справі про поглинання «Боїнгом» компанії «МакДонел Дуглас» Комісія визнала відповідним ринком весь світ, враховуючи глобальність ринку комерційних літаків та попиту на них) [7]. По-друге, доктрина єдиного економічного суб'єкта господарювання також є важливою у даному контексті, адже здебільшого материнські і дочірні компанії функціонують на різних

географічних ринках, тобто у різних державах. І тут піднімається важливе питання відповідальності материнської компанії, яка знаходиться, наприклад, на території США, за дії дочірньої компанії на території ЄС, яка порушила відповідне антимонопольне законодавство ЄС. Отже, принцип екстериторіальності конкуренційного права ЄС завжди був актуальним у практиці відповідних інституцій ЄС, і дана практика й надалі буде розвиватися, враховуючи сучасні тенденції.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 27.06.2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. The Treaty on the Functioning of the European Union [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.
3. Смирнова К.В. Правове регулювання конкуренції в Європейському Союзі: теорія і практика : монографія / К.В. Смирнова. - 2-ге вид., доп. - Одеса : Фенікс, 2017. – 88 с.
4. 85/202/ЕЕС: Commission Decision of 19 December 1984 relating to a proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/29.725 - Woodpulp) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31985D0202>.
5. Commission Decision of 13 May 2009 relating to a proceeding under Article 82 of the EC Treaty and Article 54 of the EEA Agreement (Case COMP/C-3/37.990 — Intel) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/37990/37990_3581_18.pdf.
6. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 6 September 2017. IntelCorp. v European Commission [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62014CJ0413>.
7. The Commission clears the merger between Boeing and McDonnell Douglas under conditions and obligations [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_97_729.

**Судовий прецедент як джерело адміністративного права:
порівняльний аналіз ролі у правовій системі України та країн світу**

На фоні проведення судової реформи та здійснення деяких кроків у бік прецедентного права в Україні стає актуальним питання самого судового прецеденту та його місця як у правовій системі загалом, так і в системі джерел адміністративного права зокрема.

Загальновідомо, що прецедент як форма права зародився в Англії й наразі широко використовується саме в країнах англосаксонської правової сім'ї, де виступає головним джерелом права. Так, імперативність прецеденту була закріплена ще в 1854 році в Акті про процедуру по «загальному праву» [1]. На сьогодні «класична англійська модель» зазнала ряд змін, оскільки країни виробили своє уявлення щодо прецедентного права. Наприклад, у Канаді паралельно з загальним правом діє статутне право, яке, до речі, і є панівним. І хоча рішення Верховного суду залишилися обов'язковими, прецедент отримав значну гнучкість та адаптованість до змін, які відбуваються в суспільстві [2]. Подібною є ситуація й у США, з тією лише різницею, що судова система Америки складається з федеральної судової системи та незалежних від неї систем судів штатів. Цікавою особливістю є запозичення прецеденту між країнами загального права. Так, суди Австралії використовують судову практику Канади, Англії, Нової Зеландії, а в судах Ірландії часто цитуються рішення Верховного суду США.

Загальному праву нерідко протиставляється право континентальне, де основними джерелами права виступають законодавчі акти. Однак останнім часом можна спостерігати деяку асиміляцію цих правових систем. Так, діяльність Суду Європейського союзу має прецедентний характер, оскільки його практика використовується при виробленні наступних рішень Суду. До того ж

*Студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародне право»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Шпакович О.М., д. ю. н., професор

рішення Суду ЄС можуть використовуватися всіма нижчими судами країн-членів ЄС. І хоча в установчих договорах Європейського союзу безпосередньо не закріплена обов'язковість таких прецедентів, суди, беручи до уваги моральний авторитет рішень суду ЄС, здебільшого спираються саме на його практику та принцип юридичної визначеності [3]. Отже, можна погодитися, що Суд ЄС займається правотворчістю, а його рішення, безумовно, є джерелом європейського права. Судовий прецедент визнаний як джерело права у таких країнах континентальної правової сім'ї, як Португалія, Іспанія, Швейцарія. До того ж, попри відсутність легалізації прецеденту в законодавчій базі Франції, Німеччини, Італії, рішення їх вищих судових органів також розглядаються як джерела права. Так, у 1968 році у Німеччині був заснований Загальний сенат вищих федеральних судів, що забезпечує єдність судової практики та чий рішення є обов'язковими для всіх судів [4].

Що стосується нашої країни, то українське законодавство трактує поняття джерел адміністративного права лише як актів правотворчості, прийнятих уповноваженими органами. Це й не дивно, оскільки правова система України тяжіє до романо-германської правової сім'ї з притаманним їй пріоритетом норм закону. Тож таке джерело як прецедент в Україні традиційно не використовувалося. Хоча деякі позитивні зміни в цьому питанні відбуваються. Так, при розгляді справ українські суди застосовують Європейську конвенцію з прав людини та практику ЄСПЛ як джерело права [5].

Безумовно, роль судової практики в нашій країні поступово зростає. Так, новелою 2017 року є встановлення обов'язкового врахування судами висновків щодо застосування норм права, викладених у постановках Верховного Суду, без можливості відступу [6]. Отже, в Україні, безумовно, існує так званий прецедент тлумачення, який дозволяє ВС через тлумачення нормативного припису не тільки усувати прогалини в законодавстві, а й створювати нові, раніше не формалізовані в такому вигляді правила. Перспективним є надання апеляційним адміністративним судам права створювати такі ж прецеденти тлумачення, адже існує багато справ, що відносяться до категорії малозначних, а тому за загальним

правилом не підлягають касаційному розгляду [7] [8].

Проаналізувавши досвід країн як загального права, у яких прецедент виступає головним джерелом права, так і досвід країн континентального права, де, незважаючи на пріоритетність нормативно-правового акту, у час стрімкого розвитку суспільних відносин зростає роль судових органів, які уточнюють і доповнюють законодавчі акти, можна сказати, що прецедент має безсумнівне право на існування й у нашій країні. Звісно, якість судових актів українських судів залишає бажати кращого, тож можуть виникнути підозри щодо використання як норм сумнівних рішень. Однак, на мою думку, саме можливість повторного застосування судового акту спонукатиме суддів до прийняття більш зважених рішень, оскільки вони будуть потрапляти в поле зору не тільки судів вищих інстанцій, але й громадськості. Це також призведе до зниження тиску на суддів, на який вони скаржаться останнім часом, та зніме політичну складову.

У якості висновку можна зазначити, що країни світу адаптують своє національне право до умов сучасного життя з його динамічним розвитком суспільних відносин і глобалізацією та роблять правові системи більш гнучкими й зручними у використанні, і застосування прецеденту як одного з джерел права, безумовно, відіграє в цьому суттєву роль. Наша держава не є винятком. Широке використання судової практики в якості джерела адміністративного права призвело б не тільки до зменшення прогалин у галузевому законодавстві, а й до покращення української правової системи в цілому.

Список використаних джерел

1. История государства и права зарубежных стран : Учеб. для вузов: в 2 т. / отв. ред. Жидков О.А., Крашенинникова Н. А. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2007.
2. Мирошниченко О.И., Чугунков П.И. Судебный прецедент как источник права в формально-юридическом смысле: сравнительно-правовой анализ англо-американской и континентальной моделей применения / О. И. Мирошниченко, П.И. Чугунков // Вестник Университета имени О. Е. Кутафина (МГЮА). – 2015. – № 5. – С. 163–167 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vestnik->

msal.ru/articles/article_101904.html

3. Дуденков А. В. Прецедентысудакакисточника права Европейскогосоюза / А. В. Дуденков, Е. Н. Петрищева // Юристъ-Правоведъ. – 2015. – № 1. – С. 91 – 94[Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1632964>
4. Судебныесистемызарубежныхгосударств : учеб.-метод. пособие для студентовюрид. спец. БГУ / В. Н. Бибило. – Минск : БГУ, 2012. – 93 с.
5. Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (Редакція від 02.12.2012) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
6. Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII«Про судоустрій і статус суддів» (Редакція від 18.02.2020) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
7. «Суддя ВС висловився щодо судового прецеденту у системі права України» [Електронний ресурс] // Портал «Українське право». – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrainepravo.com/news/ukraine/suddya-vs-vyslovyvsvya-shchodo-sudovogo-pretседentu-u-systemi-prava-ukrayiny-/>
8. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 (Редакція від 13.12.2007) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Асланова Е.І.*

Конвергентні ефекти регуляторної конкуренції та співробітництва у сфері екологічної політики

Концепція регуляторної конкуренції ґрунтується на економічних теоріях конкуренції систем або регуляторній конкуренції. Хоча в економічній літературі увага зосереджується на нормативних питаннях [1], таких як вплив конкуренції між системами на ефективність або демократію [2], політична наукова література зосереджується на питанні, чи дійсно працює регуляторна конкуренція і чи спонукає вона до імплементації політик «гонки по висхідній» (підняття екологічних стандартів та норм) або «гонки по низхідній» (спрощення екологічних стандартів та норм) в екологічній політиці.

Наводиться теоретичне припущення про те, що існує ряд умов, які можуть призводити до політики гонки в обох напрямках. До таких факторів можна віднести, наприклад, наявність економічної конкуренції в певній сфері, тип відповідної політики, відносні частки ринку країн, що конкурують, або наявність інших інтересів, відмінних від бізнес-інтересів, у національній політиці, наприклад, інтереси екологічних груп або зелених партій.

Конвергенція екологічної політики може бути не тільки результатом конкурентного тиску, що виникає внаслідок економічної інтеграції. Вона може бути наслідком цілеспрямованої діяльності національних урядів щодо зменшення такого тиску через регуляторне співробітництво на наднаціональному або міжнародному рівні. Ця модель «обов'язкового переходу» або «конвергенції через гармонізацію» стосується угруповання, в яких національні уряди, виконуючи частину своїх зобов'язань в якості членів міжнародних інституцій, юридично зобов'язані приймати відповідні стратегії та

* Студентка I курсу магістратури відділення «Міжнародні економічні відносини»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Стаканов Р.Д., д.е.н., доц. кафедри Світового господарства і міжнародних економічних відносин

програми [3; 4]. Іншими словами, конвергенція національних політичних курсів відбувається через відповідні правові зобов'язання, визначені в міжнародному або наднаціональному праві.

Термін «регуляторне співробітництво» ми пропонуємо інтерпретувати як еквівалент міжнародно-правових зобов'язань. У більш широкому розумінні, регуляторне співробітництво може також включати угоди, які не мають обов'язкової сили, та всі види добровільної діяльності міжнародних організацій. Регуляторне співробітництво як джерело політичної конвергенції, як правило, пов'язане з існуванням взаємозалежностей або зовнішніх факторів, які змушують уряди вирішувати спільні проблеми шляхом співпраці в рамках міжнародних інституцій, таким чином жертвуючи деякою незалежністю на благо громади. Після свого створення, інституційні механізми стримуватимуть і формуватимуть вибір внутрішньої політики, навіть якщо така політика постійно піддається сумніву та реформується самими державами-членами. Таким чином, міжнародні інституції є не тільки об'єктом вибору держави, але й одночасно мають важливе значення для подальшої діяльності уряду [5].

В аналізі впливу регуляторної конкуренції та регуляторного співробітництва на конвергенцію екологічної політики необхідно розрізнити два рівні їх ефектів: (1) індивідуальні ефекти кожного з двох механізмів (2) ефекти взаємодії двох механізмів. Втім не всі механізми працюють у всіх країнах і в усіх сферах екологічної політики, а умови, за яких два механізми впливають на конвергенцію політичних курсів, відрізняються для кожного з них. Однак важко емпірично ізолювати ефекти кожного механізму, бо здебільшого обидва фактори присутні одночасно. Як правило, слабкі екологічні стандарти ототожнюються з «мінімумом», суворі стандартами – з «максимумом» [6], таким чином, рівень конвергенції може бути виміряний тільки тоді, коли розглянута політика набуває ступеня, за якого можна робити нормативні судження про якість інтервенцій.

Як і у випадку з регуляторною конкуренцією, співробітництво між регуляторними органами фактично призводить до зближення політик між країнами, лише за тієї умови, якщо виконані певні умови. По-перше, цілком

очевидно, що появу ефектів конвергенції можна очікувати лише серед країн-членів угруповання або режиму з потенціалом щодо встановлення обов'язкових правил. По-друге, міжнародні установи, швидше за все, можуть впливати лише на ті сфери політики, у межах яких ці міжнародні інституції мають потенціал щодо встановлення обов'язкових правил; тобто повноваження встановлювати юридично обов'язкові правила. Таким чином, для виконання цієї умови недостатньо, щоб певна сфера політики підпадала під юрисдикцію установи з потенціалом щодо встановлення обов'язкових правил, необхідно, щоб ця установа фактично мала повноваження щодо встановлення обов'язки правил у цій сфері політики.

Загальне очікування, яке стосується механізму регуляторного співробітництва, полягає в тому, що конвергенція зростає зі ступенем інтеграції країн у міжнародні інституції. Чим більше країн є членами міжнародних інституцій, тим ширшим є просторовий вимір конвергенції [7]. Чим активніше країна долучається до членства у міжнародних організаціях, тим більше існує міжнародних правил, які вона повинна впроваджувати. Тож ступінь конвергенції в результаті регуляторного співробітництва залежить також від потенціалу щодо регулювання, який має міжнародна установа. Це, як правило, пов'язано з результатом регулювання, і, зокрема, з типом використаної гармонізації. Ефекти конвергенції будуть тим сильнішими, чим в більшій мірі політика покладатиметься на повну або мінімальну гармонізацію національного регулювання, а отже, значно обмежуватимуть можливості для відхилень на національному рівні. Проте картина виглядає зовсім інакше, якщо політика визначена менш жорстко. У цьому відношенні можливі різні рівні розмежування для членів, наприклад, диференційовані нормативні вимоги або взаємне визнання. За такої структури очікуваним результатом є постійне розмаїття або дивергенція, а не конвергенція національних політик.

Список використаних джерел

1. Іващенко О.А. системна екологічна криза як предмет міждисциплінарних досліджень / О.А. Іващенко // Міждисциплінарність у міжнародних відносинах:

теорія, методологія, практика: матеріали міжнародного наукового симпозіуму (м. Київ, 17 травня 2018 р.). У 2-х частинах. – К.: ННЦ "Синтез", 2018. – Ч. 2. – С. 28-36.

2. Панченко В.Г., Резнікова Н.В. Від протекціонізму до неопротекціонізму: нові виміри ліберального регулювання / Міжнародна економічна політика 2017. № 2 (27) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ierjournal.com/journals/27/2018_4_Panchenko_Reznikova.pdf

3. Панченко В.Г. Ререгуляція як іманентна риса неопротекціонізму // Розвиток економіки та управління на світовому, державному та регіональному рівнях: матеріали міжн. наук.-прак. конф. (16–17 березня 2018 р., м. Київ). Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2018. С. 15–20.

4. Панченко В.Г. Нетарифні бар'єри як спосіб обмеження торгівлі: відмінності між країнами // Актуальні проблеми використання потенціалу економіки країни: світовий досвід та вітчизняні реалії: матеріали міжн. наук.-прак. конф. (23–24 березня 2018 р., м. Дніпро). Дніпро: ПДАБА, 2018. Ч. 1. С. 13–16.

5. Reznikova N. Ecological imperatives for extension of globalization processes: problem of economic security / N. Reznikova // Інвестиції: практика та досвід. - 2016. - № 21. - С. 23-26.

6. Резнікова Н.В. Глобальні і регіональні екологічні проблеми. –К.: Вістка, - 2016. – 324 с.

7. Резнікова Н. В. Глобальні проблеми у фокусі нормативної сили ЄС: виклики для координації понять та оцінки існуючих і потенційних загроз / Н.В. Резнікова // Журнал європейського і порівняльного права. – 2020. – Вип.12/1-2. – С. 35-40.

Нафта 2.0 в контексті поточної регіональної економічної політики на прикладі автомобілебудівної галузі

Нова торговельна угода між США, Мексикою та Канадою, яка замінила існуючу угоду про зону вільної торгівлі НАФТА та має тепер назву USMCA (United States-Mexico-Canada Agreement), або НАФТА 2.0, була укладена ще у кінці 2018 року, одна у силу вступила лише 1 липня 2020 року.

Більшість пунктів залишилася ідентичними угоді НАФТА, однак найбільш суттєвих змін зазнали виробництво та торгівля автомобілями. Ці зміни були продиктовані бажанням США повернути виробничу галузь у середину країни.

Як демонструє рисунок нижче, лівова частка легкових автотранспортних засобів, що виробляються на ринках Канади та Мексики реалізуються на внутрішньоінтеграційному ринку, зокрема, на ринок США – 78% та 67% відповідно:

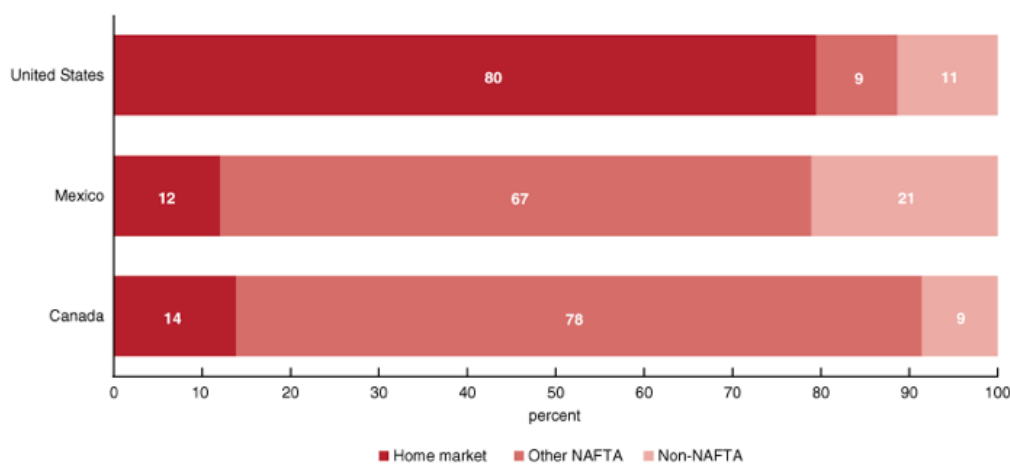

Рис. 1. Легкові автотранспортні засоби, вироблені у Північній Америці, за країною походження та країною призначення, 2018 рік, %

Джерело: [1]

Також слід зазначити, що починаючи з 1994 року – з дати набранням чинності угоди про НАФТА – імпорт США автомобілів демонстрував стабільно

* Студент I курсу магістратури спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Негода А.В., к.е.н., доцент кафедри Світового господарства та міжнародних економічних відносин

високі темпи зростання, за виключення 2008-2009 рр., коли настала світова фінансова криза (рис.2). При цьому до трійки ТОП-експортерів автомобілів до США, окрім Японії, ще належать Мексика (38,1 млрд. дол. США) та Канада (37,8 млрд. дол. США). Загалом мексиканський та канадський імпорт автомобілів складає 42% усього американського імпорту цієї продукції [3].

Рис. 2. Динаміка імпорту США автомобілів, 1994-2020 рр., дол. США

Джерело: [2]

У першу чергу така тенденція спричинена більшою конкурентоспроможністю канадських та мексиканських автомобілевиробників у порівнянні з американськими, адже у Мексиці нижча середня оплата праці ніж у США, а Канада віддає виробництво автозапчастин на аутсорсинг в інші країни, зокрема, до країн Азійсько-Тихоокеанського регіону (Південна Корея, Японія) та безпосередньо до Мексики. На мою думку, наполягання Президента США Д. Трампа на перегляді угоди НАФТА у частині торгівлі та виробництва автомобілів було зумовлено торговельною війною з Китаєм, до якого Канада також передає на аутсорсинг виробництво автомобілів, які потім остання експортує до США.

У рамках USMCA буде запроваджено чотири основні заходи, які значною мірою вплинуть на торгівлю автомобілями:

1. Відтепер збільшуватиметься частка автозапчастин та деталей, виготовлених на території держав-учасниць, до 75% порівняно з 62,5% у НАФТА для безмитного продажу автомобілів. Це повинно бути здійснено до 2023 року.

2. Близько 70% сталі та алюмінію, які використовують виробники автомобілів, мають походити з Північної Америки.

3. 40-45% автомобілів та деталей мають бути вироблені робітниками, що отримують заробітну плату не менше 16 дол. США за годину. Це має послабити конкурентні переваги Мексики, що зумовлювалися низькою вартістю праці та меншими витратами на виробництво, а також дестимулювати американських виробників переносити своє виробництво у Мексику. За умов недотримання пунктів 1-3 буде накладатися імпордне мито у розмірі 25%.

4. Мексиканський уряд також зобов'язаний дозволити робітникам формувати підрозділи колективних перемовин, підтримуючи розвиток більш сприятливого регуляторного середовища для профспілок.

5. Угода містить супровідні листи, у якому США обіцяють мексиканському та канадському уряду звільнити автомобілі та автомобільні запчастини, які імпортуватимуться з цих країн, від майбутніх тарифів, які плануються накласти на цей вид продукції. Зокрема, йдеться про мексиканських пасажирських автомобілів та усі легкові вантажівки на суму 2,6 млн. дол. США, а також про мексиканські та канадські автозапчастини на суми 108 млрд. дол. США та 32,4 млрд. дол. США відповідно [4].

Щодо наслідків імплементації положення USMCA стосовно автомобілів та їх запчастин, то основним є збільшення виробничих витрат, адже пристосування до нових вимог щодо вмісту компонентів та оплати праці призведе до більших витрат автомобілевиробників у Канаді та Мексиці, що у свою чергу підвищить ціни на автомобілі та їх запчастини для американських споживачів, однак це підвищить конкурентоспроможність американських виробників автомобілів. Американські економісти передбачають, що інвестиції у автомобільний сектор США зростуть на 34 млрд. дол. США за 5 років, придбання американських автомобільних запчастин підвищиться на 23 млрд. дол. США, а також прогнозується створення близька 76 000 нових робочих місць у галузі виробництва автомобілів та їх запчастин [5]. Однак мексиканські та канадські експортери можуть виграти від нової угоди за умов, що вартість пристосування

до нових вимог буде меншої від вартості сплаченого мита у розмірі 25%, що повинні будуть робити інші країни, які експортують автомобілі у США.

Список використаних джерел

1. Klier T. The Impact of Trade on the North American Auto Industry [Електронний ресурс] / Т. Klier // Federal Reserve Bank of Chicago. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.chicagofed.org/publications/chicago-fed-letter/2019/427>.
2. United States Imports of Automotive Vehicles [Електронний ресурс] // Trading Economics – Режим доступу до ресурсу: <https://tradingeconomics.com/united-states/imports-of-automotive-vehicles>.
3. US Imported Cars by Supplier Countries [Електронний ресурс] // World's Top Exports. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.worldstopexports.com/us-imported-cars-by-supplier-countries/>.
4. How Will the Shift from NAFTA to USMCA Affect the Auto Industry? [Електронний ресурс] // Industry Week. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.industryweek.com/the-economy/article/22026500/how-will-the-shift-from-nafta-to-usmca-affect-the-auto-industry>.
5. The United States-Mexico-Canada Agreement Fact Sheet [Електронний ресурс] // Office of the United States Trade Representative – Режим доступу до ресурсу: https://ustr.gov/sites/default/files/files/Press/fs/USMCA/USMCA-Autos_and_Auto_Parts.pdf.

*Джоболда Д.С.**

Вплив на світову економіку порушення прав інтелектуальної власності в розповсюдженні програмного забезпечення

Актуальність теми: Роль інтелектуальної власності в світовій економіці незмінно зростає. Засоби програмного забезпечення, які внаслідок швидкого

* Студентка III курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Негода А.В., к.е.н., доцент кафедри Світового господарства та міжнародних економічних відносин

технологічного розвитку постійно вдосконалюються, зазнають найбільшого впливу від піратства. Порушення прав інтелектуальної власності завдає великого удару економічному розвитку країн, особливо в умовах глобалізації.

Метою дослідження є аналіз впливу порушення прав інтелектуальної власності в розповсюдженні програмного забезпечення на економічну ситуацію у світі.

Динаміка розвитку інновацій і знань в області ІКТ революціонізувала економіку країн. За останніми даними Світового банку, людський творчий капітал в сучасній економіці формує 64% загального обсягу багатства кожної країни, природний – 27%, а фізичний капітал – лише 9%. У країнах з високим рівнем доходу людський капітал сягає 70% багатства (фізичний капітал – 28%, а природний капітал – всього 3%) [1].

У сучасному світі піратство в області програмного забезпечення є проблемою світового масштабу. Хоча глобалізація створює сприятливе середовище для продажу програмного забезпечення, вона також відкриває можливості для піратства. Саудівська Аравія, Україна, Росія, Індонезія, В'єтнам і Китай належать до списку країн, в яких спостерігається високий рівень незаконного обігу програмного забезпечення. Деякі дослідження встановили, що корупція впливає на рівень піратства (як наприклад, в Африці і Латинській Америці) [2].

Хоча проблема піратства в області програмного забезпечення може негативно позначатися на розвитку та імплементації НДДКР в розвинених країнах, наявність піратського ПЗ на ринку може бути корисним для країн, що розвиваються, де рівень нелегальної торгівлі доволі високий, оскільки піратство надає людям доступ до пакетів програмного забезпечення за значно нижчими цінами. Але чи є дешевше неліцензоване програмне забезпечення безпечним?

У рамках боротьби з незаконною торгівлею ПЗ було створено декілька організацій. До них відносяться Альянс ділового програмного забезпечення (BSA), Асоціація виробників програмного забезпечення, Всесвітня організація інтелектуальної власності та Асоціація індустрії програмного забезпечення та

інформації. Але незважаючи на продуктивну діяльність цих організацій, обсяги незаконного копіювання програмного забезпечення продовжують рости, а механізм виявлення піратів як і раніше не ефективний.

Для того, щоб детальніше дослідити економічні наслідки незаконної торгівлі програмним забезпеченням, розглянемо статистику:

- За минулий рік завантаження неліцензованих ПЗ коштували комп'ютерній індустрії 11,4 млрд доларів. Незаконне копіювання програмного забезпечення обходиться світовій економіці в 10-12 млрд доларів щорічно.

- 15,57% інтернет-користувачів в регіонах Азійсько-Тихоокеанського регіону і Центральної та Східної Європи зізналися в тому, що хоч би один раз встановлювали нелегальне програмне забезпечення. Згідно із статистичними даними опитування BSA, 57% респондентів зізналися в крадіжці програмного забезпечення, але жоден з них не був спійманий за незаконне завантаження.

- За період між 2015 і 2017 роками індустрія програмного забезпечення втратила 46,3 млрд доларів США завдяки піратській діяльності. Індустрія програмного забезпечення щорічно втрачає десятки мільярдів доларів через порушення прав інтелектуальної власності [3].

- У всьому світі дві з п'яти одиниць розповсюджених продуктів програмного забезпечення не оплачуються.

- У середньому, щоб виявити вірус на неліцензійному програмному забезпеченні потрібно 243 дні, а коштує це близько 2,4 млн доларів. За підрахунками, щоб усунути проблеми спричинені вірусом та відновити програмне забезпечення потрібно 50 днів.

- Більше 50% країн світу втрачають від 5-10% ВВП внаслідок обороту нелегального програмного забезпечення [4].

Попри те, що впродовж останніх двох років у всьому світі спостерігалось зниження вартості установки легального програмного забезпечення на два пункти, неліцензійне програмне забезпечення як і раніше використовується у всьому світі (37% від загального числа ПЗ, встановленого на персональних комп'ютерах). Відсутність управління програмним забезпеченням і опора на

піратське програмне забезпечення здійснюють величезний вплив на безпеку у всьому світі, особливо в країнах з високими показниками використання нелегального програмного забезпечення. Досить переконливою є статистика провідних економік світу:

- Китай, де понад 66% програмного забезпечення є неліцензійним, постраждав від руйнівних атак вірусного ПЗ, внаслідок яких значних втрат понесли 40000 китайських установ. Всього одна атака пройшла через піратське програмне забезпечення так швидко, що це пошкодило сервери престижних дослідницьких інститутів, таких як Університет Цинхуа, зупинило роботу електронних платіжних систем по всій країні, заблокувало банкомати Банку Китаю, і призупинило операції таких великих компаній, як China Telecom і Hainan Airlines.

- Росія, на території якої 62% програмного забезпечення, сумою в 1,2 млрд доларів, встановлено нелегально, також відчула на собі руйнівні наслідки недавніх кібератак. У 2017 році такі атаки пошкодили функціонування систем Міністерства охорони здоров'я, «Російських залізниць», Міністерства внутрішніх справ і телекомунікаційної компанії Megafon [5].

Висновок. Піратство – це порушення прав інтелектуальної власності. Воно впливає на глобальну економіку і реальну ринкову вартість будь-якого окремого продукту. Хоч піратське ПЗ і є дешевшим, воно часто використовується для поширення вірусів та здійснення кібератак. Нелегальне програмне забезпечення може привести до повного виведення з ладу системи, втрати даних, розкрадання особистих даних та значних збитків в результаті судових позовів або шахрайства. На сьогодні прийнято багато заходів щодо протидії розвитку піратства, плагіату, копій та підробок, але досі рівень захисту авторських прав є далеким від ідеалу. Попри те, що неліцензійне ПЗ здається більш вигідним для споживачів, збитки як для світової економіки, так і для окремих компаній, є колосальними.

Список використаних джерел

1. The Changing Wealth of Nations 2018 [Електронний ресурс] // 8 International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. – 2019. – Режим

- доступу до ресурсу:
<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/29001/9781464810466.pdf>.
2. Software Piracy Protection [Електронний ресурс] // International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD). – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ijtsrd.com/papers/ijtsrd21705.pdf>.
3. International Property Rights Index 2019. Full Report [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://atr-ipri2017.s3.amazonaws.com/uploads/IPRI_2019_FullReport.pdf.
4. THE ECONOMIC IMPACTS OF COUNTERFEITING AND PIRACY [Електронний ресурс] // Frontier Economics Ltd. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.inta.org/wp-content/uploads/public-files/perspectives/industry-research/2017_Frontier_Report.pdf.
5. Software Management: Security Imperative, Business Opportunity [Електронний ресурс] // BSA GLOBAL SOFTWARE SURVEY. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: 3. <https://www.bsa.org/reports/updated-bsa-framework-for-secure-software>.

*Дібров М.В.**

Оцінка наслідків співпраці з МВФ для національної економіки України

Актуальність теми: На сучасну економічну ситуацію в Україні мають значний вплив великі обсяги внутрішнього та зовнішнього державного боргу. Виникнення боргу зумовлюється тим, що задля погашення дефіциту внутрішнього державного бюджету Україна звертається за допомогою до міжнародних фінансових інституцій, таких як Міжнародний Валютний Фонд та Світовій Банк Реконструкції та Розвитку.

* Студент III курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: Шворак Л.О., к.е.н., доцент кафедри Світового господарства та міжнародних економічних відносин

Метою дослідження є аналіз впливу залучених у міжнародних фінансових інституцій кредитів на політичну та економічну ситуацію в Україні.

Основними кредиторами України є міжнародні фінансові інституції, такі як МВФ, МБРР та ЄБРР. Особливе місце серед цих інституцій займає Міжнародний Валютний Фонд, адже саме цій організації належить лєвова частка у зовнішньому боргу нашої країни міжнародним фінансовим інституціям. У 1997 році на перше місце за обсягом позичкових ресурсів Україні вийшли Міжнародні фінансові інституції із 42,3% зовнішнього боргу, з яких МВФ та Світовому Банку належало сукупно 91,3%. Кредити перед урядами країн у 1997 році, наприклад, склали лише 34,8% у структурі зовнішнього боргу.

Можна виділити основні негативні аспекти залучення іноземних кредитів задля покриття дефіциту державного бюджету та стимулювання економічного розвитку країни:

1. Поява диспропорцій у галузевій структурі виробництва країни, внаслідок фінансування іноземними інституціями одних галузей та ігнорування інших. Надаючи кредити МФІ фінансують не економіку країни в цілому, а лише певні галузі її виробництва. Країна-реципієнт інвестицій фактично стає сировинним додатком до економіки країни інвестора, адже диспропорційність галузевої структури економіки зумовлює залежність країни-реципієнта від ринків збуту сировини. Цим і пояснюється велика залежність економіки нашої країни від коливань на світових сировинних ринках [1].

2. Кредити МФІ мають вплив на внутрішню політику держави і видаються не лише під загальні умови окупності. В країні впроваджуються неоліберальні реформи, які зазвичай призводять до зменшення соціальної функції держави та початку процесів «саморегулювання» ринку. Зрозумілою є мета впровадження подібних реформ з боку МФІ, в теорії вони збільшують кредитоспроможність держави та гарантують майбутнє повернення запозичених коштів, але здебільшого світова практика показує, що країна-позичальник починає розвиватися за периферійною моделлю та в своєму розвитку стає залежною від країни-кредитора [2].

Великий вплив ці пункти мають також на внутрішню політику держави. Так, внаслідок співпраці з МВФ наша країна внесла зміни до процедури субсидювання населення та змінила тарифи на газ [3]. Чи були ці зміни необхідними? Це питання для дискусій, але факт втручання МФІ до внутрішньої політики України заперечити неможливо.

Якщо кредити МФІ не стимулюють розвиток економіки, то що необхідно задля економічного добробуту країни?

- Гарантія від експропріації приватної власності: чим менший ризик для приватної власності, тим вище темпи зростання.
- Питома вага державних витрат. У країнах, де ця величина менше 20% ВВП, економічне зростання становить в середньому 3% щорічно. У своїй певній частині крива економічного зростання має позитивну спрямованість - при розмірах державних витрат до 15% ВВП збільшення їх корелює з підвищенням темпів економічного зростання. Це ті витрати, які не перешкоджають економічному зростанню. Це витрати на забезпечення зовнішньої безпеки, правопорядку, управління, базова підтримка найбільш незабезпечених верств. Після 19% збільшення державних витрат на 10% по відношенню до ВВП знижує темпи економічного зростання на 1 п.п. В Україні, за останніми даними МВФ, витрати уряду і держкомпаній складають 53% ВВП.
- Свобода від корупції. Тут і так зрозуміло: де індекс свободи від корупції низький, там темпи зростання економіки низькі.
- Якість бюрократії: далеко не останній фактор, які люди опиняються у владі і як вони себе ведуть.
- Один з найважливіших показників - верховенство закону. Цей індекс виявляє найсильнішу кореляцію з темпами економічного зростання [4].

Висновок. Загалом, серед результатів співпраці України з МФІ можна виділити і позитивні наслідки, такі переваги, як: збільшення золотовалютних резервів нацбанку з позичкових коштів, стабілізація валютно-обмінного курсу гривні, впровадження банківської та земельної реформ, закон про концесію відіграють важливу роль для економічного розвитку нашої країни [5].

Оскільки аналіз впливу кредитів міжнародних фінансових організацій на економіку України має багато аспектів, то важко встановити об'єктивно оцінити доцільність кредитів від МФІ, але навіть якщо за певними з них наша країна виграє від подібного міжнародного співробітництва, то у аспектах ведення незалежної економічної політики та впливу кредитів МФІ на добробут населення доцільнішим для нашої країни є пошук інших джерел для економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Особливості відносин України з міжнародними фінансовими організаціями [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://old.niss.gov.ua/book/rozdil/rozd18.htm>.
2. Історія формування боргової залежності України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://commons.com.ua/ru/formuvannya-zalezhnosti/>.
3. Динаміка цін на природний газ для споживачів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/files/Information/Dynamika-cina-2014-2018-Naselennya.pdf>.
4. Кредиты МВФ не делают экономику растущей [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/kredity-mvf-ne-delajut-ekonomiku-rastuschej-285041/>.
5. Чайковський, Я. І. Аналітична оцінка кредитних взаємовідносин України та Міжнародного валютного фонду / Я. І. Чайковський // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 21. – № 1. – С. 205-211. – ISSN 1993-0259.

Впровадження концепції сталого розвитку в сільському господарстві України

У сучасних умовах стрімкого розвитку технологій та підвищення рівня загального добробуту людства дедалі більш гостро постає питання про незворотні наслідки життєдіяльності людини. Так, для того, щоб зупинити руйнівний вплив на довкілля та нашу планету в цілому Організацією Об'єднаних Націй була розроблена концепція сталого розвитку.

Сталим називають такий розвиток, що відповідає потребам сьогодення і при цьому не завдає ніякої шкоди для майбутніх поколінь. Головною ідеєю цієї концепції є запровадження таких обмежень, які сприятимуть збереженню довкілля та його здатності задовольняти поточні й майбутні запити людства [1].

Україна, разом з іншими державами-членами ООН, взяла на себе зобов'язання впроваджувати концепцію сталого розвитку, і у 2019 році було підписано Указ про Цілі сталого розвитку України до 2030 року. Цей документ розглядає Цілі в якості орієнтирів для розробки державних стратегій розвитку відповідних галузей [2].

Також наша держава взяла на себе зобов'язання провести Добровільний національний огляд, що повинен містити в собі інформацію щодо досягнень Україною визначених Цілей сталого розвитку. Він був представлений у липні 2020 року на Політичному форумі зі сталого розвитку під егідою ЕКОСОП у місті Нью-Йорк. Згідно з наведеними в огляді даними станом на 2020 рік Україні вдалося досягти значного прогресу в 15 із 17 визначених Цілях [3].

Так, другою Ціллю, з-поміж 17, є подолання голоду та розвиток сільського господарства. У цьому контексті було визначено три головні напрями: доступність збалансованого харчування, виробництво продуктів харчування й продуктивність сільського господарства.

*Студентка III курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Негода А.В., к.е.н., доцент кафедри Світового господарства і міжнародних економічних відносин

Досягнення поставлених Цілей останнього напрямку серед вищенаведених є запорукою для успішної реалізації двох інших, адже сільське господарство є однією з тих галузей, що мають неабиякий вплив на добробут населення країни.

Так, агропромисловий комплекс України, суттєвою ланкою якого є сільське господарство, складає близько 17% загального обсягу ВВП, а також на нього припадає майже 45% експорту України, при цьому задовольняючи 90% внутрішнього попиту[4, ст. 24].

Продукція вітчизняного агропромислового комплексу експортується майже до 200 країн світу, що обумовлює зайняття Україною провідних позицій на глобальних ринках.

Однак, стрімкі темпи глобалізації та підвищення рівня інтеграції нашої держави у світову економіку та торгівлю зокрема, вимагають вирішення низки основних проблем, що існують в аграрному секторі, і не лише перешкоджають економічному розвитку України, а й становлять потенційну загрозу для вітчизняної продовольчої безпеки. Серед них можна виділити невисокий рівень продуктивності праці, адже поширеним є використання застарілих технологій, зношеність матеріально-технічних фондів, а також погано розвинена інфраструктура. Також гостро постає питання про нестабільність конкурентоспроможності української продукції сільського господарства на світових ринках. Це пояснюється тим, що товари українського походження ще не повністю відповідають усім вимогам іноземних ринків щодо стандартів якості та екологічності. Ще однією перешкодою є незавершеність земельної реформи[5, ст. 22].

Згідно з розробленими Цілями щодо вирішення проблем у цій галузі вже до 2030 року планується значне підвищення продуктивності праці в агропромисловому секторі (до 15 тисяч дол. США на одну людину, що зайнята в цій галузі). Таким чином, очікується зростання обсягів виробництва продукції сільського господарства на третину.

Так, завдяки залученню інвестицій у сільське господарство та харчову промисловість станом на 2019 рік ступінь зносу матеріально-технічної бази у

сільському господарстві зменшився з 37,3% до 35,4%, якщо порівнювати показники 2016 та 2018 років. Раціональне використання наявних ресурсів та оновлення необхідного для виробництва обладнання дало позитивні результати та підвищило продуктивність праці майже на 26% станом на 2018 рік у порівнянні з показниками 2015. Варто зазначити, що такі показники перевищують цілі визначені на 2020 рік.

Наступною метою є імплементація екологічних норм, а також стандартів щодо якості продукції сільського господарства. Так, планується збільшення площ сільськогосподарських угідь на 300 тисяч га, призначені для вирощування органічної продукції [4, ст. 25].

Вищенаведені заходи сприятимуть стрімкому розвитку вітчизняного аграрного сектора та забезпечать підвищення конкурентоспроможності української продукції на світових товарних ринках.

Отже, процес впровадження концепції сталого розвитку в сільському господарстві України базується на основних Цілях, що покликані сприяти появі позитивних зрушень в економіці, зокрема в сільському господарстві, та, як наслідок, підвищення рівня добробуту населення нашої держави.

Список використаних джерел

1. International Institute for Sustainable Development [Електронний ресурс] // Officialwebsite – Режим доступу до ресурсу: <https://www.iisd.org/about-iisd/sustainable-development>.
2. Указ Президента України "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року " [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
3. Україна досягла прогресу у 15-ти з 17-ти Цілей сталого розвитку у 2019 р., – Ольга Стефанішина [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-dosyagla-progresu-u-15-ti-z-17-ti-cilej-stalogo-rozvitku-u-2019-r-olga-stefanishina>.
4. Цілі сталого розвитку: Україна [Електронний ресурс] // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – 2020. –

Режим доступу до ресурсу: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=938d9df1-5e8d-48cc-a007-be5bc60123b8&tag=TSiliStalogoRozvitku>.

5. Цілі сталого розвитку: Україна [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.

*Михайлова К.М.**

Формування економічної політики держав у Арктичному просторі

Регіон крайньої Півночі завжди був предметом зіткнення для держав, що претендують на отримання вигоди від використання його ресурсів, при чому протистояння не обмежується політичними мотивами. Протягом останніх кількох років безпосередні держави-учасниці Арктичної ради (Канада, Данія, Фінляндія, Ісландія, Норвегія, Росія, Швеція та США), а також постійні спостерігачі (їхня територія не має виходу до Північного Льодовитого океану і не перетинається Полярним колом) визначили свої ключові пріоритети та цілі у відповідь на зростаюче стратегічне значення регіону. Основними гравцями на «полярній арені» виявилися США, Російська Федерація та Норвегія.

У США національна стратегія в арктичному регіоні була ухвалена лише у 2013 році, адже довгий час це питання не мало політико-економічного пріоритету (хоча з моменту купівлі Аляски у 1867 році США офіційно вважаються арктичною державою). Причина полягає в тому, що Арктика ніколи не була регіоном, де треба було вирішувати проблеми з загрозою американських антагоністів, тому уряд країни не надавав їй особливого стратегічного значення. Слід зазначити, що не зважаючи на загальну потужність американського флоту, держава має лише два криголами старого зразка (в той час як у Росії їх понад 40, включно з атомними). Ситуація докорінно змінилася, коли у 2008 році геологічна служба США [1] провела дослідження і виявила в надрах Аляски родовища

* Студентка III курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Шворак Л.О., к.е.н., доцент кафедри Світового господарства і міжнародних економічних відносин

нафти, що становлять 13% від світових запасів, та природного газу (що відповідно становить 30% запасів). Таким чином, якщо налагодити систематичний видобуток цих ресурсів, країна змогла б не лише повністю задовільнити внутрішні потреби, а і значно інтенсифікувати експорт [2]. Важливо також зазначити, що 2007 році розпочалася важлива геополітична конфронтація стосовно панування в арктичному просторі, коли Росія установила свій прапор на дні океану на Північному полюсі. Такі дії з боку російського уряду, а також подальша анексія Кримського півострова викликали санкції з боку американського керівництва. Результатом став підрич підписання у 2012 році надзвичайно важливої угоди між корпораціями «Роснефть» і «ExxonMobil» на суму 500 мільярдів доларів [3], за якою американська компанія мала отримати доступ до російських арктичних володінь без мит на експорт та майнового податку. Це був один із найбільших проєктів із видобутку енергоресурсів в історії, проте він зміг реалізуватися.

Російська Федерація, що географічно має найбільший вихід до Північного льодовитого океану, також має насамперед економічні інтереси в регіоні. Документ, що закріплює цілі та стратегії держави має назву «Про основи державної політики Російської Федерації в Арктиці на період до 2035 року» [4] характеризує регіон як *«низький за рівнем розвитку соціальної, транспортної та інформаційно-комунікаційної інфраструктури, де відсутня система державної підтримки суб'єктів господарювання та скорочується чисельності населення»*. І хоча через складність природних умов та технологічне відставання корисні копалини не лише важко видобувати, а і вивчати, Росія займається розробкою Штокманівського, Ленінградського та Русанівського газоконденсатних родовищ, що знаходяться в Карському та Баренцевому морях. Проте після 2014 року, коли відбулося різке зниження вартості нафти, інвестиції у видобування природних ресурсів були суттєво скорочені. З економічної точки зору таке рішення не є раціональним, адже не зважаючи на зменшення попиту, континентальні родовища енергоресурсів Російської Федерації знаходяться на межі вичерпання; це означає, що за умов підняття світового попиту, країна може

не задовольнити його (або вичерпати резервні ресурси), що призведе до дисбалансу на світових ринках.

Важливим питанням є проєкт «Північний морський шлях» (Північно-Східний прохід) – торговельний маршрут, що буде проходити вздовж північної берегової лінії Євразії та зможе позмагатися з «Південним морським шляхом». Останнім часом Москва особливо зацікавлена у ньому, адже через глобальне потепління кліматичні умови в регіоні пом'якшуються і постає питання про можливість проходу суден навіть без допомоги криголамів. Для порівняння: по такому шляху відстань від Санкт-Петербурга до Владивостока становить 14 000 км, в той час як аналогічний шлях півднем – понад 23 000 км. До того ж, північний шлях проходить у відносно неконфліктній зоні, що не можна сказати про південний (у ЗМІ не афішуються випадки нападів піратських суден поблизу Африканського рогу та берегів Індонезії). Проте на даний момент вільне проходження суден по північному шляху неможливе не лише через кліматичні умови, а й через брак необхідної інфраструктури (на цьому проміжку Росія має лише два глибоководні порти – Мурманськ та Сабетта).

Норвегія висвітлила свою позицію стосовно Арктики у документі «Стратегія крайньої Півночі» [5], де вказується напрям на тісну співпрацю з Росією та створення базису для нафтовидобувної діяльності Королівства у Баренцевому морі, не зважаючи на конфлікти, які до цього виникали [6; 7]. Яскравим прикладом є конфлікт стосовно островів Шпіцберген: у 1920 році в рамках Паризької конференції був укладений договір, де визначався суверенітет Норвегії над цією територією, при цьому інші держави-учасниці договору (у тому числі СРСР) мали право вести комерційну діяльність в архіпелазі на основі його демілітаризованого статусу. Однак на початку 2000-х, Росія активізувала риболовну діяльність у цьому регіоні, а Норвегія в свою чергу провела низку арештів російських промислових суден. У відповідь на це російські військово-морські сили стали проводити регулярне патрулювання навколо Шпіцбергена. Оскільки Норвегія засудила такі дії, діалог стосовно економічної співпраці був заморожений.

Як висновок можна вважати, що кожна із розглянутих держав намагається отримати якомога більше від своїх арктичних володінь. Найбільш активну політику в цьому напрямку проводить Російська Федерація, адже вона є безпосередньо зацікавленим учасником міжнародної торгівлі, який може отримати дуже великі прибутки в перспективі від функціонування «Північного морського шляху». Зараз питання освоєння Арктики є важливим для світового господарства, адже раціональне використання ресурсів регіону може докорінно змінити структуру ринку енергоносіїв та транспортних послуг, що стане початком глобальних економічних змін.

Список використаних джерел

1. U.S. Geological Survey [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usgs.gov/>.
2. U.S. Arctic Policy [Електронний ресурс] // U.S. Department of State Archive. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://2001-2009.state.gov/g/oes/ocns/arc/index.htm>.
3. Busvine D. Exxon, Rosneft unveil \$500 billion offshore venture [Електронний ресурс] / D. Busvine, V. Soldatkin – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/article/us-exxon-rosneft-idUSBRE83H0UE20120418>.
4. Указ Президента Российской Федерации "Об Основах государственной политики Российской Федерации в Арктике на период до 2035 года" [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/f8ZpjhpAaQ0WB1zjywN04OgKi1mAv aM.pdf>.
5. THE NORWEGIAN GOVERNMENT'S HIGH NORTH STRATEGY [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/strategien.pdf>.
6. Arctic policies database [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://arcticportal.org/arctic-governance/arctic-policies-database>.
7. A Balanced Arctic Policy for the EU [Електронний ресурс] // Policy Department for External Relations. – 2020. – Режим доступу до ресурсу:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/603498/EXPO_IDA\(20\)603498_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/603498/EXPO_IDA(20)603498_EN.pdf).

*Муравей О.А.**

Штучний інтелект у логістиці: сучасний стан впровадження та перспективи

Штучний інтелект (ШІ) сьогодні розглядається як технологія, що кардинально змінить багато галузей. І хоча за оцінками багатьох експертів та логістичних компаній впровадження ШІ в логістиці нині знаходиться на початкових стадіях, вже зараз можна розглядати те, як видозміняться логістичні послуги у найближчому майбутньому. В основі ШІ адаптивні алгоритми, що особливо важливо для ринку логістичних послуг, кон'юнктура якого вирізняється мінливістю.

Дослідження «Crisp Research» у 2016 році показало, що у сфері логістики 16,7% компаній знаходилися на стадії оцінки або планування впровадження технологій машинного навчання, 41,7% компаній вже тестували штучний інтелект на практиці у окремих процесах [1]. Опитування «2018 Global Logistics Report» компаній, що надають логістичні послуги, свідчить 51,3% переконані, що використання технологій штучного інтелекту призведе до радикальних змін в логістиці. 23% компаній відзначають, що капіталовкладення в штучний інтелект вже приносять прибутки [2]. У результаті досліджень консалтингова компанія «McKinsey and Company» дійшла висновків, що станом на початок 2020 логістика та промислове виробництво – це сфери, де впровадження штучного інтелекту має найбільший потенціал по скороченню витрат. 61% компаній-респондентів відзначили скорочення витрат на планування ланцюгів поставок через покращення якості аналітики та оптимізації мереж завдяки ШІ [3]. За підрахунками ШІ у більш, ніж для 80% компанії має більший потенціал зі

* Студент II курсу магістратури спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Негода А.В., к.е.н., доцент кафедри Світового господарства і міжнародних економічних відносин

збільшення ефективності, ніж традиційні математичні моделі. Загалом для сфери логістики ІІІ може дати збільшення прибутку на 4,9-6,4% щороку [4].

ІІІ в логістиці може використовуватися для оптимізації маршрутів доставки, що буде також супроводжуватися зменшенням часу доставки та скороченням витрат на паливо. Наприклад, використання сенсорів для відслідковування ефективності роботи транспортних засобів вже використовується для того щоб давати поради водіям для більш безпечної роботи транспортного засобу, скорочення витрат пального та витрат на обслуговування транспортного засобу [4].

Нині використовується також концепція так званого цифрового близнюка. Створюється цифрова модель існуючої в реальному світі логістичної моделі. За умови використання достатнього масиву вхідних даних алгоритми штучного інтелекту дозволяють вивчати зміни, взаємозв'язки та можливості оптимізації таких систем, а також передбачити за яких умов система може не витримати навантаження [1].

Планування та управління ланцюгами поставок сьогодні має ставати дешевшим та більш ефективним аби забезпечити компанії конкурентну перевагу. Для логістичних компаній, які мають справу з величезними масивами даних у сфері бухгалтерії, фінансів та юридичного забезпечення ІІІ є рішенням. Зокрема ряд завдань, що виникають щоденно і вимагають уваги до деталей, скоро можна буде вирішувати завдяки когнітивній автоматизації. Для сфери логістики штучний інтелект дає можливості виявляти нові взаємозв'язки. Сьогодні на ринку з'являється все більше 4PL провайдерів. Такі провайдери представляють сектор аутсорсингу інтегрованої логістики і їх робота включає координацію співпраці з 2PL та 3PL провайдерами. Завдяки ІІІ 4PL провайдери зможуть не лише виявляти нові комбінації аби покращити роботу загальної логістичної мережі, а й прискорити процес роботи з накладними, рахунками, контрактами, іншими документами. Для використання ІІІ до процедур розмитнення машини навчають шляхом завантаження масивів даних щодо законодавчої бази, особливостей роботи регуляторних органів, митного

брокерства. Тим не менш для широкомасштабного використання ШІ для обробки документів логістика має стати ще більш стандартизованою [5].

Одним сегментів логістичних послуг, який сильно змінюється завдяки ШІ та роботизації є надання послуг зі зберігання на складах та управління складськими приміщеннями. Наприклад, Zalando – це нейронна мережа, що розраховує найоптимальніші маршрути для отримання товару на складі. Однак на обробку послідовності пошуку товару спочатку потрібно було кілька секунд і було проблемою. Для удосконалення системи було використано масиви даних для машинного навчання. Складами з автоматизованими роботами, що синхронізуються між собою у реальному часі, набагато легше керувати. Сортування може здійснюватися завдяки роботам на базі ШІ та системах бачення, на кшталт сортувальних систем, які розробила фінська компанія «ZenRobotics» для сортування сміття [1]. Логістичний відділ «Procter&Gamble», наприклад, через впровадження ШІ та автоматизації на складах скоротив витрати на обслуговування мережі поставок на 1 млрд. доларів на рік [3].

ШІ також використовується аби передбачати зміни у попиті на послуги та погодні умови, це особливо актуально для перевезень повітрям. Яскравим прикладом системи, що працює на базі ШІ і аналізує взаємозв'язки між інформацією про погоду та замовленнями є «Н», що була розроблена японською компанією «Hitachi». Ця технологія також фактично є версією кайдзену в сфері штучного інтелекту, суть якого у постійному вдосконаленні робочих процесів. Ця система вивчає як працівники вирішують складні питання і обчислю індивідуальну ефективність різних підходів. Вона активно використовується на складах для підвищення продуктивності [1; 5].

ШІ в логістиці може використовуватися для прогнозування змін кон'юнктури, необхідної потужності логістичної системи, управління ризиками (систему управління ризиками вже тестує DHL), оптимізації маршрутів, сортуванні, інспекціях транспортних засобів та вантажів, управління матеріальними запасами.

Список використаних джерел

1. Artificial Intelligence in logistics//SSI Schäfer IT Solutions: whitepaper. 2018. URL: <https://www.ssi-schaefer.com/resource/blob/504540/06d87a3eff1abfbd7af3875404b724a/white-paper-artificial-intelligence-in-logistics--dam-download-en-16558--data.pdf>
2. 2018 Global logistics report// Eye for Transport Reports. 2018. URL: <https://www.eft.com/content/2018-global-logistics-report>
3. Leonard Matt Manufacturing, supply chain see greatest cost savings from AI: McKinsey//Supply Chain Dive. 2020. URL: <https://www.supplychaindive.com/news/manufacturing-supply-chain-cost-savings-AI/569868/>
4. Notes form the AI frontier insights form hundreds of use cases// McKinsey & Company: discussion paper. 2018. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/artificial%20intelligence/notes%20from%20the%20ai%20frontier%20applications%20and%20value%20of%20deep%20learning/notes-from-the-ai-frontier-insights-from-hundreds-of-use-cases-discussion-paper.ashx>
5. Artificial Intelligence in logistics // DHL Customer Solutions & Innovation: collaborative report. 2018. URL: <https://www.ibm.com/downloads/cas/XOQW7Q0D>

*Овдієнко М.І.**

Вплив пандемії COVID-19 на глобальні ланцюги поставок

Світова пандемія COVID-19 неминуче змінила всю існуючу систему ведення бізнесу у світі і разом з тим ускладнила наявні та функціонуючі ланцюги поставок. У відповідь на поширення особливо небезпечного вірусу уряди вводили жорсткі карантинні обмеження, і разом з тим впливали на вільний рух товарів та послуг. З огляду на те, що так чи інакше країни зняли масштабний

*Студентка IV курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Батриченко В.В., к.е.н., доцент кафедри Світового господарства та міжнародних економічних відносин

локдаун, непрямі наслідки пандемії для глобальних систем та мереж, зокрема, також відчувають глобальні ланцюги поставок (ГЛП).

Пандемія зачепила одразу декілька взаємопов'язаних областей. Наприклад, постачальники не могли виконувати замовлення через брак робочої сили, в тому числі нестачу водіїв. Існували обмеження на перевезення та обмеження переїзду з однієї країни в іншу. Це призвело до зупинки виробництва, невиконання замовлень, повільніших поставок, дефіциту запасів, підвищення витрат та зменшення кількості товарів на полицях роздрібних продавців, зокрема.

Крім того, розглядаючи аспекти, що зачіпають ГЛП, варто згадати про напруженість між США та Китаєм, де очікується, що негативні аспекти, спричинені COVID-19, прискорять темпи такої реакції. Торговельна аналітика показує, що Китай у 2019 році пришвидшено втрачав частку світового експортного ринку, коли компанії переїжджали в інші країни. Недороге виробництво пересувалось переважно до Мексики та В'єтнаму. Разом дві країни збільшили свій ринок у секторах споживчих товарів та технологій, засобів масової інформації та телекомунікацій (ТМТ) до 12% та 9% до 2019 року, в основному за рахунок Китаю. Також збільшився експорт одягу та смартфонів у В'єтам і експорт автомобільних деталей та комп'ютерів у Мексику [1].

Інші країни, які намагатимуться отримати вигоду від інвестицій у ГЛП, повинні значною мірою звернути увагу на власні інвестиції, щоб збільшити виробничі можливості, а також забезпечити привабливі пропозиції щодо ринку землі, праці та логістики. У той же час постійні зусилля щодо укладення угод про вільну торгівлю (ЗВТ) можуть надалі впливати на те, де і як компанії реструктуризуватимуть свої ГЛП [1].

Під час перегляду ГЛП також слід враховувати розвиток технологій та стійкість. Пандемія COVID-19 продемонструвала безліч різних способів, як бізнес може продовжувати ефективно функціонувати та управляти у віддаленому робочому середовищі, яке багато компаній, швидше за все, будуть

використовувати і в майбутньому. Дійсно, операції з потужнішою цифровою інфраструктурою менше постраждали від пандемії COVID-19 [2].

Досягнення в галузі штучного інтелекту та нові технології, такі як блокчейн, відкривають можливості для подальших інновацій у ГЛП. Оскільки ланцюги поставок, є механізмом, за допомогою якого бізнеси створюють позитивний імідж у світі, тим компаніям, які волітимуть змінити свої ланцюги поставок, слід подумати, як інтегрувати у них елементи та практики, що стосуються прав людини, включаючи права на працю, захист навколишнього середовища, відповідність продукції цілям сталого розвитку, інклюзії та етичних практик ведення бізнесу, зокрема гендерної політики [2].

Запобігання вірусу є першим пріоритетом у політиці країн загалом, і тому ГЛП зможуть нормалізуватися лише за умови повного припинення поширення вірусу, або створення вакцини. Хоча COVID-19 не є першою надзвичайною ситуацією в галузі охорони здоров'я, яка впливає на глобальні мережі, її суворість наголошує на необхідності більшої диверсифікації та стійкості ланцюгів поставок [3].

Необхідність диверсифікації ланцюгів поставок та підвищення стійкості буде критично важливою для довгострокового виживання. Більша популярність у складному ГЛП забезпечить організації знаннями щодо зменшення ризику постачальників та ідей, що допоможуть їм змінювати свої ланцюги поставок. З'являються нові технології, які дозволяють конгломератам управляти партнерськими відносинами з широким колом постачальників, від глобальних корпорацій до менших стартапів. Дані показують, що різноманітність постачальників не тільки сприяє зменшенню витрат, але й дозволяє організаціям впроваджувати інновації та надавати більше доданої вартості кінцевим споживачам [3].

Зараз все більша кількість організацій включає різноманітність та видимість у свої ширші програми співпраці з постачальниками, на основі інновацій. Для зменшення ризику, компанії більше зосереджуються на регіональних постачальниках [4].

Кардинально змінити існуючий ланцюг поставок не так просто, як це може здатися, оскільки для створення надійного та стабільного ланцюга потрібно збалансувати вимоги до економічної ефективності. Водночас нові міркування щодо логістики також можуть вплинути на ГЛП та зміни до них. Найближчим часом очікується, що компанії почнуть шукати більш диверсифіковану базу постачальників, прагнучи при цьому розробити гнучкий, але економічно ефективний ланцюг поставок.

У довгостроковій перспективі компаніям доведеться провести більш цілісний аналіз, який може призвести до більш кардинальних змін, таких як переміщення ланцюгів постачання до географічно наближених країн, а також подальшій діджиталізації ланцюгів поставок з створення більш стійкої системи на майбутнє. Цілісний аналіз повинен базуватися на фактах і включати моделювання та тестування різних сценаріїв. Сценарії змін також повинні включати план на випадок непередбачених ситуацій, який передбачає можливість швидкого повернення та коригування елементів ланцюга поставок.

Список використаних джерел

1. Global Supply Chains in a Post-Pandemic World [Electronic resource]. – 2020. – URL: <https://hbr.org/2020/09/global-supply-chains-in-a-post-pandemic-world>.
2. Here's how global supply chains will change after COVID-19 [Electronic resource] // World Economic Forum. – 2020. – URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/this-is-what-global-supply-chains-will-look-like-after-covid-19/>.
3. How COVID-19 has impacted global supply chains [Electronic resource]. – 2020. – URL: <https://www.retailtechnologyreview.com/articles/2020/08/24/how-covid-19-has-impacted-global-supply-chains/>.
4. The ongoing impact of COVID-19 on global supply chains [Electronic resource] // World Economic Forum. – 2020. – URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/06/ongoing-impact-covid-19-global-supply-chains/>.

Політика зайнятості в ЄС: поточна проблематика та економічні наслідки

Зайнятість і безробіття – економічні категорії, що відображають ключові характеристики ринку праці. Зростання числа людей, що не мають заняття, призводить до скорочення доходів фізичних осіб, посилення тиску по лінії державних витрат на соціальну допомогу і скорочення податкових надходжень. Чоловіча, молодіжна і довгострокове безробіття більше схильні до циклічних економічних змін, ніж загальне безробіття.

У зв'язку з вищесказаним, перед розробниками соціальної політики стоїть завдання розширити можливості працевлаштування для різних груп суспільства, осіб, зайнятих певної економічної діяльністю, а також з урахуванням ситуації в конкретних регіонах. Серед дієвих засобів зниження безробіття, особливо молодіжної – вільне пересування працівників. Мобільність робочої сили – фундаментальний принцип Єдиного ринку, закріплений в Договорі про функціонування Європейського союзу.

Порядку 17 млн європейців (удвічі більше, ніж десятиліття років тому) живуть або працюють в іншій країні Євросоюзу. У лютому 2019 р. Європейська комісія, Європейський парламент і Рада досягли тимчасової угоди про створення Європейського органу з питань праці (англ. – European Labour Authority, ELA), роком раніше ініційованого Комісією. Серед основних завдань ELA:

1. зміцнення довіри до трудової мобільності
2. боротьба з порушеннями трудового і соціального законодавства
3. оптимізація інфраструктури для більш ефективного управління транскордонної та спільною діяльністю
4. підтримка співробітництва держав-членів в справі запобігання шахрайства та зловживань у цій сфері

* Студентка IV курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Русак Д.М., д.е.н., доцент кафедри Світового господарства і міжнародних економічних відносин

ELA буде надавати підтримку мережі Європейських служб зайнятості (англ. – EURES) і Європейської платформи по розширенню співпраці в боротьбі з незадекларованою роботою (англ. – European Platform to enhance cooperation in tackling undeclared work). При цьому країни будуть як і раніше відповідати за дотримання умов і охорони праці та соціального забезпечення.

За даними Євростату – статистичного бюро Європейського союзу рівень безробіття в ЄС-28 в травні 2019 р знизився на 0,1% в порівнянні з попереднім місяцем і на 0,6% в річному численні, склавши 6,3% (15,7 млн чол.). Протягом року безробіття зменшилася в 23 країнах Європейського союзу.

Але, уже зараз, увесь світ потерпає від малодослідженого вірусу COVID-19, який розповсюджується по всьому світу, забираючи у населення не тільки звичний нам усім образ життя, робочі місця, дохід, а й безліч життів.

На сьогоднішній день, у всьому світі зростає рівень безробіття, а число людей, що стоїть із скороченням зайнятості, збільшується катастрофічними темпами. За оцінкою Міжнародної організації праці в 2020 році Європа може втратити 12 мільйонів робочих місць. Пострадають раніше всього туризму, виробництва продуктів харчування, обробляючої промисловості та розничної торгівлі.

Аби запобігти швидкому темпу росту безробіття та надати соціальну допомогу громадянам, ЄС розробила так звану програму «SURE». «SURE» – новий розроблений інструмент, щодо пом'якшення негативних наслідків COVID-19 для економіки регіону. Це сильний вираз солідарності між державами-членами через ЄС щодо захисту робочих місць людей.

Головні цілі «SURE» :

1. Він надаватиме фінансову допомогу у вигляді позик, що надаються на вигідних умовах від ЄС до держав-членів, загалом до 100 млрд. євро.
2. Ці позики допоможуть державам-членам подолати раптові збільшення державних витрат для збереження зайнятості.
3. Зокрема, ці позики допоможуть державам-членам покрити витрати, безпосередньо пов'язані зі створенням або продовженням національних схем

короткочасного робочого часу, та інші подібні заходи, які вони запровадили для самозайнятих, як відповідь на поточну кризу.

4. Уникаючи марнотратних скорочень, короткочасні схеми роботи можуть запобігти тимчасовому шоку, який матиме більш серйозні та довготривалі негативні наслідки для економіки та ринку праці в державах-членах.
5. Це допомагає підтримувати доходи сімей та зберігати виробничий потенціал та людський капітал підприємств та економіки в цілому.

Комісія вже представила Раді ЄС пропозиції щодо вирішення про надання фінансової підтримки в розмірі 87,3 млрд євро 16 державам-членам за інструментом SURE. Фінансова підтримка буде надаватися у формі позик, наданих ЄС державам-членам на вигідних умовах.

Ці позики допоможуть державам-членам у вирішенні раптового збільшення державних витрат для збереження зайнятості в умовах пандемічного кризи. Зокрема, вони допоможуть покрити витрати, безпосередньо пов'язані з фінансуванням національних схем скороченого робочого часу та інші подібні заходи, які вони ввели у відповідь на пандемію коронавірусу, зокрема для самозайнятих.

Позики в рамках програми SURE будуть підкріплюватися бюджетом ЄС і гарантіями від країн-членів ЄС відповідно до їх частки у валовому національному доході ЄС. Загальний обсяг гарантій складе 25 млрд євро.

Інструмент буде діяти до 31 грудня 2022 року. За пропозицією ЄК, Рада ЄС може продовжити цей період, якщо того зажадає економічна ситуація.

Список використаних джерел

1. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/coronavirus/covid-19-economy/?fbclid=IwAR3s4wIGgYkeB04NQF6_H46mxpuAeRfS_p6d84iqzzLpIHcNHlKQDwiOEFg
2. https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_en?fbclid=IwAR2yJg6r0AEXM4ZSNEaXXrNNkpiEpQCa6N8emIQo-Bs9rf42L93xJ34TE-U

3. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/financial-assistance-eu/funding-mechanisms-and-facilities/sure_en?fbclid=IwAR2yJg6r0AEXM4ZSNEaXXrNNkpiEpQCa6N8emIQo-Bs9rf42L93xJ34TE-U
4. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/coronavirus/covid-19-economy/?fbclid=IwAR1VH_kqEdtnJ0go5kElInZidK2CzyPzMbJ_Yj3fuHO1RY8fe_JMqaZ40gQ
5. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_734455.pdf?fbclid=IwAR1jtyRFY0K9Eyv08IbLKaQXMDCd3YCeMuAZnirpzVTJr8f9-GYYHJ6y1J0

МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

Паюк О.С.*

Типи венчурного фінансування

Венчурний капітал – це форма приватного капіталу, а також вид фінансування, який інвестори надають стартапам та технологічному малому бізнесу. Такі невеликі компанії зазвичай або мають винятковий потенціал росту (зокрема, в оцінці), або показували значні позитивні показники росту і продовжують розширюватися.

Венчурний капітал, як правило, надходить від заможних інвесторів (так званих “бізнес-ангелів”), інвестиційних банків чи будь-яких інших фінансових установ[1].

Згідно із концепцією LeanStartup, при венчурному фінансуванні застосовується поетапне надання фінансових ресурсів у вигляді невеликих порцій (траншів), коли кожна подальша стадія розвитку компанії фінансується залежно від успіху попередньої. Поетапність фінансування допомагає мінімізувати ризик, адже інвестори вкладають гроші з більшою кількістю наявної інформації [2].

Подібні транші називаються раундами венчурного фінансування. Отже, вид і характер венчурного фінансування залежить від стадій життєвого циклу компанії. Раунди фінансування можна згрупувати на 3 основні стадії: «посівна», рання та пізня.

«Посівна» стадія (Seed stage) – це перше фінансування у циклі життя стартапу. Зазвичай фінансування на цій стадії відбувається у формі акціонерного капіталу. Залежно від стадії готовності продукту та джерела фінансування, на цій стадії інвестування може надходити у різні раунди.

Усього можна виділити 3 основних типи раундів на даній стадії:

- Angel Round;

*Студентка IV курсу спеціальності «Міжнародний бізнес»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Крикун В.А., к.е.н., доцент кафедри Міжнародного бізнесу

- Pre-Seed Round;
- Seed Round.

Найбільш вигідним для стартапу у якості першого раунду фінансування є Angel раунд – фінансування завдяки капіталу фізичної особи – бізнес-ангела. Адже ангели, здебільшого, вимагають меншу частку компанії, ніж інституційні інвестори ранньої стадії. Angel раунд та Pre-Seed раунд відбуваються на одному етапі життя стартапу. Єдина відмінність у тому, що Pre-Seed – це раунд закритий інституційним інвестором, а не фізичною особою [2].

Коли компанія піднімає будь-який з цих раундів, від неї не вимагається майже нічого. Дане фінансування – інвестиції на етапі ідеї чи концепту. Типова ціль даного фінансування – валідація (підтвердження) основних гіпотез стартапу та початок розробки MVP (minimum viable product – мінімальний життєздатний продукт).

Seed раунд – це вже раунд для більш зрілих компаній. Від стартапу на цьому раунді зазвичай вимагається чітка продумана бізнес-модель, часто провалідована результатами MVP. Компанія вже повинна показувати певні фінансові результати – кількість клієнтів чи обсяг доходу (особливо, якщо це не високотехнологічний проект. Мета інвестування на цьому етапі – це початок серйозної бізнес діяльності компанії та доведення її до певних показників доходу та його приросту, задля подальшого масштабування. Типовим для багатьох європейських фондів бенчмарком для надання Seed фінансування є 10-20 тис доларів MRR.

Також інколи стартапи після закриття Seed раунду проводять Seed-II. Він має на меті те ж саме, що і простий Seed, однак, часто є більшого розміру. Він є типовим для високотехнологічних стартапів, які довго займаються розробкою технології (MVP), у яких технологія є основною конкурентною перевагою.

Досить часто на «посівній» стадії стартапи використовують гібридну форму фінансування, яка має у собі ознаки як позичкового інструменту, так і акціонерного. Чим молодший стартап, тим частіше можна побачити використання такого інструменту як конвертовані ноти (convertible note). Крім

того, останнім часом все більшу популярність набирає такий інструмент як SAFE (Simple Agreement for Future Equity). Він, по суті, тотожний конвертованій ноті – борговий інструмент зі здатністю до конвертації у акціонерний капітал, – тільки простіший у використанні. SAFE був придуманий найбільшим у світі акселератором Y Combinator [3].

Рання стадія фінансування здебільшого включає 2 типи раундів:

- Series A;
- Series B.

Series A, або як її називають у перекладі українською Серія А – це раунд, обсяг якого вже починається з кількох мільйонів доларів і може закінчуватись десятками мільйонів.

Компанія вже має мати достойні фінансові показники та потенціал до швидкого зростання. Мета цього раунду – закінчити фінальну версію продукту компанії, стандартизувати та уніфікувати його та отримати ресурси для швидкого масштабування та захоплення ринку у потенційних конкурентів.

Серія В має на меті майже те ж саме, що й Серія А, однак у цьому випадку продукт вже повністю готовий та стандартизований. Метою даного раунду є просто масштабування компанії та досягнення солідних фінансових показників. Інколи Серія В вже приписується до пізньої стадії, адже на ній продукт уже повністю готовий [4].

Щодо пізньої стадії – то вона немає жодних обмежень з точки зору залученого капіталу. На даній стадії можна зустріти значну кількість різних назв раундів починаючи з Series C і закінчуючи Series J. Мета усіх цих раундів – довести компанію до IPO. І чим далі стоїть літера раунду в алфавіті, тим ближчою є компанія до IPO.

Варто також зауважити, що кожна фірма венчурного капіталу має свої бенчмарки для кожного раунду та свої власні умови, які дуже важко стандартизувати та категоризувати. Більш того, стартап на зобов'язаний проходити через кожен етап та підіймати кожен раунд, аби вийти на IPO чи

просто бути успішним. Наприклад, український стартап-єдиноріг Grammarly першим своїм раундом підняв Series B, пропустивши усі початкові стадії.

Список використаних джерел

1. Chen J. Venture Capital [Електронний ресурс] / James Chen // Investopedia. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.investopedia.com/terms/v/venturecapital.asp>.
2. Ries E. The Lean Startup / Eric Ries., 2011. – 336 с.
3. CarolynnLevy. SafeFinancingDocuments [Електронний ресурс] / CarolynnLevy // YCombinator. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ycombinator.com/documents/>.
4. Zider B. How Venture Capital Works [Електронний ресурс] / Bob Zider. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <https://hbr.org/1998/11/how-venture-capital-works>.

СЕКЦІЯ “ МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ”

Катарина Х.В.*

Російська православна церква як інструмент інформаційно- психологічних впливів Росії

Актуальність: Атаки на релігійному фронті та їхній вплив на обороноздатність країн є не менш потужними, аніж військові операції. Інформаційно-психологічні впливи на самосвідомість, поведінку та політичну орієнтацію населення за допомогою релігійного фактора активно використовуються Російською Федерацією для досягнення важливих внутрішньополітичних цілей, реалізації геополітичних інтересів, а також для посилення своєї ролі на міжнародній арені. Акцент робиться на зміні морально-етичних норм та цінностей суспільства, національної, історичної, релігійної самоідентифікації, а також ставлення до конкретних фактів, подій тощо.

Виклад матеріалу: Інформаційно-психологічні впливи Російської православної церкви в Росії націлені на підтримку політичної пропаганди з боку влади, формування й закріплення історичних наративів величі Федерації, побудові довіри до президента й уряду та ворожого ставлення до Європи. Так, у 2012 під час перемоги В.Путіна на президентських виборах РПЦ підтримала результати голосування, а патріарх Кирил назвав правління В.Путіна «чудом Божим» [1]. Свого часу він також виправдав участь Москви у сирійській війні, назвавши її «справедливою», а події після Революції Гідності в Україні охрестив «терором» [2]. Загальною практикою для священників РПЦ стало освячення ракет, зброї і військової техніки. Неодноразово священнослужителі читали молитви й освячували поліцейські автівки, бомбардвальники, бойові ракети «Тополь» та «Іскандер», підводні човни, танки й навіть ракетний комплекс з аж ніяк не божою назвою «Сатана»[3].

*Студентка 2 курсу магістратури спеціальності «Міжнародні комунікації»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – Фролова Оксана Миколаївна, кандидат політичних наук, доцент

Щодо європейських держав, тут деструктивні впливи РПЦ характеризуються стратегічною спрямованістю проти західних цінностей і цілісності цих країн, їхнього проєвропейського курсу, нівелювання історичної самосвідомості населення та релігійної незалежності церковних інституцій. В основному деструктивні атаки РПЦ здійснюються за допомогою різноманітних каналів (церкви, власні медіа, політичні рухи, партії, культурні інституції й суспільні організації, соцмережі тощо), а їхня головна ідея полягає у поширенні євроскептичних настроїв, акцентуванні уваги на проблемних аспектах держав континенту, підриві авторитету західних інституцій (ЄС і НАТО) у регіоні, дискредитації проєвропейських діячів, лобіюванні інтересів РФ та релігійній експансії задля досягнення конкретних цілей. Свого часу патріарх Кирил прирівняв узаконення одностатевих шлюбів до неприйнятних і протипарвних законів нацистської Німеччини [4].

Найсильнішим вплив РПЦ зберігається у країнах пострадянського простору та на Балканах, що дозволяє Москві вкорінювати ідею відродження «Священної Русі» і Російської імперії, зміцнювати свої геополітичні позиції у цих державах і маніпулювати рішеннями європейських акторів як у контексті внутрішньої, так і зовнішньої політики. Наприклад, у Греції РПЦ співпрацює з громадською організацією «Русский Дом», яка допомагає у будівництві храмів у російському архітектурному стилі, а за сумісництвом також відновлює російські символи, як то меморіали воїнам Російської імперії, займається перепохованнями солдатів, побудовою позитивного іміджу Росії та організації акцій «Бессмертный полк» та «Георгиевская ленточка» [5].

Інформаційно-деструктивні впливи РПЦ на євроінтеграційні процеси в Україні залишаються потужним інструментом гібридної війни РФ. Ефективність і систематичність інформаційно-психологічних атак з боку РПЦ в основному спрямовані на формування позитивного ставлення до Росії, сакралізації російсько-української війни на Донбасі (захист «канонічного православ'я», «священна війна»), дискредитації прозахідного курсу України; підриві довіри до влади та автокефальної єдиної помісної Православної церкви, а також

невизнання ПЦУ іншими самостійними церквами за кордоном. До прикладу, Хакери FancyBear намагалися зламати пошту Вселенського Патріарха Варфоломія задля викрадення файлів листування, що стосувалося видачі Томосу ПЦУ [6].

Одним із елементів інформаційних впливів УПЦ МП було поширення церковної літератури, де культивувався образ меншовартості українців та пропагувалася рабська ідеологія, нав'язана Москвою. До прикладу, широко застосовувалися такі фрази, як «комплекс провини», «старший брат», «братні народи», відбувалася й суттєва підміна смислів (серед них: Україна – це споконвічна Росія, київські князі – «російські царі», населення «давнього Києва» – «люди російські») [7]. УПЦ МП також сприяла анексії Криму та окупації Сходу: у 2015 диверсанти ховалися в храмі Андрія Первозванного - російські «козаки» ночували в церкві перед «вирішальними днями» – захопленням адміністративних будівель і блокуванням українських військових частин.

Як наслідок, така діяльність допомагає РПЦ дестабілізувати ситуацію на Сході та в окупованому Криму й викликати серед українців ненависть до західних цінностей і європейського стилю життя. Через релігійну пропаганду значна частина вірян Московського патріархату сприймає РФ, як дружню й братню державу і водночас не довіряє українській владі.

Своєю позицією щодо неприйняття Євромайдану, Революції Гідності та прозахідного курсу України РПЦ була безпосередньо причетною до формування у системі інформаційної безпеки держави. відповідних суспільних настроїв (руйнування «спадщини історичної Русі», відриву України від «східнослов'янської цивілізації», поширення в країні «анархії» і «беззаконня»), створення ґрунту для зовнішнього втручання в Україну, завуальованого під «хрестовий похід», і поширення доктрини «русского мира». У період розгортання російсько-української війни РПЦ виступила як технологічна складова розгорнутої проти України «гібридної» та «інформаційної війни», спрямованої на спотворення реальної суспільно-політичної ситуації в країні, стала важливим чинником спонукання і мобілізації на антиукраїнські дії.

Список використаних джерел

1. Лидер РПЦ в защиту Путина: использование химического оружия в Сирии было инсценировкой Об этом сообщает Рамблер. Далее: https://news.rambler.ru/other/40869806/?utm_content=rnews&utm_medium=read_more&utm_source=copylink [Електронний ресурс] // Рамблер.ру. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: Лидер РПЦ в защиту Путина: использование химического оружия в Сирии было инсценировкой Об этом сообщает Рамблер. Далее: https://news.rambler.ru/other/40869806/?utm_content=rnews&utm_medium=read_more&utm_source=copylink.
2. Патриарх Кирилл рассказал о «справедливой войне» в Сирии и «терроре» в Украине [Електронний ресурс] // Релігія в Україні. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.religion.in.ua/news/vazhливо/31475-patriarx-kirill-rasskazal-o-spravedljivoj-vojne-v-sirii-i-terrore-v-ukraine.html>.
3. Зачем освящать боевые ракеты, серверы и урны для голосования [Електронний ресурс] // Лента.ру. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://lenta.ru/articles/2015/10/12/holiness/>.
4. Госдума приняла запрет на «пропаганду гомосексуализма» [Електронний ресурс] // 2013 – Режим доступу до ресурсу: <https://www.golos-ameriki.ru/a/russia-gay-propaganda-ban/1679500.html>.
5. Srdjan Barisic. The Role of the Serbian and Russian Orthodox Churches in shaping Serbia`s politics [Електронний ресурс] / Srdjan Barisic. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/34792382/The_Role_of_the_Serbian_and_Russian_Orthodox_Churches_in_Shaping_Governmental_Policies.
6. How Putin Uses Russian Orthodoxy to Grow His Empire [Електронний ресурс] // The Heritage Foundation. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.heritage.org/europe/commentary/how-putin-uses-russian-orthodoxy-grow-his-empire>.
7. Гарда М. Код сепаратизму в богослужбових текстах УПЦ: форми, формули, статистика / М. Гарда // Релігія в Україні. – 2015. – 18 березня

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/analitica/28628-kod-separatizmu-v-bogosluzhbovix-tekstax-upc-formi-formulistatistika.html>

*Кіскіна В. О.**

Функціонування мови ворожості (hatespeech) у соціальних мережах

У даний час велика частина світу спілкується в соціальних мережах: самим лише Facebook користується третина населення світу. У міру того, як все більше і більше людей переходять в онлайн, люди, схильні до расизму, жінконенависництва або гомофобії, знаходять ніші, які можуть зміцнити їхні погляди і спонукати до насильства. Соціальні медіа-платформи також надають акторам насильства можливість оприлюднити свої дії.

Соціологи та інші науковці дослідили, як повідомлення в інтернет-дискусії та соціальних мережах зокрема можуть надихати на насильницькі дії.

У Німеччині була виявлена кореляція між постами проти біженців в Facebook ультраправої партії «Альтернатива для Німеччини» і нападами на біженців. Вчені Карстен Мюллер і Карло Шварц відзначили [1], що сплески фізичної агресії, такі як підпали і напади, послідували за різким збільшенням кількості постів, що розпалюють ненависть.

У Сполучених Штатах прихильники расизму, які вчиняють збройні напади, є активними учасниками расистських угруповань в інтернеті, а також використовують соціальні мережі для публікації своїх дій. Стрілок з Пітсбурзької синагоги (2018 рік) був учасником соціальної мережі Gab, чії жорстокі правила приваблюють екстремістів. Там він підтримав конспіративну теорію, згідно з якою євреї нібито прагнули привезти іммігрантів в Сполучені Штати і зробити таким чином білошкіре населення меншиною, а потім вбив одинадцять віруючих під час суботнього богослужіння на тему біженців.

*Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні комунікації»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.політ.н., доцент Н.Б.Белоусова

Винуватець розстрілу в мечеті в Новій Зеландії (2019 рік), який вбив сорок дев'ять мусульман в молитві, намагався транслювати напад на YouTube.

У М'янмі військові лідери і буддистські націоналісти використовували соціальні мережі для того, щоб демонізувати мусульманську меншину рохінджа перед і під час кампанії етнічної чистки. Хоча рохінджа становили, можливо, 2% населення, етнонаціоналісти стверджували, що рохінджа незабаром витіснять буддистську більшість. Місія ООН по встановленню фактів заявила: «Facebook був корисним інструментом для тих, хто прагне поширювати ненависть у контексті, де для більшості користувачів Facebook - це Інтернет» [2].

Для забезпечення дотримання своїх правил, зокрема щодо контенту, який можна класифікувати як мову ворожості, та умов користування платформи соціальних мереж покладаються на поєднання штучного інтелекту, звітності користувачів і співробітників, відомих як модератори контенту. Модератори, однак, обтяжені великим обсягом контенту. Розслідування ProPublica показало, що правила Facebook непрозорі для користувачів і непослідовно застосовуються тисячами контрагентів, яким доручено модерування контенту. (Facebook стверджує, що їх п'ятнадцять тисяч.) У багатьох країнах і на спірних територіях, таких як палестинські території, Кашмір і Крим, активісти і журналісти виявилися піддані цензурі, оскільки Facebook прагне зберегти доступ до національних ринків або захистити себе від юридичної відповідальності. «Правила компанії щодо ненависницьких висловлювань мають тенденцію віддавати перевагу елітам і урядам перед активістами на місцях і расовими меншинами», - заявила ProPublica [3].

Проблеми також виникають, коли штучний інтелект платформ погано адаптований до місцевих мов. Це особливо гостро проявилось в М'янмі, де, за повідомленням агентства Reuters, на початку 2015 року в Facebook працювали тільки два бірманських модератора. Після того, як в 2012 році почалася серія антимусульманських заворушень, експерти попередили про благодатне середовище для буддистських ченців-ультранаціоналістів, які використовували Facebook для поширення ненависті [4].

Комунікаційні технології, що швидко розвиваються, створюють технічні проблеми для моніторингу і реагування на підбурювання і поширення небезпечної дезінформації. Розглянемо на прикладі Європейського Союзу, як країни регулюють питання про розпалювання ненависті та мову ворожості в в дискурсі соціальних мереж.

Усі двадцять вісім членів блоку мають свої особливості, але дотримуються деяких загальних принципів. Мова, яка безпосередньо підбурює до насильства, піддається ретельному аналізу; те ж саме стосується і мови, яка розпалює ненависть, заперечує чи зводить до мінімуму геноцид і злочини проти людства. Протидія мільйонам мусульманських мігрантів і біженців, які прибули в Європу в останні роки, зробило цю проблему особливо помітною, як і зростання числа антисемітських інцидентів в таких країнах, як Франція, Німеччина та Великобританія.

Прагнучи перевершити загальноблокове законодавство, великі технологічні компанії узгодили з Європейським союзом кодекс поведінки, у якому вони зобов'язалися перевіряти повідомлення, відмічені користувачами, і усувати ті, які порушують стандарти ЄС, протягом 24 годин. В огляді за лютий 2019 року Європейська комісія встановила, що платформи соціальних мереж задовольняли цю вимогу в трьох чвертях випадків [5].

Спадщина нацистів зробила Німеччину особливо чутливою до ненависницьких висловлювань. Закон 2018 року вимагає, щоб великі платформи соціальних мереж видаляли публікації та коментарі, які «явно незаконні» відповідно до критеріїв, встановлених в німецькому законодавстві, протягом 24 годин. HumanRightsWatch у зв'язку з цим навіть висловила стурбованість, що загроза величезних штрафів підштовхне платформи соціальних мереж до «надмірної цензури». Нові правила, що розглядаються виконавчим органом блоку, будуть розширювати модель, аналогічну німецькій, по всьому ЄС з метою «запобігання поширенню терористичного контенту в інтернеті».

Список використаних джерел

1. KarstenMüller, CarloSchwarz. FanningtheFlamesofHate: SocialMediaandHateCrime. – Germany. PrincetonUniversity, 2017. – P. 5-17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3082972
2. Report of the independent international fact-finding mission on Myanmar // Human Rights Council. - Thirty-ninth session.10–28 September 2018. – P. 13-16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_64.pdf
3. Facebook’s Secret Censorship Rules Protect White Men From Hate Speech But Not Black Children / Julia Angwin,Hannes Grassegger// ProPublica. – 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.propublica.org/article/facebook-hate-speech-censorship-internal-documents-algorithms>
4. How Facebook’s Rise Fueled Chaos and Confusion in Myanmar / Timothy McLaughlin // WIRED. – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wired.com/story/how-facebooks-rise-fueled-chaos-and-confusion-in-myanmar/>
5. Hate Speech on Social Media: Global Comparisons / Zachary Laub // Backgrounder. – 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cfr.org/backgrounder/hate-speech-social-media-global-comparisons>

*Миرونчук Л.М**

Комунікаційна стратегія як складова міграційної політики ЄС (на прикладі міграційної кризи)

У 2015 році Європейський Союз зіштовхнувся з проблемою міграційної кризи. Масовий наплив біженців з країн Африки та Близького Сходу сколихнув

*Студентка 2 курсу магістратури спеціальності «Міжнародні комунікації» Київський університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин Науковий керівник: Фролова Оксана Миколаївна, кандидат політичних наук, доцент.

всю Європу та вніс свої корективи у порядок денний. Європейський уряд опинився на межі політичних протиріч, корінне населення стривожилось напливом нових мешканців, місцями почали поширюватися радикальні рухи, загострилась відмінність культурних та релігійних переконань, а також виникла проблема з розселенням самих мігрантів. У Європейському Союзі відсутня спільна міграційна політика, яка б могла вирішити основні загрози регіону та об'єднати держави для ефективного вирішення проблеми.

Для формування спільної міграційної політики необхідна поступова інтеграція міграційної політики країн-членів ЄС в одну єдину. Міграційна політика – це система правових, фінансових, адміністративних й організаційних заходів держави та недержавних установ щодо регулювання міграційних процесів[1].

Спільна політика базується на поєднанні принципу національної переваги з принципом європеїзації. Головним інструментом реалізації положень європейської міграційної політики є наднаціональне законодавство Євросоюзу. Метою сучасної міграційної політики ЄС є запобігання та зменшення потоків нелегальної імміграції, зокрема шляхом ефективною політики повернення, при цьому не порушуючи основних прав і свобод людини. ЄС прагне створити збалансований підхід управління регулярними потоками імміграції та боротьби з нелегальною імміграцією. Належне управління міграційними потоками передбачає забезпечення справедливого ставлення до громадян третіх країн, які легально проживають в державах-членах, посилення заходів щодо боротьби з нелегальною імміграцією, включаючи торгівлю людьми та контрабандою, а також сприяння більш тісній співпраці з країнами, що не є членами, у всіх сферах.

Полеміка щодо міграційної проблеми в Європі набирає все більшої поляризації позицій та впливає на основні політичні дискурси. Серед мінливого комунікаційного ландшафту, що характеризується широким вмістом дезінформації та дедалі важливішою роллю соціальних медіа, стає очевидним той факт, що для політиків ЄС, засобів масової інформації та громадянського

суспільства ефективним способом врегулювання міграційних проблем є правильне використання інструментів комунікації.

Стратегічні комунікації стають дедалі популярнішим інструментом серед політиків, прогресивних фінансових донорів та практиків. Державні способи комунікації, пов'язані з інтеграцією іммігрантів, надходять з різних джерел і мають дуже різні цілі. Вони бувають сплановані чи спонтанні, висловлюють підтримку чи навпаки сіють сумніви. За роки міграційної кризи можна було прослідкувати дві різні позиції трактування подій. З одного боку заклик до прийняття та мирного ставлення до біженців. З іншого – залякування про економічний спад, неможливість об'єднання різних культурних звичаїв, поглядів та традицій, а також про зростання злочинства[2].

Для того, щоб об'єднати держави, населення, пом'якшити протиріччя, налагодити точки дотику з країнами походження біженців та досягнути консенсусу у вирішенні цієї кризи, необхідне впровадження консолідованої комунікаційної стратегії, яка стала б гарантом запровадження єдиної міграційної політики. Таким чином, на даному етапі саме комунікаційна стратегія допоможе встановити зв'язок між державами-членами ЄС для того, щоб досягнути консенсусу у цій справі. А також за допомогою стратегічних комунікацій можна врегулювати проблему адаптації біженців у новому середовищі, скорегувати відношення корінного населення до поточної ситуації та просувати необхідні кампанії для вирішення кінцевої проблеми.

На даний момент не існує загальноприйнятої комунікаційної стратегії щодо врегулювання міграційної кризи, яка б допомогла у консолідуванні спільного законодавства та зменшила тертя суспільних відносин. Стратегічні комунікації щодо інтеграції іммігрантів стануть ефективними у тому випадку, коли будуть прив'язані до реальних цілей охопивши такі сфери, як отримання житла, правопорядок, освіта та зайнятість. Також надзвичайно важливим кроком для управлінців є вибір правильних інструментів та каналів комунікації, які б найбільше відповідали вимогам цільової аудиторії та поставленим цілям: чи проінформувати про останні події, чи знизити напругу конфлікту, який

загострюється або ж стимулювати громадськість до певної поведінки чи ставлення.

Загалом, дослідники та практики визнають, що більше не можна продовжувати комунікацію щодо міграційної проблеми на спонтанній основі. Для того, щоб максимізувати потенціал кожної кампанії з підвищення обізнаності громадськості, суспільних заходів, а також можливості тренінгу або створення мереж, політикам слід зважити наступні стратегічні міркування: 1) досконале знання своєї аудиторії, розуміння переживань та проблем, які її турбують; 2) пошук точок дотику, які об'єднують населення з новими жителями, зосередження уваги на перевагах для обох сторін; 3) чесне визнання проблеми та відверта розмова про неї; 4) укріплення ролі лідерів у всіх ланках влади, знайомство аудиторії з лідерами.

Таким чином, впровадження комунікаційної стратегії є стратегічно важливим кроком врегулювання проблем пов'язаних з міграцією. Враховуючи тенденції останніх подій, неможливо відокремити політичне життя та вирішення локальних та глобальних проблем без використання інформаційних технологій, а також комунікаційних каналів.

Список використаних джерел

1. Петрова Т. П. Концепція державної міграційної політики України: цільова орієнтація і основні напрямки / Т. П. Петрова. – К., 1991. – С.27
2. Ahad A. Communicating strategically about immigrant integration / A. Ahad, N. Vanulescu-Bogdan. – Brussels: Migration Policy Institute, 2019. – 27 с.
3. Sharif H. Communicating effectively on migration: recommendations and policy options / Hind Sharif. – Milan: RESOMA, 2019. – 13 с.

Основні проблеми та досягнення України на шляху інтеграції до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу

З другої половини ХХ століття інформаційна революція глибоко трансформує суспільні відносини та економіки усіх країн світу, а рівень технологічного та інноваційного розвитку нині став одним з критеріїв успішності держав чи окремого регіону. Передумови формування інформаційної політики ЄС почали складатися ще в 1970-ті рр. з координації політики в сфері науково-технічного прогресу. Після модернізації стратегії Європейського Союзу 2010 року «Цифровий порядок денний для Європи» у 2015 році була видана нова стратегія «Цифровий ринок ЄС» [1]. Ця стратегія стала передумовою створення Єдиного Цифрового ринку (ЄЦР), який базується на вільному русі товарів, людей, послуг та капіталу в межах союзу. Ініціатива є однією з проявів посилення інтеграційних процесів в організації. Стратегія Єдиного цифрового ринку будується на трьох пріоритетах:

- Покращення для споживачів та підприємств доступу до товарів та послуг в Інтернеті по всій Європі.
- Створення належних умов для процвітання цифрових мереж та послуг.
- Максимізація потенціалу зростання європейської цифрової економіки

Україна, активно заявляючи про свою активну європейську інтеграцію, визначила пріоритетом інтеграцію до 4 ринків Європейського Союзу. Один із них Цифровий. Саме в цій сфері відповідно до дослідження Українського центру європейської політики Україна готується до «квантового стрибка» [2]. У практичному аспекті інтеграція України до ЄЦР визначається в рамках участі

* Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні комунікації»
Інституту міжнародних відносин КНУ імені Т.Шевченка.
Науковий керівник: д-р.політ.н, проф. Рижков М.М.

України в ініціативах Східного Партнерства в рамках імплементації Угоди про асоціацію (Розділи IV, V, XXXVII) [3].

Положення Угоди про асоціацію стосуються таких сфер: електронна торгівля, телекомунікаційні послуги, ІТ послуги, аудіовізуальні медіа, авторські та суміжні права, захист персональних даних.

Інтеграція до ЄЦР, це як і вся Угода про асоціацію в основному полягає у наближенні українського законодавства до європейських стандартів. За 5 років євроінтеграції виконання Угоди про асоціацію саме в питаннях цифрових трансформацій зіштовхнулося із низкою проблем. По-перше, в Україні лише в 2019 році з'явилося Міністерство цифрової трансформації, яке безпосередньо відповідає інтеграцію України до Єдиного цифрового ринку ЄС. До цього часу робота велася менш структуровано та координовано. Другою проблемою є те, що поки в Україні не достатньо на законодавчому рівні забезпечується впровадження та координація гармонізації систем електронної торгівлі. Так, Україні потрібно максимально адаптувати національне законодавство до Регламенту ЄС щодо електронної ідентифікації та довірчих послуг для електронних транзакцій (eIDAS). Це допоможе покращити доступ українців до електронних послуг в «один клік». По-третє, відкритим питанням залишається впровадження Загального регламенту захисту даних (GDPR) в Україні, адже захист персональних даних, цифрова безпека та захист критичної інформаційної інфраструктури є одними із основних аспектів у блоці ЄЦР щодо забезпечення покращення доступу громадян до цифрових послуг.

По-четверте, значною проблемою залишається питання забезпечення інноваційної інформаційної інфраструктури. В Україні відсутня стратегія щодо широкопasmового доступу до Інтернету, тому складно оцінити статистику проникнення мереж Інтернету по всій території держави, що ускладнює подальшу роботу над цим напрямком. По-п'яте, у контексті побудови цифрової економіки (третій блок ЄЦР), Україна не достатньо уваги приділяє розвитку цифрових технологій, таких як штучний інтелект, високопродуктивні обчислення та хмарні технології. Але важливо доєднуватися до стратегічних

ініціатив ЄС у цих аспектах, в тому числі продовжувати співпрацювати в освітньо-наукових програмах, адже успіх цифрових трансформацій безпосередньо залежить від рівня цифрової освіченості населення та інноваційної політики держави.

За результатами 5-річної роботи Україна вже досягнула значного прогресу в процесі інтеграції до Єдиного Цифрового Ринку ЄС. Серед важливих законодавчих ініціатив потрібно визначити прийняття закону у 2015 році «Про електронну комерцію». У травні 2018 року набув чинності Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». У 2018 році вступив в дію Закон України «Про електронні довірчі послуги». Більше того, у 2019 році була створена робоча група з питань побудови в Україні інформаційної інфраструктури, зокрема доступу до широкосмугового Інтернету[4]. Завершується робота над оновлення Дорозжньої карти інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС з урахуванням пропозицій сторони ЄС. За результатами 22 саміту Україна-ЄС було досягнуто рішення переглянути додаток до УА щодо телекомунікацій та ще раз з боку партнерів ЄС та України було наголошено на важливості цифрової трансформації та співпраці у цьому аспекті [5]. Така активна робота ще раз доводить пріоритетність питання для України і, звичайно, вона стала можливою завдяки появі відповідального державного органу за цей напрям – Міністерства цифрової трансформації.

Інтеграція України до Цифрового ринку ЄС є важливим аспектом у всьому процесі євроінтеграції, наслідком якого буде зростання інвестицій, торгівлі та зайнятості. Цифрова трансформація нині є одним із способів збільшити конкурентоспроможність як окремої країни так і регіону в цілому Інформаційне суспільство вже давно стало реальністю і потребує великої кількості зусиль від держави для того, щоб його переваги були відчутними для громадян. А співпрацюючи із ЄС, Україні вдасться примножити такі переваги. На даному етапі головним завданням для України у питанні інтеграції до ЄЦР є одного боку, реалізація власних державних ініціатив та стратегій, а з іншого — імплементація профільних документів і проектів ЄС в національне законодавство.

Список використаних джерел

1. European Commission 2015. A Digital Single Market Strategy for Europe. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/content/EN/TXT/?uri=celex%3A52015DC0192>
2. Український центр європейської політики. 5-річний екватор виконання Угоди про асоціацію: основні висновки та тенденції. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/PB_ugoda_UCEP_final.pdf
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Ратифіковано Законом від 16.09.2014 № 1678-VII // База даних «Законодавство України» / ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
4. Доповідь Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС. Інтеграція України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу: виклики, можливості та бар'єри. –2019 р., Брюссель. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/drive/u/0/search?q=DSM>
5. Президент України. Спільна заява за підсумками 22-го Саміту Україна-ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-za-pidsumkami-22-go-samitu-ukrayina-yes-64321>

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ У СВІТІ

Поява нових інформаційно-комунікативних технологій стала причиною розвитку кіберзлочинності, що стрімко набула міжнародних масштабів. Інтернет злочинці розповсюджують комп'ютерні віруси, зламують бази даних на серверах, знищують та модифікують дані в інформаційних системах, перехоплюють інформацію тощо.

Для здійснення кіберзлочинів досить лише придбати портативний засіб супутникового зв'язку. Час, протягом якого відбувається цей вид злочинів, може займати менше однієї хвилини, крім того злочинець не обмежений у виборі країни, на території якої цей пристрій буде використовуватися. У правоохоронних органів на пошук і залучення до кримінальної відповідальності такої особи, як правило, йде значно більше часу, протягом якого злочинець має реальну можливість знищити сліди злочину, що ускладнить чи зробить не можливим його залучення до кримінальної відповідальності. У цьому випадку тільки у разі об'єднання зусиль всіх держав можливо ефективно протидіяти кіберзлочинності [1].

Одним із можливих підходів до боротьби з кіберзлочинністю у транснаціональному аспекті і розвитку міжнародної співпраці є вироблення і стандартизація відповідної нормативно-правової бази. Сьогодні договірно-правове співробітництво сфері боротьби з комп'ютерною злочинністю реалізується шляхом:

- універсальних міжнародних договорів (*Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності*);
- багатосторонніх угод по боротьбі з окремими злочинами (*Європейська конвенція про кіберзлочинність*);

* Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні комунікації»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Фролова О. М., кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації

- регіональних багатосторонніх угод (*Угода СНД в боротьбі зі злочинами в сфері комп'ютерної інформації*);

- рішень ООН і інших міжурядових органів;

- двосторонніх угод держав [2].

Формою міжнародного співробітництва є сукупність організаційно-правових заходів, що вживаються державами для досягнення поставлених ними цілей і завдань. До них відносяться видача злочинців іншій державі або міжнародному органу для кримінального переслідування, спільне вивчення причин і інших проблем злочинності; обмін досвідом роботи поліцейських інших органів шляхом проведення міжнародних семінарів і прес-конференцій; обмін оперативною правовою інформацією та ін. [3]

У комюніке за результатами Варшавського саміту, виданого главами держав урядів, що брали участь у засіданні Північноатлантичного альянсу у Варшаві у липні 2016 року, один із найбільших пунктів присвячено кібербезпеці. Кібернапади є значним викликом безпеці Альянсу і можуть бути настільки ж шкідливими, як і звичайні напади. Кіберзахист є частиною основного завдання НАТО щодо колективної оборони. Наріжним каменем саміту у Варшаві стало визнання кіберпростору сферою діяльності, в якій Альянс повинен захищатися так само ефективно, як у повітрі, на суші і на морі. Останнім часом кібератаки стали інформаційною складовою гібридної війни, тому НАТО його союзники для виконання основних завдань Альянсу- колективної оборони, кризового управління і безпеки - Мають бути готовими захищати свої мережі та операції від зростаючих кіберзагроз і атак [4].

Важливим елементом співпраці держав в боротьбі з кіберзлочинами є створення спеціалізованих органів. Велике значення у взаємодії держав - учасників Європейського союзу - має діяльність **Європолу**, який бере безпосередню участь в боротьбі з кіберзлочинністю. У 2011 році Європол презентував членам ЄС ІОСТА (Internet Facilitated Organised Crime Tread Assessment) - стратегічний звіт про нові загрози в галузі кіберзлочинності.

ЮСТА надає рекомендації щодо ефективного та узгодженого реагування на кіберзлочини. [5]

У Фінляндії (Гельсінкі) 2017 р. відкрито **Європейський центр з протидії гібридним загрозам**. Центр, створений 12 країнами ЕС і НАТО, повинен допомогти країнам у протидії новим загрозам, націленим на дестабілізацію держави. В діяльності центру бере участь 12 країн: Фінляндія, Швеція, Норвегія, США, Франція, Німеччина, Великобританія, Іспанія, Польща, Естонія, Латвія і Литва. Створений у Фінляндії Європейський центр з протидії гібридним загрозам став платформою для співпраці між ЕС і НАТО в галузі забезпечення інформаційної безпеки [4].

Також варто звернути увагу на підходи іноземних держав до протидії транснаціональній кіберзлочинності. У ряді країн світу створюються спеціальні підрозділи поліції з протидії кіберзлочинності. Вони перевіряють кіберпростір на наявність кіберзлочинів, проводять оперативно-розшукові та розвідувальні заходи з метою фіксування протиправної діяльності кіберзлочинців; розслідують кіберзлочини; проводять профілактику кіберзлочинів за допомогою громадськості та засобів масової інформації тощо. Наприклад, у Канаді цим займається підрозділ Королівської канадської кінної поліції (КККП) з боротьби з комп'ютерною злочинністю [6]. А структурі ФБР США, діють різні підрозділи, метою яких є протидія комп'ютерній злочинності (Кібернетичне Управління (*Cyber Division*), Кібернетичні підрозділи (*Cyber Squads*), Команди кібернетичної дії (*Cyber Action Teams*), Підрозділи боротьби з комп'ютерними злочинами (*Computer Crime Task Forces*) [7].

Отже, для ефективною протидії кіберзлочинності необхідний інтегрований підхід, який можна забезпечити лише колективними зусиллями міжнародної спільноти через тісну взаємодію державних інститутів.

Список використаних джерел

1. Филимонов С. А. Некоторые проблемы борьбы с киберпреступностью как самых опасных транснациональных преступлений // APRIORI. Серия:

Гуманитарные науки. – 2014. – №. 1. – С. 25-32.- Режим доступу: <http://journal-management.com/issue/2014/05/28>

2. Попов А.Б. Международное сотрудничество государств в борьбе с компьютерной преступностью // Вестник Тамбовского университета. Сер. : Гуманитарные науки. — 2010. — № 4 (84).

3. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах: Конвенція СНД від 7.10.2002 р.- Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_619#Text

4. Фролова О. М. Міжнародне співробітництво в галузі забезпечення інформаційної безпеки // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини» (46) – 2019. Режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/10365/10492>

5. Threat Assessment on Internet Facilitated Organised Crime (IOCTA). Режим доступу: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/threat-assessment-internet-facilitated-organised-crime-iocta-2011>

6. Марков В.В. До питання щодо зарубіжного досвіду протидії кіберзлочинності // Право і безпека. – 2015. – № 2(57). – С. 107-113. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2015_2_23

7. Лапта С.П. ФБР у боротьбі з кіберзлочинністю / Лапта С.П. // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми» (15 листопада 2017 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Координатор проектів ОБСЄ в Україні. – Харків: ХНУВС, 2017. – С.197-199. Режим доступу: <http://univd.edu.ua/science-issue/issue/1785>

Особливості застосування "м'якої сили" у зовнішній політиці Республіки Польща

Одним з найважливіших питань сучасних міжнародних відносин є співвідношення використання методів «м'якої» та «жорсткої» сили для обстоювання національних інтересів держави на міжнародній арені. Як показує аналіз сучасних досліджень феномену «м'якої сили», більшість експертів, як вітчизняних, так і іноземних, сходяться у поглядах стосовно тлумачення поняття «м'якої сили» як політики, спрямованої на досягнення бажаних переваг у міжнародних відносинах. Автором концепції «м'якої сили» прийнято вважати Дж.Найя, який детально розкрив це поняття у своїй праці «Soft Power: The Means to Success in World Politics»[1]. Поруч з цим, зважаючи на недостатню ефективність застосування виключно засобів «м'якої сили», у науковий обіг згодом було введено поняття «розумна сила», яке було запропоновано Дж.Наєм та Р.Армітіджем як збалансоване поєднання «жорсткої» та «м'якої» сили. Цей синтез передбачає раціональний розподіл наявних ресурсів між різними видами сили та стратегічне використання дипломатії, потенціалу міжнародного впливу та протекцію сили й впливу у спосіб, який є найбільш ефективним [2].

«М'яка сила» вже традиційно визначається як важлива складова сучасної зовнішньої політики Республіки Польща. Так, держава тривалий час вибудовує образ, який допомагає впливати на міжнародну ситуацію. У рамках МЗС створено Міжвідомчу групу просування іміджу Польщі за кордоном (Międzyresortowy Zespół ds. Promocji Polski za granicą), метою роботи якої є налагодження централізованого управління. Перелік заходів і завдань розрахований на досягнення пріоритетів зовнішньої політики та обстоювання національних інтересів шляхом створення бренду «Polska», управління інформаційним простором Польщі, залучення потенціалу осіб польського

*Студент 2 курсу магістратури спеціальності «Міжнародні комунікації»
Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник - Кучмії О.П., кандидат політичних наук, доцент

походження за кордоном, дипломатії і «політики пам'яті», просування польської культури, наукових, освітніх і мовних інституцій, сприяння розвитку економічної дипломатії, розвитку туризму та співпраці на громадянському рівні та рівні самоврядування. 20 грудня 2017 року Міжвідомча група у рамках МЗС прийняла документ «Напрямки просування Республіки Польща на 2017-2027 роки», в якому представлено основні цілі, тактику та приклади заходів, що допоможуть у реалізації довгострокових цілей, визначених ключовими стратегічними документами у сфері зовнішньої політики Польщі [3].

Одним із найбільш вдалих заходів в рамках стратегії «м'якої сили» є культурна дипломатія. Класичною інституцією просування польської культури за кордоном залишаються Польські інститути, діяльністю яких керує МЗС. У кожному такому інституті працює по 6-8 осіб, серед яких обов'язково є науковий експерт, делегований із Польщі, та 2-3 місцевих експерти. Крім МЗС, підтримку Польським інститутам у світі надають інституції культури, які займаються міжнародною співпрацею, зокрема, Польський інститут кіномистецтва, Національний інститут Ф. Шопена, Інститут Адама Міцкевича, Міжнародний центр культури у Кракові та інші.

Ефективним інструментом «м'якого впливу» держави є також релігія. Польща дуже вміло поєднує католицьку церкву з політичною діяльністю. Наприклад, в Білорусі вже тривалий час працюють створені при костелі організації, головною метою яких є «реполонізація» (польське відродження в Білорусі). Це фонд «Через кордони», а також Орден св. Станіслава, через які білорусів-католиків відправляють на навчання, організують для них різноманітні заходи з чітко забарвленою пропольською тематикою.

Особи польського походження, що проживають за кордоном, розглядаються як найважливіша цільова аудиторія польського впливу (що також зазначено у документі «Напрямки просування Республіки Польща на 2017-2027 роки»). У зв'язку з цим Польща не відмовилася й від програми видачі спеціальних документів – «карт поляка», хоча й ускладнила цей процес із внесенням змін до Закону «Про карту поляка». З 1 січня 2018 року була

виключена можливість отримання «карти» завдяки польському громадянству предків. Тепер процедура можлива лише за умови підтвердження національності (своєї чи предків) та поширення польської мови та культури протягом останніх трьох років.

Показовим у визначенні ефективності використання методів «м'якого впливу» у зовнішній політиці Польщі є світові рейтинги. Так, у рейтингу «The Soft Power 30» Польща з 2015 року стабільно займає 23-24 сходинку. Як зазначають експерти, у 2019 році країна знову піднялася на 23 сходинку завдяки підвищенню показника цифровізації, оскільки уряд активно інвестує у розвиток цифрової інфраструктури та технологій, що суттєво підвищує спроможність держави просувати власні зовнішньополітичні інтереси на світовій арені. Натомість, до факторів, що негативно впливають на ефективність зовнішньополітичної діяльності Польщі та застосування інструментів «м'якої сили», було віднесено нестабільну політичну ситуацію та чисельні скандали навколо правлячої партії [4].

Таким чином, дослідження особливостей застосування політики «м'якої сили» Республіки Польща показує, що країна вміло користується інструментами «м'якої сили» на міжнародній арені. Наприклад, було сформовано довгострокову комплексну стратегію просування інтересів держави на міжнародній арені на період 2017-2027 років. Інструмент «м'якої сили» ефективно застосовується у відносинах з країнами Східної Європи, зокрема, Україною та Республікою Білорусь, які найбільш піддаються «м'якому» впливу через територіальну близькість, спільні історичні періоди співіснування, схожість культур та мов. Водночас, у зазначеній вище стратегії береться курс й на Західну Європу. Проте політика «м'якої сили» Польщі має цілу низку недоліків, наприклад, залишки короткострокових перспектив попередніх стратегій, розпорошеність функцій між різними установами та організаціями та, як наслідок, неможливість швидкої координації дій.

Список використаних джерел

1. Nye J.S. Soft Power. The Means to Success in World Politics / Joseph S. Nye. - New York: Public Affairs, 2004. - 192 p.
2. Nye J.S. A smarter, more secure America. Report of the CSIS Commission on Smart Power [Електронний ресурс] / Craig Cohen, Joseph S. Nye, Richard Armitage. - Режим доступу: <http://csis.org/publication/smarter-more-secure-america>.
3. Kierunki promocji Polski na lata 2017-2027 [Електронний ресурс] // Międzyresortowy Zespół do spraw Promocji Polski za granicą. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.msz.gov.pl/resource/a70c5d3a-6c66-448d-8309-1726fcd143e1:JCR>.
4. The Soft Power 30. Index Results [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://softpower30.com>.

*Юрій А.О.**

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТНК НА ПОЛІТИКУ СУЧАСНИХ ДЕРЖАВ

Переплетення процесів глобалізації, регіоналізації та транснаціоналізації в ХХІ ст. приводить до істотних змін у відносинах між акторами міжнародних відносин, сучасна міжнародна система стає складнішою та багаторівневою. Залишаючись суверенними, держави дедалі більше залежать від економічних складників глобалізації, посилюється вплив ТНК на світову політику. На даний час не існує жодного значного процесу у світовій економіці, який би відбувався без участі транснаціональних корпорацій. Із розвитком сучасних технологій відбулась поява принципово нової категорії на сучасному етапі міжнародних відносин - єдиного світового інформаційного простору, що призвело до активізації на міжнародній арені інформаційних ТНК.

Діяльність ТНК поглиблює процеси глобалізації економіки та політики. Таким чином, неможливо чітко відокремити світ політичного і економічного –

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Міжнародні комунікації»
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин
Науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент Кучмій Олена Петрівна

вони перетинаються між собою і чинять взаємовплив. Одним з головних протиріч є: зіткнення інтересів національної держави, її економічної політики та інтересів суб'єктів глобальної економіки (провідних країн Півночі, міжнародних фінансових організацій і транснаціональних корпорацій); розмивання національного суверенітету внаслідок переходу важелів впливу з національного на наднаціональний рівень [1].

За рахунок розвитку ІКТ транскордонний бізнес виходить на новий рівень розвитку та зазнає змін, а самі ТНК стають рушійною силою створення та впровадження новітніх технологій в інформаційному секторі, який є провідним в умовах інформаційного суспільства. ТНК володіють деякими перевагами над державами. По-перше, вони менш сприйнятливі до світових політичних криз; по-друге, ТНК мають приватні коридори і канали транснаціонального транзиту капіталів, що дають можливість своєчасно перетинати кордони держав, незважаючи на дії митних, прикордонних та інших служб; по-третє, великі ТНК володіють сильними власними спеціальними службами, власною бізнес-розвідкою [2]. В силу цього ТНК частіше сприймаються як загроза національній безпеці, ніж як новий інструмент або фактор її забезпечення.

Сьогодні інформаційні ТНК перетворюються в безпосередніх суб'єктів культурної та ідеологічної експансії розвинених країн. Вони займають проміжне положення між промисловими і військовими корпораціями: експорт інформації дозволяє їм підготувати в багатьох країнах відповідну соціально-політичну базу для експорту промислової і військової продукції. Серед методів, що застосовуються ТНК для виконання своїх функцій, можна назвати володіння або контроль над засобами масової інформації країн базування, тобто виробництво інформаційної продукції на місці [3].

Посилення інформаційних потоків через засоби масової інформації призвело до втрати урядом традиційного контролю над інформацією стосовно політики. Швидкість передачі інформації створила систему, в якій влада над інформацією набагато ширше розподіляється, що означає децентралізацію та менший офіційний контроль урядових програм. У цьому дусі інформаційні ТНК

є не лише засобом відтворення владних відносин, а й плюралізацією сил, які працюють проти спроможності уряду впливати та контролювати.

Широко поширеною формою зв'язку великого бізнесу з органами державної влади є система лобіювання, спрямована на відстоювання інтересів ТНК. Окрім прямого лобіювання, фірми можуть використовувати неформальні зв'язки з політичними лідерами, що дає їм змогу отримувати інформацію. Зовнішнє лобіювання включає використання каналів публічного спілкування, а не обмін з політичними елітами, і передбачає тактику, наприклад, контактувати з журналістами, видавати прес-релізи, встановлювати громадські кампанії та організовувати демонстрації протесту.

Інформаційні ТНК через повідомлення, які вони надсилають одержувачу (через засоби масової інформації), намагаються донести свої переконання та ставлення, з метою пропаганди, використовуючи методи, розроблені для поширення ідей, доктрин та думок, щоб вони були прийняті людьми. Прикладом цього є той випадок, коли подію міжнародної актуальності транслюють різні канали новин так, що вона може виглядати різною за формою, але однаковою за змістом (фоном). Це робиться для того, щоб глядач повністю повірив в те, як воно було представлено.

Інформаційні ТНК негативно сприймається як представниками громадських світових рухів лівого спрямування (антиглобалісти), так і прихильниками ліберальної ринкової економіки, для яких ²⁷¹є стабільніша ²⁷¹ї є підприємствами, що вбивають вільну конкуренцію – фундаментальну основу ринкових відносин.

Apple впливає на економіку США шляхом збільшення інвестицій та продажів товару, а також компанія є найбільшим платником податків в країні. Чим нестабільніша валюта, тим більші прибутки у Apple. Це пояснюється тим, що більший дохід йде з-за кордону. Таким чином, ТНК робить все для послаблення цінності долара. Apple кожного року все більше вкладає коштів у лобіювання інтересів. Головною ціллю є просування законодавства, що полегшує бізнес-діяльність в США.

На основі своєї економічної сили Samsung створив потужну політичну мережу для впливу на політику Кореї. Samsung проводить політику профспілкових організацій всередині Кореї, ретельно контролюючи працівників та створюючи профспілки-привиди, щоб запобігти створенню реальних. Таким чином, Samsung вдалося заблокувати будь-які спроби працівників сформувати політичну протидію проти своєї ділової політики, одночасно посиливши власний політичний вплив.

Список використаних джерел

1. Войтович Р. Історичні та теоретико-методологічні передумови виникнення сучасних процесів глобалізації. Вісн. Нац. акад. держ. управління при Президентіві України. 2003. № 3. С. 558–561.
2. FilizCoban, 2016. The Role of the Media in International Relations: From the CNN Effect to the Al –Jazeera Effect. Journal of International Relations and Foreign Policy. Vol. 4.No. 2.P. 46-48. Available at: http://jirfp.com/journals/jirfp/Vol_4_No_2_December_2016/3.pdf
3. RIOUX, Michèle, 2015. Multinational corporations and transnational networks: Meeting the regulatory challenges ahead. Available at: <https://www.eiseverywhere.com/retrieveupload.php?c3VibWlzc2lvbl85MjI4OV83NTYyMzIucGRmKmVzZWx1Y3Q>

СЕКЦІЯ “ МІЖНАРОДНІ МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ”

*Іванов В. П.**

Інформаційні автократії

Станом на сьогодні, спостерігаємо якісні зміни у природі авторитарних режимів. Раніше такі режими ґрунтувалися виключно на страху, репресіях та ідеології. Сьогодні авторитарні режими базуються на маніпуляції інформацією. Така маніпуляція влаштована досить латентним чином. Вона полягає не лише у пропаганді для більшості населення, але й у цензурі та кооптації (підкупах) для меншості – інформованої еліти.

Диктатори використовували терор та ідеологію, оскільки обидві складові допомагали залишатися при владі. Для утримання такого режиму потрібні ресурси: поліцейська сила, секретні служби, армія, співробітники ідеологічного фронту тощо. Такого роду диктатори були зацікавлені в економічному зростанні, щоб володіти коштами для утримання всього переліченого вище апарату.[1]

Натомість усередині автократичного режиму немає системи стримувань та противаг, тому якщо в адміністративному апараті кристалізується правильне, з економічної чи політичної перспективи, рішення, ніхто не зупинить його реалізацію. Раніше, ще у минулому столітті, диктаторські режими функціонували саме таким чином.

Порівнюючи зовнішній вигляд диктаторів старого зразка - Й. Сталіна, А. Гітлера, М. Цзедуна, А. Піночета та Х. Відала, чітко видно, що це люди, які поклалися на військову силу. Для яких важливу роль відігравала як поліція, так і спеціальні служби, і армія. Більш того, ці диктатори навіть виглядали як військові. Це пояснюється тим, що вони або були військовими, або вони носили військову форму, бо знали, що сила – це саме те, що допомагає їм утриматися при владі. [2]

* Студент 3 курсу спеціальності «Міжнародні комунікації»

Інституту міжнародних відносин

Науковий керівник: Даниленко С.І., доктор політичних наук, завідувач кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій

Неліберальні лідери сьогодення виглядають зовсім по-іншому. Це люди, які носять сірі костюми (такі ж, як і демократичні лідери) – А. Фухіморі, В. Орбан, Р. Ердоган, В. Путін, А. Лукашенко. Названі автократи навіть візуально відрізняються від диктаторів старого зразка. Таким лідерам, у свою чергу, притаманні наступні риси управління: концентрація повної влади, проте не за рахунок насилля та страху, а за рахунок популярності. Такі лідери не намагаються зробити так, щоб їх боялися. Коли вони використовують насилля, вони роблять це приховано, нівелюючи власну відповідальність та аргументують це тим, що вбивство ніяк не лежить у політичній площині. У сьогоднішніх автократіях не спостерігається явна ідеологія (нацизму чи комунізму) – у переважній більшості випадків відбувається виключно протиставлення «західним» ідеям та цінностям.

За останні 50 років, відбувається перехід від старої моделі диктатури до нової. Сучасний автократ прагне переконати населення в тому, що він є компетентним. Він не прагне переконати населення у тому, що має божественне коріння чи сповідує певну особливу ідеологію. Такого роду лідер виголошує, що, у випадку його обрання, доходи та якість суспільних благ зростуть. Якщо ж його не оберуть – життя стане значно гіршим. Для цього, звичайно ж, лідер потребує контролю над ЗМІ. Саме звідси бере свою назву «інформаційна автократія».

Модель характеризується присутністю двох яскраво виражених груп: загальних мас (більшості) та інформованої еліти (меншості). Всі автократи мають на меті утримувати групи від з'єднання одна з одною. Для того, щоб втриматися при владі, автократу потрібно доносити більшості, що він є компетентним та зробити так, щоб інформована еліта не змогла вказати на протилежне. [3]

Ледь не єдиним винятком того, що автократ здатен побудувати успішну країну є Південна Корея та її очільник Лі Куан Ю, котрий, незважаючи на автократичний характер управління державою, зумів вивести її на якісно кращі економічні показники, здійснивши так зване «економічне диво». Таким чином,

сучасні автократи наголошують, що вони, як і Лі Куан Ю, є компетентними та намагаються донести свої ключові тези, використовуючи підконтрольні ЗМІ. [4]

Нова стратегія інформаційної автократії полягає у наступному: недемократичний лідер намагається маніпулювати інформаційними потоками задля того, щоб нарощувати власну популярність. За допомогою пропаганди він переконує більшість у тому, що компетентний та не існує іншої альтернативи його кандидатурі. У свою чергу, для інформованої еліти, він пропонує кооптацію (підкуп, хабар, певні привілеї). У разі відмови останньої, автократ вдається до цензури, а у крайньому випадку – до репресій, проте точково та у значно менших масштабах, ніж це було у минулому столітті.

Інформаційні автократії мають наступні якості: у них все менше насилля, автократи всерйоз стурбовані власною популярністю та рейтингом. Більше того, за останні 30 років, пропорція автократій, де лідери вдаються до масових вбивств, різко скоротилася. Диктатури сьогодення знаходяться на безпрецедентно низькому рівні насилля. Також збільшується частка зростання маніпуляції на виборах, що ми можемо спостерігати у сусідніх Білорусі та Російській Федерації.

Досліджуючи риторику інформаційних автократів минулого століття, можна відзначити, що відсоткова кількість слів, пов'язаних з терором, переважала над усіма іншими темами. У свою чергу, риторика нових інформаційних автократів корелюється з риторикою демократичних лідерів – у відсотковій кількості слів переважає економічна тематика. Таким чином, нові автократи намагаються ввести в оману громадян, порівнюючи та позиціонуючи себе ліберальними управлінцями.[5]

Сучасні автократи відрізняються і з кута погляду освіти. Останнім часом недемократичні лідери радше мають хорошу освіту. Це пояснюється тим, що для того, щоб керувати по-новому, впроваджувати якісні реформи, потрібно приймати ряд рішень, які схожі на ті, які приймають справжні демократичні лідери. Щоб не використовувати страх і насилля, потрібно керувати по-іншому і це дещо складніше, що й вимагає вищого рівня освіченості.

Поступово кількість інформованої еліти збільшується, тому прослідковується тенденція переходу від диктатур старого зразка, до інформаційних автократій та, у кінцевому результаті – до демократії.

Список використаних джерел

1. Arendt H. *The Origins of Totalitarianism* / Hannah Arendt, 1973. – 527 с.
2. Guriev S. *How Modern Dictators Survive: An Informational Theory of the New Authoritarianism* [Електронний ресурс] / S. Guriev, D. Treisman. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.barcelona-ipeg.eu/wp-content/uploads/2015/09/How-Modern-Dictators-Survive.pdf>.
3. Acemoglu D. *Economic Origins of Dictatorship and Democracy* / D. Acemoglu, J. Robinson. – New York: New York: Cambridge University Press, 2006.
4. Zakaria F. *The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad* / Fareed Zakaria., 2007. – 301 с.
5. Mcmillan J. *How to Subvert Democracy: Montesinos in Peru* [Електронний ресурс] / J. Mcmillan, P. Zoido // *Journal of Economic Perspectives*. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/0895330042632690>.

*Щербатюк О.**

ВИКОРИСТАННЯ РОСІЄЮ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЛІТИЗАЦІЇ ІСТОРІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

З часу анексії Російською Федерацією Автономної республіки Крим та веденням нею гібридної війни на Сході України, політична інструменталізація Росією історії України набула значних масштабів. Вона спрямована на розмивання і знищення в українському суспільстві національної свідомості та історичної пам'яті, державності в цілому. Водночас в контексті російської

*Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні комунікації»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д. політ.н., доц. Даниленко С. І.

інформаційної війни проти України така політична інструменталізація спрямована і на третю сторону – міжнародне суспільство – з метою переконання держав світу у правомірності дій Російської Федерації. Є очевидним, що Росія нав'язує свої цінності та переконання як українському, так і міжнародному суспільству. Тому на часі досить актуальним є розвінчання означених дій Росії шляхом їх дослідження і висвітлення та донесення інформації широкому загалу.

В цілому політична інструменталізація виконує три основні функції: 1) символічну, суть якої полягає у наданні значення певній події чи фактові; 2) інтерпретативну, що реалізується через трактування певної події чи факту у світлі, необхідному для зацікавленої сторони; 3) ідентифікаційну, суть якої – вплинути на формування національної ідентичності [1, с. 26]. В результаті формується впорядкована і необхідна зацікавленим сторонам версія знань і уявлень про минуле у певній інтерпретації, що ми й спостерігаємо нині з боку Російської Федерації щодо України. За допомогою засобів масової комунікації Російська Федерація розповсюджує пропагандистські наративи, метою яких є виправдання її дій на Сході України і в Криму, апелюючи переважно до спільного історичного минулого, «відновлення історичної справедливості», повернення і подальше обґрунтування «проекту Новоросія» та підтримуючи сепаратистський рух.

Російська Федерація за допомогою інформаційно-комунікативних технології поширює інформацію, яка відіграє роль пропаганди. Головною метою таких дій є дезорієнтація та маніпуляція в українському суспільстві громадською думкою, поширення деструктивних ідей, які сприятимуть розколу суспільства. До них можна віднести такі: «Україна – це невдала тінь Росії», «Україна – це штучний проєкт Заходу», «Крим, Донбас і південний схід України – це Росія», «СРСР – потужна імперія, Сталін – герой», «Усі українські націоналісти були фашистами», «Україна забула про перемогу над нацизмом» тощо. Ці та інші історико-ревізіоністські зусилля супроводжуються підтасованими та сфабрикованими фактами, які активно нині застосовує російська пропагандистська машина [2].

Для поширення антиукраїнських наративів Кремль активно використовує Інтернет-ресурси, традиційно російські ЗМІ в багатьох державах, проросійські в Україні, акаунти у соцмережах нібито незалежних журналістів, політологів і експертів, а також вітчизняний кінематограф. Зокрема, використовуються українські проросійські канали ZIK, «Телеканал 112», NewsOne – так звана «група каналів Медведчука» (В. Медведчук має безпосередні контакти із президентом РФ В. Путіним). Означені тенденції у пропагандистській діяльності Росії мають значний вплив на внутрішню політику України. Так, за даними Київського міжнародного інституту соціології фактично віртуальна «Партія Шарія», очолювана проросійським відеоблогером А. Шарієм, який поширює російську пропаганду і українофобію, набуває все більшої популярності серед українських громадян [3].

В цьому контексті привертає увагу фільм «Проект Україна», сюжет якого відверто пропагандистський і маніпулятивний. У цій кінокартині зазначені, пояснені і «підтверджені історичними фактами» майже всі з вищеперерахованих наративів. А також кінокартини – «Крым. Путь на Родину», «Степан Бандера. Рассекреченная жизнь», «Майдан. Технология переворота», «Украина. Операция“Мазепа”». З моменту анексії Криму та розв'язання війни на Сході України Росія продукує безліч таких документальних пропагандистських матеріалів.

Водночас Російська Федерація з першого дня своєї присутності в окупованих українських територіях почала перешкоджати українському телерадіомовленню, що призвело до їх знищення. Так, у квітні 2014 року в Криму припинила свою діяльність телерадіокомпанія «Бриз» – перша і єдина в Україні військова телерадіокомпанія МО України, створена наказом міністра оборони України від 12 грудня 1992 р. в Севастополі для популяризації ідей української держави серед військовослужбовців Чорноморського флоту і мешканців міста та Криму. Компанія була переміщена до м. Одеса і переформована у телестудію. Однак повноцінна її діяльність не відновлена й нині [4]. Російська пропаганда та дезінформація про події в Україні поширюються у світі через іномовну

телевізійну компанію «RussiaToday» та інформаційну агенцію новин SputnikInternational, під парасолькою якої знаходяться низка веб-сайтів, веб-додаток, радіомовна служба, прес-центри, а також здійснюються онлайн-трансляції. Агенція мовить 32 мовами і є поширеною у багатьох країнах світу.

Аналіз антиукраїнських наративів, які Російська Федерація активно пропагує, дає підстави твердити, що метою Росії є дестабілізація в Україні, психологічний вплив на її населення і просування у світі переконань, що Україна є державою, що не відбулася. Росія пов'язує демократичні рухи в Україні з нацизмом та фашизмом, закидає в інформаційний простір ідеї про те, що Революція Гідності ініційована країнами Заходу. Цільовою аудиторією таких російських повідомлень є жителі окупованих українських територій, проросійське та національно малосвідоме населення України, а також громадяни Росії та інших держав. У такий спосіб влада Росії сподівається на зростання активної підтримки антиукраїнських та водночас агресивних дій Росії, у тому числі й на міжнародній арені. До прикладу, в онлайн просторі з 2014 року постійно фігурувала інформація нібито про гуманітарну допомогу Росії населенню Сходу України, яка насправді прикривала постачання боєприпасів збройним формуванням ОРДЛО та наявним там підрозділам російських Збройних сил [5].

Для протистояння російським інформаційно-комунікативним технологіям в політизації історії України останній необхідно поширювати «стратегічні наративи», за допомогою яких чітко спростовувати російську пропаганду. Більше того, ініціатива таких наративів повинна виходити від державних органів влади. Водночас для формування у широкого загалу українського суспільства об'єктивної думки щодо історичних подій та сучасних політичних процесів, осмислення суті гібридної війни та засобів до яких Росія вдається в ході її ведення, задля посилення в суспільстві національної свідомості й підтримки історичної пам'яті влада має сприяти організації на загальнодержавному рівні дискусій між політологами, істориками, культурними діячами на суто науковому

рівні із залученням засобів масової інформації та комунікацій, в ході яких виявляти та розвінчувати, нав'язувані Росією міфи [6].

Отже, з часу розв'язання Російською Федерацією збройної агресії проти України політична інструменталізація нею історії України набула широких масштабів з використанням новітніх інформаційно-комунікативних технологій спрямовується на суспільну дестабілізацію України, знищення її державності, на переконання держав світу у правомірності дій Росії. Проте історичні наративи та інформація, що її поширює Росія носять відверто пропагандистський характер задля досягнення визначених нею цілей та завдань. З метою протидії російським інформаційно-комунікативним технологіям в політизації історії України влада України має всіляко сприяти українському суспільству в розвінчуванні російських міфів, проявляти активність щодо спростування фейкової інформації, тим самим унеможливаючи розкол громадянського суспільства та посилюючи національну свідомість й історичну пам'ять серед населення.

Список використаних джерел

1. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валевський О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О. та ін.] / за заг. ред. В. М. Яблонського. – Київ: НІСД, 2019. – 144 с.
2. Ревізія історії. Російська історична пропаганда та Україна. – Київ: К.І.С., 2019. – 99 с. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0014736>
3. Даниленко С. Концентрація медіаресурсів проросійського спрямування як стратегія деструктивного інформаційного впливу щодо України / С. Даниленко // InstytutNaukoPolityceiAdministracjiWydział Politologii. – Lublin, 2020. – No 1. – С. 30–32.
4. Український «Бриз» із Криму: 23 роки в ефірі. URL: <http://snip.net.ua/20171122/ukrayinskyj-bryz-iz-krymu-23-roky-v-efiri/>
5. Мета російської пропаганди - посіяти зневіру і параною. Як протидіяти. URL:

https://texty.org.ua/articles/70089/Meta_rosijskoji_propagandy__posijaty_zneviru_i-70089/

6. Інформаційна політика: які стратегічні завдання стоять перед Україною? Експерт НІСД Дмитро Дубов надав коментар TheKyivReview URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/informaciyna-politika-yaki-strategichni-zavdannya-stoyat-pered-ukrainoyu>